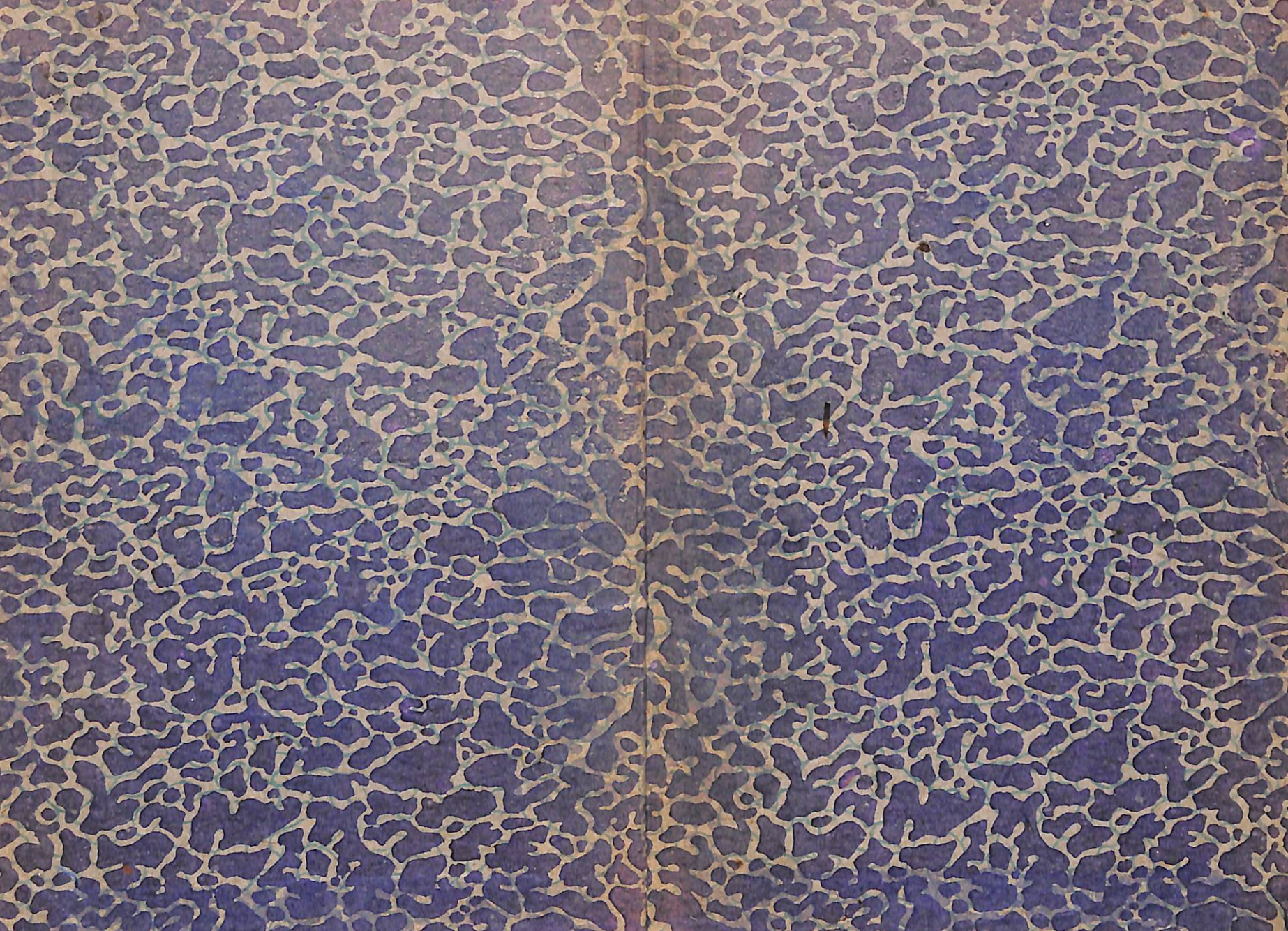

24383

891.99-192

U-22

ՀԱՅԱ
ՍՏԱՖՅԷ
ՈՒԼԱ

XVI
№ 71

Գրք. 7.LXVI.6

ԾԱՂԿԵՓՈՒՆԶ

ԳԻՆՆ Է 50 ԿՈՊ.

Ամենասարածուած ընտիր երգերի
ընդարձակ ժՈՂՈՎԱԾՈՒ

Յարտոյ ապագութիւն

ՀՐԱՏ. Խ. ՏԵՐ ԾՈՎ. ՀԱՆՆԵՐԱԾԱՆԻ

ՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԹՅՈՒՆ Խ. ՏԷՐ-ՅՈՎՀԱՆՆԻՍԵԱՆՑԻ

Արմ.

2-6267a

ԾԱՂԿԵՓՈՒՆՋ

891.99-192

Ծ-22

Ամենասարածած ընտիր երգերի
ընդարձակ ժողովածու

ԿԸԸ
ԲՐՈՒ

ՀՈՐԲՈՐԿ ՏՊԱԳՐՈՒԹՅՈՒՆ

ИВБ. № 17213

14335

Թ Ի Ֆ Լ Ի Ս

Երկրոր. տպարան «Է Պ Օ Խ Ա.», Մուգեյսկի № 8.
1913

1094

17083-5

ՀԱՅԿԱՓԺՐԱՍ

Յ. Կ.
10 1/2
1/2 1/2
1/2 1/2

Գ.

93045-42

1045-2002

ՄԻ ՔԱՆԻ ԽՕՍԲ

Թէև իմ նախորդ հրատարակութիւնների մէջ ես խոստացել էի հետզհետէ դուրս գցել «Ծաղկեփունջի» միջից մի շարք տարածւած՝ բայց ինստիկտներ գրգռող երգեր, որոնց գործածութիւնը գտնուում էի փաստակար... բայց ժամանակն եկաւ ապացուցանելու, որ ես սխալւած եմ։ Դրովհետև ամէն մի երգը որևէ հանգամանքի ծնունդ ու՛նեցող լինելու կերպով կորցնում է իր ազդեցութիւնը, երբ փոխւում են երգին ծնունդ տուող հանգամանքներ, ուստի ոչ միայն կարիք չէ մնում այդ տեսակ երգեր դէն գցելու, այլ ընդհակառակ անցեալի յիշողութիւնները թարմ պահելու համար՝ անհրաժեշտ է աւելի խնամքով վերաբերւել այն տեսակ երգերին, որոնք ժամանակի ընթացքում կորցրած լինելով իրենց բացասական յատկութիւններ, մնում են լոկ անցեալի որևէ անձը յիշեցնող յուշեր։ Ուրիշ խօսքով՝ նրանք մեզ համար «պատմութեան» դեր են կատարում, պատկերացնելով մեզ հեռու—մօտիկ անցեալի լաւ և վատ կողմեր, դրական և բացասական տիպեր... իրենց հոգեկան արտայայտութեամբ... Այդ իսկ պատճառով ցաւում եմ, որ հանգամանքներից ստիպւած՝ աղամայ դուրս գցեցի մի քանի երգեր, որոնց ապագայում նորից կղետեղեմ «Ծաղկեփունջի» մէջ, երբ փոխւած կլինեն վերոգրեալ հանգամանքներ...

Գալով բանաստեղծական երգերին, կասեմ միայն, որ եթէ մի հեղինակ ցանկանում է ժողովրդականանալ, ժողովրդին սիրելի դառնալ, նա պէտք է ազատ թողնի

ժողովրդին՝ իր ցանկացած կերպով օգտել ժողովրդա-
կան երգերից...:

Վերջացնելով խօսքս նորից կասեմ, որ իմ ձեռ-
տումն է միշտ թարմ պահել «Ծաղկեփունջ» նոր՝ բա-
նաստեղծական և ժողովրդական բաղմակողմանի երգե-
րով, առանց աչքաթող անելու հներ, մասնաճանդ ժողովր-
դական երգեր, որի մէջ ժողովրդի սիրտն է տրոփում,
հոգին է արտացոլում... ես յոյս ունիմ որ ինձ կյաջող-
ւի այդ...:

Խ. ՏԵՐ-ՅՈՂԶԱՆՆԻՍԵԱՆՅ

1 Փ Ն Զ Ի Կ

Այս գեղանի անձնագործ ծաղկանցից
Կուզէի քեզ մի փունջ հիւսել հոտաւէտ,
Թարմ ծաղիկներ քաղած սրտիս խոր ծոցից,
Որոնց բոյրը վայելէիր դու յաւէտ:

Իբրեւ անանց մշտադալար մի գարուն,
Կանաչէին նրանց բողբոջներ մաառդ,
Ուռղաւած իմ զեղուն յոյզերի ծովում,
Աճած, սնւած ջերմ սիրոյցս բոցավառ:

Եւ կուզէի նրանց ցողեր սրսկել,
Ցողեր մաւյլ և թախծալի երկնքից,
Որոնք իբրեւ բիւրեղացած կաթիլներ,
Լինէին լուս վկաներ իմ տանջանքի:

Վ. Նալբանդեան

2 ԷՅ ԶԱՆ ՀԱՅՐԵՆԻՔ

Է՛յ, ջան հայրենիք, լինջքան սիրուն ես,
Սարերդդ կորած երկնի մովի մէջ,
Զըրերդ անսուշ, հովերդ անհուշ,
Մենակ բալէքդ արուն-ծովի մէջ:

Քու հողին մեռնեմ, անգին հայրենիք,
Ա՛խ, քիչ է, թէ որ մի կեանքով մեռնեմ,

1493-63

Երնէկ ունենամ հաղար ու մի կեանք,
Հաղարն էլ սրբաւորաց քեզ մատաղ անեմ:

Ու հաղար կեանքով քու դարգին մեռնեմ,
Բալէքիդ մատաղ, մատաղ քու սիրուն.
Մենակ մի կեանքը թող ինձի պահեմ,—
Է՛ն էլ քու փառքի գովքը երգելուն,—

—Որ արտուտի պէս վեր ու վեր ճախրեմ
Նոր օրւայ ծէգիտ, աղիւղ հայրենիք,
Ու անուշ երգեմ, բարձր ու զիւ գովեմ
Կանաչ արեւդ, ազատ հայրենիք...

Ա. Իսահակեան

3 ԻՏԱԼԱՅԻ ԱՂԶԿԱՅ ԵՐԳԸ

«Մեր հայրենիք թշառ, անաէր,
Մեր թշնամեաց ոտնակոխ,
Իւր որդիքը արդ կանչում է,
Հանել իւր վրէժ, քէն ու ոխ:

«Մեր հայրենիք շղթաներով
Այսքան տարի կապկապւած.
Իւր քաջ որդեաց սուրբ արիւնով
Պիտի լինի ազատւած:

«Ահա, եղբայր, քեզ մի դրօշ,
Որ իմ ձեռքով գործեցի,
Գիշերները ես քուն չեղայ,
Արտասուներով լւացի:

«Նայի՛ր նորան երեք դոյնով,
Նւիրական մեր նշան,
Թող փողփողի թշնամու դէմ
Թող կործանւի Աւստրիան:

«Ինչքան կին մարդ, մի թոյլ էակ.
Պատերազմի գործերում,
Կարէ օգնել իւր եղբօրը,
Ձանց չարեցի քո սիրուն:

«Ահա իմ գործ, ահա դրօշ,
Շուտ ձի հեծիր, քաջի պէս,
Գնա փրկել մեր հայրենիք—
Պատերազմի վառ հանդէս:

«Ամենայն տեղ մահը մի է,
Մարդ մի անգամ պիտ մեռնի.
Բայց երանի, որ իւր աղգի,
Ազատութեան կը դռնի:

«Գնա եղբայր, Աստուծ քեզ յոյս,
Աղգի սէրը քաջալեր.
Գնա թէև չեմ կարող գալ,
Բայց իմ հողին քեզ ընկեր:

«Գնա, մեռիր դու քաջի պէս,
Թող չտեսնէ թշնամին,
Քո թիկունքը, թող նա չառէ,
Թէ վատ է իտալացին»:

Ասաց, տեց օրիորդը,
Իւր եղբօրը մի դրօշ,
Մետաքսից էր, ազնիւ գործած,
Ուր երեք դոյն կար որոշ:

Եղբայրն առաւ և ողջունեց,
Իւր սիրական քնքոյշ քոյր,
Առաւ դէնքը, սուր, հրացան,
Հեծաւ իւր ձին սևաթոյր:
—Քոյրիկ,—կանչեց քաջ պատանին—
Մնաս բարեմ սիրական,

Այս դրօշակին պիտի նայի
Անրողջ բանակը իտալիան:
Ասաց, վազեց դէպի հանդէս,
Աւստրիացեաց յանդիման.

Իւր արիւնով գնել յաւէրժ,
Ազատութիւն, իտալիան:
Ո՛հ, իմ սիրտը կտրատւում է
Տեսնելով այսպէս սէրը,

Իէպի թշառ մի հայրենիք,
Որ տանակոխ եղած էր:

Ո՛հ... արտասուներս ինձ խեղդում են,
Էլ չեմ կարող բան խօսել,
Ձէ... թշառ չէ Իտալիան,
Եթէ կանայքն այսպէս են:

Մ. Նալբանդեան

4 ԱԶՆԻԻ ԸՆԿԵՐ

Ազնիւ ընկեր, մեռանում եմ,
Բայց հանգիստ եմ ես հողով,
Իմ թշնամիք ես օրհնում եմ,
Օրհնում եմ քեզ Աստուծով:

Հեռանում եմ, անգին ընկեր,
Չ'զնահատուած ոչ ոքից:
Բայց հաւաստեալ անձնանէր,
Ազգիս մշակ կ'հաշւիմ:

Ազնիւ ընկեր, չր մոռանաս.
Անդաւաճան, ջերմ սիրով
Ես սիրեմ եմ իմ հայրենիք,—
Գնան և դու նոյն շաւիղով:

Խեղճութիւնը հայոց ազգի
Կարեկցաբար մտածիր.
Ոսկէ գրքովն եղիշէի
Քաջ առաջնորդ քեզ ընտրիր:

Այնտեղ սուրբ կրօն, ազգը միաբան
Ազատ կամքով ու խղճով.
Այնտեղ Վարդան, անմահ Վարդան,
Իւր խնկելի քաջերով:

Հայրենիք,— սեղան սրբութեան—
Ես Աստուծոյ առաջն.
Շատ կ'ազաչեմ, շատ կ'արտասուեմ,
Որ ծագէ քեզ նոր արեւ:

Իմ մտերիմ, մահա մօտ է,
Բայց հանգիստ եմ ես հողով.
Որովհետեւ խիղճս արդար է,
Ճշմարտութեան ջատագով:
Ս. Շահազիզ

5. ԱՐԱՔՍԻ ԱՐՏԱՍՈՒՔԸ

Մայր-Արաքսի ափերով
Քայլամուրը գնում եմ,
Հին-հին դարուց յիշատակ
Ալեաց մէջը պարում եմ:

Բայց նոքա միշտ յեղյեղով
Պղտոր ջրով եղերքին
Դարիւ դարիւ խփելով
Փախչում էին լալազին:

—Արաքս, ինչո՞ւ ձկանց հետ
Պար չես բռնում մանկական,
Դու դեռ ծովը չի հասած
Սգաւոր ես ինձ նման:

Ինչո՞ւ արցունք ցայտում են,
Քու սէզ, հպարտ աչերից,
Ինչո՞ւ արագ փախչում ես
Այդ հարազատ ափերից:

Մի պղտորիլ յատակդ,
Հանդարտ հոսէ խայտալով,—
Մանկութիւնը քու կարճ է,
Շուտ կը հասնիս դէպի ծով:

Վարդի թփեր թո՞ղ բանին
Քո հիւրընկալ ափի մօտ,
Սոխակները նոցա մէջ
Երգեն մինչև առաւօտ:

Մշտադալար ուռիներ
Սառ ծոցի մէջ քու ջրին,

ձկունն ոստն ու տերև
Թող թաց անեն տապ օրին:

Ափերիդ մօտ երգելու
Հովիւք թող դան համարձակ,
Գառն ու ուլը քու վճիտ,
Զուրը մտնեն միշտ արձակ:—

Մէջքը ուղուց Արաքսը,
Փրփուր հանեց իր տակից,
Ամպի նման գոռալով
Էսպէս խօսեց յատակից:

«Խիզմիս, անմիտ պատանի,
Ներհս ինչո՞ւ դարեւոր,
Վրդովում ես նորոգում,
Իմ ցաւերս բւերաւոր:

«Արեւի ժառանգ յետ
Ե՞րբ ես տեսել, որ այլին,
Ոտից գլուխ պճնւի.
Իւր զարդերով թանկագին:

«Որք համար զարդարում,
Որք աչքը հրապուրում,—
Շատերն ինձ են ատելի,
Շատերին ես օտար եմ...

«Կար ժամանակ որ ես էլ՝
Շքեղազարդ հարսի պէս
Հազար ու բիւր պճրանքով,
Փախչում էի ավերէս:

«Յատակս պարզ ու վճիտ,
Կոհակներս ուղորուն,
Լուսաբերը մինչեւ ցայդ
Զրիս միջին էր լողում:

«Ի՞նչս մնաց այն օրից,
Ո՞ր ջրամօտ գեղերս,
Ո՞րը իմ շէն քաղաքից,
Ո՞րը բերկրալի տեղերս:

«Տուրքը ջրի ամեն օր
Ի՞ր սուրը ծոցէն Արաքսոտ,
Մայրախնամ ինձ անունդ
Պարգևում է լիառատ:

«Բայց ես այն սուրը ջրերով
Սուրը Յակոբի աղբիւրին,
Պիտի ցօղեմ արտօբայքն,
Իմ ատելի օտարին:

Կամ՝ կենսատու իմ ջրով,
Ափերիս մօտ կըկզած,
Իւր նամազը կատարէ,
Բուրքը կամ Պարսիկը հօտած:

«Մինչ իմ որդիք,— հով գիտէ—
Ծարաւ, նօթի, անտէրունջ,
Օտար աշխարհ յածում են
Թոյլ ոտքերով կիսաշունջ...

«Հեռո՞ւ հեռու քեցի՛ն
Բնիկ ազգն իմ Հայկեան,
Նորա տեղը ինձ տւին
Ազգն անկրօն, մոլեկան:

«Դոցա՞ համար զարդարեմ,
Իմ հիւրընկալ ափերը,
Եւ կամ դոցա՞ հրապուրեմ,
Ճպլոտ, պլլած աչքերը:

«Քանի որ իմ զաւակունք,
Այսպէս կու մնան պանդուխտ,—
Ինձ միշտ սգւոր կը տեսնէք,
Այս է անխար իմ սուրբ ուխտ...»

Էլ չը խօսեց Արաքսը,
Յորձանք տւեց ահագին,
Օղակ օղակ օձի պէս,
Առաջ սողաց մոլեգին:

Գամառ-Քաթիպա

6 Գ Ա Ր Ո Ւ Ն

Ո՛հ ինչ անուշ և ինչպէս դու,
Առաւօտուց փչես հովիկ,
Ծաղկանց վրայ գուրգուրալով,
Եւ մաղերուն կուսին փափկիկ
Բայց չես հովիկ իմ հայրենեաց,
Գնա՛, անցիր սրտէս ի բաց,

Ո՛հ, ինչ աղու և սրտագին,
Ծառոց մէջէն երգես, թռչնիկ,
Սիրոյ ժամերն ի յանտառին
Զմայլեցան ի քո ձայնիկ.
Բայց չես թռչնիկ իմ հայրենեաց,
Գնա՛, երգէ՛ սրտէս ի բաց:

Ո՛հ, ինչ մըմունջ հանես վտակ,
Ականակիտ և հանդարտիկ,
Քո հայելուդ մէջ անապակ,
Նային զիրենք վարդն ու աղջիկ.
Բայց չես վտակ իմ հայրենեաց,
Գնա՛, հոսէ՛ սրտէս ի բաց:

Թէպէտ թռչնիկ ու հովիւ Հայոց,
Աւերակաց թռչին վերայ,
Թէպէտ սլզմոր վտակն Հայոց,
Նոճիներու մէջ կը սողայ,
Նոքա հառաչք են հայրենեաց,
Նոքա չերթան սրտէս ի բաց:

Պէտքիկ թաշեան

7 Ծ Ո Վ Ա Կ

Զայն տուր, ով ծովակ ինչու լոռւմ ես,
Ողբակից լինել չը կամիս զժքախտիս,
Շարժեցէք զեփիւտք, ալիքը՝ վէտ-վէտ,
Խառնեցէք արտասուէք այս ջրերիս հետ:

Հայաստանի մէջ անձքերին վկայ,
Սկզբից մինչև ցարդ ինդրեմ ինձ ասան
Միթէ միշտ այսպէս կը ֆնայ Հայաստան
Փշալից անապատ, երբեմն բուրաստան:

Միթէ միշտ այսպէս ազգս խղճալի,
Կը լինի ծառայ օտար իշխանի,
Միթէ Աստուծոյ աթոռի մօտին,
Անարժան է հայ և հայի որդին:

Արդեօք զալու է մի օր ժամանակ,
Տեսնել Մատիսի զլիսին մի դրօշակ,
Եւ ամեն կողմից պանդուխտ հայ ազգը,
Դիմէ դէպ՝ իւրեանց սիրուն հայրենիք:

Դժար այդ, միայն Տեսուչդ վերին,
Կենդանացրու հայութեան հոգին,
Ծաղիւր նոցա դու, քո լոյս գիտութիւն,
Որով իբր էակ նոքա բանական,
Կը լինեն գործքով Տիրոջ փառաբան:

Բաֆֆի

8 ԱՌ ՀԱՅԱՍՏԱՆ

Ո՛ղջոյն ընդ քեզ Հայաստան,
Մեր զիւցազանց գերեզման,
Ողջոյն հայոց թաղուհի
Պսակեալ փառօք հայրենի:

Երկինք զրկէ քեզ իրեշտակ,
Բիւր վարդը ծլին ոտքիդ տակ,
Իւր մէկ նայածքն երկնագեղ,
Քու արտասուցդ ըլլան դեղ:

Ո՛հ, ինչ անուշ նւագներ,
Պիտի հնչեն սոխակներ,
Երբ քու ձակատդ պսակէ
Ծաղկէտնեան դափնիէ:

Մանուկն յօրրոյ կը խայռայ,
Եւ ձերունւոյն սիրտ ցնծայ,

Երբոր նշույլը կը ժպտին,
 Հայ աստեղաց նորածին:
 Ո՛հ, շիրմանցդ քով ալ հանգչի,
 Անմահութեան վեհ ոգի,
 Մինչ զւարթունք ի բարձանց,
 Պսակս սփռեն հայկազեանց:
 Փախուկ մատունը թող դրօշմեն,
 Այն տառերով ոսկեղէն.
 Մեր սրտին մէջ «սէր և յոյս»,
 Մեր հոգւոյն մէջ կեանք և յոյս:
 Քու վշտերուն փոխանակ
 Երկինք կանգնեց յաղթանակ,
 Քու վէրքերուդ ալ դարման՝
 Քեզի Օրէնք շնորհեցան:

Փախաղեան

— o —

9. ԻՆՁ ՀԱՄԱՐ ԶԷ

Ինձ համար չէ գարնան գալը,
 Ինձ համար չէ ծառի ծաղկելը,
 Ուրախութեան սրտի զրդիւրը,
 Ոչ մի բերկրանք չեն ինձ համար:
 Ինձ համար չէ կենաց բաղդը,
 Ինձ համար չէ երջանկութիւնը,
 Եւ մրայօն կուսի աչքերը,
 Նոցա արցունք չեն ինձ համար:
 Ինձ համար չէ փայլուն լուսնի:
 Անտառ ու սար լուսաւորելը,
 Գարնան վարդի երգչի տաղերը,
 Սոխակ ու վարդ չեն ինձ համար:
 Ինձ համար չէ բարեկամաց,
 Մէկ տեղ սիրով աօն կատարելը,
 Զատիկ օրւայ ուրախ ասելը,
 «Քրիստոս յարեալ» չէ ինձ համար:

Ինձ համար չէ ծնողաց լացը,
 Ինձ համար չէ աղջկայ տխրիւլը,
 Գերեզմանիս վրայ արտասուելը,
 Բարեկամաց՝ չէ ինձ համար:
 Բայց ինձ համար կուգայ ժամը,
 Կերթամ թշնամեաց պատերազմը,
 Եւ մահառիթ սպանիչ գնդակը,
 Անդ պատրաստւած է ինձ համար:
 Պատկանեալ

10. ԹԷ ԻՄ ԱԼԵԻՈՐ...

Թէ իմ ալեոր հերքս սենային,
 Ոյժս ինձ յետ դար, կտրիճ դառնայի,—
 Նժոյգ ձի նստած, պեխս ոլորած,
 Զեռս թուր ատած ես դաշտ կերթայի.
 Ես դաշտ կերթայի—դաշտ Աւարայրի,
 Ողողած ցօղած Հայոց արիւնով,
 Ա՛գգ իմ սիրական, դու ազգ թորդոմեան,
 Քու կորցրած թաղը քեզ յետ կուտայի:
 Կասէի Հայոց օրիորդներին,
 «Ծախեցէք հազի ձեր թանգ չորերը,
 Թողէք պաճուճանք, զարդ, մարգարիտներ—
 Ժանդոտած ու գուլ են մեր թրերը.
 Տւէք բեհեղեայ մեզ՝ ձեր շապիկը,
 Որ մենք փաթաթենք մեր մարմնու վէրքը,
 Վիրակապ հիւսէք դուք ձեր մազերից.—
 Այսպէս յայտնեցէք դուք մեզ ձեր սէրը»:
 Թէ ես լինէի հարուստ մեծատուն,
 Մնտուկներս լի ոսկով, արծաթով,
 Շատերի նման ես չէի լինել
 Երբէք ազգասէր ունայն խօսքերով.
 Շամպանեա գինու, Ա... Խ... տեղ՝
 Կառնէի առատ զնդակ ու վառօդ,

Արձակ համարձակ կերթայի հանդէս
Հայաստեաց ազգին անթիւ զօրքերով:

Թէ ես լինէի մի երկրի իշխան,
Կուտայի զօրքիս սաստիկ հրաման.—
Շուտաքայլ երթալ դէպի Հայաստան,
Պղծուել հայ ազգին լինել օգնական,
Եւրոպ' Ասիա արեան գետերը

Կը վազեցնէի հեղեղի նման,
Մինչև որ թագ, գահ ու սղաւտ կըօն
Ինձնից չստանար թշուո Հայաստան:

Բայց՝ եթէ մի օր, մի ժամ մի ըստէ
Աստուած լինի մեր հողագնդին,

Ինչ սուր սլաքներ պիտի շաղ տայի
Մեր արեւարբու թշնամեաց գնդին.

Նենգ... Թիւրք մոլի, Պարսիկ ոխերիմ,
Դարեւոր ոսոխ դու Յոյն կըօնամուլ,

Գիտցիք որ իմ սուր երկսայրի սրից
Անգիստ չէր մնալ ոչ մի ձեր որդին:

Գամառ-Գաթիլոյ

11 ԵՐԳՎԱՀԱՆԱՅ

Բամ, փորոտան բարձուստ բոմբիւնք
յԱյրարատեան դաշտն ի վայր,
Արի արանց արիւնք յեռանդն
Առատանան ի հրաղայր,
Հրաւէր հայրենեաց հուշակի ընդհանուր:
Հոգիք Հայկազեանց բորբոքին ի հուր,
Որք երկնաւորի պսակին էք կարօտ
Ու որ երկրաւորիս փառաց երկնայորդ:
Հապօն արի արանց մանկունք,
Հայրենավրէժքդ Հայկազունք,
Հապօն ի դէն գունդագունդ
Յեռեալ ի պար թունդ ի թունդ՝

Ի դէն ի վրէժ, ծն անդր յառնջ,
Ի դէն ի վրէժ, մի ձախ մի յաջ,
Օն անդր յառնջ մի ձախ մի յաջ,
Օն անդր յառնջ, յառնջ յառնջ,
Հապօն յառնջ:

12 ԱՆԻ ՔԱՂԱՔ

Անի քաղաք նստեր կուլայ,
Չը կայ ասող՝ մի լայ, մի լայ,
Կասես քիչ է թող մնայ՝ լայ,
Անի երբ լսեմ՝ մի լայ, մի լայ:
Շատ ցաւերով կ'այրբիմ տապիմ,
Չունիմ մէկ մարդ հաւատարիմ,
Որ խղճալոյս գայ՝ մօտենայ,
Հէչ չէ ասէ մի լայ, մի լայ:
Անի Հայ տղայ, խղճա ինձի,
Տես քո Անին թէ ինչպէս է,
Հերիք ես լամ, դու չ'գթաս.
Չէ՞ քո Անին շատ ափսոս է:
Անի ու վախով օրերս անցաւ,
Լալէն աչքերս կուրացաւ,
Որք մնալն ինձ վիճակեցաւ,
Բազդս բնաւ զիս մոռացաւ:
Կորուսեր եմ թագաւորներ,
Ժողովիւր եմ գլխուս քոռ բուր,
Որք միշտ կ'երգեն՝ «Անին անցաւ»
Անին անտէր աւերեցաւ:
Եկար տեսար, դարձիւր կերթաս,
Լալով ասես՝ «Բարեաւ մնաս»,
Աստուած սիրես՝ զիս չ'մոռնաս,
Մտնիս ստիճիւր մօտենաս:
Անի վրէժից երբ լսեմ՝
«Աստուր Կուլայ քո խեղճ Անին».
Կասէ՛ երբ աւերիւր Կուլայ,
Թէ իմ Անի՛ հերիք է լամ:

1045-2002
(1493-67)

13 ԲԼԲՈՒԼՆ ԱՒԱՐԱՅՐԻ

Ո՛վ դու բարեկամ այրած սրտերու,
 Խօսնակ գիշերոյ հոգեակ վարդերու,
 Երգէ բլբուլիկդ, երգէ ի սարէդ,
 Զանմահ քաջն Հայոց երգէ հոգոյս հետ:
 Թաղէի վանուց ձէնիկդ ինձ գիպաւ,
 Սրտիկս՝ ո՞ր ի խաչն էր կիսի՝ թունտ առաւ,
 Ի խաչին թեկն թռայ ու հասայ,
 Գտայ զքեզ ի դաշտ քաջին Վարդանայ:
 Բլբուլ քեզ համար մեր հարքն ասացին,
 Թէ չէ հաւ՝ բլբուլ մեր Աւարայրին,
 Եղիշեայ հոգեակն է քաղցրազրուցիկ,
 Որ զՎարդան ի վարդը տեսնու կարմրիկ:
 Զմեռն հանապատ կու գնայ կայ ի լաց,
 Յարտազ գայ գարունն ի թուփ վարդենեաց,
 Երգել ու կանչել յեղիշէի ձայն.
 Թէ պատասխանիկ մ' արդեօք տայ Վարդան:
 Ղ. Արշան

14 ԶԻՆԻՈՐԻ ԵՐԳԸ

Թախի իմ նժոյգ, սլացիւր շուտով,
 Տաւ ինձ ցանկալի կուր փոթորիկ,
 Կուր մէջ միայն ես արեան գնով,
 Կ'փրկեմ իմ խեղճ սարուկ հայրենիք:
 Տար ինձ այն աշխարհ—անցեալում հզօր,
 Պանծալի վայրը իմ քաջ պապերի,
 Ուր աւանդ դժբաղդ եղբայրքս այսօր,
 Իւր կեանքն է ողբում օտարին գերի...
 Անցան շատ դարեր, անցան շատ տարիք,
 Ազգս շատ ապրից քաղցրիկ յոյսերով,
 Բայց նորան երէք չժպտաց երկինք,
 Զտեսաւ նա կեանք խաղաղ, անվրդով:

Միշտ լուռ ու խոնարհ անողորմ բաղդին,
 Երկաւ սպասեց նա կեանքի գարնան,
 Բայց նորա առջև ոսոխ թշնամին,
 Իւր սրով փորեց կեանքի գերեզման...

Դէհ, թախ, նժոյգ, սլացիւր շուտով,
 Տաւ ինձ ցանկալի մարտի փոթորիկ.
 Մարտումն է զինուորն իւր արեան գնով,
 Ազգին պարգևում յաղթութեան դափնիք:
 Ա. Ծառուբեան

15 ՀԱՊԱ. ԲԱՋԱԶՈՒՆԻ

Հաղա քաջագունք, հայոց զաւակունք,
 Առէք ազեղունք ի մահ՝ երազունք.
 Անտառ սպասեն, կենդանիք սարսեն,
 Զինուցս ի ձայնէն կենդանիք սարսեն.
 Շեշտակի նետեր
 Թափեցէք, քաջեր,
 Յրէս անվահներ:

Վաղենք ուր վտանգ՝ այս մեր զօրսանք,
 Որսոց արշաւանք՝ մարտից են կրթանք.
 Երթանք գունդ ի գունդ՝ յաղեղ և մկունդ.
 Յուսով սրտաթունդ՝ յաղեղ և մկունդ,
 Շաժրեմք զկենդանիս
 Իւր զթշնամիս
 Ի մեր հայրենիս:

Զի օր մ'ալ նոյնպէս մարտին ի հանդէս
 Զարենք մահադեհաց զոսոխ հայրենեաց.
 Եւ յաղթանակաւ լցեալ աւարաւ,
 Գառնաք քաջարշաւ լցեալ աւարաւ,
 Եւ ի մեր դափնիք
 Ծափ տան սիրելիք
 Պանծայ Հայրենիք:

16 ԶԻՆԻՈՐԻ ՎԵՐՋԻՆ ՈՒՆՏԸ

Թող չար օրհասը թափէ իմ գլխին,
Ապագութ մահաւան բոլոր սև չարիք,
Բայց բո սուրբ անունը մինչև վերջին շունչ,
Ես չեմ մոռանայ սիրուն հայրենիք:

Թող ինձ պատրաստէ անխիղճ թշնամին,
Կախաղան, և սին, կամ մի այլ գործիք,
Բայց մինչև չը գցեն շիրիմ իմ մարմին,
Քեզ չեմ մոռանալ սէր իմ հայրենիք:

Թող կոյր ամբողջ անձրևէ գլխիս,
Քար, հուր, շանթ, երկաթ և շատ չարիքներ,
Բայց մինչև իմ բերնից չեկանէ հոգիս,
Քեզ չեմ մոռանալ անտէր Հայաստան:

Թող ինձ հալածեն Վասակի թոռները,
Ասելով՝ տգէտ, յիմար և անբան,
Այդ ես կը տանեմ մինչ կեանքիս վախճան,
Բայց քեզ չեմ մոռանայ, երբէք Հայաստան:

Թող իմ գլխիս, մանրած մաս առ մաս,
Տանեն սգալով դէպ՝ մահու դարպաս,
Յայնժամ կաշկանդած քնով մշտական,
Գուցէ քեզ մոռանամ, մայր իմ Հայաստան:

Բայց ոչ, երկնքում լուսոյ որդեց հետ,
Իբրև մի անմահ սուրբ հրեշտակապետ,
Պիտի միշտ գոչեմ, կրկնեմ յաւիտեան,
«Սիրուն հայրենիք, սիրուն Հայաստան»:

17 Կ Ի Լ Ի Կ Ի Ա.

Երբոր բացւին դռներն յուսոյ,
Եւ մեր յերկրէն փախ տայ ձմեռ,
Չքնաղ երկինս մերս Արմենիոյ,
Երբ փայլէ իւր քաղցրիկ օդեր,
Երբոր ծիծառն ի բոյն դառնայ,

Երբոր ծառերը հազնին տերև,
Ցանկամ տեսնել զիմ Կիլիկիա,
Աշխարհ որ ինձ հառուր արև:

Տեսի դաշտերն Ոսուրիոյ,
Լեռն Լիրանան և իւր մայրեր,
Տեսի զերկինս Խալիոյ,
Վենետիկը իւր կոնտոլներ,
Կղզի նման չիք մեր Կիպրեայ,
Եւ ոչ մի վայր է արդարև,
Ցանկամ տեսնել զիմ Կիլիկիա,
Աշխարհ որ ինձ հառուր արև:

Հասակ մը կայ մեր կենաց մէջ,
Ուր ամենայն իղձ կ'աւարտի,
Հասակ մը ուր հէգին ի տենչ,
Յիշատակաց իւր կարօտի,
Յորժամ քնարս իմ ցրտանայ,
Սիրոյս տալով վերջին բարևս.
Երթամ ննջեմ յիմ Կիլիկիա,
Աշխարհ որ ինձ հառուր արև:

18 ՎԱՐԴԱՆԻ ԵՐԳԻ

Հիմի էլ լռենք, եղբայրք, հիմի էլ
Երբ մեր թշնամին իւր սուրն է գրել,
Իր օրհասական սուրբ, մեր կրծքին,
Ականջ չի դնում մեր լաց ու կոծին,
Ասացէք եղբարք Հայեր, ի՞նչ անենք,

Հիմի էլ լռենք:

Հիմի էլ լռենք, երբ մեր թշնամին
Դաւով, հրապուրքով տիրեց մեր երկրին,
Չնջեց աշխարհից Հայկայ անունը,
Հիմքից կործանեց Թորգոմայ տունը,
Յլեց մեղանից թագ, և՛ խօսք, և՛ դէնք,
Հիմի էլ լռենք,

Հիմի էլ լուենք, երբ մեր թշնամին
 Խլեց միւր սուրբը—պաշտպան մեր անձին,
 Մշակի ձեռքիցն էլ խոփը խլեց՝
 Այդ սուր ու խոփից մեր շղթան կոեց,
 Վա՛յ մեզ, շղթայով կապւած զերի ենք.
 Հիմի էլ լուենք:

Հիմի էլ լուենք երբ մեր թշնամին
 Սոսկալի զէնքը բռնած մեր զլիւին,
 Կուլ տալ է տալիս արտասուենք առատ,
 Աղեխարշ բողոք վարուց ապիրատ.
 Մեր գլուխը լալու Եփրատի ուր պտուենք,
 Հիմի էլ լուենք:

Հիմի էլ լուենք, երբ մեր թշնամին
 Լիրբ դողողութեամբ լցրած իր հոգին,
 Արդարութեան ձայնը հանած իր սրտից
 Արտաքսում է մեզ մեր բնիկ երկրից,
 Պանդուխտ հալածեալ, եղբայրք մեր դիմենք՝
 Հիմի էլ լուենք:

Հիմի էլ լուենք, երբ մեր թշնամին,
 Անհոգ մեր բերած ծանր զոհերին,
 Իւր լիրբ նզոված ձեռքը կարկանդակ,
 Ազգութեանս վերջին կապը պատառեց.
 Հայի կորուստը մօտ է ի՞նչ անենք.
 Հիմի էլ լուենք:

Հիմի էլ լուենք, երբ մեր թշնամին,
 Արհամարելով մեր փառքն ազգային,
 Մեր եկեղեցուն ձեռնամերձ եղաւ,
 Գայլաղգեստ գառին մեզ գլուխ դրաւ,
 Սուրբ խորան չունինք, արդ մեր ազօթենք.
 Հիմի էլ լուենք:

Հիմի էլ լուենք, մարդիկ ի՞նչ կասեն,
 Երբ մեր տեղ քարինք, ապառաժք խօսեն,
 Չեն ասել, որ Հայք արժանի էին,
 Այդ ստրկական անարգ վիճակին:
 Մեր Սուրբ քաջ նախնեաց գործերը դիտենք,
 Մինչև երբ լուենք:

Թող լռէ մուշկը, անդամալոյծը,
 Կամ՝ որոնց քաղցր է թշնամու լուծը,
 Բայց մենք որ ունինք հոգի ու սիրտ քաջ,
 Ե՛կ անվախ ելնենք թշնամու առաջ,
 Գոնէ մեր փառքը մահով յետ խլենք.
 Ու այնպէս լուենք:
 Գամառ-Քաթիկա:

19 ՎԱՀԱՆԻ ՊԱՏԱՍԽԱՆԸ

Հիմի էլ խօսենք, եղբայրք հիմի էլ,
 Երբ ընտանեկան երկպառակութեամբ
 Ուրիշ բան չունինք, բայց իրար դաւել,
 Եւ սարսափելի ազգութեացութեամբ
 Մեր նախնեաց ուխտը ոտքով կոխել ենք.
 Հիմի էլ խօսենք:

Հիմի էլ խօսենք երբ քաջն Վարդան,
 Վաթսուն հազարից, հազարով մնաց,
 Մինչ մնացել էր Պարսից լոկ մատեան
 Գունդը, մեր վաթսուն հազարի դիմաց
 Երբ մեր վատութեամբ՝ ողջ կորուսել ենք.
 Հիմի էլ խօսենք:

Հիմի էլ խօսենք, երբ օտարից շատ
 Մենք յնք մեր ազգի արիւնը խմում,
 Մոխրատնով լցինք Դաւիթ Արտաշատ,
 Ծխի մէջ կորաւ խաչն եկեղեցուն,
 Երբ այս ամենը մենք կատարել ենք,
 Հիմի էլ խօսենք:

Հիմի էլ խօսենք, երբ հրապարակում
 Պարսիկն առակ արել է Հային,
 «Եթէ Ասորու նման աշխարհում
 Չկայ մի վատ ազգ, բայց, բան Ասորին,
 Ել վատ է Հայը», մենք այս տանում ենք.
 Հիմ էլ խօսենք:

Հիմի էլ խօսենք, երբ իշխանութիւն
Ծախւում է անարգ հացակատակներին,
Մինչ ստրուկ մարդիք նստած մեր գլխին,
Եւ մեզ կարծում են հող իրենց ոտքի,
Ու մենք մեզ կոխող ոտքը լիզում ենք.

Հիմի էլ խօսենք:

Հիմի էլ խօսենք, երբ Լուսաւորչի,
Բնիկ ժառանգի թեկերը կտրած,
Անարգ Պարսիկը՝ այս ու այն թեմի՝
Կարգում է տեսուչ ըստ իւր չար մտաց,
Եւ մենք դեռ՝ «կէցցէ արին» գոռում ենք

Հիմի էլ խօսենք:

Հիմի էլ խօսենք, երբ ձեռք ենք տալիս,
Երբ ողջունում ենք մենք այդ չքերին,
Որ դաւան շուն են, և մեզ տեսնելիս,
Շուտ դիմակները դնում երեսին,
Այդպիսիներին դարձեալ պատում ենք.

Հիմի էլ խօսենք:

Էլ մեր երեսին մնաց մի կաթիլ,
Ամօթի սուրբ ջուր, որ բերան բանանք.
Ո՛չ, թէ չենք ուզում հողէց հող կորչիլ,
Թշնամու արիւնով մեր թրին ջուր տանք.
Ազգ, եկեղեցին փրկենք աղատենք.

Ապա թէ խօսենք:

Մ. Նալբանդեան

20 ԴՈՒ ԶՈՎ ԽՆԴԻՆՍ...

Դու զձի խնդրես, մայր իմ անուշ
Ե՛կ, մի դողար, մօտեցիր հոս՝
Անլաց աչօք դիտէ դորդիդ
Եւ իւր վէրքերն արիւնահոս.

Թրքաց մայրեր թող լան ու դուն
Ուրախ լուրեր տար ի Զէյթուն:

Ինչպէս Լորենցն օրրանիս մէջ,
Կակուղ ձեռամբ փայփայելով
Մանկիկ մարմնոյս հանգիստ տայիւր
Իբրեւ հրեշտակ նւագելով.

Զիս հանգչեցուր ի հող ու դուն

Ուրախ լուրեր տար ի Զէյթուն:

Ճորեկ որդւոյս կենաց արեւ
Զեղի համար փայլի, Հայեր՝,
Այսպէս յայնժամ դու կերգէիր
Օրօրոցիս նստած քովեր.

Անոնց համար շիջաւ և դուն

Ուրախ լուրեր տար ի Զէյթուն:

Կարմիր կայլակը ցայտեն վերքէս.
Սակայն մայր իմ, նայէ չորս դիս,
Արիւնառուշտ թուրքերը տես
Հազարներով փռած գետին.

Կերաւ զանոնք մեր սուրբն ու դուն

Ուրախ լուրեր տար ի Զէյթուն:

Որպէս վիշապ մոլնչելով,
Յանկարծ մեզ վրայ յարձակեցան,
Յնցեց Զէյթուն գլուխը ժայռոտ,
Իւր վիթց մէջ թօթափեցան:

Կարմիր ներկաւ ձորք մեր ու դուն

Ուրախ լուրեր տար ի Զէյթուն:

Ու ծափ զարկին մեր հարց սուերը,
Զի չէ մեռած Հայոց կրակ,
Ու ցնծացին այնչափ զոհեր.
Զի լուծաւ վրէժ յարեան վտակ:

Խնդաց Մասիս, մայր իմ, և դուն

Ուրախ լուրեր տար ի Զէյթուն:

Վերջին համբոյր տամ քեզ, մայրիկ,
Հատուցանես զայն սիրունուս,

Վերջին անգամ գրկեմ մեր հող,
Ուր արդ կիջնեմ ի ծոցն անլոյս:

Խաչ մը տնկէ՛ վրաս ու դուն

Ուրախ լուրեր տար ի Զէյթուն:

Պէշիկթաշիան

21 ԹԱՂՈՒՄՆ ՔԱՋՈՐԴՈՅՆ

Ո՛չ փող դարկենք, ո՛չ արծազանք լեռնասոյգ
Սարէ ի սար չարաշշուկ տարին լուր,
Ու չերգեցինք ողբոց երգերը սրտայոյղ
Երբ պատանւոյն բացինք մռայլ փոսին դուռ:

Գիշերական մունջ սուերներ շուրջ կային,
Երբ հրացանի կոթով զհող փորեցինք,
Լուսին միայն դողդոջ շողայր մեր գլխին,
Սուգ էր պատեր դաշտ բլուր և երկին:

Պէտք էր դադաղ և ո՛չ ճերմակ պատանքների,
Որով գոցուէր աղաւտորդին քաջ որդին.
Նա յետ մարտին կարծես յոգնած կու հանգչէր
Ու վերարկուն կարմիր բաւ էր իւր անձին:

Անձայն ու կարճ ննջեցիւոց մի զրուցից
Մէր քաջ Տէրտէրն, զինուոր Հայոց ու Աստուծոյ,
Գովեց զմահն և զքաջութիւնն իւր օրհնեց,
Թոյլ չի տաւ հառաջմ՝ ու ճիշ հանելոյ:

Բայց երբ գլուխն ի բարձ գրինք հողաշէն,
Տեսանք զգեղ ճակտին ու վերքն պայծառ.
Մէյ մալ քամի յանկարծ փչեց ցրտաշունչ,
Լուսնին շողերն եկաւ գոցեց մթին անպ,
Ու մեր սարերն զերթ ուրազանք անմուռնչ
Սև գլուխնին տնկած դիտեն ապշութեամբ:

Յայնժամ ցուրտ ցուրտ հող լեցուցինք իւր վրան
Խաչ մը դրինք, ինչպէս իւր մօր պատուէր ետ,
Ո՛չ այլ շքեղ արձանագիր, ո՛չ տապան,
Զինք մենակ թողուցինք իւր փառքին հետ:

Պէշիկթաշիան

22 Թէ ԻՄՍ ՀՅՅԲԵՆԱՅ

Թէ իմն հայրենեաց քնար սգաւոր
Հեծէ տխրազին՝ իմ հոգիս է այն,
Թէ նորա բեկբեկ թելեր վշտաւոր,
Խօսի ողբաձայն՝ իմ սրտիկս է այն:

Թէ հայ մուսային սրտառուչ նւագ,
Դեռ կ'եղերերգէ՝ հառաչանքս է այն.
Թէ Հայաստանի սև բաղդին հագագ,
Լայ աղեկտուր՝ հեծեծանքս է այն:

Թէ իմ հայրենեաց կիսամեղիկ շունչ,
Դեռ լաւի տխուր՝ իմ ողբերս է այն.
Թէ լոկի ֆնջիկ հեծէ անշունչ,
Ո՛հ, անկարեկիր իմ լալիքս է այն:

Եւ Հայկայ փառաց յօժար ողբերգուն,
Հարազատ լացողն իմ ձայնիկս է այն.
Չորս հազար տարւոն պարծանաց դարուն,
Արձագանք տուողն՝ աղաղակս է այն:

Իմ Հայաստանիս ցաւերուն հատոր,
Ահա այս մաշած իմ կուրծքս է այն,
Սև սև թերթերուն էջ սրտակոտոր,
Արտասուք գրած՝ իմ աղիքս է այն:

Թէ բանաս կարգաս արիւնոտ դաշտեր,
Վարդագոյն ներկւած՝ իմ կողերս է այն,
Թէ աչքէ անցնես շամփրած նիզակներ,
Մահահոտ ցցւած՝ իմ թիկունքս է այն:

Թէ Հայկ և Արամ, Վարդան, Վահաններ,
Ինկած տեսանես՝ իմ ոյժս է այն.
Թէ գէնք, թէ զրահ, թէ սուր, թէ սուսեր.
Փշրած կոտորած՝ ոսկորներս է այն:

Թէ արեամբ ներկին տիկունք եղեմին,
Նշխար քաջերուն իմ բիբերս է այն,
Թէ քաղցր ու ամբիժ ալիք Եփրատին
Լեղի են դարձեր՝ արտասունքս է այն:

Թէ վճիտ գետերն, աղբերքն արծաթի,
 Լալիք առակեն՝ երակներս է այն.

Թէ Տիգրիս, Գեհովն, Փիսոն մոռնան՝
 Թէ պղտոր գնան՝ իմ արիւնս է այն:

Թէ սառնամանիք ձմրան բրաբեր,
 Լեռներն է պատեր, իմ գագաթս է այն.

Եւ քաղցրիկ գեփիւնն անուշիկ հովեր,
 Յրտազին փչեն, իմ շնչիկս է այն:

Թէ վտակ վտակ ցօղէ զխշատակ,
 Զայս տրամալաստակ, աչքերս է այն,

Թէ սրտաձայնիկ երգէ զՀայաստան.
 Կանչէ զՀայաստան՝ անկեղծ սէրս է այն:

Թէ մթին խորշերն ու ձորեր լսեն,
 Սկերով ծածկին մենաստանս է այն.

Թէ ողբ կ'կարդան վայրերն եղեմին,
 Ծնշած լերդերու արձագանքն է այն:

Եւ Հայաստանիս հողեր ուխտիւ,
 Պինդ սիրով գրկողն՝ իմ ձեռքերս է այն.

Թէ կը համբուրեն կաթողին խնդիւ՝
 Ո՛հ, մայրակարօտ շրթունքներս է այն:

Եւ հայոց լիրանց ցուրտ շուրերուն տակ
 Ընկած ապարադղ՝ իմ ճակատս է այն,

Մասեաց սուրբ քարերն իւր բարձն ու պսակ,
 Դրած սգաւոր՝ գլուխիկս է այն:

Եւ կիսակործան տաճարն հայրենի,
 Սե սուգ է պատեր տաղաւարս է այն.

Ուր շիջեւազառ կանթեղ գեռ հիւծէ,
 Նւազ առ նւազ՝ իմ յոյս է այն:

Ուր տխուր նստեր, մազերն են ծածկեր,
 Իւր սեռիկ աչքեր սիրականս է այն.

Ձեռքերն ի ճակատ, կոնակն ի հողերն,
 Յուսով կռթնիր՝ Հայաստանս է այն.

— Դերեղմանս է այն:

Ուր երբ տեսանեմ զիմ հէգն Հայաստան,
 Ի մէջ իւր փառաց՝ իմ բաղձանքս է այն,
 Յայնժամ թող մեռնիմ յիւր ծոց մայրական,
 Զիմ վերջին շնչոյս միակ ուխտս է այն:
 Ս. Ն. Ֆելիկեան

23 Թէ ՀԱՅՐԵՆԵԱՅ

Թէ հայրենեաց պսակադիր:
 Գողթնի քնարք լսել են,
 Երկնից թող գան անմահ հողիք,
 Հայոց քաջիկ պսակել:

Մասեաց գագաթ թող գան բաղմեն,
 Երկնից գունդ գունդ հրեշտակներ,
 Աստուծ իջեր ի Հայաստան,
 Հայոց արիւն հոտոտել:

Փախէք ամպեր Շաւարշանէն,
 Այլ մի ցօղէք ձեր ցօղեր,
 Շաւարշանը ոռոգած է,
 Հայոց քաջաց արիւնէն:

Եւ կը ծլին ու կը ծաղկին,
 Այս դաշտի մէջ ոչ խոտ վարդ,
 Այլ վարդանայ ընկած երկիր՝
 Պիտի ծաղկի սուրբ հաւատ:

Քանդակագործ քաջ եղիշէն,
 Գրիչ ի ձեռն գայ յԱրտաղ,
 Զափէ ձեռն գրէ զրոշմէ,
 Կամք, մահ, հաւատք վարդանանց:

Գ. Կ. Սրբանձեան

24 ՎԱՆԵՑԻ ԳԵՂՁՈՒԿԻ ՏԱՂԸ

Աղօթարանը բացւեցաւ ժամանակ է զարթնելու,
 Էրթամ ախոռ, գոմշուկներս լծեմ՝ գոթան վարելու,
 Դէհ, գոմշուկներ, ելէք, ելէք, արար էրթանք աշխատինք
 Հարկ ու խարջի վատէն մօտէ՛, վոթենք արուն ու քրտինք:

Հայի գութան, հայի գութան որի համար կը ջանաս,
Ո՛վ քեզմով կտանջւի, որի՞ն դու կուշտ հաց կուտաս,
Այն օր, երբ քեզ ձեռքս առի՝ ազատ օրս կորուցի,
Անվախ սիրտս վհատեցաւ հոգիս թուրքին մատնեցի:

Բաւ է, գութան, մեր տանջանքը, համբերութիւնն

վերջ ունի,

Դուն տեսնո՞ր որ մեր դիւշմանը ամօթ, խելք ու

գութ չունի:

Արի՛ փշրեմ ես քու խովը, տանք դարբնին կռելու,

Կռենք—Կոփենք սուր ու սուսեր՝ դիւշմանի դէմ կռելու:

Եղբարք հայեր, առէք խովը, տանք դարբնին կռելու

Կռիւ—Կոփիւ սուր ու սուսեր Հայաստանը փրկելու:

Գամառ-Քաթիպա

25 ԵՐԳ ՊԱՆԴԻՍԻ

Ծիծեռնակ, ծիծեռնակ, դու դարնան սիրուն թռչնակ,

Դէպի հւր, ինձ ասա, թռչում ես այդպէս արագ:

Ա՛խ, թռիւր, ծիծեռնակ, ծնած տեղս Աշտարակ,

Անդ շինիր քո բոյնը, հայրենի կտուրի տակ:

Անդ հեռու ալևոր, հայր ունիմ ազաւոր,

Որ մինակ իւր որդուն սպասում է օրէ օր:

Երբ տեսնես դու նրան, ինձնից շատ բարեւ արա՛,

Ասա թող նստի լայ, իւր անբախտ որդու վրայ:

Դու պատմէ՛ թէ ինչպէս աստ անտէր ու խեղճ եմ ես,

Միշտ լալով, ողբալով՝ կհանքս մաշել, եղել է կէս:

Ինձ համար ցերեկը՝ մութ է շրջում արեգը.

Դիշերը թաց աչքիս, քունը մօտ չի դալիս:

Ասիւր, որ չբացւած՝ թառամեցայ մենացած,

Ես ծաղիկ գեղեցիկ՝ հայրենի հողից զրկւած:

Դէ՛հ, սիրուն ծիծեռնակ, հեռացիր, թռիւր արագ,

Դէպի հայոց երկիրը: Ծնած տեղս-Աշտարակ:

Դողախեան

26 ՕՏԱՐՈՒՀԻՆ ԻՆՁ ԱՍՍՑ

Օտարուհին ինձ ասաց, «Հէ՛ր ես լալիս, արցունքը
Հեղեղի պէս ինչո՞ւ եմ ուռգում քու աչքունքը,
Քու արտմութեան ճար ունիմ, կփարատեմ քու դարձը:
Թշիւս վրայ չե՞ս տեսնում փայլուն շուշանն ու վարդը»:
—Ձուր մի՛ ջանար, սիրական, իմ դարձը չես փարատիւ:
Հոգիս հոգսից, ցաւերից չես փրկել, չես ազատիւ:
Թող իմ աչքից հեղեղայ արտասուների աղբիւրը,
Արտասուքն է լւանում սրտի խոր խոր ցաւերը:—

Օտարուհին ինձ ասաց. «տես, հասել է դարունը,
Դաշտերի մէջ բացւել են հազարերանգ ծաղիկունքը,
Իջնենք դաշտը, օգ քաշենք, ծաղիկունք քաղէ, փունջ փնջէ
Հայրենիքիդ կարօտն ա՛ռ, որ թախիժ քեզ չի տանջէ»:
—Հայրենիքիս կարօտը ձեր դաշտերիցը չեմ առնիւ,

Սառ հիւսիսից երկինքը Հայաստանի չեմ տեսնիւ

Ուր բիւր պատիկ ցոլուն են արեգակի շողերը,

Կենսատու է անձրևը, մեղրածին են ցոլերը.

Օտարուհին ինձ ասաց. «մոռացիր քու հայրենիք,

Քու հայրենին աշնտեղ է, ուր սիրում են քեզ մարդիկ:

Տես արեին, նա պայծառ չէ՞ շողշողում հիւսիսում.

Հայաստանը կորել է, խեղճ, դու ցնորք ես ուզում»:

—Սուտ են, սուտ քո զրոյցը, Հայաստանը չէ՛ կորած,

Նա աշնտեղ է, ուր եփրատ ու Տիգրիսն են գրկւած,

Ուր Երասխը մրմունջով յուզւած ջուրն է գլորում,

Ուր Մասիսի դադաթը ամպերից ցած է նայում,

Ուր փայլում է արեգը իր կուսական շողերով,

Ուր ջրում է երկինքը՝ երկիրը գով ցօղերով:

Ուր որ չկայ բորէաս, չկայ շիմուն ու խորշակ,

Օգը շունչ է հրեշտակի, ջուրը մեղր է անուշակ...

Հայաստանը կայ... աւաղ խոպանացած, ամայի,

Եւ կծաղկի, երբ նորից ծծէ քրտինքը Հայի...

Նորա ստինքը յամառ է, չի կերակրում օտարին,

Օտարն խաբւած ասում է. «շիջաւ ասողը Հայերին»:

Բայց ինչ, դու չես հասկանալ իմ սրտամաշ դաբդերը.
Մի ջանար, ինձ չհն ափովել թշիդ փայլուն վարդերը. —

Իմ արտմոլթեան ցաւակից խանդաղակաթ գրկելով,
Օտարուէին ինձ տւեց զաւաթը լի գինով.
Երկնակապոյտ աչերը արթարթ աչերիս յառած,
Լաց ու ժպիտ երեսին՝ նա մեղմ ձէնով ինձ ասաց.
«Խմէ գինի, պատանի, ի յիշատակ այն երկրին,
«Որ սրտամաշ կարօտով կոչում ես քու հայրենին.
«Պարզէ ազնիւ ճակատդ զարթացիր, ոգի առ,
«Յուսակտուր այդ դէմքով խղճալի մի ձևանար,
«Ձիւնաթաղ ու կիսամեռ դաշտքը դարնանային շնչից
«Ձէն օթափում և յառնում մահահնագոյն խոր քնից.
«Երբ ծագում է արեւը՝ մոայլ չի՞ հալածվում,
«Մեռած բնութիւնն դէպի նոր կիանքը չի՞ վերածնում:
«Դէհ պատանի, քնջ կղիր, խմէ գինի, երգ երգէ,
«Տէրն է որբոց օգնական, Նա քու ազնիւ էլ կփրկէ:
Գամառ-Քաթիլայ

27 Ի Մ Ս Ո Ս Ա Կ Ի Ն

Սոխակ ինչո՞ւ դադրեցար քու անուշ երգն երգելից,
Որ քամում էր արտասունք շատ իմ երված աչերից.
Միտդ է երբ ծագում էր արշալոյսը վարնանային,
Քանի՞ դու միտս բերիր իմ առարկան ցանկալի...
Այն յիշատակն անուշ էր, ինչպէս երազ վաղանցիկ,
Որ գէթ վայրկեան թշուառին դարձնում էր նա երջանիկ.
Համակ աշխարհ մոռացած, ունկս քո ձէնին յառած,
Մաքով թռչում էի ես իմ հայրենին կարօտած...
Գիտեմ, դու էլ, ես կարօտ մշտադարուն այն դրախտին,
Որից հեռու մեզ չկայ քաղցր ժպիտ մեր բաղդին,
Ո՞վ կուտայ ինձ թեք թռչնի, որ խոյանան սլանան,
Օգն ու ամպերը ճեղքեն ու տանին ինձ Հայաստան.
Թէ նորա օդը շնչեմ, այն կենսատու սուրբ օդից —
Գիտեմ փրկելու եմ անբուժելի իմ ցաւից...

Գարունն անցաւ, ախ սոխակ, խօսուն լեզւիդ կապ դրաւ,
Ու խեղճ վարդի թերթիկի հետ շարականդ էլ տարաւ,
Կրանամ դուռը վանդակիդ, ազատութիւն բեղ կուտամ,
Բայց աղաչում եմ քեզի, թո՛ր դէպի Հայաստան.
Վարդ ես ուզում՝ այնտեղ է, անամպ երկինք, մեղմ հովեր,
Ճաճանչափայլ արեգակը, կարկաչանոս առուններ:
Ես էլ քեզ պէս կարօտ եմ բնութեան պայծառ օրերին,
Մէզ, մառախուղ հեղձուկ օդը հաշեց մաշեց իմ հոգին:
Փչեց հոգմբ Հիւսիսին, փոշին երկինք բարձրացուց,
Կտրի վրայից ագռաւը խալոտ դադան հնչեցուց.
Ահա Հիւսիսի սոխակն, ահա Հիւսիսի այեր...
Ինչ էք կորցրել Հիւսիսում, այ խեղացնոր խեղճ Հայեր...
Ա՛խ, ես ատել եմ նորա կեանքն ու վայելքը պատիր,
Տէք օդը իմ երկրին, դաւար դաշտն ու վարդ կարմիր:
Գամառ-Քաթիլայ

28 ՊԱՆԴՈՒԽՏ ՎԱՍՊՈՒՐԱԿԱՆՅՈՒՆ

Թո՛ղ ախպէր թո՛ղ, որ իմ սիրտ կրակ ու բոց վառւած էլնի,
Թող իմ աչքը կլկլացող պղտոր-պղտոր ախպիւր էլնի.
Թէ տիւն էլ արտասունք ունես, արի ծիկ հետ ու լաց արն,
Մեր արտսունք թող ամպ կտրի, հայոց դաշտերն
անձրև էլնի:

Թողեր ենք ծէթկիկ ձագերս խեղճ ու կրակ վէր պաղ
թորվան

Ա՛խ ախպէր ինոնց արև ինոնց օրեր մենք ենք տւեր,
Թողեր ենք մեր կողակիցք վզիկ ծոած կէլիւ պէրան,
Կողակիցք որ չում մահաւան հետն ապրելու ուխտ ենք արեր
Թո՛ղ ախպէր թո՛ղ, որ իմ սիրտ կրակ ու բոց վառւած էլնի
Թող իմ աչքը կլկլացող պղտոր-պղտոր ախպիւր էլնի:
Քիչեր ենք շատ սար ու ձոր, արուն գետերն էլ ընցել ենք,
Էս մարդ է, թէ հրեշտակ է, քար է թէ հաւք զարմացեր ենք,
Ա՛խ մեր տղերք կանչելով ճանապախ հըմէն լացուցել ենք,
Ղարիպ ենք էս երկրի մէջ, ուր որ անբան հետապւեր ենք,
Թո՛ղ ախպէր թո՛ղ որ իմ սիրտ կրակ ու բոց վառւած էլնի,
Թող իմ աչքը կլկլացող պղտոր-պղտոր ախպիւր էլնի:

Մեզ ինչի՞ն խամար գինի, երբ մեր տղէք աւ խաց չունին,
Մեզ ի՞նչ պէտքէ օտարին զարդ, երբ մեր ընկեր պէտ-
պէս էլնի
է՞ր էրթանք տեսնել էն փառք որ մեր ճակտի քրտինք
էլնի

Օտարին տուն մեզ ի՞նչ շահ, երբ մեր տուն փուտ կե-
րան չունի.

Թող ախպէր թող որ իմ սիրտ կրակ ու բոց վառւած էլնի,
Թող իմ աչքը կլկլացող պղտոր-պղտոր ախպիւր էլնի:
Էնկանտար ենք խոնարհեր, որ հմէն ժարդ մե պեռ կղնի,
էս մարդ է, թէ անասուն, իսկի հարց-փորձ արող չըկայ,
Մէկ քրտինք մէկ փառի կուտանք, շատ տիւր առնող չըկայ,
Փոսի մէջ ինկած դարիպ, մեր ձեռք բռնող հանող չըկայ.
Թող ախպէր թող, որ իմ սիրտ կրակ ու բոց վառւած էլնի.
Թող իմ աչքը կլկլացող պղտոր-պղտոր ախպիւր էլնի:
էս էրկնուց խաւքերը տես, ինչպէս կերթան ճլվլալով,
Որ ձեռքն ի առեր թեխն, որ կուտ կտանի ուր ձեռքերին,
Մենք մարդ ենք, խայռ տղայ կեանք կնցուցենք ահ
ու դարով.

Կեանք չունենք մահէ կվախնանք մեր գերեզման կը
լցւի փշով.

Թող ախպէր թող որ իմ սիրտ կրակ ու բոց վառւած էլնի,
Թող իմ աչքը կլկլացող պղտոր-պղտոր ախպիւր էլնի:

Թէ հովեր իրար դարնեն տեղ մը չունինք պախկեղու,
Թէ ամպեր կարկուտ թափեն, տուն մը չունինք սթարուղու,
Թէ երկինք ձէր էլ էլնի, խելք էլ չունինք վաստակելու,
Ահ էս ինչ խօսքս օր է, կասենք, փարէք կուտանք գինու.
Թող ախպէր թող որ իմ սիրտ կրակ ու բոց վառւած էլնի,
Թող իմ աչքը կլկլացող պղտոր-պղտոր ախպիւր էլնի:
Չորս տեհէն ծովերն առեր, մենք չոր կղզի մը մնացեր ենք,
Ես կասեմ կեամի շինենք տիւ գինով ես աւալ թաւալ,
Որ մէկն էլ թէ ես շինեմ կուկայ կոտրի յիմարաբար
Օէ օր ծով կպանցրանայ շատեր խեղդեց եաման մէկ ճար.

Թող ախպէր թող որ իմ սիրտ կրակ ու բոց վառւած էլնի,
Թող իմ աչքը կլկլացող պղտոր-պղտոր ախպիւր էլնի:
Արեւ ջան ախպէր, արեւ սիրտդ մաներ քարի նման,
Թէ կսիրես քեռ Բրիստոս, քեռ պապերու սուրբ գերեզման
Ու հմէն դարիպ կուրպաթ խայռ տղէք խաւարական
Էկէք տանք մեր բրտինք, մեր ցաւն ու դարտ կալմի պէրան
Հէտապենք վայ մեզ ասենք, մեր սիրտք փխրին աչք կլկլան
Մեր արտասունք ամպ թող դառնայ Հայոց դաշտի վէրէն
խաղայ:

Տ. Ամիրճանեան

29 ԱՌԱՌՕՏԵԱՆ ԵՐԳԸ

Այ մարդ, այսօր շատ քնեցար, ննջեցիր,
Առաւօտեան հով ժամանակն անցուցիր.
Արեգակը ծովի ծայրէն ծագեցաւ,
Ջերմութիւնը ձորն ու դաշտը փրուեցաւ:
Ընկերներդ վաղ արտերը գնացին,
Յորեն, դարին գերանդիով հնձեցին,
Խուրձ կապեցին, բարդ բարդեցին դաշտումը,
Նստան հանգչիլ կաղնիներու հովումը:
Այ մարդ՝ վեր-կաց սառը ջրով լացվիր,
Գօտիդ կապէ, գերանդիդ առ դաշտ հասիր,
Բանի հով է՝ հունձդ արաւ արտումը,
Հունձդ հնձէ, մի ծուլանար գործումդ:
Հունձդ կապէ, բարդդ բարդէ, տուն արի,
Հանգստացիր, երբ քո հունձդ կատարի,
Բեր գերանդիդ կախէ պատին քո տանը,
Ես իրիկուն կը պատրաստեմ սեղանը:
Այ մարդ՝ հերիք ինչ որ այսօր քնեցար,
Աչքդ մէկ բաց, տես թէ որչափ ուշացար,
Մեր դրացին վաղ անցկացաւ կամուրջէն,
Վաղ լոկ է մեր գղիրը ձայնելէն:

Ի՞նչ ես պառկել, ի՞նչ ես քնել, սիրտիսն,
Արեգական շողը հասաւ մեր դրան,
Մի ծուլանար, ժամանակդ խնայէ,
Այն պիտի մեզ բոլոր ձմեռը կերակրէ:
Պամառ-Քաթիպա

30 ԵՂԻՍՅՐ ԵՆՔ ՄԵՆՔ

Ի բիւր ձայնից բնութեան շքեղ,
Թէ երգ թռչնին սիրողաբար,
Մատուցը կուսին ամենագեղ,
Թէ որ զարնեն փափուկ քնար:
Չունին ձայն մի այնքան սիրուն,
Քան զանձկալի եղբայր անուն:
Տուր ինձ քու ձեռքդ, եղբայր ենք մենք,
Որ մըրբկաւ էինք դատւած.
Բաղդին ամէն ոխ չարանենդ,
Ի մի համբոյր ցրւին ի բաց:
Ընդ աստեղօք ի՞նչ կայ սիրուն,
Քան զանձկալի եղբայր անուն:
Երբ ալետր Մայր Հայաստան,
Տեսնէ զորդիս իւր քովէ քով,
Սրտին խորունկ վէրքըն դաժան,
Քաղցր արտասուաց բուժին ցօղով:
Ընդ աստեղօք ի՞նչ կայ սիրուն,
Քան զանձկալի եղբայր անուն:
Մէկ տեղ լացինք մենք ի հնում,
Եկէք դարձեալ յար անբաժան,
Խառնենք զարտօսը և ըզխնդում,
Որ բաղմածնունդ ըլլայ մեր ջան:
Ընդ աստեղօք ի՞նչ կայ սիրուն,
Քան զանձկալի եղբայր անուն:
Մէկ տեղ յոգնինք, մէկ տեղ ցանենք,
Մէկ տեղ թափին մեր քրտինքներ,

Ըզնունձ բարեաց յերկինս հանենք,
Որ կեանք առնուն Հայոց դաշտեր.
Ընդ աստեղօք ի՞նչ կայ սիրուն,
Քան զանձկալի եղբայր անուն:
Պէշիկթաշեան

31 Ի Մ Ս Է Ր Ը

Սիրում եմ այնպէս, որպէս չէ սիրած
Դեռ ոչ մի էակ արար աշխարհում,
Այդ սէրն է միայն որ սրտիս տիրած
Անշէջ վառում է իմ ջերմ երգերում:
Բայց ես իմ սիրով չեմ երգում ներքող,
Երկնային պարգև սին գեղեցկութեան,
Պաշտում եմ մի սուրբ պատկեր լուսաշող,
Նա է իմ կուռքը երկրպագութեան:
Ո՛հ դու ես իմ սէր, սուրբ ազատութիւն,
Ես բեղ եմ միայն սիրում խելագար,
Քեզ եմ նւիրում իմ խանդ, իմ աւիւն,
Իմ կեանք, իմ արեւ զոհում քեզ համար...
Ո՛հ ազատութիւն անմարմին ոգի,
Թովիչ երազում ինձ երևեցար,
Եւ իմ վառ սրտի, իմ վառ ցնորքի,
Դու միակ իշխող տիրուհին դարձար,
Ես զմայլում եմ քո լոյս պատկերով,
Քո հետ համբուրում ազատ անվտանգ,
Բայց յանկարծ դահիճն արնաներկ սրով,
Խեղ եմ սիրոյ մաքուր թոթովանք...
Ես քեզ կամեցայ, ո՛վ իմ լոյս հրեշտակ,
Պարգևել սիրոյս վարդը նորաբաց.
Այժմ առ դիակս, վարդի փոխանակ,
Արնաներկ դիակ՝ քո սիրոյն զոհւած...

Ա. Մատուրեան

32 ՀԱՅՐԵՆԻՔ ՄՐԲԱՉԱՆ

Հայրենիք սրբազան, իմ սիրուն աշխարհ,
Թռչում եմ դէպի քեզ հողուովս անդադար.
Բայց աւանդ, այս բանտում փակւած եմ անտես...
Պատերազմի դաշտում չեմ կուռում և ես:

Հանապազ տանջւեցայ քո ճակատագրով,
Սրտումս շղթաների ձայներ կրելով...

Չեմ կարող մոռանալ իմ ազգ հարազատ,
Ա՛խ, կամ ոչնչանալ կամ լինել ազատ:

Քաջ ընկերներովս հեշտ է ինձ կուռել,
Եւ սուրբ գործի համար քաղցր է մեռանել,
Բայց, աւանդ, այս բանտում փակւած եմ անտես...
Պատերազմի դաշտում չեմ կուռում և ես:

Զգիտեմ, ինչպէս է կռիւն հրդեհում,
Ես չունիմ ոչինչ լուր, բայց լուրն է թռչում...
Տարւում է միշտ համբաւ սպանութեան ահեղ
Թափում է ազգ արին, բայց ես չեմ այնտեղ:

Ա՛խ, քո ազատութիւն փոթորկի մէջ է,
Եւ վառ արշալոյսով քո օր կարմրում է...
Թող այս տեղ չարչարեմ անծանօթ կապւած,
Միայն քեզ, Հայրենիք, տեսնեմ ազատւած:

33 ՀԱՅ ԱՊՐԻՆՔ

Հայ ապրիլնք, եղբայրք, մարդկութեան մէջը
Հայ կնքեր է մեզ պատմութեան էջը.
Հայ անւամբ զմեզ կ'ողջունեն Երկինք.—

Եղբայրք, Հայ ապրիլնք:

Հայ ապրիլնք.—մեր հայրն է այն Դիւցազուն,
Որ ազատութիւն սովորեցոյց մարդուն,
Ու մեզ վեհ անուն մը տաւ բաժին.—

Եղբայրք, Հայ ապրիլնք:

Մեր աշխարհն է սուրբ.—Մեր հողուն վրան,
Աստուած է քալեր, հանելով զՂեզամ.

Մեր լեզուն ստեղծեր ու խօսեր նախ Ինք.—

Եղբայրք, Հայ ապրիլնք:

Հայն ու մարդկութիւն՝ հոյն ունին որրան,
Երկիր փրկութեան է մերս Հայաստան.
Կրօնից նախկին սեղանն է Մասիս.—

Եղբայրք, Հայ ապրիլնք,

Հայուն պերճ անուն՝ ո՛չ միայն յերկիր՝
Ոյլ և յեթեր մէջ շողա լուսալիր.
Քաջ Հայկին աստեղդ անմահ են յերկինք.—

Եղբայրք, Հայ ապրիլնք:

Հայ ապրիլնք.—քր ազգ կայ Հայուն նման,
Որ ունենայ հին պարծանքներ այնքան,
Ո՞ր ազգ Հայուն պէս շքեղ հայրենիք.—

Եղբայրք, Հայ ապրիլնք:
Նար-բէյ

34 ԹՇԻԱՌ ՀԱՅՐԵՆԻՔ

Թշւառ Հայրենիք, ո՛հ, դու, լաւ հերիք
Հոսես արտասունք քո հեզիկ, հեզիկ.
Ո՛հ, թող հանդարտին հառույնքդ ու լաց.
Թող լռէ տխուր Մուսայգ ողբասաց.
Քողդ առ մէկդի, թող աչքունքդ ժպտին.
Դէմ մայրակարօտ քո հայ պանդխտին.
Որ ձեռն ի ճակատ՝ մէջ օտար վայրաց
կուլայ քո վսեմ փառքդ անմոռաց:

Հայրենիք, քո սիրտդ բացւաւ ծաղիկ
Քո շուրջդ ներկեց այգդ գեղեցիկ.
Ե՛լ, ե՛լ, արջնաթոյր արդ ամպոց տակէն.
Որ վեց դարէ վեր գլուխդ ծածկեն.
Ե՛լ, ե՛լ ձեռքդ տուր, որդի քո եմ ես
Տնւր որ համբուրեմ սիրով սրտակէզ,

Եւ քեզ՝ սիրտ մ' ունիմ, տամ զանի յօժար
 Զոր հայութիւն ինձ տաւ քեզ համար:
 Յ. Մանէկեան

35 ՄՇԵՑՈՒ ՀԵԿԵԿԱՆՔԸ

Վիղնիւրս ճկած՝ սրտով խոնարհենք.
 Տիրասէր հպատակ լինինք ու ծառայ,
 Նորա անունը աղօթքով յիշենք
 Ողձուկ Հայ ազգիս գուցէ մեղքանայ:
 Բրտինք—վաստակի մեր տասանորդը.
 Տանք նորա զօրքին, որ նա կշտանայ,
 Ըլլանք սուլթանի մտերիմ ճորտը,
 Ողձուկ Հայ ազգիս գուցէ մեղքանայ:
 Թող նա մեր որդոց անմեղ արիւնով
 Հաճոյքի համար սուրը լւանայ,
 Սրտերուս կսկիծը զսպենք խնամքով,
 Ողձուկ Հայ ազգիս գուցէ մեղքանայ:
 Թող պարկեշտասուն մեր աղջիկներով
 Սուլթանի տուփոտ պասքը յագենայ,
 Մեր ոսկին սէրայ տանինք փէշերով,
 Ողձուկ Հայ ազգիս գուցէ մեղքանայ:
 Յուցնունք որ Հայը չէ տաճկին ոսոխ,
 Այլ բարեացակամ սերտ ընկեր է նա.
 Նորա գովողն է և ոչ չարխօսող,
 Ողձուկ Հայ ազգիս գուցէ մեղքանայ:
 —Լուռ կնոջ, խեղճ Հայ մարդ, սնտոյ յոյսեր,
 Բեզ շատ խաբեցին, էլ մի հաւատալ.
 Կանցնին ու կերթան շատ ու շատ դարեր,
 Հայ ազգիս վերայ Թուրքը չի խղճալ:
 Ինչո՞ւ կը մոռնաս Փրկչի ասածը.
 «Դուր չբախած՝ ոչ ոք չի բանալ»,
 «Ով ստացել է իւր չի հայցածը»,—
 Հայ ազգի վերայ Թուրքը չի խղճալ:

Ազատ ըլլալ կուգես, գիտեմ փափազդ,
 Բայց դու մի յուսալ հասնիլ այդ օրին.
 Ո՞ր է, դու գիտե՞ս, բախտդ ու փառքդ
 Ու ազատ կեանքդ:—Ի ծայր քո սուրին:
 Դամառ-Դաթիլա

36 ԻՄ ՄԱՀԸ

Եթէ տժգոյն մահու հրեշտակ
 Անհուն ժպտով մ' իջնէ իմ դէմ...
 Շողիանան ցաւքս ու հոգիս,
 Գիտցէք որ դեռ կենդանի եմ:
 Եթէ սնարս՝ իմ տիպար
 Մոմ մը վտիտ ու մահադէմ,
 Ո՛հ, նշուէ ցուրտ ճառագայթք,
 Գիտցէք որ դեռ կենդանի եմ:
 Եթէ ճակտովս արտօսւողօծ
 Զիս պատանի մէջ ցուրտ գէրթ վէմ,
 Փաթթեն դնեն սև դազաղը,
 Գիտցէք որ դեռ կենդանի եմ:
 Եթէ հնչէ ախուր կոչնակ՝
 Թըթուուն ծիծաղն մահու դժխեմ,
 Դազաղս առնէ իր յամր քայլ,
 Գիտցէք որ դեռ կենդանի եմ:
 Եթէ մարդիկ այն ժահրդակ՝
 Որք սև ունին ու խոժոռ դէմ՝
 Համասփռեն խոնկ ու աղօթք,
 Գիտցէք որ դեռ կենդանի եմ,
 Եթէ յարգարեն իմ հողակոյտ,
 Եւ հեծիծամամ ու սղալէն
 Իմ սիրելիքը բաժանալին,
 Գիտցէք որ դեռ կենդանի եմ:
 Իսկ աննշան եթէ մնայ
 Երկրի մի խորշն հողակոյտն իմ,
 Եւ յիշատակս ալ թառամի,
 Ա՛հ, այն ատեն ես կը մեռնիմ...
 Գ. Դուրբան

37 Շ Ո Ի Շ Ա Ն Ի Կ

Է՞ր հեռանաս քո մայրենի աշխարհից՝
 Կարօտ թողուս սիրտ բարեկամք բեզանից,
 Մեր ամենիս դու մայր էիր գթառատ,
 Արդ հեռանաս՝ մեզ մութ պատէ անվարատ:
 Քո սուրբ ձեռք մեր վերքերը շատ անգամ,
 Լւանայիր, դեղ զնէիր ամեն ժամ,
 Քո մազերից ոլորէիր վերակապ,
 Քո բոլոր կեանքդ ազգիդ համար է ազապ,
 Արդ հայոց զօրքն իւրեանց մօրից որբանայ,
 Վրաց ազգը քո խնամօք պերճանայ,
 Հայաստանը զրկւի իւր սուրբ Շուշանից,
 Վրաստանը բուրէ հոտով քաղցրալից:
 Ուր որ երթաս, ուր որ լինիս, տիրուհի,
 Մեր սիրտ հոգին քեզ հետ տանիս մաքրուհի,
 Գնաս բարեմէ, մեր լոյս հաւատն քեզ ընկեր,
 Ա՛յն ու խաչը քեզ պահպան զօր գիշեր:
 Կարինեան

38 ՀԱՅՐԵՆԵԱՅ ՍԻՐՈՎ

Հայրենեաց սիրով վառւած վեհ սրտեր,
 Ի՞նչ կը յապաղէք ելնել ի հանդէս.
 Ի՞նչ կը յապաղէք, սիրտ կը դիմանայ,
 Սիրտ որ ազգասէր ըլլայ կը ցանկայ,
 Տեսնել հայրենեաց այսքան բիւր աղէտ,
 Եւ դեռ անտարբեր ցարդ մնալ յաւէտ.
 Խեղ ատելութեան և հար նախանձու
 Մերմերն ու ոգին հեռու մղենք, հեռու,
 Սիրտ սրտի կապած, թե թեի տւած,
 Հայրենեաց սիրոյ ասպարէզը բացւած.
 Օ՛հ, վազենք յառաջ, ի սուրբ խաչն վստահ,
 Օ՛հ երթանք յառաջ, և անձնանւէր,
 Հայրենեաց օգտին ըլլանք ուխտանւէր:

Հայ, մի վհատիր, սիրտ ան և սիրտ տուր,
 Տկարք զօրանան, քաջը խրախուսին,
 Վատերը բացւին, վատերը զատւին,
 Ճշմարիտ Հայերն յառաջ թող անցնին,
 Խաչ, Սէրն են նշան ճշմարիտ Հայուն,
 Խաչ Սէրն են պարծանք ճշմարիտ Հայուն,
 Սիրոյ դրօշներ,
 Թո՛ղ արդ պարգւին.
 Հաշտութեան ձայներ,
 Թո՛ղ արդ հնչւին:
 Հայն մէկ սիրտ եղաւ,
 Սիրով միացաւ.
 Սուտ են որ կասեն,
 «Հայք գիրար կ'ատեն»:
 Սուրբ Արարտեան մայր աթոռոյն գիրկ.
 Եկէ՛ք, հայկազունք, եկէ՛ք միանանք.
 Էւ սփոփենք մեր վշտացած մօր սիրտ,
 Օրհնելով Տէրը, որ մեզ պարգեւեց,
 Մեր Ազգին կապն ու հոգին.
 Ազգային սահմանադրութիւն,
 Յաւերժասցի արդիւնաւէտ:
 Ս. Փափազեան

—o—

39 Ի Մ Ե Ր Գ Ը

Հեռացել եմ իմ մայրենի աշխարհից,
 Սերտ բարեկամք անջատած են ինձանից,
 Թառամում եմ ես այս օտար երկրումը,
 Մենակ բսած ծաղկի նման դաշտումը:
 Կամաց կամաց տարիները անցնում են,
 Մեզ նորոգած գարուն, ամառ դարձնում են,
 Միայն իմ խեղճ կեանքը չունի ոչինչ նոր,
 Ինձ երէկը կրկնվում է միշտ այսօր:

Ասպարէզս նեղ է ճամբան ու փշոտ,
 Խեղճութիւնս համարում են ինձ ամօթ.
 Իմ վիճակին կարեկցութիւն մարդ չունի.
 «Դա ասում են, իր կեանքումը դարդ չունի»:
 — Ես դարդ ունիմ, դարդս մեծ է ու պէս-պէս,
 Բայց չեն տեսնում ձեր աչքերը կարճատես:
 Երբ ես մտայ անհիւրընկալ այս աշխարհ,
 Դանի բոպէ բախտը խաւաց ինձ պայծառ:
 «Հնա, տասցի դարձել է իմ անիւր.
 Լրացել է իմ վատ բախտի չար թիւը»,
 Յանկարձ՝ փչեց անտուժելի հիւսիսին,
 Թառամեցուց վարդ, մանուշակ մայիսին:
 Այսպէս չորցուց իմ նաղելի հասակը.
 Իմ անողորմ, անագորոյն վիճակը,
 Ա՛խ, մօտեցիր օրհասական օր մահւան,
 Բեր քու հեռը սև հող ու նեղ գերեզման:
 Թող սառ լինի իմ նոր տանը յատակը,
 Ծանր քարէ վրաս ծածկած վերմակը,
 Բայց, ա՛խ, երբոր կ'անցնի ամիս ու տարի,
 Կ'ամառտի գերեզմանը այն քարի.
 Հետքը անգամ չի մնալու իմ խաչին,
 Իմ անունը իմ յիշատակ—կըկորչին.
 Բայց կուզէի թողնել այստեղ մի արձան,
 Որ դարէ դար մնար, ամուր անկործան...
 Ես երգեցի երգ ոլորուն ու անուշ,
 Իմ քնարի ձայնն էր մեղմիկ ու քնքուշ.
 Միթէ այնքան անդուծ կ'լինի Լեւոս գետ,
 Որ անունս անգամ կանէ նա անհետ:
 Դամառ-Քաթիպա

— օ —

40 ԱՐԻՔ ՀԱՅԿԱԶՈՒՆՔ

Արիք Հայկազունը, առաջ ընթանանք,
 Սահմանադրութեան նոր բարե մ'ալ տանք,

Որ ազգն երբ զանի փրկարար կոչեց,
 Նոր հողի, նոր կեանք անոր պարգևեց,
 Եկէք, բարեկամք առ բարձրեալն Աստուած
 Ուղղեմք մեր մաղթանք սուրբ սրտէ բղխած.
 Կեցցէ, կեցցէ, կեցցէ, միշտ
 Ազգն ու Սահմանադրութիւն:
 Զրկանք, բռնութիւն վատթար վարչութեան,
 Բերին մահն ի դուռն Հայոց ազգութեան,
 Սահմանադրութիւնն եկաւ զայն վանեց,
 Եւ կենաց ուղին մեր առջև հարթեց:
 Յառաջագիւծութեան բացաւ. ասպարէզ,
 Ուր ամեն վայրկեան գոչել պարտ է մեզ,
 Կեցցէ, կեցցէ, կեցցէ, միշտ,
 Ազգն ու Սահմանադրութիւն:
 Զնջեց ամենայն կարծիք անհաւական,
 Խեղդեց ամենայն ձայն անհատական.
 Հրաւէր կարգաց Աստուծոյ ձայնին,
 Առաջնորդ լինել գործոց ազգային:
 Այն որ Աստուծոյ ձայն տաւ մեզի,
 Մենէ թող առնու ձայնով մ'այնպիսի.
 Կեցցէ, կեցցէ, կեցցէ միշտ,
 Ազգն ու Սահմանադրութիւն:
 Հայերս անարգւած զրկեց բարձրացուց,
 Մարդկային կոչման մեզ արժանացուց,
 Ծնորհեց մեզի գոր ազատն Աստուած՝
 Մարդկութեան երկրորդ նշանն էր դրած.
 Որուն շնորհիւ արդ ստացանք մենք,
 Անոր յարգ տալով ապրինք ու երգենք.
 Կեցցէ, կեցցէ, կեցցէ միշտ են:
 Դուռն ալ, Հայաստան, սիրուն հայրենիք,
 Ալ այսուհետեւ մի սգար լուի.
 Զի ալ քու որդիք նոր ոգով բերկրեալ,
 Զքեղ հարս կ'ուզեն տեսնել զարդարեալ,
 Ալ մի լար, մայրիկ, լացդ ի պար փոխէ,
 Եւ ձայնիւ քաղցրիկ որդւոցդ հետ երգէ.
 Կեցցէ, կեցցէ, կեցցէ միշտ, են:

Հայեր, միանանք մեր մօր հետ օրհնենք
 Զանոնք որ մեզի տւին սուրբ օրէնք,
 Մահմանադրութեան բարեաց փոխանակ
 Թող վարեն ուրախ ի կեանք փառունակ:
 Թող և մեր որդիք հետ անոնց անւան՝
 Բիւրաւոր տարիք օրհնեն ու կարդան.
 Կեցցէ, կեցցէ, կեցցէ, միշտ, ևն:
 Յ. Սվաճեան

41 ԶԵՅԹՈՒՆ ԱՆԿԱՆ

Զէյթոն, անկախ դու աշխարհիկ,
 Դո սար ու ձոր են անառիկ,
 Ամեն մի քար և անկիւնդ,
 Շաղախել է քո արիւնդ:
 Հէլէ, հէլէ, հէլէ, հէլէ, հէլէ:
 Դեռ ես քո զօրեղ բաղլում,
 Ռուբինեանց երկիրն է շարժում,
 Յիշատակ նախնի դիւցադանց:
 Պատկերն է քո քաջ դաւաղաց,
 Հէլէ, հէլէ, հէլէ, հէլէ, հէլէ:
 Մզրախն է ունեցած կայքդ,
 Դո ապրուստն է և քո կայքն,
 Բռնութեան լուծը թուրք մարդու,
 Էդ գէնքով ես թօթափել դու:
 Հէլէ, հէլէ, հէլէ, հէլէ, հէլէ:
 Կէցցէ Գրիգորեան հաւատը.
 Հայ պահել է իր ժողովուրդը.
 Ո՛չ մի կրօն աշխարհիս վրայ,
 Զունի ազատ ոգին սորա:
 Հէլէ, հէլէ, հէլէ, հէլէ, հէլէ:

— 0 —

42. Ն Ո Ր Տ Ա Ր Ի

Երնէկ, թէ այս նոր տարին,
 Վերջ տար Հայի ցաւերուն.

Չարը կորչէր ու բարին.
 Բուն զնէր մեր սրտերուն:
 Երնէկ, թէ այս նոր տարին,
 Ազատ շնչէր Հայաստան,
 Եւ շուրջ Մասիս մեր սարին,
 Փայլէին արտ-անդաստան:
 Երնէկ, թէ այս նոր տարին,
 Ոտքի կանգնէր Հայաստան,
 Եւ կիսաբանդ մեր կարին,
 Լինէր քաղաք մեր ոստան:
 Երնէկ, թէ այս նոր տարին,
 Հայ սրտի մէջ ուժ հոսէր.
 Ապաւինած իւր սրին,
 Հայը քիւրդէն չի սարսէր:
 Երնէկ, թէ այս նոր տարին,
 Հայ աղգ ի մի գումարէր:
 Ի գլուխ Կարնոյ Հայ ամբին,
 Հայի գրօշակ ծածանէր
 Հայեր, երբէք չերկմտինք,
 Կը կտտարւի այդ ամեն,—
 Եթէ իսպառ մենք հանենք,
 Փոքրոգութիւնը մեր սրտէն:

Դամառ-Քաթիպա

43 ՈՂՋՈՅՆ ՏԻԷՔ

Ողջոյն տւէք իմ հայրենեաց
 Կիսակործան տաճարներուն
 Ողջոյն տւէք աւերակաց,
 Արարատեան գաւառներուն:
 Ողջոյն տւէք Աւարայրի
 Արիւնքներէ սուրբ վայրերուն,
 Ողջոյն տւէք տխուր լուսնի,
 Քր լուսացնէ սև շիրիմներուն:

Ողջոյն տւէք պանդուխտ հայուն,
Թշառ հայուն, չւառ հայուն,
Ո՛հ ձեռք տւէք, ո՛հ սիրտ տւէք,
Ո՛հ շունչ տւէք անշունչ հայուն:

Ողջոյն տւէք ոլոր մոլոր,
Մոլար վազող գետակներուն,
Ողջոյն տւէք պղտոր բոլոր,
Աղի լեղի աղբիւրներուն:

Ողջոյն տւէք ո՛հ հող դարձած,
Արքայական պալատներուն,
Ողջոյն տւէք դետնատարած,
Սրբոց անբիծ մասունքներուն:

Ողջոյն տւէք ծաղկանց խումբ-խումբ,
Որ կան թաղւած հովիտներում,
Ուր հայ սոխակ թումբէ իթումբ,
Կեսնը է խնդրում դեռ շատերուն:

44 Լ Ռ Ե Յ

Լոնց: Ամպերը եկան ծածկեցին
Երկինքն, ու լուսինն աչքէս խլեցին.
Մնացի մենակ՝ հոգիս վրդոված,
Ձիտներս ծոցիս, գլուխս քարշ արած:
Եւ այնուհետեւ ամեն իրիկուն.

Մնում եմ լուսնի խաղաղ ծագելուն.
Նորա տխրամած դէմքը նայելիս՝
Յիշում եմ թշառ վիճակը ազգիս:

Ա՛խ, ցոլն, փայլէ, տխրադէմ Լուսին,
Գուցէ քու փայլից փայլ տաւ և Հային.
Պատմէ շատերուն Վարդանի մահը,
Կամ՝ ի՞նչպէս կորաւ հայ ազգի գահը,
Կամ ի՞նչ վեհ սիրով սիրում էր Վարդան
Մայրենի հողը—աշխարհը Հայաստան:

Գամառ-Քաթիկոս

45 ԶԱՐԹԻՐ ՍԻՐՏ ԻՄ

Զարթիր, սիրտ իմ վշտահար,
Նոր առաւօտ քեզ ծագեաց,
Պարք մուգայից շուրջ գըն,
Պահեն զգահոյսդ յարհաւրաց:
Պանծն դիւցազն մեծ արքայ փառք,
Ճեմա առեալ յերթս քո երգով,
Ո՛չ, արև ո՛չ լուսին, ո՛չ աստեղք, ո՛չ երկին,
Հասանին քոյդ փառաց, յաւերժացիր:
Ուրախութեան տօն է այս,
Բերկրեալ սրտից դեռահաս.
Պարք մուգայից շուրջ գըն,
Պահեն զգահոյսդ յարհաւրաց:

— օ —

46 Ա.Ռ. ԱԶԳՍ

Ազգ իմ որքան նկուն մնաս,
Սիրտս քեզնից չի դառուի,
Հազար տեսակ չարչարանք տաւ,
Սիրտս քեզնից չի դառուի:
Քեզ չեմ մոռնայ յաւիտեան,
Հարազատ մայր իմ Հայաստան,
Թէկուզ դրախտն էլ ինձի տան,
Սիրտս քեզնից չի դառուի:
Քեզնով եմ ես երջանիկ,
Իմ սիրելի իմ անուշիկ,
Ծոցիդ մէջը հանգչիմ մայրիկ,
Սիրտս քեզնից չի դառուի:
Զիւանին եմ, քեզ բարեկամ,
Քանի ողջ եմ, ամենայն ժամ,
Հնգկաստանին էլ տէր գանձամ,
Սիրտս քեզնից չի դառուի:

47 ՍԻՐԵՑԷՔ ՄԻՄԵԱՆՑ

Ես տաճար մտայ... «սիրեցէք միմեանց»...
 Լսվում էր բեմից քարոզի փրկչաւանդ,
 Եւ սուար շարքեր բարեպաշտ մարդկանց,
 Աղօթում էին այնտեղ ջերմեռանդ:

«Սիրեցէք միմեանց»... օ վսեմ ուսմունք...
 Որ միշտ կրկնում ես միայն տաճարում,
 Եւ միայն այնտեղ անչար զգացմունք,
 Դուցէ զարթեցնում մարդկանց սրտերում...

Շնորհ եմ փափագած, որ լսեմ ես քեզ,
 Եւ կեանքում—հեռու տաճարի բեմից,
 Բայց իզո՞ւր փափագ... Դու հալածւած ես
 Եւ մարդկանց սրտից, և՛ կեանքի շեմից...
 Ա. Ծատուրեան:

48 ՎԱՆԵՑԻ ԿՏՐԻՃ

Հազիւ լրացաւ քսան մէկ տարին,
 Աղւամազ բսաւ երես ծնօտիս,
 Թշերէս կարմիր վարդեր կը կաթի,
 Զիլերս ամուր՝ ասես երկաթի,

Տէք ինձ սարեր՝ սարեր կործանեմ,
 Ծառը արմատով գետինէն հանեմ,
 Սուր աղւանքերովս երկաթ կը ծամեմ,
 Մէջս այդքան ոյժ, ասէք թնչ անեմ:

Առջևս գրէք մարդ հարիւր ու հազար—
 Զարդեմ տրորեմ զերդ բողկ ու դազար,
 Ինչ այլք շարթու մէջ՝ այն ես օր կանեմ...
 Մէջս այդքան ոյժ, ասէք թնչ անեմ:

Իմ պէս բիւրերով լի է Հայաստան,
 —Նրա Սուրբ հողին ըլեմ ես զուրբան—
 Մարմինը ուժեղ ու առոյգ է Հային,
 Այլ, ափսոս, թմրած է նորա հոգին:

Թէ մի օր զարթնի նորա վեհ հոգին,
 Նա պարզ կը ցուցնէ Օսմանլի ազգին,
 Ո՛վ էր երկուսէն ստրուկ և կամ տէր...
 Ա՛խ, երբ պիտի, թնդաք, խեղճ Հայի սրտերը
 Գամառ-Բաթիլալ

49 ՊԱՐԶ ԳԻՇԵՐ

Մի գեղեցիկ պարզ գիշեր,
 Երկինքը լի աստղերով,
 Եւ լուսինը մեղմ փայլում էր,
 Կաթնանման իւր լուսով:

Նա հայում էր, լուրիկ քնիկ,
 Իբրեւ մի կոյս զէպի վան,
 Նրա աչքին երևում էր,
 Բիւր ցաւալի տեսարան:

Նա տեսնում էր անթիւ քրդեր,
 Առած սուր, թուր, հրացան,
 Կոտորում են... կողոպտում են...
 Աւերում են անտէր վան...

Եւ կարծես թէ երկնքիցը
 Ասում էր այդ լուռ վկան.
 Վրայ հասիր, հայ սղգասէր,
 Զեռքից դնաց Հայաստան:
 Ս. Սաֆարեան

50 ՏԵՍԷՔ ԱՂԱԽԻՆ

Տեսէք աղաւնին Նոյեան տապանին
 Եկած ու կանգնած ի սար Տաւրոսին
 Աւետիս կուտայ Հայկիան սերնդին
 Թէ եկաւ դարուն Թորգոմայ զարմին:

Արթնացէք Հայեր, բաջաց դաւակներ
 Առէք միութեան տէգ ու նիզակներ

Շուտով կազմեցէր տիրոջ խմբակներ
Հաղէք քաջութեան գէն ու զրահներ:

Այսչափ քնանալ մեզի հերիք է,
Թմրելն ու պառկել խիստ մեծ չարիք է
Սիրելն ու սիրելի արգէն բարիք է,
Հայու զինւորի համար պարտիք է:

Եկէք միանանք, բանանք զպրօցներ
Մեր մատաղ մանկաց համար վարժոցներ,
Վառներ, բորբոքներ սիրոյ հնոցներ,
Մեր սառած սրտին լլկան հալոցներ:
Շուքի պէս անցան այս հինգ մեծ դարեր,
Լացին հայրենեաց դաշտեր ու սարեր,
Հերիք ալ ձեզի, հերիք է վատեր,
Հերիք մեր բաժին արցունք ու անկոյ:

— 0 —

51 ԱԶԳԱՅԻՆ ՕՐՀՆԵՐԳԼ

Տէր՝ կեցո՛ղ դու զՀայս,
Եւ արա՛ զնոսա պայծառ
Կեցո՛ղ զՀայս.

Զողորմութիւնդ վերին
Հաճեաց ձօնել նոցին,
Զի նովիմք մարթացին

Ապրել յաստիս:
Ո՛վ Տէր մեր Տէր փութա՛,
Զաղգ մեր համայն փրկեա՛
Ի թշնամեաց.

Կափո՛ղ զաչս նոցուն,
Հատ զարմատոյն զբուն
Եւ զաղգ մեր պարտասուն

Արա՛ հզօր:
Ի քո՛ւ ջլեալ տեղի
Զաթոռ հայրապետի
Մեր հաստատուն,

Զերկարութիւն կենաց
Հօր մեր Ասուածազգեալ
Շնորհեա՛ պիտին մեր հարց,
Որ դմեղ հովուէ:

Թաղիանոսեան

52 Վ Տ Ա Ր Ա Ն Դ Ի Ն

Թէպէտ վտար քաղքէ քաղաք կամ թափառ,
Բաղդն ու մարդիկ զիս հալածեն անգթաբար,
Այլ արգէն իսկ Ազատութեան երբ վեհ ձայն
Թառաքենէս, յանձն առի զայս վիշտը համայն:

Ազատութեան ես անձնւէր,

Վիշտ, ցաւ, սիրով եմ յանձն առեր:

Թէպէտ հեռի իմ սիրելեաց գրկերէն,
Հեռի նոցին գողտրիկ ձայնէն, երգերէն,
Տխուր քնարս նոճիներէն վար կախած,
Լոկիկ ողբամ խեղճ ազգիս բաղդն մտահայց:

Ազատութեան ես անձնւէր, և այլն:

Թէպէտ յաչացս դառն հոսեն արտասուք,
Յայտնել սրտիս կարօտն ու սուղ և պասուք,
Այդ արտասուք սրտիս վէրքերը լւանան,
Վէրքեր, դորոնք ազգիս ցաւերն հոն բանան:

Ազատութեան ես անձնւէր, և այլն:

Վտարանդի, թէպէտ դառն են այս օրեր,
Օր մ՛ ալ տեսնես նպատակիդ ես հասեր,
Ազատութեան յաղթանակը քու ձեռքիդ,
Վարդն ու շուշան պսակ պճնել զան ճակտիդ.
Ազատութեան ես անձնւէր, և այլն:

Մ. Փօրթուղաւեան

53 ՄԱՆԿՈՒԹԵԱՆ ՕՐԵՐ

Մանկութեան օրեր երազի նման,
Անցաք գնացիր, այլ չէք դառնալու,

Ո՛հ, դուք երջանիկ, ո՛հ անհոգ օրեր,
Ընդունակ միայն ուրախացնելու:
Ձեզանից յետոյ եկաւ գիտութիւն,
Իւր ծանր հայեացքով աշխարհի վերայ:
Ամեն բան ընկաւ մտածութեան տակ,
Բոպէ չը մնաց ազատ կամ ունայն:

Գիտակցութիւնը յաջորդեց սորան,
Ազգի վիճակը ծանրացաւ սրտիս,
Ապօլլոնը տեց ինձ իւր քնարը,
Որպէս փարատիչ արտում ցաւերիս:

Աւանդ, այդ քնարը իմ ձեռքում հնչեց,
Նոյնպէս լալագին, նոյնպէս վշտահար,
Ինչպէս իմ սիրտն էր, իմ զգացմունքը,
Ուրախացողիչ չը գտայ մի լար...

Լուս կայ դու քնար, այլ մի հնչեր ինձ,
Ապօլլոն, յետ առ դարձեալ դու նորան
Տուր մի այլ մարդու, որ ընդունակ է
Ձո՛ւ բերել կեանքը սիրած աղջկան:

Ես պիտի դուրս գամ դէպի հրապարակ,
Առանց քնարի, անզարդ խօսքերով,
Ես պիտի գոչեմ, պիտի բողոքեմ,
Խաւարի ընդդէմ պատերազմելով:

Թող պատգամախօսն—հնացած Դէլֆի,
Իւր եռոտանու վերայ փրփրի,
Թող միջին դարու զաղափարներով,
Ամբոխը խաբել ճգնի—աշխատի...

Մ. Նալբանդեան

54 ԱՂՔԱՏ ԿԻՆ

Ցուրտը փչեց ձմեռ սաստիկ,
Ձիւնը ծածկեց գետինը,
Ամենայն մարդ մտաւ իւր տուն,
Պատսպարելի ցրտիցը,

Ժամի դռնում դողդողալով
Կանգնած է մի աղքատ կին.
Նորա հանդերձ պատառ պատառ,
Չունի շապիկ իւր հագին.
Անհամարձակ նա իւր ձեռքը,
Պարզում է անցկացողին—
«Ողորմութիւն արէք, պարոն,
Անտուն, անտէր աղքատին»:

Ձեզ սիրե՛իք, ասեմ ո՛վ է
Այս իղձալի աղքատը,
Այն ցրտումը ոտաբորիկ
Կանգնած, ժամի դռնումը.
Շատ ժամանակ դեռ չէ անցել,
Երբ նա փառքով ու պատուով
Ման էր գալիս փողոցներում
Իւր սեպական կառքերով.
Այժմ, վախով նա իւր ձեռքը
Պարզում է անցկացողին—
«Ողորմութիւն արէք, պարոն,
Անտուն, անտէր աղքատին»:

Ամենայն օր նորա դռնում
Կանգնած էին շատ կառքեր,
Միշտ հացկերոյթ, ընթրիք, գինի
Նւագարան ու տաղեր.
Ամենայն որ ցանկանում էր
Լինել նորան բարեկամ,
Ամենայն ժամ նորան բաց էր,
Շռայլ քսակը մեծատան,
Այժմ զրկւած ամէն բանից,
Չունի անգամ հացի գին—
«Ողորմութիւն արէք, պարոն,
Անտուն, անտէր աղքատին»:

Ժամի դռնում նա կանգնած է,
Աչքերը կոր, վիզը ճուղ:

Նորա նախկին բարեկամքը
Ձեռն ասում նորան, «խղճուկ,
ե՛կ դու մեր մօտ, մենք կամոքենք
Քո վիճակի դառնութիւն,
Կը թուլացնենք ճակատագրիդ
Խիստ հարւածի սաստկութիւն»:
Նա տանում է տառապելով
Այս սոսկալի վշտերին—
«Ողորմութիւն արէք, պարոն,
Անտուն, անտէր աղքատին»:

Մ. Նալբանդեան.

55 ԱՂԱՍՈՒ ԵՐԳԸ

Սաք ու ձոր ընկած մէկ չոր թփի տակի,
Գետնին նայելով՝ մնացել եմ նստած,
Ձեռս ծոցումս, գլուխս մէկ լեռ քարի
Տւած լալիս եմ, օրս խաւարած:

Ամպերն առաջիս, սարերն ետևիս,
Քեզ մօտիկ տալով, այ իմ քաղցր Մասիս,
Աղի արտասուներով էրւած, խորոված,
Երեսիդ նայեմ, մնամ քարացած:

Ծնող, ազգականք հեռու ինձանից,
Լուսնին նայելով ձեր սէրը յիշելով,
Եարաք երբ կըլլի, որ ես ձեզանից
Իմ կարօտս առնեմ, ձեզ ջան ասելով:

Աչքս ծով դարձաւ ճամբին նայելով.
Մէկ դուշ, որ գլխիս պտիտ է գալիս,
Թէ երբ մէկ խապար կը հասնի ինձ բարով,
Հոգոց հանելով ասում եմ լալիս:

«Նազըն, իմ Նազըն, աննման Նազըն,
Սիրտս խորովի՛ անունդ յիշելով,
Նազըն, իմ Նազըն հրաշալի Նազըն,
Աղասին քեզ տայ իր յետին բարով»:

Սարերի դօշին, ձորերի միջին,
Վա՛յ գլխին տալով քո խեղճ Աղասին,
Երեսիցդ զրկւած, քո սիրով մաշւած՝
Տատրակի նման փշի վերայ նստած:
Նազըն, իմ Նազըն, մէկ շունչս է մնացել,
Ոսկերքս քրքրվել՝ աչքերս խաւարել,
Թո՛ղ մէկ շունչդ առնեմ, յետոյ հող մտնեմ,
Դժոխքն էլ տանին՝ ես հանգիստ կլինեմ:
Քեզ եմ մնում, քո ջանին մեռնեմ,
Հող ու գերեզման ես վրէս ունեմ.
Քանց իմ ստոր մարմին էլ ի՞նչ գերեզման,
Ինձի պէտք կուգայ, երեսիդ դուրբան:

Խ. Աբովեան

— 0 —

56 Յ Ո Յ Ս

Թող փչէ քամին պաղ պաղ հրեխա,
Վերէն ամպերէն սաստիկ ձիւն թո՛ղ գայ,
Ո՛րքան որ կուգէ՝ Թող փչէ Հիւսիս,
Յոսսով եմ վաղ-ուշ, գարունը պիտի գայ:
Թուխպը թո՛ղ պատէ երկինքը պայծառ,
Թանձր մառախուղ երկիր թո՛ղ փակէ,
Տարերք աշխարհիս խառնելն իրար,
Յոսսով եմ, վաղ-ուշ արեւ պիտի ծագէ:
Թո՛ղ գայ փորձութիւն, Թող գայ հալածանք,
Խաւար թո՛ղ դառնայ անաղօտ լոյսը,
Սարսափելի չին Հային տառապանք—
Միայն... չի հատնէր խղճուկի յոյսը:

Գամառ-Քաթիպա

57 Հ Ա Յ Ր Ե Ն Ի Ք

Իմ Հայրենիք զիս կը կանչէ,
Հեռու եմ Հայաստանէն.
Հայու որդւոյն կը վայելէ
Հեռանալ Հայաստանէն:

Միթէ արծաթ, ոսկի գոհար
 Կը սփռի՞ Հայաստանը
 Այն որ կողբայ որդւոց համար՝
 Խղճալի Հայաստանը:
 Խոր տխրութեան մէջ է թաղւեր
 Թագուհի Հայաստանը,
 Բորիկ ոտքով, արձակ մազով
 Կ'արտասուէ Հայաստանը:
 Անգութ երկինք ալ չի յիշեր,
 Մոռացեր է Հայաստանը,
 Անսիրտ Հայերն ալ չեն յիշեր
 Անուշիկ Հայաստանը:
 Ո՛հ թողէ՞ք զիս խօսեմ ազատ,
 Երգեմ միշտ Հայաստանը,
 Անուշ երկիր, կոյս անարատ,
 Աննման Հայաստանը:
 Արև ծածկեր է իւր զէմքը,
 Խաւար է Հայաստանը,
 Հայոց արեն ալ մարեր է,
 Մե հագեր Հայաստանը:
 Թշառ սրտիս ձայն կը կտրի,
 Ողբալով Հայաստանը,
 Ո՛հ, չը կայ Հայ որ սփռի
 Նւաղեալ Հայաստանը:
 Մինչև կտրի իմ վերջին շունչս,
 Պիտի կանչեմ Հայաստանը,
 Պըլւերիմ մէյ մ' հայրենեացս
 Հապա մտնեմ դերիզմանը:
 Անդորութիւն ես կը խնդրեմ
 Սիրելի Հայաստանին,
 Կտրել այս ձայնս չէ, չէ կարող
 Սոսկումն դերեզմանին:
 Հ. Հայկունի

58 ՄԱՆԿԱԿԱՆ ԹՈԹՈՎԱՆՔ

Աշխարհիս վերայ մէկը կար միայն,
 Որ ինձ սիրում էր հոգով անարատ,
 Նա իմ մայրիկն էր, իմ անուշ Աղին,
 Հոգոյս ու մարմնոյս ծնող հարազատ:
 Միտքս թռչում է միշտ դէպի երկինք,
 Երբոր յիշում եմ մայրիկիս անուն.
 Այդ նրանից է, որ չեն երկրային՝
 Ոչ նորա ստինք, ոչ նորա լեզուն.
 Նա ինձ կաթ տաւ, տաւ և լեզու,
 Մին քան զմիւսն աւելի անուշ.
 Մէկով իմ փափուկ մարմինն էր սնվում,
 Միւսով զարգանում իմ հոգին ջնքոյ:
 Ի՞նչ կայ այնքան քաղցր ու անդարա՞ր,
 Որքան անարատ կաթն մայրական,
 Ո՞վ կարէ խօսել այնպէս սրտաբուխ,
 Ինչպէս որ մայրն է թոթովում մանկան:
 Կարծես հիմա էլ տեսնում եմ մօրս.
 Ես իբրև մանուկ զրկումն եմ ահա,
 Նուրբ շրթունքներիս զարկում է մատով,
 Որ իւր հետ ձայնեմ «աղո՛ւ» կամ «աղա՛մ»:
 Ես թոթովում եմ հրճվում է մայրս,
 Իմ մէջ տեսնում է շնորհքի նշան.
 Չար աչքից ազատ պահելու համար՝
 Վերաս կարում է պէս-պէս թալիսման:
 Դ. Աղայեան

59 ՀԱՉԱՐ ԵՐԱՆԻ...

Հազար երանի քեզ մանուկ ամբիծ,
 Որ շուտ հեռացար դու այս աշխարհից,
 Ուր վաղուց ի վեր ունի բնակութիւն
 Անմեղութեան հետ, մոլլի չարութիւն:

Բայց այն ի՞նչ գիտէ՝ քեզ ի՞նչ էր սպասում
Փշոտ, տատասկոտ այս մեր աշխարհում.
Միթէ՞ յաւիտեան պիտի մնայիր
Հանգիստ գրկի մէջ քո մօր սիրտիւր,
Կամ թէ յաւիտեան քեզ պիտի ժպտար,
Դարնան վարդի հետ այս օտար աշխարհ:
Գամառ-Քաթրիպա

60 ԿԱԼԱՆԱԻՌԸ

Ա՛խ, բնց արէք իմ մութ բանտի
Փակ դռները—տւէք լոյս.
Տւէք ինձ մի սեւեռաշ ձի,
Եւ սեւաչեայ մատաղ կոյս:
Մատաղ կուսին ջերմ գրկելով,
Առաջ մի լաւ կը պաչեմ,
Ապա դէպ՝ դաշտ՝ ձի նստելով,
Ես քամու պէս կը թռչեմ:
Բայց ա՛խ բարձր է իմ պատուհան,
Բանտիս դռան պինդ փականք,
Եւ հեռու է կոյս սեւաչեան
Քաշած իւր ճոխ ապարանք:
Եւ բարի ձին կանանչ դաշտում
Մինակ անսանձ արածում,
Ե՛ւ ուրախ է, և՛ թռչկոտում,
Եւ պոչն օդում խաղացնում:
Մենակ ես եմ—տխուր դարդոտ,
Իմ չորս բոլոր— մերկ պատեր.
Լոկ կանթեղն է շուրջս աղօտ
Սփռում մարդ, թոյլ շողեր,
Եւ լուծ եմ, լսում միայն,
Գիշերային լուռ ժամում
Լուռ պահնորդի քայլերի ձայն
Բանտիս դռան յետևում:
Ա. Մատուրեան

61 ԲԱՆՏՈՒՄ

Մարտի վերջերին աչքերս սառեց
Ձնդանի ծակից երկինք նայելով,
Ասի, դուցէ մի խարրիկ մ'առնեմ
Կռունկներ կանցնին իրանց երամով:
...Եարմը Տէր-Աստուած ի՞նչ եղան արդեօք
Ինչո՞ւ կռունկներ այս տարի չեկան,
Գիշերով գնացին, որ ես չտեսնեմ,
Թէ ուրիշ ճամբով թողին ու անցան...
—Ձան, ձայնիդ դուրպան տեսայ քո ճամբան,
Աստուած կսիրես դու հեռանց չերթաս,
Այս մեր վերելից անցու քո քարւան
Քեզ հարցմունք մ'առնեմ, ինձ ջուղար մ'տաս.
«Դու բարով եկար, որտեղ մնացիր,—
Ասա ինձ կռունկ ինչո՞ւ ուշացար
Մի ջուղար մ'տուր ա՛խ սիրտս պատուաւ,
Դէհ, ասա, կռունկ, արդեօք ի՞նչ տեսար:
Դու կբարձրանաս ու կը ցածանաս,
Հարաւից կուգաս կերթաս ի հիւսիս,
Տարին երկ անգամ քո բոյն կղնես
Նպատ, Անտօք, Սիս, Սիփան, Մասիս:
Ինձ ընկերներ կան է՛ն լեռանց վրայ
Արդեօք ի՞նչ կանեն, խարրիկ մ'առնին,
Տեսնո՞ւ դու նրանց, լսե՞ր նրանց ձայն,
Ջուղար մ'տուր ինձ, մատաղ քեզ հոգիս:
Ինչ մեծ յոյսերով ճամբայ ելայ ես,
Ինչ կար սրտիս մէջ ու ինչեր դարձաւ...
Ընկերներս ամէն չորս կողմ կը կուեն
Ես ընկայ զնդան, այս է իմ դառ ցաւ:
Ընկերներս ինձի ճամբու դրեցին,
Պատէրներ տւին Տէրով ամանաթ,
Գրկեմք մէկ-մէկու համբուրներ զիրար,
Ողջ էին ամէնք ուրախ ու դարթ:

Այժմ չեմ գիտեր, ողջ են թէ մեռած,
 Ոչ մի լուր չառայ, համից հարցունեմ,
 Ոտ ու ձեռս կապած դցել են զնդան,
 Կոռնիկ քեզանից իզատ խաբրբեր չունիմ:
 Կակիժ մտաւ սիրտս, թուլացան ոտներս,
 Կոռնիկ ջուղաբ մ'տուր, ասան ի՞նչ եղան,
 Իմ հարիւրներով կտրիճ ընկերներս,
 Կոռնիկ յաղթեցին թէ ընկան միտան:
 Կոռնիկ չըլծուեց իր երամ քաշեց,
 Թռաւ հեռացաւ, աչքէս կորուսաւ,
 Կտրեց իմ յոյսս, իմ բաժին թողեց,
 Մութ զնդան, զնջիլ, սե դարդ ու սե ցաւ:
 Զ. Փ.

62 ՏԱՊԱՆԱԳԻՐ

Տարածամ գրինք սե հողի տակ,
 Իմ անգին նուշիկ, իմ փոքրիկ հրեշտակ,
 Գարնան ծաղկի պէս ընքուշ բացվեցար,
 Եւ ծաղկի պէս էլ շուտ թառամեցար:
 Երբ գայ նոր գարուն, աշխարհ կը զարթի,
 Կը ծաղկի թուփը աննման վալդի,
 Կը գա՛յ ծիծեռնակ, կոռնիկ և սարեակ,
 Սակայն չես զարթնիլ աւանդ, դու հոգեակ:
 Շիրիմիդ վրայ կուգամ միշտ լալու,
 Անդարձ կորուստս դառն ողբալու,
 Իսկ երբ որ դրո՛ւ օրերուս վախճան,
 Քո կողքիդ կը լինի և իմ գերեզման:
 Դօդօխեան

63 Հ Ե Ր Ո Ս Ի Ն

Հերոս, դու անցար քո կեանքի ուղին,
 Աժմ քո փառքը կապրի աշխարհում:
 Կապրի քո վսեմ, անձնուրաց ոգին,
 Սուրբ հայրենիքիդ հզօր երգերում:

Կապրի քո գործը—գործ հերոսական,
 Որ ազատութիւն պարգևեց նըրան:
 Քանի որ ազգը շնչում է ազատ,
 Կենդանի կը մնաս դու նրա կրճքում,
 Դու ընկա՛ր... բայց քո արիւնն անարատ,
 Կը հոսէ դարձեալ մեր երակներում,
 Եւ քո գործերի փառահեղ դափնին,
 Միշտ ոյժ ու եռանդ կը տայ քո ազգին:
 Կու՛ի փոթորկում անունդ յիշելով,
 Սարսափ կը ձգենք թշնամու սրտում,
 Հերոսիդ մահը կերպեն մեծ փառքով,
 Մեր մատաղ կոյսերն իրանց երգերում,
 Եւ դու չես լսիլ երբէք լացի ձայն,—
 Լացը կանարգէր քո սուրբ գերեզման:
 Ա. Մատուրեան

64 ՀԱՅԵՐՈՒՍ ԹՈՒԲԸ

Դուն խելօք հաշուի վաճառական ես,
 Միւլք, փող ու ապրանք կասեն շատ ունես:
 Բայց թէ փողէդ շահ չունի հայաստան,
 Թքել ենք քու ալ, փողիդ ալ վրան:
 Քա՛ջ ես լսել ենք, ինքդ մեծաւոր:
 Անուն յաղթողի ունիս փառաւոր,
 Բայց թէ թրէդ շահ չունի հայաստան,
 Թքել ենք քու ալ, թրիդ ալ վրան:
 Ի վերուստ քանքար քեզի տւած է,
 Հեղինակ անունդ աշխարհ փռած է:
 Բայց թէ զրչէդ շահ չունի հայաստան,
 Թքել ենք քու ալ, զրչիդ ալ վրան:
 Հեռատես մտքով դուն զարդարեցար,
 Հզօր իշխանին սիրելին դարձար:
 Բայց թէ մտքէդ շահ չունի հայաստան,
 Թքել ենք քու ալ, մտքիդ ալ վրան:

Բանուկ ու ճարտար դուն ունիս ձեռքեր,
Շատ կը յօրինես թանկագին բաներ:

Բայց թէ ձեռքէդ շահ չունի հայաստան,
Թքել ենք քու ալ, ձեռքիդ ալ վրան:

Երկինք շնորհեցին քեզ լեզու ճարտար:

Քարոզչի ստացար հոչակ ու հանճար,

Բայց թէ լեզւէդ շահ չունի հայաստան,

Թքել ենք քու ալ, լեզւիդ ալ վրան:

Կուտամ քեզ պատիւ, կունենաս դու յարգ,

Ու կըզնեմ քեզ ազնիւ մարդոց կարգ,

Երբոր օրօրանէդ մինչի գերեզման

Միակ ձգամունքդ լինի հայաստան:

Գամառ-Քաթիպա

65 ՔՈՅՐԵՐԻՍ ՄԷՁ

Քոյրերիս մէջ ես սգազգեաց

Ինձ նման տխուր չկայ,

Գժոխքումն էլ իմ ունեցած

Կրակի պէս հուր չկայ:

Ծարաւ պապակ այրում եմ,

Ո՛հ, մի կաթիլ ջուր չկայ,

Սպասում եմ այցելութեան,

Ոչ մի տեղից լուր չկայ:

Իմ տարիքս անցնում են շուտ,

Գլուխում են հանապաղ,

Ա՛խ իմ յոյսս իմ փափագս,

Համարում են ինձ երազ:

Որտեղ ձայն ու շուկ լսեմ,

Կը վազեմ այնտեղ վազ,

Սպասում եմ այցելութեան,

Ոչ մի տեղից լուր չկայ:

Քո խղճալի հարաւս եմ ո՛հ,

Ինձի օգնէ քաջ հիւսիս,

Քեզ եմ տուել իմ Ախուրեան,

Իմ անառիկ մեծ Մասիս:

Երբ կ'լսեմ աւետեաց ձայն,

Ուրախութեան աւետիս,

Սպասում եմ այցելութեան

Ոչ մի տեղից լուր չկայ:

Զեւան

66 ԵՐԳ ՄԱՐՏԻ

Մնացես բարեաւ սէր իմ, սէր:

Հրաւէր մարտին որոտաց,

Թէ չեմ քաջաց ես ընկեր,

Զկայ բաժին ինձ փառաց:

Մի լար, հողոյս իմ հատոր,

Գուցէ դառնամ, ո՛հ մի լար,

Թանկայց մարտին ես ի գող,

Տեսցուք յերկինս մենք զիրար:

Եղբայրադաւ չէ նախանձ

Որ բորբոքեալ յիս վառի,

Ի սուրբ հողոյ Հայրենեանց

Բառնամ զլուծ օտարի:

67 ՂԱՐԻՊ ՄՇԵՑԻՆ

Ես Մշեցի ճամբորդ եմ հեռու տեղերէն,

Զիդ շատ բարե բերեր եմ հայի գեղերէն.

Ախպէրքս ինձ ղրկեցին ղէպի էս կիւման.—

(Մի վախճաք, չուզեմ ձեր մանէթ ու թուման):

Վարագայ Սուրբ Խաչէն բերեր եմ ձեզ լուր.

Խղճացէք Հայ ազգիս, տէք մէկ մէկ թուր:

Հայ ազգը մեր տեղը նեղ օր կը քաշէ,

Օսմանիս ու քիւրդը կ'հանքնեն կ'մաշէ:

Օր կ'լլայ՝ գերեզման կ'անէ մեր տղոց,
 Օր կ'լլայ արտերս ձգէ կրակ ու բոց.
 Թէ չօգնէք՝ մենք ալ շուտ կ'լլանք ցիր ու ցան.
 Խղճացէք Հայ ազգիս տւէք մեզ հրացան:

Սուրբ ժամերս դարձուցին անասնոց կոյանք,
 Խորաններս պղծեցին, քանդեցին սուրբ վանք,
 Խաչը դառնալով փշրեցին, տեղ դրին լուսնակ.
 Խեղճ Հայն օրն իբրեւ ծաղր է ու ծանակ.
 Ո՛վ ախպարք, բերեր եմ ձեզ այսպէս սե բօթ—
 Չուզենք մենք ձեր ասկին, տւէք մեզ վառօղ:
 Այսքան շատ տանջանքին ինչպէս դիմանանք,
 Մինչև երբ ձեր դիմաց անօգ պիտ' մնանք.
 Մեր ազգը տէր չունի Սլավոնի նման,
 Բարի՛ դուք ըլլայիք մեզի օգնական,
 Հոգիներս տրորած է, ջաներս ցաւոտ,
 Չուզենք մենք ձեր փարան, տւէք թնդանօթ:

Շատ տառապանք քաշեցինք դիւշմանի զէնքէն,
 Շատ ալ մահ դիւշմանը կերաւ մեր ձեռքէն,
 Առանց ատոր աշխարհը մեր չէր բաղձամարդ,
 Հիմի փուշ կ'ընէի, ուր առաջ էր վարդ.
 Բայց մենք ձեր սնդուկի փողին կարօտ չենք,—
 Հայ ախպարք, շնորհեցէք դուք մեզի մէկ մէկ զէնք:
 Գամառ-Քաթիլա

68 ՕՏԱՐ ԵՐԿԻՐ

Օտար երկիր, օտար պանդուխտ կը հեծեմ,
 Դու հայրենիք քեզ յիշելով կարտասուեմ,
 Չկայ ծնող, չկան որդիք, բոյր, եղբայր,
 Չիք ամուսին, որով ցաւերս մեղմանայ:

Օտար երկին, արեւ, աստղեր և լուսին
 Թէև պայծառ՝ ինձի խաւար կը թւին.
 Բնակարանս ախուր պանդուխտ օտարաց,
 Օգս օտար, ջուրս օտար, օտար հաց:

Ո՛ւր է հայրս, հար է մայրս քաղցրանուն,
 Ո՛ւր գաւակունքս, հար սիրելիքս խիւստուն.
 Սակայն ունիմ քովս Յիսուս, փրկէ զիս,
 Նա օտար չէ, Նա իմն է, սիրէ զիս:

69 Տ Ա Ր Ա Գ Ի Ր Ն

Ընդ աստեղօք օտար ափանց
 Տարագրելոյս չիք բերկրանք,
 Լքեալ հոգւոյս յոյս Հայրենեաց,
 Դու ես միայն սփոփանք:

Օտար աստղեր լոյս չունին:

Օտար երկինք ինձ մթին:

Օտար բոյսեր դառն ու անհամ:

Ջրեր պղտոր ու լեղի,

Դաշտք, անապատք, հովիտք, արտեր

Ու պարտէզներն անբերի:

Օտար ծառեր շուք չունին:

Օտար ծաղիկք հոտ չունին:

Օտար երկիր երջանկաբեր՝

Ծանր այդ պայման ինձ համար,

Ձիւն ձմեռ են իւր դարուններ,

Չունի երբէք ինձ ամառ:

Օտար երկինք անպտու են:

Օտար սրտեր անգութ են:

Օտար թէև շնչեմ ես օդ,

Ցաւօք սահին իմ օրեր,

Քեզ, Հայաստան սիրակարօտ,

Սիրտս համայն քեզ նւէր:

Օտարութիւն, դու փուշ ես:

Այլ Հայրենիք, դու վարդ ես:

70 ԱՅ ՍԵՒ ԱՄՊԵՐ

Այ սև ամպեր, վայ սև ամպեր,
Սիրտս պատեց սև ու մութ...
Եարար ի՞նչ էք դուք ինձ բերում—
Գարնան անձրև, թէ կարկուտ...

Յուսով-լուսով արտ եմ ցանել,
Արիւն թափել ու քրտինք,
Ողջ սուրբերին մոմ եմ վառել,
Աղօթք արել... որ երկինք՝

Արտիս նայի, տունս խնայի,
Կեանք տայ, զոր տայ իմ հացին.
Վայ բալէքիս... Աստուծ չանի,
Թէ որ անհայ մնային...

Այ սև ամպեր, ի՞նչ էք գոռում,
Սիրտս պատեց սև ու մութ...
Եարար ի՞նչ էք արտիս բերում—
Գարնան անձրև թէ՛ կարկուտ...
Ա. Ծատուրեան

71 ՄԱՅՐՆ ԱՆԻԾԵՅ

Մայրն անիծեց իր զաւակին. «Իմ որդի,
դու պանդխտանաս.
Օտար երկրում հէք պանդխտի խոր վշտե-
րով դու վշտանաս.
Զոր քարը քեզ սնարք անես, թաց աւազին
պառկես տրտում,
Արև չելած քունդ կոտորես, յոյսն մեռնի
քո սև սրտում:
Եւ կատարեց մօր անէծքը՝ Մօտենում
էր հրաժեշտն արագ.
Յիշում էր միշտ մռայլ ապագան որդին վը-
հատ և անճարակ.

«Աստուծ զիտէ անյայտ ճանրաս—հեր
կիջեցնէ, հեր է տանում,
Ո՞վ կը կապէ խաչ իմ կրծքին, հող թափէ
իմ գերեզմանում...

«Կերթամ վաղուց կրկնում էր նա—չէր
հաւատում մայրը թշաւ,
Բայց երբ «մնաս բարով» ասաց, մայրը
յանկարծ մնաց շար.

Ասպանդակին երբ ոտ դրեց, զարհուրած
մօր կապեց լեզուն,
Կարողացաւ միայն ասել. «Գնաս բարով,
իմ սիրասուն.

Այն ճանապարհով, ուր ոտ դնես, վարդ ու
մխակ դէմդ բուսնեն.
Այն քաղաքը, ուր դու մտնես, Գրողի ձայ-
նիւ թող չը հասնեն.

Ինչ խնջոյքին ներկայ լինես, գինով-դեղան
գաւաթ գաւեր.
Ծովերը քեզ գինի դառնան, խորտիկներով
լցին նաւեր»...

Իսկ կուչ եկած մղկտում էր մատաղա-
հաս կինը ծածուկ.
Աղբիւրի պէս արցունք թափում և աղօ-
թում էր կամացուկ.
«Քեզ եմ կանչում երկրից երկինք, ո՞վ Արա-
րիչ, լսի՞ր իմ ուխտ.
Եարիս կրակը այրում է ինձ, պահիր ամեն
անտէր պանդխտ,
Շուտով դարձու խնդակիցս—միակ ճարն
իմ սրտի խոցին.
Թուշս դնեմ նրա թշին հողիս փչեմ նրա
ծոցին»...

Նայեց պանդուխտն իր սիրածին, կանչեց
այսպէս. «Ինձ նայեցէք,
ես թողնում եմ իմ հարն աւանդ, վարդերի
մէջ փայփայեցէք.
Եթէ դառնամ, տիրոջ հասցրէք աւանդն ան-
խախտ իմ կաթոգին,
Իսկ թէ մեռնեմ, աւանդս ձեզ, ողորմի տւէք
տիրոջ հոգին»...

Ն. Քուչակ

72 Մ Ա Յ Ր Ի Կ Ի Ս

Հայրենիքէս հեռացեր եմ,
Խեղճ պանդուխտ եմ—տունն չունիմ,
Ազիզ մօրէս բաժանուեր եմ,
Տխուր-տրտում—քունն չունիմ:

Սարէն կուգաք, նախշուն հաւքեր,
Ա՛խ իմ մօրս տեսեր չէք.
Ծովէն կուգաք, մարմանդ հովեր,
Ախրը, բարեւ բերեր չէք:

Հաւք ու հովեր եկան կըշտիս,
Անձէն դպան ու անցան.

Պապակ—սրտիս, փափազ—սրտիս
Անխօս դիպան ու անցան:

Ա՛խ, քո տեսքին. անուշ լեզուին
Կարօտցեր եմ, մայրիկ ջան,
Երնէ՛կ, երնէ՛կ, երազ լինիմ,
Թռնեմ մօտդ, մայրիկ ջան.

Երբ քունդ դայ, լուռ գիշերով,
Հոգիդ գրկեմ, համբոյր տամ,
Սրտիդ կըպնիմ վառ—կարօտով,
Լամ ու խնդամ, մայրիկ ջան...

Ա. Իսահակեան

73 Ե Ր Ա Ձ

Էս լսեցի մի անուշ ձայն.—
Իմ ծերացած մօր մօտ էր.

Փայլեց նշոյլ ուրախութեան,
Բայց ափսոս, որ երազ էր:

Կարկաչահոս աղբիւրն այնտեղ,
Թաւալում էր մարգարիտ.—

Նա յստակ էր որպէս բիւրեղ,
Սյն երազ էր ցնորամիտ:

Եւ մեղեգին տխուր, մայրենի
Յիշեց մանկութեան օրեր.—

Մօրս համբոյրն ես զգացի,—
Լե՛խ, ափսոս որ երազ էր:

Կուրծքին սեղմեց կարօտագին,
Աչքերս սրբեց—շատ թաց էր,—
Բայց արտասուքս դնում էին.

Ա՛խ, այդ ինչո՛ւ երազ էր:

Ս. Շահադիզ

—o—

74 ՄԵՂԱՅ ՔԵԶ ԱՍՏԻԱԾ

Կուշտ եմ և առողջ, կեանքից բաւական,
Սեղանս առատ ճաշս պատուական,
Բայց թէ ինչպէս եմ այդ կեանքին հասած—
Այդ մի հարցնէք... Մեղայ քեզ Աստուած...

Շատ կարճ միջոցում ես հարուստ դառայ,
Հող կալածներ, կառք ու ձի առայ,
Բայց թէ ինչ փողով, ինչպէս վաստակած—
Այդ մեր մէջը մնայ... Մեղայ քեզ Աստուած...

Տներ շինեցի, շրէղ փառաւոր,
Ապրում եմ մէջը. ինչպէս թաղաւոր,
Բայց քանի՞ մարդու ես տունն եմ քանդած—
Այդ մի հարցնէք... Մեղայ քեզ Աստուած...

Խանութ բաց արի, դորձ սկսեցի,
 Կարճ ժամանակում մեծ զանձ գլխեցի,
 Բայց քանի՞ անգամ ես կոտր եմ ընկած —
 Այդ մեր մէջ մնայ... Մեղանք քեզ, Աստուած...

Կեանքումս ես գտայ մի «ազնիւ ընկեր»,
 Գործիս մէջ դրեց տասնեակ հազարներ.
 Բայց վերջը... վերջը նա քաղցած մնաց,
 Փակ ես կշտացայ .. Մեղանք քեզ, Աստուած...

Ես միշտ ասում եմ և միշտ քարոզում.
 «Աղքատն էլ մարդ է ուտել է ուզում».
 Բայց քանի՞ մարդ եմ ես աղքատ թողած —
 Այդ մի հարցնէք... Մեղանք քեզ, Աստուած...

Երբ տեղն է դալիս՝ սուրբ եմ ձեռնում,
 Ժամում ծնկաչոք աղօթք եմ անում.
 Բայց հոգիս վաղուց սատանին ծախած՝
 Աշխարհք եմ խաբում... Մեղանք քեզ, Աստուած...

Թէ մէկը պատւիս դպչի աշխարայ,
 Ես կրակ կը թափեմ այդ մարդու վրայ.
 Բայց ծածուկ լնչքան ես թուք եմ կերած —
 Այդ մեր մէջ մնայ... Մեղանք քեզ, Աստուած...

Էհ, բաւական է գլուխներդ տանեմ,
 Ախր «զորն ասեմ, զորն խոստովանեմ»...
 Ոտով ու գլխով մեղքի մէջ թաղւած
 Ես մի հրէշ եմ... Մեղանք քեզ, Աստուած...
 Ա. Ծառուբեան

75 ՀԱՅՈՑ ԳԻՆԻ

Բաժակներ անունք, հղրաբք,
 Լիք լիք բաժակներ գինով.
 Կարմիր ու ճերմակ գինի,
 Մեզ լինի անուշ համով:
 Բերներուս տաններ անվախ.
 Չէ դա խառնած կամ խարդախ.

Նեկտար է և ոչ գինի.
 Խմենք՝ մեզ անուշ լինի:

Արաքսայ ջրով ցողած,
 Հայոց արևով հասած,
 Հայոց աղջիկ է քաղել,
 Քնքոյշ ձեռներով քամել:

Այս բերքն է հայոց երկրին,
 Հայաստան տնկած Նոյէն,
 Անմահ երկրային գինին
 Նա խմեց, երբ իջաւ սարէն:

Այս անուշ գինին խմողը,
 Սրտէն թող հանէ ոխը,
 Ամենքս էլ ասենք «ամէն».
 Որ շատ տայ մեզի ամ էն:

Դամառ-Քաթիպա

76 ԿԵՆԱՅ ԲԱԺԱԿ

Եղբարք, մի շուրջ ժողովեցէք,
 Քաջ Հայոց կերպի կոնծեցէք,
 Բաժակներդ դարդկեցէք
 Մեր Հայ ազգի կենացը:

Հայոց երիտասարդներուն,
 Հայրենիք պաշտպանողներուն,
 Որոնց անկումն էլ սուրբ է մեզ —
 Այս բաժակը նւիրենք:

Հայ աղջիկներու կենացը,
 Որք միայն հայ մարդու կու սիրեն,
 Միշտ իրանց մաքուր կու պահեն. —
 Այս բաժակը դարդկենք:

Արանց, որ մեր սիրտը զրաւում են,
 Մեզ զգօն ճամբով վարում են.
 Որոց կեանքը մեզ օրինակ, —
 Մի երբեակ «կեցցէ՛» ասենք:

Եղբարց, որք այժմ աւարտել են,
Մեր ուխտի անդամ եղել են,
Որոց ուխտը միշտ սիրում է, —
Այս բաժակը նւիրենք:

Եղբարց, որք դարդից ազատ են.
Մահւան հանգիստ վայելում են,
«Ողորմի հոգուն ասելով՝
Այս բաժակը նւիրենք:

Բայց որ դեռ գինին փայլում է,
Ու մեզ իրան մօտ կանչում է,
Բաժակներդ դարդակեցէք
Ազատութեան կենացը:

Պատկանեան

77 ԱՐԲԵՅՈՂԻ ԿՏԱԿԸ

Ընկերք մաշելով պօտաղբայից.
Շուտ կը հեռանամ ես ձեզանից.
Կարճ միջոցով լինելով մեռած,
Ձէք տեսնիլ ինձ այսպէս արբած:

Այն գինետան մէջ ինձ թաղեցէք.
Ուր ամենից շատ արբում էի,
Այնտեղ գերեզման պատրաստեցէք,
Որ տակաւի տակ ես պառկէի.

Ոտներս դէպի պատն արէք,
Իսկ դուխս դէպի ծորակը.
Որ երկու ձեռքով բռնէի ես,
Գինով լիք մեծ բաժակը:

Ինձ հին տկի մէջ պատանի տեղ,
Լաւ փաթածիցէք, կուպը քսեցէք
Եւ որպէս մեղքիս թողութեան դեղ,
Կէս թունկի գինի բերանս ածէք:

Անձէս թաղեցէք, չ'ածէք զանգակ,
Ի սէր Աստուծոյ թաղմանս ժամանակ,

Բաժակներ շրջակացրէք դորա փոխանակ,
Գինով թրջեցէք արբողիս դիակ:
Դամբանական գուք չ'գրէք տառ,
Որքան ապրելուս, վարքիս համար.
Միայն ասել հինգ բառ մեծատառ,
«Սա էր արբեցող սաստիկ թշւառ»:
Բայց դեռ քանի որ չեմ մեռել,
Բերէք իմեմ կէս թունկի գինի.
Հոգեհանս գինու ուումքի կարծիքով՝
Գուցէ՛ ձեռք չ'տայ, երբ արբած տեսնի:

78 ՎԵՐՁԻՆ ԳԱՐՈՒՆ

Գարունն է եկել նախշուն թևերով,
Նախշուն թևերը պէս-պէս ձևերով,
Գոյն գոյն ծաղիկներ՝ կարմիր ու սպիտակ,
Վարդ, միսակ, շուշան անուշ հոտերով:

Երկինք ու երկիր քեզ տօնեն գարուն,
Ձի ես քան զամէն եղանակ սիրուն,
Նա անձրև ցօղէ առատ ի վերէն,
Դա օրհնել տայ քեզ եկուր հաւերուն:

Ոսկի արևը Փայլէ քեզ վերէն,
Կենսաբեր հովը փչէ լեռներէն,
Ա՛խ, աղնիւ գարուն, եղանակ սիրուն,
Արդեօք դու լինչ բաղդ բերիր ինձ Տէրէն:

Գլխաքարշ կերթամ ի պարտէզ այգուն,
Ախ ու վախ քաշում ես անդ օրն իբուն.
Չ'կայ ինձ հանգիստ, ցնծութիւն սրտիս,
Ես լաղ եմ մոռցել՝ զի՞նչ է անդորր քուն:

Մեռած պատանքած գետնին կեանք տաւր,
Տերեթափ ծառին սուերախիտ արար.
Քեզ թռչնոց երամ հանգէս կանչեցիր,
Ինձ մենակ խղճիս էսպէս մոռացար:

Առաջ դնան, գարուն, դէպ' հիւսիսն ի խոր
Գնան, կանաչցումը դու անդ սար ու ձոր,
Որոց անհամբեր քեզ կան՝ տոբ բարե,
Քու ուրախ գալստեամբ նոցա զւարճացուր:
Կուգաս գալ տարի՝ դու ինձ կու գտնես,
Ո՛չ ի մեր այգին և ո՛չ ի պարտէզ,
Այլ անզարդ քնով հողի տակ պառկած,
Գերեզմանաքար մի վրաս կը տեսնես:
Դամառ-Քաթիպա

79 Գ Ա Ր Ո Ւ Ն

Է՛յ, կանաչ ախպէր, դուն բարով եկար,
Դուն բարով եկար, իմ կանաչ ախպէր:
Մով-մանուշակով ծաղկուն սարերէն,
Արտուտն ու արօս ինձի ձէն տուին:
Ու գարնան անուշ արև ոսկեղէն
Ինձի ձէն տուին՝ սար ու ձոր ելնեմ:
—Երանէ՛կ ձեզի, սարեր, ու ձորեր,
Նշխուն հագերէք գարնան զուքսերով,
Ա՛խ, սիրտս մեռած ծով-դարդերի մէջ,
Գարնան զուքսերին մնաց կարօտով:
Ա՛խ, սարեր, ձորեր, դո՛ւք առաջւան էք,
Բլբուլ ու բաղեր դո՛ւք առաջւան էք:
Ա՛խ մինակ ես եմ փոխուեր ու չորցեր,
Բլբուլ ու վարդեր, դո՛ւք առաջւան էք:
Ա՛խ, ես եմ փոխուեր ու աշխարհի մէջ,
Ղարիբ ու հիւանդ ճանբոյճ եմ դառեր:
Ճամբէս մոլորել կերթամ փշի մէջ,
Սարեր ու ձորեր, դո՛ւք առաջւան էք:
Կեանքիս աղբուրը մարդիք քամեցին,
Իմ փայ,—աշխարհը դարձրին մութ զնդան,
Ա՛խ, սիրտս ու հոգիս հալ ու մաշ արին,
Ու ծաղիկ կեանքիս փորին գերեզման:

Կերթամ փշի մէջ, գերեզման կերթամ
Աշխարհից կարօտ ու սիրուց կարօտ,
Ա՛խ, տանեմ սիրտս, տանեմ գերեզման.—
Աշխարհից կարօտ ու սիրուց կարօտ,
Ազիզ մեռելս տանեմ հողին տամ...
Է՛յ կանաչ ախպէր, կուգաս գալ տարի,
Ու գերեզմանս մամուլ կը դռքես,
Իմ կանաչ ախպէր, գալդ միշտ բարի,
Խեղճ գերեզմանս մտքէդ չըքցես...

Ա. Իսահակեան

—o—

80 Տ Ր Տ Ո Ւ Ն Ջ Ք

Է՛հ մնաք բարով, Աստած և արև,
Որ կը պլպլաք իմ հոգւոյս վերև...
Աստղ մ'ալ ես կերթամ յաւելուլ երկնից,
Աստղերն ի՞նչ են որ՝ եթէ ոչ անբիծ
Եւ թշուառ հոգւոց անէծք ողբազին՝
Որք թոին այրել ճակատն երկնքին,
Այլ այն Աստուծոյն՝ շանթերո՛ւ արմատ՝
Յաւելուն զէնքերն ու զարդերն հրատ...
Այլ ո՛չ ինչ կըսեմ... շանթահարէ զիս,
Աստած, խոկն հսկայ փշրէ հիւլէիս՝
Որ ժպտի՛ ձգտել՝ սուգել խորն երկնի,
Ելնել աստղերու սանդուխն անաղի...
Ողջոյն քեզ, Աստած դողդոջ էակին՝
Շողին՝ փթըթին՝ ալեոյն ու վանքին,
Դու որ ճակատիս վարդն և բոցն աչերուս
Խլեցիր թրթուում շրթանց՝ թոխն հոգւոյս,
Ամպ տւիր աչացս, թեք տւիր սրտիս,
Ըսիր մահւան դուռն ինձ պիտի ժպտիս,
Անշուշտ ինձ կեանք մը կազմած ես ետքի,

Կեանք մ' անհուն շողի՝ բոյրի՝ աղօթքի,
Իսկ թէ կորնչի պիտի իմ հուսկ շունչ
Հոս մառախուղի մէջ համբ՝ անշշունչ,
Այժմէն թող որ շանթ մ' ըլլամ դաւականար՝
Պլլըւիմ անւանդ, մըլընչեմ անդադար՝
Թող անէծք մ' ըլլամ քու կողդ խրելիմ,
Թող յորջորջեմ քեզ «Աստուած ոխերիմ»:
Պ. Դուրեան

—o—
81 ՄԱՅՐԵՆԻ ԼԵԶՈՒ

Մայրենի լեզու, մայրենի բարբառ,
Ախորժ ընտանի իմ հողու համար,
Առաջին դու խօսք ականջիս հասած,
Դու սիրոյ քաղցրիկ առաջին յօդած.
Մանկական լեզուս թոթովանք տկար
Հնչում ես իմ մէջ դու միշտ անդադար:

Գեղեցիկ լեզու, հրաշալի լեզու,
Այդ ինչպէս քաղցր հնչում ես ինձ դու.
Կամիմ աւելի քաջ ծանօթանալ
Քո ճոխ զանձերին, հողով հայանալ.
Ասես թէ անձ կանչում էին ինձ
Պապերն ու հայրեր խոր գերեզմանից:

Հնչիր դու, հնչիր այժմ և յաւիտեան,
Մայրենի լեզու, բարբառ սիրական
Արի, բարձրացիր հնութեան փողոց.
Դու իմ հայ լեզու մոռացած վաղուց.
Ըզգեցիր նոր կեանք սուրբ գրեածներով,
Որ ամենայն սիրտ վառւի քո սիրով:

Ամեն տեղ փչում է Աստուծոյ շունչը,
Սուրբ է այն, միւս այլ ձև ու ոճը,
Բայց թէ աղօթել, գոհանալ պէտք էր,
Իմ սրտի սէրը յայտնել արժան էր,
Իմ երանական մտածութիւնքը—
Ապա կը խօսեմ իմ մօրս խօսքը:
Ստ. Նաղարեան

82 ԱՀԱ ՔԵԶ ԶԵՌՍ

Ահա քեզ ձեռք, ընկեր թանկագին,
Սեղմիր դու նորան անվախ անկասկած—
Բարեկամ է նա լքեալ թշաւոին,
Փորձութեան բովում կոշտերով ծածկեած:

Թող ծանր վշտիցն անցած օրերի
Հանգչի քո սիրտը գոնէ մի վայրկեան—
Արի իմ գիրկը, ընկեր սիրելի,
Ես ջերմ կուրծքիս օրօրեմ նորան:

Եւ ցաւակցութեան այրող արցունքով
Տանջանքիդ այդ կուռ շղթան կործանեմ,
Գուցէ և սիրոյ դիւթական շողով
Մի բոսէ ես քեզ հանգիստ պարգևեմ...
Յ. Յովհաննիսեան

83 ՎԱՅՐ ԸՆԿՆՈՂ ԱՍՏԳԵՐ

«Հայրիկ, ասաց դուստր հօրը,
Կապոյտ երկնքի վրայ
Ո՞րքան աստղեր փայլում են վառ,
Ասես համար, թիւ չկայ:

Ասում են որ՝ ամենայն մարդ
Աստղիկ ունի երկնքում,
Ճշմարիտ է, ասա հայրիկ,
Իմ ռոտեղ է փայլում»:

—Այն, դատրիկ, այդ աստղերը
Ունին հաշիւ ու համար,
Եւ մեզանից իւրաքանչիւր
Մի աստղ ունի իւր համար:

«Հայրիկ տես տես, աստղը թռաւ,
Յետքից պայծառ զիծ թողեց,
Աստղիկն ընկաւ երկնքիցը,
Միւս անգամ այլ չերեկեց»:

—Ո՛հ, իմ դստերիկ, հանգիստ կացի՛ր,
Դա մեծատան մի աստղ էր:

Որ իւր օրում, իւր կեանքումը
Խիղճ ասածը չը գիտէր:

Աղքատները նորա գոնից
Գիշեր ցերեկ հալածւած,

Մի մարդ չկար նորան ծանօթ,
Որ չը լինէր վշտացած:

«Հայրիկ, տես տես միւս աստղ թռաւ
Եւ գիծ անգամ չը թողեց,

Աստղիկն ընկաւ երկնքիցը,
Միւս անգամ այլ չերեց:

—Ո՛հ, սիրական, խաղաղ մնայ,
Բռնակալի դա աստղ էր,

Որ աշխարհն իւրեան գերի
Ծնած օրից կարծել էր:

Շատ հալածանք, շատ նեղութիւն
Պատճառեց նա իւր կեանքում,

Շատ տուն քանդեց, շատ մարդ զրկեց,
Գութ չունեցաւ իւր սրտում:

«Ապա այն ի՞նչ աստղ է, հայրիկ,
Որ այնպէս պարզ վառվում է,

Նորա մաքուր պայծառ լոյսը
Զորս կողմը բակ բռնել է»:

—Ո՛հ, իմ դստերիկ, աղօթք արա՛,
Դա ձերունու մի աստղ է,

Որ իւր կեանքում ոչ մի մարդու
Ոչինչ վրաս տւած չէ:

Այն լուսաւոր բակն է նորա,
Առաքինի գործերը,

Աղօթք արա՛, որ երկարեն
Նորա կեանքի թելերը:

Շատ օր չանցաւ, երկնքիցը
Մի այլ աստղ պակասեց,

Ովի՞ աստղիկն էր, որ ընկաւ,
Բան հարցանող չերեց:

Մինչդեռ լուսինն արծաթափայլ
Լոյս էր տալիս գիշերին,

Խորհրդաւոր մինչ տիրել էր
Անվրդով խոր լուսթիւն:

Մի սրտաթափ, մազերն արձակ
Վազեց աղջիկ սգաւոր,

Դէպի գիւղի գերեզմանքը,
Ծունկ չոքեց մի շիրմի մօտ:

«Հայրիկ, աստղիկդ չէ՞ փայլում,
Դու յաւիտեան քնեցիր:

Ան ինձ քո մօտ, քո ծոց, քո գիրկ,
Ինչո՞ւ անտէր թողուցիր:

Իմ աստղիկին ասա՛ նոյնպէս,
Որ չփայլի հերիք է,

Այս աշխարհն ինձ առանց քեզ,
Մութ ու խաւար մի բանտ է»:

Մի մարդ չկար որ նկատէր
Որ հետեւալ գիշերին,

Պակասեցաւ երկնքիցը,
Մի պայծառ աստղ խնդաղին:

Երրորդ օրը շատ սգաւորք
Փորեցին մի գերեզման,

Ուր թաղեցաւ իւր հօր մօտին,
Մարմինը խեղճ աղջկան:

«Հայրիկ, տես, տես, աստղը թռաւ,
Յետքից պայծառ դիծը թողեց,

Աստղիկն ընկաւ երկնքիցը,
Միւս անգամ այլ չերեց»...

Մ. Նալբանդեան

84 Խ Ր Ա Խ Ո Յ Մ

Հերիք որդեակը այսքան տարւան տառապանք,
 Հերիք անգութ դաժան քրդին ոտքն ինկանք,
 Քանի խոնարհ գլուխ տւինք գայլերին,
 Այնքան ծանր բեռներ զրին մեր վզին:

Հերիք ելններ ցոյց տանք թէ մենք հարազատ,
 Հին քաջերի արիւնից ենք և ազատ,
 Թէև չունինք ոչ սուր, ոչ թուր ոչ նիզուկ,
 Մեր բահերն էլ կսնեն նրանց շանաատակ:
 Ինչո՞վ են նրանք մեզ տիրելու արժանի,
 Նրանք մարդ չեն այլ լեռնական վայրհին,
 Մերն է ձիրքը, մերն է ուսումն ու հանճար.
 Մերն է հողը, մենք ենք նրա տէրն արդար:

Հերիք ելններ ցոյց տանք թէ մենք, և այլն:
 Նրանց են մեր կոյս աղջիկները, հարսուները,
 Նրանց են մեր ճակտի քրտանց արգիւնքը,
 Նրանց սուրի ծայրն է կարծես մեր հոգին,
 Նրանց զամբուր մեղմից շատ է թանկագին:

Հերիք, ելններ ցոյց տանք թէ մենք, և այլն:
 Մենք եղբայրներ ունինք հեռու տեղերում,
 Նրանք մեր վրայ լուիկ արցունք են թափում,
 Չեն խնայել թե ու թիկունք, կը հասնեն,
 Շուտով կուգան կը մեռնան Սուրբ գործին:

Հերիք, ելններ ցոյց տանք թէ մենք, և այլն:

85 ԲԱՅԺՈՒ ՄԱՀԸ

Վհատած հոգուս ցաւած խորքերից՝
 Աշխոյժ, արթնացիր, — կրկին ոգի առ,
 Տուր ինձ, արիւնոտ սրտիս թերեւից,
 Մի պսակ հիւսեմ անմահի համար:

Անմահ Բաֆֆիի սուրբ յիշատակին՝
 Բերում եմ ահա ի ձօն այս հիւսւած,

Ազգին բազմաշխատ աղնիւ մշակին՝
 Ես էլ ուզում եմ տալ յարգանք յուզւած:

Գնժկանց մի գուժիր, թէ Բաֆֆին մեռաւ,
 Նա անանց կեանքով միշտ կայ կենդանի,—
 Դարեր կըսահեն, նա դեռ անգրաւ:

Հայ սերնդոց մէջ երկար կեանք ունի—

Նորա վեհ մտքի փայլուն ծնունդներ—
 «Կայծեր», «Սամասայի մելիքութիւններ»,
 «Սամուէլ», «Փնջեր», «Եկնթ», «Դաւիթ-Բէգեր»,
 Կ'ընծայեն Հային նոր կեանքի մտքեր...

Ճանապարհ տւէք, Բաֆֆին անցնում է,
 Ուսերին բարձած բեռն անմահութեան...

Տեսէք հետքերը որչափ հնձում է
 Համայն հայ ազգից դափնիք գոհութեան:

Թող Բաֆֆին երթայ, կայթէ այն կաճառ՝
 Ուր հանդիսացած կան մեր մեծ մարդիկ,—
 Բայց հայը ընդմիշտ նորա ձիրքն ու հանճար,
 Կը յարգէ անկեղծ քնքոյշ դերթ վարդիկ:

Անցիր, սլացիր դու երկնի խորան,
 Ո՛վ յաւերժացած լուսափայլ հոգի—
 Բայց քո վաստակներն կըտան նոր ոգի,
 Նոր շունչ Հայերին վերածնութեան...

Անցաւ և Բաֆֆին ինչպէս մի յաղթող,
 Եւ պայծառ հետքը թողեց աշխարհում.
 Սերնդից սերունդ նա կանդնեց կոթող,
 Նշան անմոռաց հայոց սրտերում...

86 ԱՅԺՄ ԻՆՉ ԱՆԵՆԹ

Այժմ ինչ անենք, որ փրկենք հային,
 «Հայի արիւն ալ վոթեցաւ» արդէն.
 Դաժան թշնամուն իրանց զոհ բերին
 Հազար կտրիճներ՝ մէկի փոխարէն:

Մեր շէն գիւղօրայք — քարուքանդ եղած
 Մեր քոյր ու եղբայր — դարձել են մոխիր.
 Ով սուր ու հըրից կենդանի մնաց,
 Յուպը ձեռն առաւ՝ զընաց տարնազիր:
 Մեզ ոչինչ չօգնեց՝ ոչ հուր և ոչ զէնք,
 Ոչ բիւր քաջերի նահատակութիւն,
 Դէ, եղբարք հայիր, այժմ ինչ անենք,
 Որ մեր հայրենիք գըտնէ փրկութիւն:
 Եկէք եղբայրներ, լուսոյ ջահ վառենք
 Եւ պայծառ լուսով լըցնենք մեր աշխարհ—
 Գուցէ այսպիսով փրկութիւն գըտնենք
 Թշաւու և անտէր մեր ազգի համար:

1. Մանուէլեան

87 Ք Ա Յ Լ Ե Ն Ք

Յուսահատուել մեղք է ընկեր,
 Արիացիր, ոգի առ,—
 Նայիր, փայլեց հեռում լապտեր,
 Մենք էլ կառնենք շուտ դադար:
 Արիացիր, սիրտ առ, ընկեր,
 Շարունակենք մեր ուղին,
 Լսիր կարծեմ՝ թէ զանգակները,
 Ղօղանջեցին սարերէն...
 Ահա բացւեց աղօթարան,
 Վստահ ընկեր, առաջ քայլենք,
 Զինուոր ենք մենք ազատութեան,
 Եւ անփորձ տեղ կը հասնենք...

88 ՀՈՎԵՐՆ ԱՌԱՆ

Հովերն առան սար ու դարեր,
 Ամպերն ելան,—մութն ընկաւ.
 —Անգին մէրիկ, հերիք յուսաւ,
 Քու շողշողուն աստղն ընկաւ:
 Լաց, մէրիկ ջան, որ էլ չեմ գայ,
 Վէրքը սրտիս տուն չեմ գայ...

Կաթիլ-կաթիլ ամպն է ցօղում
 Սև ու սղտոր երկնքէն.
 Մաղիկ-մաղիկ վէրքս է ծորում
 Իմ անգիւման, սև սրտէն.
 Լաց, մէրիկ ջան, որ էլ չեմ գայ,
 Վէրքս խորն է, ճար չը կայ...
 Անդու՞թ կեանքում վէրք ստացայ
 Սրտանց սիրած ընկերէս.
 Անխի՞ճ կեանքում վէրք ստացայ
 Անո՞ւշ սիրած քուրիկէս...
 Լաց, մէրիկ ջան, որ էլ չեմ գայ,
 Ազիկ բալիկ էլ չը կայ...
 Ա. Խանակեան

89 ՈՒՐ ԵՍ ՀԱՅ ԲԼԲՈՒԼ

Ո՞ւր ես, հայ բըլբուլ, ձայնիդ ենք կարօտ,
 Մեր հոգին էրված, մեր սիրտը եարօտ...
 Սև սուգ է պատել մեր կեանք ու օրին,
 Սև թուխպ է կապել մեր սար ու ձորին.
 Վայ, սև գիշերն է մեր կեանքը մաշում,
 Քո լոյս-երգերի կարօտն ենք քաշում.
 Ո՞ւր ես, հայ բըլբուլ ձայնիդ ենք կարօտ,
 Չե՞ս երգում էլ մեզ գարնան առաւօտ...

Մեր օրն ու արև մթնել սևացել,
 Դժոխքի դուռն է մեզ կեանքը բացել,
 Բաղդն էլ մեզանից երես շուտ տւել,
 Խեղճ հային կրակի բերանն է գցել:
 Էրվում ենք անմեղ, սրտներս եարօտ,
 Քո դեղ ու դարման երգին ենք կարօտ,
 Սարէսար ընկած՝ մենք վայ ենք կանչում,
 Բաղդաւոր ազգեր մեզ չեն ճանաչում:

Բաղցած ենք, ծարճւ, անտէր, խղճալի.—
Հաց, ջուր ենք ուզում մեզ թոյն են տալի.
Մեր ճանքէն դժւար, մեր ճանքէն քարոտ,
Ո՞ւր ես, հայ բըլբուլ, ձայնիդ ենք կարօտ:

Լեզուով չի պատմելի հայի դարդ ու ցաւ.
Հայի արիւնով աշխարհ ներկեցաւ.
Սիրտն է մղկտում, սիրտն է սեւնում,
Ոչ ով մեր ձէնին ականջ չի դնում:

Ո՞ւր ես, հայ բըլբուլ, երգիդ է կարօտ,
Էս սե օրերին մեր սիրտը եարօտ...
Բըլբուլ, դու մեզ հետ տանջւում ու լալիս:
Մեր անյոյս օրին՝ յոյս էիր տալիս:

Դու ասում էիր, ազգ իմ մի սգայ,
«Յուով եմ վաղ ուշ դարուն պիտի դայ».
Բայց, ան, չը տեսնեք դարուն վարդահոտ.
Ո՞ւր ես, հայ բըլբուլ, ձայնիդ ենք կարօտ:
Ա. Ծատուրեան

90 Գ Ո Ի Թ Ս Ն

Ես գութանն եմ անդին քար եմ,
Կոկիլիկ—մոկիլիկ ակօս շարեմ,
Հողոտ արտեր լաւ կը վարեմ.
Ես գութանի խէրին դուրբան:

Մանձկալն ըսաւ՝ հզըն շարեմ,
Արտը ըսաւ, տեղով քարեմ,
Խոփը ըսաւ՝ լաւ կը վարեմ.
Ես գութանի խէրին դուրբան:

Զընջին ըսաւ՝ ուզունվել եմ,
Լըծկանի հետ գուզանվել եմ,
Նոր հարսի պէս բըզանվել եմ.
Ես գութանի խէրին դուրբան:

Գոմէն ըսաւ, կողքաբան եմ,
Հոռովէլ տալիս՝ լաւ կը տանեմ,

Ղապալ՝ դապլի մէջ կը հանեմ.
Ես գութանի խէրին դուրբան,
Եզը ըսաւ, ալիւն աշեմ,
Ճիպոտ տալիս լաւ կը քաշեմ,
Ղոռատայ գոմէշ շատ կը մաշիմ,

Ես գութանի խէրին դուրբան:
Զեիչն ըսաւ, ձեւմ—գըզեմ,
Չանկեալ գոմէշ գութանի կուզեմ,
Խոփից առաջ ես կը վաղեմ.
Ես գութանի խէրին դուրբան:

Մանձկալն ըսաւ, խաշիլ բերէք,
Հօտղներ ջան, արիք կերէք,
Օրւայ վարը տեղը բերէք.
Ես գութանի խէրին դուրբան:

91 Ե Ր Գ

Ա՛խ թէ երկինք գէթ մի վայրկեան
Լսէր կըրծքիս հառաչանք,
Փայլէր ինձ սուրբ ազատութեան
Վառ, կենսատու արեգակ

Ա՛խ թէ ես ես կարենայի,
Որպէս արծիւ անարգել
Գէթ մի ըսող ազատ կեանքի
Ազատ օդում սաւառնել.—

Որպիսի՞ ջերմ լիք փափազով
Կարօտ պայծառ հրկնքի
Կը թռչէի ես խնդալով
Դէպ, Հայրենիքս անձկալի—

Դէպ այն երկիր նւիրական,
Ուր սահեցան անխռով
Զքնաղ օրեր իմ մանկութեան
Լի դրախտային սուրբ սիրով:

Դէպ ա՛յն երկիր երջանկալից,
Ուր մայրիկս նազելի
Իւր ջերմ գրկում պարգևեց ինձ
Ե՛ւ կեանք և՛ սէր, և՛ հոգի:

Ուր առաջին ես զգացի
Ե՛ւ սիրոյ վիշտ, և՛ հրճանք
Ուր ես անյազ ճաշակեցի
Կեանքի վայելք ու գգւանք...

Ա՛խ Հայրենիք, երկիր չքնաղ,
Ե՞րբ պէտքէ իմ խեղճ հոգին
Հանգչէ անդորր, հանգչէ խաղաղ
Դո կենսաբոյր վարդ կրծքին:

Ա. Ծատուրեան

92 ԸՆԿԵՐՆԵՐՍ

Ընկերներս վաղ էն մեռել
Ազիզ սրտեր հող են դառել,
Զոր ծառի պէս ես եմ կեցեր,
Ընկերներս հող են դառել:

Անգին մէրս ան մէջը կոր
Անկուշտ հողին աչքն է բցեր,
Ազիզ մօրս կեանքն է հատեր,
Զոր ծառի պէս թնչ եմ կեցեր:

Ծառս ծաղկած անբեր մնաց,
Ծիւ ու ճուղքս դարնան չորացան
Դարդի որդն էլ սիրտս է մաշեր,
Զոր ծառի պէս թնչ եմ կեցեր:

Մի վռազի է՛յ մաշւած սիրտ,
Աշնան քամին հիմա կուգայ
Ծառդ արմատով կառնի կերթայ
Աշնան քամին հիմա կուգայ:

Ա. Իսահակեան

Օ Ր Օ Ր Ն Ե Ր

93 ՕՐՕՐՈՅԻ ԵՐԳ

Արի իմ սոխակ թող պարտէզ, մէրին,
Տաղերով քուն բեր տղիս աչերին,
Բայց նա լալիս է, դու սոխակ մի գալ,
Իմ որդին չուզէ տիրացու դառնալ:

Ե՛կ, արեղածաղ, թող արտ ու արօտ,
Օրօքէ տղիս, քննի է կարօտ,
Բայց նա լալիս է, դու, ձագուկ մի գալ,
Իմ որդին չուզէ արեղայ դառնալ:

Թող դու, տատրակիկ, քու ձաղն ու բունը,
Վուլվուլով տղիս բեր անուշ քունը,
Բայց նա լալիս է, տատրակիկ մի գալ,
Իմ որդին չուզէ սգաւոր դառնալ:

Կաշաղակ ճարպիկ, զող արծաթասէր,
Շահի զրուցով որդուս քունը բեր,
Բայց նա լալիս է, կաշաղակ մի գալ,
Իմ որդին չուզէ սովաքար դառնալ:

Թող որսդ, արի, քաջասիրտ բաղէ,
Քու երգը գուցէ իմ որդին կուզէ...
Բազէն որ եկաւ՝ որդիս լռեցաւ,
Ռազմի երգերի ձայնով քնեցաւ:

Գ. Քաթիպա

94 ԲԻԻԼԲԻԻԼՆ ԶԱՐԹՆԵԼ Է

Բիւլբիւլն զարթնել է վարդին ծոցումն,
Դէ, ննջիւր սիրելիս, ասում եմ լնյ լնյ
Դու զանիշան նախշած օրօրոցումն,
Դէ, ննջիւր մարալս, ասում եմ լնյ լնյ:

Եօրդանչէդ ալխարայ, բաւթով զարգարած,
Դօշակդ զանաւուզ բանդուում կարած,

Բարձր գեղին աթլազ, զոյլից լքցրած,
Դէ, ննջիր, սիրելիս, ասում եմ լայ լայ:

Իստակ գիւլաբաթու կապանքիդ քողն,
Տասն ու չորս տարեկան է նորա գործողն,
Մանր ալմաստներով ականջիդ օղն.

Դէ, ննջիր, սիրելիս, ասում եմ լայ լայ:

Հարիւր մատաղ մորթամ, մինչի քեզի ճարեցի,
Թառակիդ գանազան սակիք կարեցի,
Ինչքան ինձի նեղացրիր՝ անէծք չարեցի,
Դէ, ննջիր, մարմալս, ասում եմ լայ լայ:

Տէրը քեզ պարգևի հարիւր տարի կեանք
Անւանդ զարդարին ալլըն գովասանք.
Խելօք որդի լինես ծնողացդ պարծանք,
Դէ ննջիր, հոգեակա ասում եմ լայ լայ:

Մայիֆի Աերովբէն քեզի կնքաւոր,
Պսակդ տեսնալին էլած ուխտաւոր,
Ասուած քեզ նորա հետ պահի բաղդաւոր,
Դէ, ննջիր մարմալս, ասում եմ լայ լայ:

Չեռքիդ խաղալիքն է կենացս թելն,
Մի օր տոանց քեզ՝ տանի ինձի սելն,
Չարկեարի միայնակ Ռափայէլն,
Դէ, ննջիր, սիրելիս, ասում եմ լայ լայ:

95 ՆԱԶԷԻ ՕՐՕՐԸ

Քնիբ իմ բալիկ, օրօր, իշ արան,
Դու լաց մի լինիր, ես շատ եմ լացել.
Կոյր կռունկները սուգ ու շիվանով
Մեր սև երկնքից եկան անցկացան,
Այն մեր լեռներում նրանք կուրացան,
Դու լաց մի լինիր, ես շատ եմ լացել:
Հողմն է հեծեծում սև անտառներում,
Անտէր մեռելի սուգն է այն, բալիկ,

Անտէր ու անթաղ մեռելները շատ,
Դու լաց մի լինիր, ես շատ եմ լացել:

Կարաւանն անցաւ, բարձած արցունքով
Սև անապատում ծունկ չորած մնաց,

Այն մեր աշխարհի դարդ ու զուլումն է,
Դու լաց մի լինիր, ես շատ եմ լացել:

Յուլունք եմ կապել օրօցքիդ,
Չար աչքերի դէմ, մեր չար դուշմանի,

Քնիբ ու աճիր, շուտ արա, բալիկ,
Դու լաց մի լինիր, ես շատ եմ լացել:

Դալուկ շրթունքիդ իմ կաթը սառեց
Գիտեմ այն դառն է չես ուզում, բալիկ,

Այն վշտիս թոյնն է քամել նրա մէջ,
Դու լաց մի լինիր, ես շատ եմ լացել:

Կաթիս հետ մէկտեղ սև վիշտս ձծիր,
Հոգուդ մէջ թող նա սև վրէժ դառնայ,

Ծլիր բոյ քաշիր, բոյիդ ես դուրբան,
Եւ լաց մի լինիր, ես շատ եմ լացել:

Ա. Ահարոնեան

96 ՔՈՒՆ ԵՂԻՐ ԲԱԼԱՍ

Քուն եղիր բալաս, աչերդ խուփ արան,
Նաշխուն աչերիդ քուն թող դայ վրայ,

Օր օր օր, բալաս օր օր ու նանի,
Իմ անուշիկիս քունը կը տանի:

Ոսկի խաչ վզիդ՝ քեզի պահապան,
Նարօտ կապել է ծարէն տէր պապան:

Օր օր օր, բալաս, օր օր ու նանի, և այլն:
Մաւի յուլուններ կախել եմ ես ալ,

Նազար չես առն ուլ, քուն եղիր, մի, լալ:
Օր օր օր, պալաս, օր օր ու նանի և այլն:

Այս քանի մօրդ, անքուն աչքերով
Անցրի է օրեր օրօրոցքիդ քովը.

Օր օր օր, բալաս, օր օր ու նանի և այլն:

Օրօցքդ օրրեմ, օրով բոյ քաշես,
Մղկտան ձայնով սիրտս չը մաշես.
Օր օր օր, բալաս, օր օր ու նանի, և այլն
Դուն ալ քուն եղիր, ինձի ալ քուն տո՛ւր.
Սուրբ Աստուածամայր, բալիկիս քուն տո՛ւր.
Օր օր օր, բալաս, օր օր ու նանի, և այլն
Գ. Ք.

97 ՊԱՆԴԽՏԻ ՄՕՐ ՕՐՕՐ

Սե սարեկէ մը զուլալ զուլալ կը խաղան,
Խաղան թափեն ածաթակող աւազան,
Աւազանէն վէր զոյգ վարդի փնջերուն
Փնջերը ցօղեն վեր մարմարէ քարերուն:
Օրօր որդեակ, օրօր կտրիճ իմ սիրուն,
Մէրիկդ մեռնէր, որ քեզ չ'տեսնէր էդպէս քուն:
Արե մօտ է ոսկէ թելեր ժողկելու,
Շուտով դառնայ սե-սե սուգեր հանելու,
Ա՛հ, իմ արե էլ չեմ գիտեր երբ կուգայ,
Թէ գայ, կեանքիս, թէ սե հողիս լոյս կուտայ:
Օրօր որդեակ, օրօր կտրիճ իմ սիրուն,
Մէրիկդ մեռնէր, որ քեզ չ'տեսնէր էդպէս քուն:
Աստուած, ինչի՞ մօրը ծովով գութ տւիր,
Կտորմ թելի ինոր վերէն չը դրիր,
Որ դարիբին կարօտամաշ չը մնէր,
Որ թէ մեռնէր աչքիկ խեղճ խեղճ չը հայէր:
Օրօր որդեակ, օրօր կտրիճ իմ սիրուն,
Մէրիկդ մեռնէր, որ քեզ չ'տեսնէր էդպէս քուն:
Աստուած, ինչի՞ սիրտս գեհնէ վառեցիր.
Ու դու սարի աղբիւրի պէս մնացիր.
Ա՛հ, ես մեղայ, ներէ, մարդ եմ, տկար եմ,
Կին եմ, մայր եմ, որդիս ողջ-ողջ կը թաղեմ,
Օրօր որդեակ, օրօր կտրիճ իմ սիրուն,
Մէրիկդ մեռնէր, որ քեզ չ'տեսնէր էդպէս քուն:

Ա՛յ եղունիկ միւրա՛ ձագերդ թէ չկան,
Շուտով կածես շուտով կանես մտահան,
Ա՛հ ես ցամքած մէկ հատիկս էլ հեռանայ,
Ու ճար չկայ թէ իմ սրտիկս հովանայ:
Օրօր որդեակ, օրօր կտրիճ իմ սիրուն,
Մէրիկդ մեռնէր, որ քեզ չ'տեսնէր էդպէս քուն:
Որդեակ, որդեակ, թէ գաս բարով ձիւրով,
Մէրիկ կանչես, ասես մեռաւ կարօտով,
Աստուած սիրես իմ գերեզման չը մոռնաս,
Քանիմ՝ արտասունք չոր հողերուս ընծայ տաս:
Օրօր որդեակ, օրօր կտրիճ իմ սիրուն,
Մէրիկդ մեռնէր, որ քեզ չ'տեսնէր էդպէս քուն:
Տ. Ամիրճանեան.

98 ՎԱՆՆՅԻ ՄՕՐ ԵՐԳԸ

Պզտի տղայ, չեմ օրօրիլ օրօրանքդ որ քուն լաս,
Հայ աղբարքդ ոտքի ելան, մինակ դժւ ետ պիտ մնաս.
Չարթէ, հողիս անուշ քունէդ, թող աչքերդ լուս տեսնին:
Արեմուտէն արե ձագեց, բաղդը բանեց Հայ աղբին:
Չար սուլթանի ոսկի թախտը ջարդեցաւ, վար ինկաւ.
Թախտի տակէն հաղար աղգաց ազատութիւն ծագեցաւ.
Ո՛վ որ շուտով ոտքի ելնէ, ազատութիւն կը գտնէ,
Միւրուն որդիս միթէ՞ մինակ, չար լուծի անակ պիտ՝ մտնէ:
Մենք սուլթանին շատ խնդրեցինք կողկողագին ու լացինք
Աղի աղի արտասունքով ձեռք ու ոտը լացինք,
Բայց նա չանօաց պաղատանքին ողորմելի Հայերուն,
Այժմ, նայինք, նա կը լսէ շառաչիւնը սուրբերուն:
Տո՛ւր, սիրական քակեմ ձեռքիդ պալուշները արձակեմ,
Ու այդ թուրիկ աջիդ մէջը մի պողպատէ սուր դնեմ,
Ըստրուկ գնա արեան դաշտը, վերադարձիր ազատած,
Արդեօք մի օր պիտի լսեմ մեր խնդիրը, ո՛վ Աստուած:
Գ. Քաթիպա

Անուշ քնակը աչերն առեր,

Անուշ հովերն էլ տարուրեր,

Իմ տատրակիս քունն է եկիր,

Անուշ երգով ասեմ օր օր:

— Ես քունն չունիմ, անգուլթ մայրիկ,

Հէրիք աչքս, կապես, հէրիք,

Մէկ պահիկէն կանեմ պաճիկ,

Ինձ արձակիր մ'ասեր օրօր:

Մինչև չի լան մատաղ մանկիկ,

Ծիծ չեն իտար նրան, դառնիկ:

Դու չը լացած, իմ մի հատիկ,

Ես ծիծ կ'ուռամ, կ'ասեմ օրօր,

— Խղճուկ սրտով ձայն եմ ձգեր,

Կը ճվճվամ, դու չես լսեր

Անուշ ձայնիդ ես զմայլեր,

Ես լալիս եմ, կ'ասես օրօր,

Արցունքներդ մարգարտի պէս

Երեսիցդ ցած ինչի կը թափես:

Մի լար, ձաղուկ, մի լար մեղք ես

Ո՞ւմ կուզես, նա քեզ ասի օրօր:

— Գիրկդ ինձի հանգստարան,

Ծծերդ բերնիս անուշ ծորան,

Իբրեւան դէմ պառկեմ օրան:

Աչքս փակիր՝ ասն օրօր:

Քնացնեմ իմ աղաւնիս,

Մեծացնեմ սիրով սրտիս,

Կարմիր վարդի նման բացւիս,

Շուքիդ նստեմ ասեմ օրօր:

— Մի քիչ թուլցուր թեքս ոտքերս

Էլ թմրեցաւ փափուկ մսերս,

Անուշ մրափն առաւ աչքերս,

Յետոյ կապիր, ասն օրօր:

Էդ սուտերովդ չեմ խաբւի ես,

Կուզես որ ինձ նստացնես,

Ձը քնանաս ծիծս ուտես

Դատարկ տեղից ասեմ օրօր:

— Քիչ մը ճոր ճոր, քիչ մը ճար ճար,

Քիչ մը տան տան, քիչ էլ պապար,

Քիչ էլ պապան առ հօսպա տան,

Քիչ էլ մէն մէն, յետոյ օրօր:

Էդ քու լեզուդ կուտեմ հիմայ,

Քո արշինովդ կտաւ չկայ,

Տան տան, մէն մէն՝ էլ հարաբայ

Աչերդ պահ պահ, ասեմ օրօր:

— Սիրտդ քար է, էլ իմացայ,

Վացի լացի՝ շահ չունեցայ,

Այժմ քնեմ, էլ ճար չկայ,

Երկան, երկան, ասն օրօր:

Գ. Քաթիպա

100 ՆՆՁԵԱ ՈՐԴԻՍ

Ննջեմ, որդիս, անուշ քնով

Օրօր կ'ասեմ ու նանի,

Քնոյ հրեշտակ իւր թեքով,

Քո երեսին հով անի:

Ննջեմ ննջեմ անուշ զաւակ

Շուտ մեծացիր ու մարդ դառ,

Հայրենիքիդ լեր պիտանի,

Նորա արեան վրէժն առ:

Գիտես արդեօք ով էր պապդ

Եւ ինչ գործեր նա արաւ,

Նա վարդանն էր որ իւր գործով,

Հայրենիքին փառք բերաւ:

Քո անունն էլ նոյնպէս վարդան,

Քաջ վարդանին նմանիր,

Նորա տւած օրինակով,
 Հայրենիքիդ ծառայիր,
 Գիտացիր որ ամենայն մարդ,
 Պարտական է իւր ազգին,
 Սիրել օգնել թէ որ պէտք է,
 Հայրենիքին զոհ լինել:
 Դէհ, մեծացիր ու քաջացիր,
 Ազգիդ վրայ մտածիր,
 Ձեռքէդ եկած ամէն բարիք,
 Նորա համար մի խնայիր...

—o—

101 ԴԵՌ ԳԻՇԵՐ Է

Դեռ զիշեր է. առաւօտ չէ,
 Հանգիստ քնիր, իմ զաւակ,
 Ահա, ծիծառ առ բերանդ,
 Եթէ ունիս դու փափագ:
 Թէև դրսից քո ականջին
 Դիպչում է սուր աղաղակ,
 Քնիր, քնիր, սիրուն մանկիկ,
 Ժամանակ չէ զարթելու,
 Մի հաւատար, որ խաբում են,
 Ոչինչ չունին քեզ տալու:
 Դու քոյրերուդ մի մտիկ տար,
 Նրանք մեծ են, գառնուկս,
 Օրօր ասեմ, դեռ դու քնիր,
 Որ մեծանաս ձագուկս,
 Ահա զրի գլխիդ տակը,
 Բարձի տեղակ բազուկս.
 Հանգիստ քնիր սիրուն մանկիկ,
 Ժամանակ չէ զարթելու,
 Մի հաւատար, որ խաբում են,
 Ոչինչ չունին քեզ տալու:

Օրօցքիդ մէջ քեզ պինդ կապեմ,
 Չը լինի թէ գլորիս,
 Կամ թէ ընկնիս գետնի վրայ,
 Քեզ փափաս, մօլորիս,
 Մտիր Մորփէտսի գերկը,
 Մինչև լեզու սովորիս.
 Այժմ շուտ է սիրուն մանկիկ,
 Ժամանակ չէ զարթելու:
 Մի հաւատար, որ խաբում են,
 Ոչինչ չունին քեզ տալու:

102 ՄԱՆԻԿԻ ՕՐՕՐԸ

Քնւն եղիր, Մանիկ,
 Քնիր, իմ բալան,
 Աչքդ խնկի արա,
 Հերիք, քանի՜ լաս:
 Գուցէ քաղցած ես,
 Ուզում ես ուտել,
 Գուցէ ցաւ ունես,
 Ասա, ի՞նչ անել:
 Ահա քեզ կաթը,
 Կեր ու կշտացիր.
 Ահա տաք շորեր,
 Դէ, հանգստացիր:
 Բայց չէ լալիս ես,
 Չես ուզում լսել,
 Քո անքուն մօրդ
 Խղձալ ու քնել.
 Դէ, եկ իմ գրկիդ,
 Քեզ լմյ-լմյ կանչեմ,
 Հայ-լայով գուցէ
 Աչքիդ քուն բերեմ:

Լայ-լայ սիրուն, իմ Մանիկ,
 Լայ-լայ նախշուն, իմ մանկիկ,
 Մատաղ գնամ աչերիդ,
 Մատաղ կամար ունքերիդ:
 Պաչիկ կըտամ ճակատիդ,
 Պաչիկ փափիկ թաթիկիդ,
 Գիշերը ցերեկ ես կանեմ.
 Լայ-լայ, լայ-լայ, իմ Մանիկ,
 Լայ-լայ, լայ-լայ, իմ մանկիկ:
 «Ահա քնեց Մանիկս,
 Նախշուն աչիքը խոփ աբաւ.
 Դէ, այժմ արի, հրեշտակ,
 Որ պահպանես թևիդ տակ»:
 Կ. Կ. Մ.-Շահնազ.

Մ Ը Ն Կ Ը Կ Ը Ն Ե Ր Գ Ե Ր

— 0 —

103 Գ Ա Ր Ո Ի Ն

Ահա եկաւ մեր զարուն
 Ու զարգարեց զաշտերուն.
 Գոյն գոյն ծաղկունք մեզ բերեց.
 Սիրուն պարուն, մեր զարուն:

Գոյն գոյն ծաղկաներ

Գնանք քաղելու,

Տէրին փառք տալու:

Զմռան չորցած գետինը,

Տեսէք, ինչով է ծածկած,

Կարմիր, դեղին շուշանը

Զորս բոլորքին է սփռած:

Գոյն գոյն շուշաններ

Գնանք քաղելու,

Տէրին փառք տալու:

Մի քայլ յառաջ՝ մենք, խսկոյն.

Տեսնում ենք վարդ գոյնգոյն.

Վարդի միջին սոխակները

Երգում են միշտ անհամբեր:

Գոյնգոյն վարդեր

Գնանք քաղելու,

Տէրին փառք տալու:

Վարդի թփեր կարգ ի կարգ

Բնութիւնից բուսել են,

Իսկ նոցա տակ բարդ ի բարդ

Մանուշակներ բուրում են:

Փունջ փունջ մանուշակ

Գնանք քաղելու,

Տէրին փառք տալու:

Ա. Գր.

104 ՎԱՐԺԱՏՈՒՆ

«Մայրիկ ինչու այս խեղճը
Ման է գալիս գըլլաւած,
Ոտքը բոբիկ, գըլլաւած:
Ինքն էլ գըրեթէ միշտ հարբած»:
—Ո՛րդեակ՝ դա էլ քեզ նման,
Մի օր աղայ էր փոքրիկ,
Բայց թողեցին անխնամ,
Նորա մօտի վատ մարդիկ:
Չուղարկեցին վարժատուն,
Բարի խրատ չաւին,
Խեղճը մնաց անուսում,
Ծոյլ ու անդործ բնաւին:—
«Մայրիկ չուզեմ ես նման
Լինել թշաւ այդ մարդուն,
Այսուհետեւ պիտի երթամ
Ամենայն օր վարժատուն»:

Գ. Բ.

105 Մ Ե Ղ Ո Ի

Հա ծագեցաւ արեղակը,
Հա ծագեցաւ մանուշակը.
Մեղուն թողեց իր փեթակը
Տըղաղալով, տըղաղալով:
Մեղուն թաւ ծաղիկ ծաղիկ,
Մեղր առաւ քաղցր անուշիկ,
Մոմը առաւ հոտոտ լուսիկ.
Պըղպըղալով, պըղպըղալով:
Անուշ մեղրը մանր տըղոց,
Դեղին մոմը՝ ամին սրբոց,
Իսկ չարերին կըճ ու խայթոց,
Կըսկըծալով, կըսկըծալով:

106 ՈՐԲԻ ԵՐԳԸ

Ա՛րև, արև, դուրս եկուր,
Աչքդ, ունքդ ինձ ցնոյց տուր.
Ցուտից ջանըս դողում է,
Չըփլախ որբիս տաքացուր:
Հօրս ու մօրս սպանաւ.
Բաֆիր թուրքը. հւր դնամ.
Փարա չունիմ փառ առնեմ՝
Օջաղ վառեմ, տաքանամ:
Ա՛րև, արև շուտ արա,
Բուք-բորանը գալիս է
Էսօր ցրտից որ մեռնեմ,
Էլ արևդ ընչի՛ս է...
Ս. Սափ.

107 ԿՈՐԱԾ ՀՈՐԹԸ

Ձիւն էր գալիս փաթիլ-փաթիլ,
Հետն էլ անձրև կաթիլ-կաթիլ,
Այդ միջոցին մի պառաւ կին
Հորթ էր պտրում դաշտի միջին:
Կովը եկաւ տաւարիցը,
Կուրծքը ու ծըծեք կաթնով լիբը.
«Հորթուկս հւր է», նա բառահից,
Խեղճ պառաւին լացացրեց:
Մինչդեռ այսպէս պառաւ ու կով
Ողբում էին լաց ու կոծով,
Յանկարծ լուեց մի բարակ ձայն,
Կովն իմացաւ, որ հորթն է այն:
Կովը վազեց բառանչելով,
Իսկ պառաւը տընդտընդալով,
Կորած հորթը մօրը գտաւ,
Լիբ ծծեքը բերանն առաւ:

Ծըծեց բոլոր կաթն ու տէղեց,
Տանտիկնոջը բան չըթողեց,
Բայց պառաւը այս անգամին
Սիրով ներեց չար հորթուկին:

— օ —

108 Ա Շ Ո Ի Ն

Աշուն եկաւ, թափեցաւ սաղարթ,
էլ մի փնտրել դու մանուշակ ու վարդ,
Բնութիւնը տխուր, պարտէզը տրտում,
Զմեռայ հոգսն է ամենի սրտում:

Երեխան փակեա՞ծ մենակ սենեակում,
Պատուհանիցը պարտէզ է նայում,
Միտքը բերում է զարնան օրերը,
Մարգերի վրայ զտարթ խաղերը:

Մի տրտմիւ աղայ, թող անցնի մարտը,
Նորից կը բացւի նարգիզն ու վարդը,
Նորից սոխակը պիտի դայ հանդէս,
Նորից խաղալու դու կերթաս պարտէզ:
Գ. Ք.

109 ԵՐԿՈՒ ՔՈՅՐ

Մեղնից շատ աւաջ կար մի թախաւոր,
Հոգով դեռ արի գլխով ալևոր,
Մեծ ծով էր պատել նորա աշխարհը,
Ոսկի տապին գիտունը այն դարը:
Ունէր նա երկու մատղա՜նս աղջիկ,
Մինը խիստ տգեղ, միւսը գեղեցիկ:
Մի օր տգեղը ասաց միւսին.
«Երթանք ծովի ափ, քուրիկ միասին»:

Սիրունը գնաց առաջից տրտում
Տգեղ ետնից ոխ պահած սրտում.
Հազիւ թէ ծովի ափին էր հասած
Իր սիրուն քրոջ գլուխը նա ցած:
Կանչեց կիսամեռ սիրունը ջրից.
«Քուրիկ իմ, քուրիկ, փրկէ ինձ մահից.
Ես ունիմ տան գեղեցիկ մանեակ.
Ա՛ն էն քեզ լինի, պարգևէ ինձ կեանք»...
— Էն առանց քեզ էլ կարող եմ ստանալ,
Ինձնից փրկութիւն դու բնաւ մի յուսալ! —
«Քուրիկ, թէ այդ էլ քեզ չէ բաւական,
Կուտամ քեզ ոսկի պսակ պատուական»:
— Էն առանց քեզ էլ կարող եմ ստանալ,
Ինձնից փրկութիւն դու բնաւ մի յուսալ! —
«Քուրիկ, մի թողնիլ դու ինձ անտէրունջ
Քեզ սիրուն փեսաս կուտամ անտրտունջ»:
Տգեղի սիրտը դարձել էր ժէճ քար,
Քրոջ խնդիրքը թողեց անկատար:

Զկնորսը ծովը ձգեց մեծ ուռկան,
Բռնեց մարմինը սիրուն աղջկան...
Ջրից հանեց, դրեց ափի մօտ,
Շատ ծաղիկ ցանեց վրան ու շատ խոտ:
Մի աշուղ անցաւ, տեսաւ աղջկան,
Լացեց ու առաւ, դրեց ուսի վրան,
Տարաւ իրա տուն այդ անգին գիւտը,
Զորացուց նորա մարմնու գիփ հիւթը:
Գեղեցիկ տաւիղ շինեց ոսկերից,
Քաղցածայն լարեր հիւսեց մազերից.
Երբ որ ամեն բան պատրաստեց կարգին,
Գնաց արքունիք տաւիղը ձեռքին:
Երբ մտաւ դահլիճ ջրեղ դարդարած,
Տեսաւ տգեղին փեսի մօտ կայնած.
Բացեց բերանը, լարերին խփեց,
Հիւրերի առջև քաղցրածայն երգեց.

«Հընչէ իմ տաւիդ, հնչէ համարձակ,
«Հարազատ քոյրըս խլեց իմ պսակ.
«Լըսէ իմ ծնող, լըսէ, սիրական,
Հարազատ քոյրս խլեց իմ փեսան.
«Լըսէ ժողովուրդ, լըսէ անխռով,
«Հարազատ քոյրս գլուխն ինձ ծով»:

Միւս օր դահլիճքը խարոյկ շինեցին,
Մահապարտ քրոջ մէջը գլուխն.
Հուր պրկւելաց, աղջիկը կանչեց.
«Իմ մեղաց համար Աստուած ինձ պատժեց»:
Գ.-Քաթ.

110 ՈՒՐԱԽՈՒԹԻՒՆ ՔԵՉ

Ուրախութիւն քեզ անպակաս
Ո՛վ դու, մանուկ սիրելի,
Ծլիս, ծաղկիս և զօրանաս,
Տալով պտուղ արժանի:

Որպէս ծաղիկ, մանուկ, քաղցր ես,
Եւ շնորհագեղ, որպէս օր,
Մանուկ, մանուկ ինձ չխաբես,
Միշտ կաց այդպէս լուսաւոր:

Նայիր վերե տես, ինչ սիրուն,
Այնտեղ փայլում են աստղեր,
Եւ անթիւ են և շողողուն,
Որպէս երկու քո աչեր:

Այնտեղ հոգեակ բնակւում է
Մեր սուրբ հայրը երկնքի:
Նա է, որ մեզ ուղարկում է,
Եւ կեանք և սէր և հոգի:

Ե. Շահազիզ

— օ —

111 ՆԱՊԱՍՏԱԿ

Մի վազեիր այդչափ արագ,
Իմ սիրունիկ նապաստակ
Շատ փոքրիկ ես տակաւին
Թաթիկներդ կը յոգնին.

Քեզ կը բերեմ կաթն ու հաց
Շաքրեջրով համեմած.
Ուտես, խմես, զօրանաս,
Բանից կարօտ չմնաս:

Ծանր-ծանր կը քայլես,
Սիրտս վեր-վեր կը հանես.
Կարձակեմ քեզ երբ ուզես,
Կերթաս ազատ կարածես:

112 ԹԻԹԵՌ ԵՒ ՄԱՆՈՒԿ

—Սիրուն թիթեռ, ինձ ասա,
Թէ ինչո՞վ ես դու ապրում.
Ամբողջ օրը խաղում ես,
Ի՞նչպէս է, որ չես յոգնում:

—Սիրուն կանաչ դաշտերում
Ես ապրում եմ համարձակ,
Ծաղիկների հոտն անուշ,
Իմ կերակուրս է մինակ:

Բայց իմ կեանքը շատ կարճ է
Նա մի օրից չէ երկար,
Բարի եղիր, ո՞վ մանուկ,
Խնայիր ինձ ձեռք մի տար:

— օ —

113 ԿԱՐԴԱԼ ԳՐԵԼ

Երբ որ լիզուս բացեցաւ,
Ազատ խօսել սովրեցայ,
Բարի մօրս ձեռքի տակ
Գիր կարդալը սկսայ:

Չանցաւ երկար ժամանակ,
Կարողացայ ճանաչել
Մի քանի տպած տառեր,
Նրանցով կարդալ—դրել:

Շատ ժամանակ չանցկացած,
Ինձ համար դիր կարդալը,
Այնպէս դժուար չէր թւում,
Ինչպէս կասեն ծոյլերը:

Այնուհետեւ ինձ համար
Հոլ, վէգի, գնդակի չափ
Սիրելի էր թուղթ, գրիչ,
Գիրք, քանոն, մատիտ, տետրակ:

114 Ա Ր Ա Գ Ի Լ

Արագիլ, բարով եկար,
Հէյ, արագիլ, բարով եկար.
Դու մեզ գարնան նշան բերիր,
Մեր սրտերը ուրախ արիր:

Արագիլ, երբ գնացիր,
Դու մեզանից երբ գնացիր.
Հա փչեցին բուք ու բորան,
Ծաղիկները ամեն տարան.

Արագիլ բարով եկար,
Հէյ արագիլ բարով եկար.
Բունդ շինի դու մեր ծառին,
Մեզ մօտ մնալ ամբողջ տարին:

115 ՀԱՍՕԻ ԵՐԳԸ

Ահա ծագեց կարմիր արև,
Տաք և պայծառ է օրը,
Դէ, քաշեցէք, սիրուն եղներ,
Յառաջ տարէք արօրը:

Վարը վարենք, ակօս փորենք,
Պոր ակօսներ հողի մէջ.
Սերմը ցանենք, որ հունձ հնձենք,
Ցորեն դիզենք կալի մէջ:

Կը գայ ձմեռ—մենք վախ հունինք—
Ուրախ կանցնի մեր օրը,
Ուտելու միշտ պաշար ունինք.
Լի և կուշտ է մեր փօրը:

Դէ, քաշեցէք, սիրուն եղներ,
Շուտով վարենք արտերը,
Խոզ չասեն մեր դրացիքը,
Ծոյլ են Հասօի եղները:

Բաֆֆի

116 ԱՂԻԿՍԻ ԵՐԳԸ

Աղւէս գնաց, մտաւ ջաղաց:
Թաթեր վերուց մի բոլ խաղաց:
Հարմյ, աղւէս, պարոն աղւէս,
Աշխարհի մէջ չկայ քու պէս:
Մի կօտ ու կէս կորեկ աղաց,
Էն էլ շալակն առաւ, գնաց:

Աղւէս կերաւ գեղի հաւեր,
Փարւէզ տաւ վերի կալեր:

Աղւէս պառկե բրչոտ կողին,
Թաթերը դրե սպիտակ հողին:
Ասի՛ բըռնենք կուղ ու աղւէս,
Աշունք կարգեմ իմ Օհանէս:
Էլ գին չարաւ յէլ տարւայ պէս,—
Ազապ մընաց իմ Օհանէս:

117 ՓԱՅԼՈՒՆ ԱՐԵՒՆ

Փայլուն արևն արդէն մայր մտաւ,
 Լուսինն էլ շուտով զնաց թաղ կացաւ,
 Գիշերւայ մութը աշխարհս պատեց
 Եւ աշնանային ցուրտ քամին փչեց:
 Ամեն մարդ քաշեց իր տունը մտաւ,
 Ամեն երեխայ մօր գիրկն ընկաւ,
 Միայն խեղճ որբը, որ չունէր հայր, մայր,
 Ոչ մի ազգական, ոչ քոյր, ոչ եղբայր,
 Ոտքերը բորիկ, տկուր ու քաղցած,
 Մի տան պատի տակ մնաց կուչ եկած:
 Բաբի տան-տէրը, վերեւից նայեց,
 Մեր թշուա որբին ներս հրաւիրեց,
 Եւ այնուհետեւ տարաբաղդ տղան
 Ունէր իր համար տէր ու տիրական:

118 ԳԻՒՂԻ ԺԱՄԸ

Տան-դօ, Տան-դօ... Նաղլու վեր կաց,
 Արևն արդէն մայր է մտնում,
 Տես, Խաթունն էլ գործը պրծած
 Փողոցումն է, ժամ է գնում:
 Ժամը տւինը—տան-դօ, տան-դօ,
 Տէր, փառքդ շատ, տան-դօ, տան-դօ...
 Շուտով նախիրն հանգից կըզայ,
 Գնանք, որ շուտ էլի յետ գանք,
 Կովը կըթենք, թ'ըն-թ'ըն, կաթ տայ,
 Կովը կըթենք, մեր ցաւն հոգանք...
 Ա՛խ Նաղլու ջան, չես իմանում—
 Էգուց էլի աղան կըզայ,
 Նորա սիրտը միշտ անկշտում,
 Էլի ամպի պէս պիտ գոռայ.

—«Շուտով, Գրիգոր, փողերը բեր...
 Էլի չկայ, կովդ հանիր»...
 Ա՛խ, Նաղլու ջան. այն ինչ բան էր,
 Միտդ է հէրու... Տէր, դու փրկիր:
 Հայրիկդ արդէն զնացել է,
 Որ փող ճարի, երբ պիտի գայ.
 Տեսնենք մէկը խղճացել է...
 Ա՛խ, սե օրը Տէրն է չըտայ:
 Շուտով, Նաղլու, գնանք ժամը,
 Աղօթք անենք, քո ձայնն Աստած
 Շուտով կըլսի—այս անգամը
 Մեզ չի թողնիլ անկով, անհաց:

3. Յովհաննիսեան

119 ՆՈՐ—ՏԱՐԻ

Ահա հասաւ նոր տարի,
 Հետը բերաւ նոր բարի,
 Մանր տըղոց ուրախ օր,
 Բարի վաւակ հօրն ու մօր,
 Մանր տըղայքն են ուրախ,
 Ունին կաղին դողինախ,
 Մալորի չիր, չամիչ, թուզ,
 Փըշատ, ունար և ընկուզ:
 Մանր տըղայք չմոռնաք,
 Աշխարհումս չէք մեռակ,
 Ուրիշ շատ խեղճ տըղայք կան,
 Աղքատ և անօգնական:
 Նոքա հայր ու մայր չունեն,
 Սե չոր հացի կարօտ են.
 «Աղքատներին ողորմած
 Եղէք», կ'ասէ ձեզ Աստած:

120 ՃԱԽԱՐԱԿ

Մանիր, մանիր իմ ճախարակ,
 Մանիր, սիպտակ մալաչներ,
 Մանիր, թելեր հաստ ու բարակ
 Որ ես հոգամ իմ ցաւեր:

Ձէթ եմ ածել ականջներդ,
 Նոր շինել եմ շրտըւիկ,
 Դէհ շուտ շարժիր լայն թներդ,
 Ոստեր շինիր սրուիկ:

Մանիր մանիր իմ ճախարակ,
 Լիսեռնիկդ պըտըտիր
 Մանիր թելեր հաստ ու բարակ
 Իլկիդ վրայ փաթաթիր:

Տիգրանիկս գուլբայ չունի,
 Հանդ է գնում ոտաբաց,
 Գաբրիէլս չունիսայ չունի,
 Միշտ անում է սուգ ու լաց...

Չուալ չունինք, չաթու չունինք,
 Ո՛չ սամոտէն, ո՛չ պարան,
 Այսպէս աղքատ դեռ եղած չենք
 Կտրւել է ամեն բան:

Դեռ հարս էի որ գործեցի
 Քանի կարպետ, խալիչա,
 Բայց դրանցից շուտ զրկւեցի,
 Հիմա չունինք մի քեզա...

Կարմիր օրս երբ սևացաւ,
 Եւ պարտք մնաց, թէև քիչ
 Պարտատիրոջ սիրտն էլ սևցաւ,
 Եկաւ տարաւ ամեն ինչ:

Մանիր, մանիր, իմ ճախարակ,
 Մանիր, սպիտակ մալաչներ,
 Մանիր թելեր հաստ ու բարակ,
 Որ ես հոգամ իմ ցաւեր:

Ղ. Աղայեան

Խ Ը Ռ Ն Ե Ր Գ Ե Ր

121 ԱԼԱԳԵԱԶԻՆ

Աւամութ ամպեր ճակտիդ դիզան,
 Դուժան հագար, Ալագեանդ,
 Սըտումս արե էլ չի ծաղկում,
 Սիրտս էլ դուման, Ալագեանդ:

Ձառ փէշերդ անցայ, տեսայ,
 Առանց դարդի սիրտ չը կար.
 Ա՛խ, իմ դարդըս, ջան Ալագեանդ,
 Իմ դարդիս պէս հէ՛չ չը կար...

— Է՛յ, Մանթաշի նշխուն հաւքեր,
 Իմ դարդըս որ՝ ձերն եղնէր,
 Ձեր էդ զան—վան, խաս—փետուրներ
 Կը սենային, քանց գիշեր:

— Է՛յ, Մանթաշի մարմանդ հովեր,
 Իմ դարդըս որ ձերն եղնէր,
 Ձեր ծաղկանուշ բուրմունքը նուշ
 Թոյն ու տօթի կը փոխէր:

Է՛յ վանխ... կոտրան իմ թներըս,
 Ընկայ գիրկըդ, Ալագեանդ.
 Ա՛խ, մեծ սըրտիդ սըղմեմ սիրտըս
 Լամ, արուն լամ, Ալագեանդ...

Ա. Իսահակեան

— օ —

122 Կ Ա Ր Օ Տ

Սօրօտ թռչնիկ թռի գնայ,
 Իմ դարիբէն խապրիկ մի բեր,
 Ընցի սարեր, շրջի ձորեր,
 Իմ դարիբէն խապրիկ մի բեր:
 Բարակ առու, դու քո Աստուած,
 Իմ դարիբէն խապրիկ մի բեր,

Իմ սիրտ մըմմունն առի՛, կեփէ,
Իմ դարիբէն խապրիկ մի բեր:

Մեռել յարոց մարմանդ քամի,
Իմ դարիբէն խապրիկ մի բեր,
Բէհուտա տեղ մի սլաքլա,
Իմ դարիբէն խապրիկ մի բեր:

Ա՛խ, դու խօրօտ հոտուն ծաղիկ,
Իմ դարիբէն խապրիկ մի բեր,
Գնա ուր մօտ թըխ հոտ քաշա,
Իմ դարիբէն խապրիկ մի բեր:

Իմ հալալ քուր պոծառ լուսնակ,
Իմ դարիբէն խապրիկ մի բեր,
Շողքդի քըցէ համբխու վրէն,
Իմ դարիբէն խապրիկ մի բեր:

Դու դժբ մնացիր արեւու շողք,
Իմ դարիբէն խապրիկ մի բեր,
Գնա ինոր սև սիրտ կարգա,
Իմ դարիբէն խապրիկ մի բեր:

Ղարիբ բլբուլ, ղլէմ ասան
Իմ դարիբէն խապրիկ մի բեր,
Ղարիբիս ձէնն ու քուկ մէկ է,
Իմ դարիբէն խապրիկ մի բեր:

Արբի դարիբ, բաժիդ մեռնիմ,
Արբի, քանի որ չեմ վառի,
Արբի էրեսդ մէկ էլ տեսնեմ,
Քանի հոգիս դեռ չը թըռի:

123 ԱՐԾԻԻ ԵՐԳԸ

Գարահիսար լերան կըծքին,
Նա էլ ընկաւ վիրաւոր,
Կուրծքը պատռած, սիրտը խոցւած,
Չար թշնամու գնդակով:

Ժայռոտ լերան լերկ կատարից,
Վար սլացիր ու՛ր արծիւ,
Թևերդ բաց, լայն թևերդ,
Ու ջիւանուն հով արան...

Խոցւած սրտից մուգ արիւնը,
Կաթիլ կաթիլ կծողայ,
Ա՛խ ջիւանու կեանքն է հոսում,
Ցաւոտ կըծքի լայն վէրքից...

Ժայռոտ լերան լերկ կատարից
Վար սլացիր սև արծիւ.
Թևերդ բաց, լայն թևերդ,
Ու ջիւանուն հով արան...

124 ԵՍ ԵՐԳ ԵՑԻ

Ես հրգեցի մի երգ յուզւած,
Ջանֆիղայի մօր մօտը,
Նա փարատեց իւր կասկածը,
Առաւ որդու կարօտը:

Թշառ մայրը դեռ չգիտէր,
Թէ Զէյթունն է իւր որդին,
Իմ դիւցազնի երգից լսեց,
Որ ապրում է սիրելին:

Լսեց նոր նոր յաղթանակներ,
Լուրեր հարցուց Բաշկալից,
Հուրաց—փայլեց սև աչքերը,
Ինչպէս կրակ բոցալից:

Շանթի նման լի շեշտերով—
Կրկնեց որդու անունը,
Մայրական վեհ զգացումունքով
Յայտնեց իր երջանկութիւնը...

«Ես բախտաւոր մայր եմ ասաւ,
Արդէն հասայ փափագիս,
Պատմութիւնը դափնեայ պսակ—
Պատաստել է զաւակիս»—

125 ԿՌՈՒՆԿԻՆ

Բարով եկար սիրուն կուռնկ,
Ի՞նչ լուր բերիր հայրենիքէս,
Խօսիր ինձ հետ ազատօրէն,
Կեանքս կընւիրեմ ես քեզ:

Տեսմբ իմ հայրենեաց տունը,
Գեղեցիկ դարգարւած գոյնը,
Նորա սիրուն տանջուած եմ,
Աչքերիցս կտրաւ քունը:

Ազատ տեսմբ մեր լիւնները,
Հաղորդեցի՞ր դու իմ սէրը.
Այն լեռներու պաշտպանողը,
Արծաի կորիւնի նետերը:

Տեսմբ մեր փոքրիկ բուրաստան
Վարդ, մեխակ, շուշաններ շատ կան,
Եղեմական զբախտաւայր,
Նա կոչուած է Հայաստան:

—Այնտեղ ունիս եղբայր ու քոյր,
Միջադ թնչ կսպասես ի դուր,
Արի առնեմ իմ թևերուն.
Կաննք այնտեղ ուրախացուր.

—o—

126 ԱՂԷՆ ՏԱՆՆ Է

Ջարմանք բուն է, հէնց դիտենաւ,
Աղէք տանը չին նըստում.

Քսկի չէլաւ. ժուր մի գըթնիմ
Աղալօին իր տընում:

—Մի արմատ, պարուն Սարգիս,
Էս աշխարքի աղաթին,
Իշխանք, գանա, դու խաբար չիս,
Վուր քստիքին կու առին.

Աւ օրինակ, թէ մեծավուր,
Աղալիտիւրը ուսին,

Գայ դըրան մօտ, հարցնէ աղին,
«Տանն է». —տանն է, կօսին:

Նըրա էգնից մի փէշաքար,
Էլի էն նօքրին հարցնէ.

«Տանն է աղէն». կընծին տալով
Խեղճին իսկոյն դուս կօնէ:

Թէ աղի մօտ լաւ շուրերով
Կու գաս՝ տանը կու գըթնիս.
Վայ թէ չուխէդ հընացած է,
Լաւն էն է, տունն չի մըտնիս:

Թէ սալօպով աղջիկ պարոն
Կուգայ՝ թող ներս հրամայէ,
Թէ դաթիպով պառաւ Զալօն
Հարցնէ՝ կօսին տանը չէ:

Թէ վուր ձեռքիդ քիսա բըռնած,
Պարոնին փուղ բերիլ իս,
Փառք ու պատուով ներս մտնում իս,
Գլխի վըրայ տիղ ունիս:

Թէ դուքանդար իս, հիսարով
Փուղի էդնից իս էկի,
«Տանն է աղէն», կօսին —հալա
Ժամիցը տունն չի էկի:—

Էս է հիմիկուայ աղաթը—
Կ'ուզես ջիւրից տըրաքի.
Թէ քասիւր իս, ջուրը նընկի,
Թէ խօջա իս՝ առնը մըտի:

Գ.-Քաթիպա

—o—

127 ՂԱՐԻԲԻ ԵՐԳԸ

Օ՛խալ տարով, օ՛խալ սարով,
Ա՛յ սիրական իմ աշխարհ,
Հեռացել եմ քեզնից լալով,
Ղարիբ ընկել սարէ-սար:

Կեանք եմ մաշում, սև օր քաշում,
Ընկած խալխի դռներին.

Քո-սէրն է ինձ էրում, մաշում,
Հոգիս կը տամ էդ սէրին...

Կ'ուզեմ հողիդ կարօտն առնեմ,
Հոգ ու ջրիդ ես դուրբան.

Բայց հնց անեմ՝ ճանքէդ բռնեմ
Բաղդն է կապել իմ ճամբան:

Վայ դարիբրին օրն՝ օր չի,
Վայով կեանքն է անցնում.

Դուրսը մեռնի, չօլում կորչի—
Ո՞վ է խեղճին հարցնում...

Ա. Ծառուբեան

128 ԳՆԱՅԻ ԴԱՇՏԸ

Գնացի դաշտը ման գալու,
Հաղար ըռանդ ծաղիկ տեսայ,
Մէկն ուղեցայ եարիս տալու,
Որ ինչ է մէկ հետս խօսայ:

Ալ ու դումաշ փուռել էին,
Լեզու չկար, լուռել էին,
Խոտերի մէջ խրել էին,
Ինչպէս նոր պսակւած փննայ:

Կարմիր կակաշն ու ճշնարօտ,
Աղբրանց արուն, խօրօտ մօրօտ,
Դեռ նոր էր բացւած առաւօտ,
Ափսոս, բացւելուն չըհասայ:

Խեղճ մանուշակ տափ էր կացի,
Վարդն իր ծաղիկ նոր էր բացի,
Մօտեր կանգնած կուշտ մի լացի,
Մարդ չիմացաւ թէ ի՞նչ բասի:

Արտուտն ու դարավիզ լոր,
Սև ապոնեկ կարմրիկ փոր,

Սարեկն ու աղաւնին էսօր,
Կը գըլգըլին՝ ձայներ լսայ:

Խեղճուկ Խլղաթ սրանք տեսար,
Մէկը չեղաւ հետդ խօսար,
Էլի մուրադիդ չը հասար,
Քու խաղն ու տաղ յուշիկ ասա:

129 ԳԼԳԼԱԼՈՎ, ՋՈՒՐ Է ԻՋՆՈՒՄ

Գլգլալով ջուր է իջնում,
Մշոյ մշուշ սարերէն,
Ծիծեռները ծիւ ծիւ եկան,
Դարնան գալը հրգելէն:

Դարուն չը կայ հայու համար,
Ծաղիկ ծիծեռ մեղ պէտք չեն,
Գերեզմանս հողին հաւասար,
Թող փուշ բըսնի իմ վրէն:

Գնա՛ ծիծեռ, թող ինձ մենակ,
Վէրքը սրտիս հողի տակ:

Բայց երբ տեսնես թշնամու դէմ,
Հայ ժողովուրդ սարի պէս,
Ձէնքը ձեռին հպարտ կանգնած
Կուրծք դէմ տւած ժայռի պէս,

Ա՛խ այն օրը արբի ծւայ,
Դարնան գալը նոր կանչէ,
Հայոց դարնան, որ փուր բարև
Սիրտս խորէն ղողանջէ...

—o—

130 ՄՈՒԹԸ ԳՐԿԱԾ

Մութը գրկած դեռ ու գետին,
Հով ու ալիք կը ծփան.
Երկինք գրկած աստղ ու լուսին,
Լուռ կը ննջէ ախուրեան:

—Սիրտս, սիրտս, թոյլ կը զարկէ՝
Սէր ու երգեր էլ չը կան.

Նոր էր ծլեր,—արև սրբեց,

Արև-աչեր էլ չը կան:

Վառ աստղերը երկնուց ընկան,
Վարդ ու շուշան թառամեց.

Ա՛խ իմ կեանքս, անո՛ւշ կեանքս

Կտոր-կտոր փշրուեց...

Հովն ու ալիք կուգան-կերթան
Ցաւած սիրտս կը շոյեն.

Ու իմ սիրտս մըմունջներէն

Տխուր երգեր կը հիւսեն...

Ա. Իսահակեան

—o—

131 ՔԱՂԻ ԵՐԳԸ

Իբրև արծիւ սաւառնում ես լիւ ու ժայռ,
Թնդացնում ես երկին գետին տենչավառ
Սուրբ անուշդ պիտի յիշէի դարէդար
Հսկայ լերինք քեզ ապաստան . . .

Քիւրդ ու տաճիկ երբ լսեն քո անունը,
Օձերի պէս պիտի սողան իրանց բունը,
Երակներիդ ազնիւ քաջի արիւնը
Ձը ցամաքի մինչ յաւիտեան . . .

Հայոց կուսանք, դափնեայ, պսակ թող հիւսեն
Քնքոյշ ձեռամբ քո ճակատը պսակեն,
Գոհարներով անվախ կուրծքդ զարդարեն
Կեցցես յաւէտ դու անասան . . .

Հայաստանի սոխալները քեզ համար,
Թող դայլալեն գիշեր ցերէկ անդադար,
Անյաղթ մնաս, դու քաջ, կուր սիրահար,
Հայրենիքի տէր ու պաշտպան . . .

132 ՊԱՐԶԻՐ ԱՂԲԻԻՐ

Պարզիր աղբիւր, պարզիր քեզնից ջուր տանեմ,

Պարզիր, պարզիր բէկի տղին ջուր տանեմ:

Աղբիւր գիտեմ քիւրդը մեզի ինչ կանէ,

Կը կողոպտէ, կը չարչարէ կսպանէ:

Կար ժամանակ, որ մենք էլ ազատ էինք,

Մեր սեփական. թագաւորներ ունէինք:

Գահ ու փառքից ազատ կեանքից զրկեցինք:

Արիւնարբու թշնամու ձեռք մատնուեցինք:

Դէհ, շուտ պարզիր բէկի տղին ջուր տանեմ:

Պարզիր, պարզիր, Խան-Մուրատին ջուր տանեմ:

—o—

133 ԻՆՉ ՑԱԻԱԼԻ ՎԻՃԱԿ

Ի՞նչ ցաւալի վիճակ, ի՞նչ դառն հարւած,
Հանդիպեցաւ քեզի, ընկեր պատուական,
Մի ստոր թշնամի, դաժան արարած,
Դո անգին կեանքիդ՝ շուտ տուեց վախճան:

Դու ազգի պարծանք, անդամ պատուար,
Լեզուդ քաղցր անուշ, ճարտար հոգտոր,
Անվախ համարձակ խօսելու սովոր,
Զրկւած ճնշւածին էիր միշտ պաշտպան:

Կազմէ յաղթանդամ, պատկերդ շքեղ,
Խաւարի դէմ մրցող, զրիշդ ուժեղ,
Սև մահւանդ դոյժը ցնցեց ամեն տեղ,
Ողբում են ընկերքդ, ծնողքդ, ազգական:

Երկար տարիներ անդուլ անդատար,
Ծառայելով անկեղծ, Սուրբ գործի համար,
Վերջ ի վերջոյ դադափարիդ գոհ եղար,
Պատմութիւնը քեզ միշտ կը յիշէ յաւիտեան:
Աշրդ Զամաթ

134 ՀԱՅՐԻԿ-ՀԱՅՐԻԿ

Հայրիկ, հայրիկ, քո հայրենիք
Վասպուրական մեր աշխարհ,
Վարդի փոխան քեզ փուշ բերաւ,
Յաւերդ դառան փիւր հազար:

Մայիսն եկաւ սոխակներով,
Վարդի մի թուփ որոնեց,
Փոխան թփի մացառ դտաւ.
Լայաճառաչ ձայն հանեց:

Հայրիկն ասաց իմ հայրենեաց,
Փուշն անուշ է քան զվարդ,
Ես այն փշոց մէջը, դարձեալ,
Կը որոնեմ սիրուն վարդ:

Այն սայրասուր փշերն ամեն,
Փունջ կապեցէք շարի շար,
Թողէք գլխիս պսակ կապեն,
Որուն ճակատս է յօժար:

Հայրիկ, հայրիկ, քո սուրբ ճակատ,
Արին արցունք են ճիւղտ,
Փթթեալ վարդից կարմիր թերթերը,
Կը պսակեն փառօր զարդ:

— 0 —

135 ՀԱՅԴՈՒԿԻ ԵՐԴԵՐԻՑ

Ես գնում եմ հեռու երկիր,
Իմ սիրելի թանկազին.

Բաժանում եմ ես քեզանից,
Գուցէ կրկին չը դառնամ:

Վեր կաց, սիրուն, քո ձեռքովդ,
Մէջքիս կապէ սուր, նիզակ,
Պատերազմի փողը հնչեցին,
Պիտի մտնեմ զէնքի տակ:

Մնաս բարով իմ սիրելի,
Իմ թանկազին բարեկամ,
Միշտ աղաչէ Աստածանից,
Որ կենդանի հետ դառնամ:

Հայրենիքի սիրոյ համար,
Աշուղ երգիչ եմ դառել,
Գերեզմանս մէկ քարի տակ,
Դուք պիտ ծածկէք սե հողով:

— 0 —

136 ԴԱՐԴՈՏ ԵՄ

Դարդոտ եմ, դարդաքաշ եմ,
Սարի չափ դարդ կը քաշեմ,
Դարդըդ դիր դարդիս վրայ,
Էն էլ ես կը քաշեմ:

Մօրից տնից ձեռ քաշի.
Սիրու խաթեր ձեռ քաշի,
Ազիզ եարիս որ տարան,
Չոր գլխուցս էլ ձեռ քաշի:

Դօխիկ ջան, ես ինչ անեմ,
Կարօտդ եմ ես ինչ անեմ,
Ես կերթամ, սիրտս չի երթար.
Դուն կ'երթաս ես ինչ անեմ:

Կեանքս զնաց յետ չի գայ,
Հաւք էր թռաւ յետ չի գայ,
Մարդու սիրտը որ կտորաւ,
Կեանք էլ զնաց յետ չի գայ:

Ա. Իսահակեան

137 ՀԵՌԱՅԵԼ ԵՄ

Հեռացել եմ հայրենիքէս,
Եւ իմ ծնող մայրիկէս,
Անցան գեղեցիկ օրերս,
Անցան ժամեր թանկազին:

Ո՛հ ինչ անբախտ վիճակի եմ,
Որ ես նստած եմ բանտում,
Ինչպէս սոխակ գեղեցիկ,
Չարչարում եմ վանդակում:

Ես ընկերներ շատ ունէի,
Եւ բոլորն էլ պէտքական,
Հէնց որ ընկայ բանտի մէջ,
Էլ չեն յիշում մէկ անգամ:

Ծնողներից զրկւեցայ,
Եւ կը զրկեն հայրենիքից,
Կուղարկեն ինձ հեռու երկիր,
Էլ չեմ ազատւի մահից:

— 0 —

138 ՀԱՅԴՈՒԿԻ ԵՐԳԵՐԻՅ

Ես ընկել եմ քիւրդերի մէջ,
Արնաշաղախ վէրքով լցւած,
Ինձ կարծել են մեռած,
Թողել գնացել են.

Ես այս արեան դաշտում,
Անտէր անտիրական.
Կիսամեռ թշուառ ի՞նչ անեմ.

Մնացել եմ անօգնական:
Երբ նայում եմ լուսնի լուսով,
Հազարներով փռւած գետին,
Սատկած և վիրաւոր,
Շարաֆ բէկի քիւրդեր,
Մըմնջում են մեկամաղձոտ,
Հէք զլօներ.

Տեսարանն ուրախալի էր,
Թեթևանում էր իմ վշտերը:

Քրդական լաց-կոծի միջից,
Յանկարծ լսեցի, մայրիկ ջան,

Ա՛խ, այդ աղբու—
Հառաչանքն էր հայկական,
Գնացի դէպի նորան,
Տեսայ՝ ընկերըս էր,
Զինւոր էր նա վէրք ստացած,
Արեան դաշտն ընկել ինձ նման:

Չեռք մեկնեցի մտերմիս,
Ասի, նայիր չորս բոլորդ,
Տես և հոգի ստացիր,
Հայի յազթութիւնից.
Մեծ է ջանֆրդահը,
Փառք իւր դրօշակին,
Յաղթութիւնով ոգևորւած,
Հեռացանք այն արեան դաշտից:

Երուսաղէմի դաջի պէս,
Տեսէք վերքերուս տեղերը,
Հաւատացէք հայ զինւորի—
Ուղղութիւնը,
Որ չէ խնայում ձեզանից—
Իւր արիւնը,
Ազատութեան զոհերն ենք,
Կարեկից անձնէր սրտով:

Պահարտ

— 0 —

139 ՄԱՃԿԱԼ ԵՄ

Մաճկալ ես բեզարած ես,
Աւր շուռ տօւր, շոտ արի,
Ծովի պէս քրտնած ես,—

Եզներն արձկի, տուն արի:

Կաթի սերը քաշեր եմ,

Դրեր եմ հովին սառի.

Ալ-գոգնոցս փռեր եմ,

Արի, թառան թը՛ռս արի:

Տեղ եմ քցեր շուաքում,
 Քամին կուգայ զով կանի,
 Լուսնի շողքն է մեր ծոցում,
 Ձափ տուր, չափ առ—չնստ արի:
 Դատրած, բեզարած եմք ջան.
 Ամպեր ելան—դէհ, արի,
 Բեզարած ջանիդ դուրպան,
 Ծախց թե առ, թէզ արի...

Ա. Իսահակեան

—o—

140 ԻՄ ՍԻՐՈՒՆՆԵՐ

Սիրուններ դուք միք նեղանայ,
 Որ մշտական իմ եարս եմ գովում.
 Միք նախանձի, միք դարմանայ,
 Որ պատական եարս եմ գովում.
 Թէկուզ լինիք աստղ ու լուսին,
 Անդաւաճան եարս եմ գովում.
 Ինչ կայ նրան այն չկայ ձեզ,
 Իմ աննման եարս եմ գովում:

Դուք խեղճերու արհամարհող,
 Հարստութեան երկրպագող,
 Պար ու խնջոյք—շայլութիւն,
 Աննպատակ ցօփ կեանք սիրող,
 Կեանք մեռցնող կօրսէտներով:
 Ձարդի համար հոգի տուող,
 Այդ բոլորին արհամարհող,
 Իմ գովական եարս եմ սիրում:

Ձեր գէնքերը արդուդարդն է,
 Յառաջ եկէք շորով ոսկով,
 Աշխատէք որ մարդ զբաւէք,
 Անբնական շինծու խօսքով,
 Քննութեան չէք դիմանայ,
 Խիստ աղքատ ու խեղճ էք գործքով,

Գործքով պահանջիս համաձայն,
 Ինձ օգնական եարս եմ գովում:

Ձարդամով կուռք, կանացի
 Սիրտ, ոսկոյ մարգարտի դուլ չէ,
 Իսկական իւր փոքրերուն մայրը,
 Տնտեսական գործին ծոյլ չէ,
 Փչած տիկ—ծոկըտան տիկին—
 Ների նման անգործ թուլ չէ,
 Գործքով եռուն, կազմով առողջ,
 Իմ սիրեկան եարս եմ գովում:

Իւր մարդուն զբամը տալով,
 Մեծ բարեգործ չէ ձեռնում,
 Հօր կարողութեան արդիւնքով,
 Բարեբար չէ հանդիսանում,
 Իւր շնորհ—ձիրք ու տաղանդով,
 Փող աշխատում արցունք սրբում.
 Դրա համար անուշ ազնիւ,
 Իմ գիտնական եարս եմ գովում:

Փահրաւ

—o—

141 ՍԻՐՈՒՆ ԾԻԾԵՌՆԱԿ

Բարով ես եկել ծիծեռնակ սիրուն,
 Ի՞նչ լուր ես բերել պանդուխտ հայերուն,
 Դիտես որ մենք միշտ աչքներս յառած.
 Քեզ ենք սպասում ամեն մի գարուն.

Դիմիս ծած խեղճ ու հեզ,
 Աղաչում եմ անհրաժեշտ,
 Եկել ես հայրենիքից
 Ի՞նչ աւետիս բերեր մեզ,
 Եկել ես հիւր աստ մի լուր,
 Մի սպասէ զուր,
 Լեզուդ սուր աւետիս տուր,
 Մեզ ուրախացուր:

—Ստրուկ եմ եկել, կը դառնամ ազատ,
Յետ խլած քեզմէն հողն իմ հարազատ:

Էլ ես ահ հոռնիմ քո վախկոտ զօրքէն,
Ձգած եմ ես քու շարեաթ օրէնքէն.

Մշու դաշտերը Վան ու Էրզրում,
Կ'լանան տաճկի սև ու պիղծ արիւն.

—Ըստրուկ եմ եկել, կը դառնամ ազատ
Յետ խլած քեզմէն հողն իմ հարազատ:

Գ.-Քաթիպա

144 Ա Ր Ա Ձ Ի Ն

Արազ տակդ մի փորէ,
Առանց դրան նա խոր է,
Արազ փնտրածս ինձի տուր,
Կամ թէ ասան նա հար է:

Ձիւան բալէս կտրիճ էր,—
Տանը նստելը կամաչէր.—

Եկաւ որ անցնի զնայ.—

Ճամբէն կտրել ամօթ չէր:

Արազ, արդեօք դու զիտե՞ս,

Որ անհոգի մի գետ ես.

Աչքերդ փակ կատաղի,

Մուրազով մարդ կը խեղդես:

Մութ ջրերիդ ծալերում,

Բալիս հայեացքն եմ տեսնում,

Որդեկորոյս մի մայր եմ,

Արազ, քեզ եմ անիծում:

Արազ քո ջուրը վարար,

Մի տար ցաւերս իրար,

Արազ եթէ դու կարաս՝

Վերջին շունչս բալիս տար...

Ա. Խնկոյեանց

145 Ա.Խ ՄԵՐ ՍԻՐՏԸ

Ա՛խ, մեր սիրտը լիքը դարդ, ցաւ,
Օր ու արեւ չը տեսանք.

Վա՛խ, մեր կեանքը սևով անցաւ,

Աշխարհից բան չ'իմացանք:

Հարուստ մարդիկ կուտեն խմեն

Աշխարհի ճոխ սեղանից.

Մենք աշխարհի խորթ տղերքն ենք,

Մեզ փայ չկայ աշխարհից:

Խեղճ աղքատի հոգին դուրս գայ

Քարից-հողից հաց բամէ.

Բեռով հացը հարըստին տայ,—

Հարուստն իշխէ վայելէ:

Խեղճ աղքատը դուռ դատի—

Դադարկ նըստի...էյ, աշխարհ,

Էլ ի՞նչու ես քարը թողնում

Քարի վըրայ, քար-աշխարհ:

Ա՛խ, մեր սիրտը լիքը դարդ, ցաւ,

Օր ու արեւ չը տեսանք.

Վա՛խ, մեր կեանքը սևով անցաւ,

Աշխարհից բան չ'իմացանք:

Ա. Իսպահեան

146 Շ Ա Ր Ք Ի

Այսքան տարի դու ննջեցիր, բաւ է, բաւ,

Տխրութիւնդ ողջ հայերիս ցաւ է, ցաւ,

Արեւ եկաւ քո գլխիցդ անցկացաւ.

Ձարթիր, զարթիր իմ անմահ անձկալի,

Տեսութիւնդ է ամենիս ցանկալի:

Գարուն էկաւ, ձմրան դուռը գոցեցաւ,

Սպասելով մեր սրտերը խոցեցաւ.

Գիշերն անցաւ, առաւօտը բացեցաւ.

Ձարթիր, զարթիր, իմ անմահ անձկալի,

Տեսութիւնդ է ամենիս ցանկալի:

Աղաչում եմ խնդրում մայրիկ, արթնացիր,
 Բո արարե՞ց դու ամաչիր, դու երկիր,
 Քոյրերիցդ ողջիցը ետ մնացիր.
 Ձարթիր, դարթիր, իմ անմահ անձկալի:
 Տեսութիւնդ է ամենիս ցանկալի:

147 ՔՐԴԱԿԱՆ ՄԱՐՇ

Լճ, լճ, լճ,—Սիփանա սէգ սարի վերայ,
 Կտրիճները շտապով գալիս են միանում,
 Այնտեղ անվախ որդիք հսկայ լեռան վերայ
 Ձէնք ու զրահի են ընտանում:

Ահա վառում են՝ զինում,
 Սանձակոծ ձի հեծնում անհամբեր,
 Արիւնը նրանց բորբոք սրտի մէջ եռում,
 Թռչում անցնում անհամբեր,
 Ձերթ Սիփանա պինդ քամին,
 Սլանում են դէպի ցած,
 Դաշտի միջին թշնամուն պատահում են
 Եւ մեծ վրէժ անմոռաց—
 Ահեղ կռում նրանցից առնում,
 Հատու սուսեր հանում,
 Ցեղապետին են սպանում,
 Եւ դերթ կիզող հուր վառում:

Այժմ բոլոր ցեղն ոտի կանգնած՝
 Թշնամու դէմ մահառիթ մարտի է կանչում—
 Արեան մեծ վրէժը թշնամուց պահանջում,
 Եւ թշնամին պարտուած՝
 Թողնում փախչում սարէ սար՝
 Տես ձգելով մեծ աւար:

Արիւն թափեցին, արիւնի փոխանակ
 Արիւն քամեց ծարաւի սուսեր,
 Նրան յագեցած՝ դրեցին պատեան
 Եղնում են ի լեռ—սէգ Սիփանն ի վեր,

Սէգ Սիփանայ կանանչ գլխին յաղթող
 Ցեղն անում է հ, մեծ խնդում,
 Ամպերի թանձրութեան միջից
 Սիփանն ամբողջ է թնդում.
 Էլ չեն գալ մեզ մօտ թշնամիք,
 Սուր տեսան մեր պողպատիք:

148 ԹՈՂԷՔ ՈՂԵԱՄ

Ոչխարներս գայլեր տարան,
 Մէկն էր մնացել այն էլ կերան
 Ինձ թողեցին ոսկորները,
 Թողէք ողբամ իմ դառն ցաւերը:
 Պալատիս մէջ մի ժամանակ,
 Ապրում էի ես համարձակ,
 Հրդեհն այրեց կտրեց ծուխը,
 Թողէք ողբամ իմ դառն ցաւերը:
 Ծովի վրայ նաւ կազմեցի,
 Մի ժամանակ նաւ բանցուցի,
 Ալիքն արեց կտոր կտոր,
 Թողէք ողբամ իմ դառն ցաւերը:

149 ԱՐԱՄԻ ԵՐԳԸ

Բանտիս դռներն էին եօթն ելքերով,
 Շուրջն էր պատած ամուր երկաթ քարերով,
 Ձեռս ոտըս շղթայ զարկին այս պահուն,
 Վիճակումս այդպէս ընկաւ կախաղան:
 —Պարան դրին պարանոցիս յետ քաշէք.
 Գոչեց Արամ բարձրահալով կախաղան,
 Ժամացոյցս ընծայ տարէք իմ հօրս,
 Եւ մի ասէք Արամ կախեց իմ մօրս:

Իմ անունս քաջ Արամ,
 Մականունս Արմենեան,
 Խմբապետ եմ, խումբ կը կազմեմ,
 Հայ ազգիս, հայ ազգիս:

150 ՓԱԽԻՐ ԱՅԾԵԱՄ

Անհոգ ես, չես գիտեր ինչ կայ քո մասին,
Պտուտում են քո խեղճ անձի ֆլասին,
Դամբուներով բարակներով միասին,
Փախիր, այծեամ, փախիր, որսկանն է գալիս,
Չագիկներդ տխուր լալիս են, լալիս:

Որսկանը ճրագով քեզի ման կուգայ,
Կուգէ ձեռքերը քո արիւնով լայ,
Խղճալի՝ քո տեղեակ սար ու ձոր կուլայ,
Փախիր, այծեամ, փախիր, որսկանն է գալիս,
Չագիկներդ տխուր լալիս են, լալիս:

Որսկանը գութ չունի, կանէ կրակը,
Կամ քեզի կսպանէ, կամ քո զաւակը,
Զորը չի անցնիլ հրացանի գնդակը,
Փախիր, այծեամ, փախիր, որսկանն է գալիս,
Չագիկներդ տխուր լալիս են, լալիս:

Դաշտումը չես ման գար, թէ մտածես լաւ,
Քեզ կվերաւորեն կստանաս մեծ ցաւ,
Դուրս մի ելներ խիտ անառից դու բնաւ,
Փախիր, այծեամ, փախիր, որսկանն է գալիս,
Չագիկներդ տխուր լալիս են, լալիս:

Չորերը մի մտնի վտանգաւոր է,
Որսկանը ման կուգայ այնտեղ սովոր է,
Քարայրից խփելով քեզ կը գլորէ,
Փախիր, այծեամ, փախիր, որսկանն է գալիս,
Չագիկներդ տխուր լալիս են, լալիս:

Ջիւանի

151 Մ Ա Յ Ր

Մայր ունէի, մայր նազելի,
Մի փափկասիրտ արարած.
Բուռն սիրով նրան էի
Սիրտս ու հոգիս նւիրած:

Նա էր միակ իմ պաշտելին:
Միակ ծաղիկն իմ հոգոյս.

Նա էր իմ թոյլ, մանուկ կեանքին,
Միակ նեցուկ, միակ յոյս:

Եւ ես ուրախ, ես երջանիկ,
Որպէս անհոգ մի թռչնակ՝

Նետում էի միշտ մօրս գիրկ,
Վայում սէր ու զգւանք:

Սակայն, աւաղ, մահն անիրաւ,
Մահն անողոր ու դաժան

Ազիզ մօրս խից-տարաւ,
Տարաւ-անգարձ, յաւիտեան:

Ո՛հ էլ չունիմ ես մայր անդին,
Որ ինձ սիրէր, փայփայէր,

Որ իմ խղճուկ, անտէր կեանքին
Թե ու թիկունք նա լինէր:

Ա. Ծատուրեան

— 0 —

152 Ծ Ի Ր Ա Ն Ի

Ես մէկ ծառ եմ ձիրանի,

Հին արմատ եմ անւանի,

Պտուղներս քաղցրահամ,

Բոլոր մարդկանց պիտանի:

Հին ծառ եմ արեւելեան,

Չունիմ որոշ այգեպան,

Տունկերս ամեն երկիր,

Ընկած են բաժան-բաժան:

Արեւելում ինձ տնկեց,

Երբ որ Աստուած ստեղծեց՝

Ասաց—աճէ քաղմացի՛ր—

Մի այգի էլ ինձ տեց:

Ուղարկեց մի այգեպան—

Հարաւից հսկայ իշխան,

Այն հսկայի անունով
Կոչեցայ ծառը Հայկական:

Չորս հազար տարւայ ծառ եմ:

Արմատս պինդ՝ կայտառ եմ,

Թէպէտ ոյժս պական է,

Բայց անունով պայծառ եմ:

Ջիւան

—o—

153 ՄԱՆՈՒՇԱԿԻՆ

Ո՛հ մի ողբալ դու թառամած,

Եւ դալկացած Մանուշակ,

Որ քո անուշ բոյրն առած,

Քեզ ձգեցին ոտքի տակ:

Աւելի պարզ էր շողշողում,

Մեր գարունը մանկութեան,

Բայց մեզ համար այս աշխարհում:

Նա չքացաւ յաւիտեան...

Ո՛հ մի ողբար դու թառամած

Եւ դալկացած մանուշակ,—

Գուցէ էգուց անշունչացած

Դու ինձ տեսնես հողի տակ:

Մանէլեան

—o—

154 ԾԱՂԻԿ ԷԻ

Ծաղիկ էի նորաբողբոջ

Սարի լանջում, երկնի տակ,

Ինձ դիւթում էր առւի խոխոջ,

Ինձ ողջունում արեգակ:

Գիշերները աստղ ու լուսին

Քնից կտրած ու ապուշ՝

Ծաղկիս սիրուց երգում էին

Օրօր անդորր ու անուշ...

Գառների հետ լուսադէմին

Եկար սարը, ջան աղջիկ,

Ինձ քաղցեցիր, դըրիւր անգին

Կըրծքիդ վերայ գեղեցիկ:

Այնտեղ շքեղ ես ապրեցայ,

Քու արցունքով բիւրեղիկ—

Բախտը ժպտաց քեզ, սեռահնայ,

Ես չորացայ... ախ, ողջիկ...

Ա. Իսահական

—o—

155 ԳԵՂՁԳՈՒՀՈՒ ԵՐԳԸ

Բարձր սարին հաւ չի հասնում:

Միայն անուշ հով է փչում:

Իսկ այն բարձրում աստղերի հետ

Լուսաւորչայ վառ է կանթեղ:

Մատնի հոգուդ, սրտոտ աղբւր,

Այն կանթեղը՝ քեզ թուր ու թե:

Սարի կրճքում լիքն է ակներ,

Այդ ակները—աղբիւրներն են:

Սկն ու աղբիւր՝ իմ բաղցր աղբէր

Փափագ սրտիս շողն ու ցօղն են:

Էրնէկ, աղբէր, քեզ սիրողին,

Ե՞րբ կը հասնես քո մուրազին:

Հարաւ կողմից ամպ է գալիս,

Ամպ է գալիս, տերեւ դողում,

Խըփւելով է զանգակ—ծաղիկ,

Աքաղաղն էլ շատ է կանչում:

Անձրեւ կուգայ,— ոսկի, կուգայ,—

Իմ աղբէրս հիւր է, չկայ:

Լուսոյ աստղը հէնց դուրս եկաւ—

Սրտոտ քաջը ալ ձին հեծաւ:

Ձարկեց քաշեց,— փախաւ տաք ձին,

Կուի գնաց կէս գիշերին:

Էրնէկ, աղբէր, քեզ սիրողին

Ե՞րբ կը հասնիս քո մուրազին:

Մապար չկայ հեռու տեղից, —
 Քաջի սրտում դադար չկայ,
 Վաղուց է որ կտրայ քնից, —
 Մեր թշնամուց հանգիստ չկայ:
 Վաղուց է որ կտրայ քնից,
 Մապար չկայ հեռու տեղից...
 Յ. Կոստանեանց

156 Ա Ղ Բ Ի Ի Բ

Էս աշխարհի խեղճ աշխարհի,
 Հանգերն անցիր, հէյ աղբիւր,
 Յօղ տուր քոյսին, ճամբիդ ծաղկին,
 Կարկաչանոս ջան աղբիւր:
 Մեր դաշտերը շատ են խոսպան,
 Չորացել են ծառ ու բոյս.
 Առատ հոսիւր անուշ խայտա,
 Մատաղ սրտի միակ յոյս:
 Դու գալիս ես այդ ես գիտեմ,
 Ծեր Մասիսի լանջերից,
 Ու քեզ համար երգ ես հիւսել
 Հայոց անուշ հովերից:
 Առտուն կանուխ դու այց ելար
 Մեր աշխարհի բիւր ծաղկանց,
 Դու դգւեցիր կոյս ցօղիկին
 Ու լանջերը մեր լերանց,
 Հովից անուշ, ցօղից պայծառ
 Ջրիդ մեռնեմ, հէյ աղբիւր,
 Մեր սարերի զօփն ես բերում,
 Զովիդ մատաղ, ջան աղբիւր:
 Ի՛հէ կարկաչէ ու բըշբըշա,
 Անուշ ձէնով անընդհատ,
 Քանի կանգուն ու հպարտ են
 Մասիս, Սիփան ու Նըպատ...
 Գ. Մոճոռեան

157 ՀԱՅՈՑ ԵՐԿԻՐ

Հայոց երկրի աստղ ու լուսին,
 Պայծառ դէմքին քօղ են առի,
 Ի սէր Աստծու, գետեր, լճեր,
 Պղտոր արեան գոյն են դառել,
 Սուգ է երկինք, սուգ է երկիր,
 Ո՛հ, Խնչ տխուր փոփոխութիւն,
 Որովհետեւ ազգի պաշտպան,
 Վեհ Սերոր փաշան է մեռել:

Սերոր փաշա, ես քեզ մեռնիմ,
 Խնչու որը թողիր քաջերուն,
 Խնչու նորէն սուգ սփռեցիր,
 Դարտ վարածով լի հայերուն:
 Տասնուչորս տարի անընդհատ,
 Դիմադրեցիր թիւրքերուն,
 Զոհար բարձր գաղափարին,
 Ի՛նչպէս մոռնանք, Աստծու սիրուն:

Թող հայ կղերին Աստած պատժէ,
 Պատրիարքին փափը տիրէ՝
 Թէ որ քեզի մեծ ցոյցերով,
 Հոգեհանգիստ չը կատարէ.
 Դու բարձր ես շատ շատերէ,
 Հայ գինւորն անմխիթար է,
 Կռապաշտ և բարասիրտ է,
 Ով որ քեզ սրտով չը սիրէ:

Ո՛հ, Աստած իմ, խղճայ Հային,
 Իսկապէս մեծ է աղէտը,
 Զինւորները սրգի մառնուել,
 Զկայ վեհ զինւորապետը.
 Հազար ափսոս մեռաւ քաջը,
 Դիւցազնական որդին հետը,
 Եղբայրներն էլ իւր վիճակին,
 Զնջաւ հոյակապ տան յետըր:

Սերորն՝ արդար Աբէլի պէս,
կը բողոքէ պաղատանքով,
Մեր ճակատին պող կը բուսնի,
Կայենի պէս ամօթանքով,
Ի սէր Աստծու, հայեր—հայեր,
Ոտքի ելնենք հօր ջանքով,
Մեծ մարդու վրէժ լուծենք,
Անճնւէրի յաղթող զէնքով:

Ֆարհատ

158 ՍԵՒ ԱՄՊԵՐԷՆ

Սև ամպերէն, ամպի սրտէն
Արտասունքի պէս թօն կուգայ.—
Ա՛խ, հւր կ'երթայ իմ սև ճամբէն
Ա՛յ բախտ, ետրար վերջ չկա՞յ...
Ետրար դարդու, չոր-զուխս
Ո՞ւրտեղ պիտի քուն մտնի.—
Սիրած կարօտ սրտի վրա՞յ,
Թէ՛ չօլի մէջ ամայի...
Ա՛խ, աչերս ո՞վ պիտ' ծածկէ,—
Ազիզ՝ մէրս համբուրո՞վ,
Թէ՛ ձիւնն ու հող քամին բերէ
Սև սհակի վույ-վույով...
Աւ. Իսահակեան

159 ԵՐԲ ԱԼԵԿՍԻՆ

Երբ ալեկոծ ծովի վրայ,
Իմ մակոյկս խորտակի,
Ես փրփրաղէզ ալեաց մէջը,
Դեռ իմ յոյսը չեմ կտրեր:
Բոլոր ուժով և համարձակ
Բազուկներս կը շարժեմ,
Ալիքները պատառելով
Դէպի ափը կը թռչեմ:

Անհաւասար այդ կուլի մէջ,
Թէ ոյժերս ինձ թողնեն,
Ալիքները յորձանք տալով
Դէպի անդունդ ինձ նետեն:
Այն ժամանակ գէթ սփոփա՛ք,
Ես կը գտնեմ նորա մէջ,
Որ մեռնում եմ քաջի նման,
Կռիւ տալով մինչև վերջ:

160 ԳԱՐՆԱՆ Ե՛Գ

Գարունն եկաւ շողողալէն,
Հետն էլ բլբուլ զնգզնգալէն,
Աստղէ վզնոց ցոլցալէն.
Բարո՞վ եկար, ծիլ գարուն:
Բարո՞վ եկար, անո՞ւշ գարուն,
Դո՞ւք էլ վարդեր, բլբուլներ.
Ա՛խ, հւր ֆնաց կեանքս նշխուն,
Ո՞ւր է սէրս, բլբուլներ...
Է՛լ տեսար ինձ, նշխուն գարուն,
Տեսար, թէ և դեռ կ'ապրիմ,—
Բայց, վա՛յ, գարուն, որ սիրտս արուն՝
Կ'ապրիմ կ'ապրիմ ու կ'ապրիմ...
Դ. Դեմիրճեան

161 ՏԱԼՎՈՐԻԿԻ ԶԱԻԱԿ

Տալվորիկի զաւակ եմ դորդ,
Քաղցրու պէս չեմ թուլամորթ,
Սարի զաւակ, քարի օրդի,
Հին քաջ հայոց եմ ֆնացորդ.
Տալվորիկի զաւակ եմ քաջ,
Զեմ խոնարհիւր թիւրքին առաջ,
Քարոտ լերանց եմ ազատ լաճ,
Զեմ տեսել ո՛չ արօր ո՛չ մաճ.

Հայ աղբրտիք, վայ աղբրտիք,
Տալվորիկի զաւակն եմ քաջ,
Աղատութեան սիրոյն համար,
Եկէք դէպ ինձ յառանջ յառանջ:

Երբ իմ աչքերս բացի աշխարհ,
Աղատ տեսայ մեր սար ու քար,
Մինչ չփակեմ աչքս ի խաւար,
Պիտ չկոխէ հոս ոտք օտար:

Իմ մամ ծնաւ զիս սարերու ծոց,
Ընկոյզի կոճղ մ'ինձ օրօրոյ,
Տկլող ծնայ մեծցայ տկլող,
Կեանքիս բաժինն է կռիւ ու բոց.

Հայ աղբրտիք, վայ աղբրտիք, և այլն.

Ոտքս բոբիկ կուրծքս միշտ բաց,
Ի՞նչ փոյթ թէ քոյրս ալ մերկ մնաց,
Ինձ մօտ մէկ է արեւ, բուր ցուրտ,
Բաւ է չիշխէ հոս թիւրք կամ քիւրդ:

Իմ կեանքս խիստ է և չարքաշ,
Փափուկ կեանքի բնաւ չեմ վարժ,
Բնակարանս է ապառաժ,
Ընկերս՝ մըրիկ ու երկրաշարժ.

Հայ աղբրտիք, վայ աղբրտիք, և այլն:

Հարստութիւն, ուսում, հանճար,
Փառք ու պատիւ չեն ինձ համար,
Բաւ է ունիմ տէգ, թուր, խանչալ,
Բնաւ չի խորոխտար վրաս օտար.

Սիրած զէնքերս չեմ ձգեր ձեռքէս,
Առիւծն անվախ չէ ինձի պէս,
Կը սիրեմ որս, կռիւ, աւար,
Կը սպասեմ երբ ընկնի հաւար.

Հայ աղբրտիք, վայ աղբրտիք, և այլն:

Այծեամի պէս կը ցատկոտեմ,
Առիւծի պէս կը մոնչեմ,

Ծովի նման կը փրփրեմ,
Կայծակի պէս կը հարւածեմ.

Կուոյ դաշտը բաղդն է կեանքին,
Երբ կը ծագի արշալոյսը.
Կամ աւետիս տայ դրօշակին,
Կամ պաղ տեսնէ քու երեսը.

Հայ աղբրտիք, վայ աղբրտիք, և այլն:

162 ՕՐԸ ՄԹՆԵՑ

Օրը մթնեց, ճամբէս երկար...
Ուժերս հատան, ես մինակ.

Ա՛խ հըր ես դու, այ անջիգեար,
Ինձ հըր թողիր մեն-մինակ:

Քո ճանքէն եմ բռնել զալիս —
Դու փախչում ես, անգութ հար,
Էլ ի՞նչ ես ինձ նշան տալիս,
Ի՞նչ ես քցում քարէ քար:

Արեւ անցաւ սիրուդ համար,
Սիրտըս էրեց անկրակ...

Ա՛խ, դուն անուշ իմ երազ եար,
Ինչո՞ւ թողիր ինձ մինակ:

Յ. Յովհաննիսեան

163 ՂՈՒՐԲԱՆ ԻՄ

Ղուրբան իմ ծուցիդ նրոնքն,
Հոքին տամ շիմշատ կըռանքն:

Թաք պառկիմ հարի դըռանքն —
Գլխօքըս քար իմ ասում:

Հաքիլ իս ատղաս խասեմէն,
Խըմեցու ձեռքիդ թասեմէն,

Համաշա էշխիդ բասեմէն
Էրվում իմ, ճար իմ ասում:

Բաղ կու սիրիմ իս բաղման չիմ,
Բաղի տիրողն ճանանչիմ.

Բըլբուլ իմ, սիրով վարժ կանչիմ, —
Հիդ բաշվի, խար իմ ասում:

Մէջլիսներու խաղըն դուն իս,
Վանքերումըն տաղըն դուն իս,
Սայեսթ-Նովու բաղըն դուն իս,
Կարօտ իմ, բառ իմ ասում:

164 Ճ Ա Մ Բ Ի Ն

Հայրենիքիս վնա երազով՝
Գիշերն ինձի քուն բերեց,
Կարար հով էր անուշ ձէնով
Պորունկ քնէս ձէն տեց.
«Վեր ել, ճամբորդ, դարիպ ախպէր,
Բարի լուսը բացւեր է.
Երազիդ մէջ շատ ես լացեր,
Աչքներդ թացւեր է»...

Արեն ելաւ ցոլցլալով
Աղօթքանի պալատէն,
Սև թևերը թափ ծափ տալով՝
Հաւքեր կ'անցնին երկնքէն:
Ղարիպ հաւքեր, դարդոտ հաւքեր,
Ես էլ դարդու ճամբորդ եմ.
Կեցիք, հաւքեր, մէկ տեղ երթանք,
Ես էլ, ձեզ պէս դարիպ եմ...

Ա՛խ, մեր գեղեր — տեղերն կերթամ —
Էնոնց շատ եմ կարօտցեր.
Թոշած սրտով՝ դարդու կ'երթամ, —
Գեօղալ եմ եմ կորուցեր.
Գողտուկ լալով՝ սիրտս էլման
Աբտըսուքով լեցւեր է. —
Ազիդ մօրս, ջանիս կերթամ, —
Աշխարհք ինձի մոռցեր է...

Դ. Դեմիրճեան

165 ՈՐՍԿԱՆ ԱԽՊԷՐ

— «Որսկան ախպէր, սարէն կուգաս,
Սարի մարալ կը փնտռես.

Ասան հարար դուն չը տեսար
Իմ մարալըս իմ բալէս:

Դարդի ձեռքէն սարերն ընկաւ
Իմ արեւս, իմ բալէս,
Գըլուխն առաւ քարերն ընկաւ
Իմ ծաղիկըս, իմ լալէս»...

— «Տեսայ, քուրիկ, նըլխուն բալէդ
Կարմիր-կանանչ է կապեր,
Սիրած հարի համբուրի տեղ
Սըրտին վարդեր են ծըլեր»:

— «Որսկան ախպէր ասա, եարար
Ո՞վ է հարսը իմ բալիս,
Ո՞վ է գըրկում չոր գըլուխը
Իմ մարալիս, իմ լալիս»:

— Տեսայ քուրիկ դարդոտ բալէդ
Քարն է գըրեր բարձի տեղ.
Անուշ քնով տաք գընդակն է
Կըրծքում գըրկեր հարի տեղ.

Սարի մարմանդ հոգն է շոյում
Ճակտի փունջը մարալիդ,
Ծաղիկներ են վըրան սըգում,
Ազիդ բալիդ, խեղճ լալիդ»...

Ա. Իսահակեան

166 Գ Ա Ր Ո Ւ Ն

Մի նոր, հրաշալի կեանքով շունչ առած՝
Փայտում է ընութիւն, զերթ մանուկչքնադ,
Եւ նոր զօրութեամբ երկինքն է զարթած,
Եւ երկինքն յստակ ու գեղածիծաղ:

Այս խորհրդաւոր պահուն հս մենակ
 Մնկաչոք ահա քեզ եմ աղօթում,
 Խաչեցեալ Փրկիչ, քո հովանու տակ
 Յաւատանջ սրտիս իղձերն եմ բերում:
 Թող այս բերկրալից գարնան ջերմ արև
 Իմ հայրենի տան վերայ էլ փայլի.
 Մի օր, գէթ մի օր թող քո առաջի
 Այնտեղ հէք ծիծուան օրհներգը լաւի
 Թէ անցաւ և մեր ձմեռ ցրտաշունչ,
 Թէ անպարտ արիւնն հասցրեց վարդեր,
 Եւ տառապելոց ողբերն ու տրտունջ
 Դարձան գոհութեան խաղաղ մաղթանքներ:
 Յ. Յովհաննիսեան

167 ՃԱՐՏԱՐ ՅԱԿՈԲ ՍԵՐՈԲ ՓԱՇԻՆ

Ջոկեցի անհատ քաջերը,
 Անցայ ընդարձակ դաշտերը,
 Հասայ ձնապատ լեռները,
 Հոգիս, քեզ տեսնելու եկայ:
 Սուքայ սարից մինչև Ղաթաւի,
 Հոգիս մէջս չէր դադարի,
 Դիպայ անթիւ սարի քարի,
 Ազատ գիրկդ ընկնելու եկայ:
 Վանայ ծովէն մինչև Տարօն,
 Նէմութից կը հսկես Մասուն,
 Մէկդին Յակովբ, մէկդին Սօսօն
 Կարօտըս առնելու եկայ:

Դու մեր կեանքը, դու մեր բերկրանք,
 Սուրբ արիւնդ է ազգին փրկանք
 Դաշնակցութեան փառք ու պարծանք,
 Երկու համբոյր տալու եկայ:
 Դրօշակի Աղբիւր—Սերոր,
 Սիրած գործիդ զոհն է Յակօբ,

Դաշնակցութեան զէնքերն ամփոփ,
 Միայն քեզ յանձնու եկայ:
 Պետերբուրգից մինչև Շիրակ,
 Ծանօթներ քաջում են փափաղ,
 Յայտնի մարդկանցից նամակ,
 Յատկապէս քեզ տալու եկայ:

Յարհատ

168 ՏԱՐՈՆԱՅԻ ՊԱՆԴԽՏԻ ԵՐԳ

Մայիս ամուայ դու զեփիւռիկ,
 Սլանում ես Մշու լերինը,
 Կորուցեր եմ քաղցր հայրենիք,
 Կուլամ, կողբամ, չասես հերիք:
 Լեռոն Մշոյ է նման Մասիս,
 Մայրս կուլայ կանչում է զիս,
 Կասէ—որդեանկ, եկուր առ իս,
 Բաւ է այսքան դուն թափառիս:
 Պանդուխտ եմ ես օտարութեան,
 Ատեն չունիմ որ առ քեզ գամ,
 Յաւերս շատ են վիշտս յարածամ,
 Դուցէ սոցա եմ ես արժան:
 Պանդուխտ եմ ես Տարոնացի,
 Շատ ժամանակ ցաւօք ֆնացի,
 Մշու երկրէն հեռու կացի,
 Հայրենիքս ես միշտ լացի:

169 ԽՂՃՈՒԿԻ ԼԱՅԸ

Իմալ պտի էնինք, ես լէ չեմ գինայ,
 Որ չը թորկինք քոչինք մըր տուն ու վաթան,
 Զուրինք խաց ու խալաւ, խեղճ ինք չուր մըրկայ,
 Հիմիկուց յետե տեսնանք, փոխինք, դմեր բան:
 Իդա դարիպութեն աւերեց զմըր տուն,
 Կը թորկինք հեռնանք ճըժերսի սիրուն,

Լալով մընք խաց կուտինք չուրի յիրկուն,
Էլ երբ միտք կու բերինք մըր խեղճ Խայաատաճ:

Սէֆիցեր՝ կը դողանք քրդերու առաջ,
Տաճկին գանգատ կէսինք, չի էնէ ականջ.
Ծանդըցուցեր է մըր վրէն խարջ-խարաջ,
Սղճեցրիւ պարտքնտէր, քնափիւ խարկախան:

Թորկած խօրօտ հանդերս, Թորկած սիրելիս,
Թորկած Ձամալ եղս, Թորկած Մարալիս,
Էա Ստամբոլ կերթանք, Էա թէ չէ Թիֆլիս:
Էստիս աչքներս առած ենք սև գերեզման:

170 Ը Ն Կ Ե Ր

Բարի, գեղեցիկ, առաքինի ընկերը մարդուն,
Փայլեցնում է աբել պէս պատկերը մարդուն.
Ինչ մարդ ունենայ իւր մօտը հաւատարիմ ընկեր՝
Յերէկի նման անցնում է՝ մութ գիշերը մարդուն:
Կեանքդ նւիրես ընկերի լաւին՝ քիչ է դարձեալ,
Այնպէս է հողեկան լուստու լապտերը մարդուն,
Ընկեր եմ ասում, աստածաժախ ճշմարիտ ընկեր,
Որ բարձրացնէ աստիճանը միշտ վերը մարդուն:

Թշնամիները իր վրայ քալած ժամանակը,
Կտրիճ հարադատ ընկերն է սուսերը մարդուն
Ով որ ունենայ մտերիմ ընկեր, Ջիւան աչքդ,
Ջի ապիտակել ամենեւին՝ մէկ հերը մարդուն:

171 ՁԱՆՈՐԴ ՈՐԵՐ

Ձախորդ օրերը ձմռայ նման կուգան ու կերթան,
Վհատելու չէ, վերջ կուսնենան, կուգան ու կերթան,
Դառն ցաւերը մարդու վրայ չին մնայ երկար,
Որպէս յաճախորդ՝ շաբէ շարան կուգան ու կերթան:

Փորձանք, հալածանք և նեղութիւն, ազգերի գլխից
Ինչպէս ճանապարհի կտրաւան—կուգան ու կերթան,

Աշխարհը բուրաստան է յատուկ, մարդիկը ծաղիկ,
Որքան մանիշակ, վարդ, պալասան կուգան ու կերթան:

Ոչ ուժեղը թող պարծենայ, ոչ տկարը տխրի,
Փոփոխակի անցքեր զանազան կուգան ու կերթան.

Արևը առանց վախենալու ցայտում է լոյսը,

Ամպերը դէպի աղօթարան կուգան ու կերթան:

Երկիրը ուսեալ զաւակին է փայփայում մօր պէս,
Անկիրթ ցեղերը թափառական՝ կուգան ու կերթան.

Աշխարհը հիւրանոց է, Ջիւան, ազգերը հիւր են.

Այսպէս է կանոնը բնական, կուգան ու կերթան:

172 ԴՈՒՆ ԷՆ ԳԼՆԷՆ

Դուն էն գլխէն իմաստուն իս, խիլքդ յիմարին
բար մի անի.
Էրազումըն տեսածի հիդ միդի մէ հեսաբ մի անի,
Իս խոմ էն գլխէն էրած իմ, նուր մէկանց բարաբ
մի անի,
Փէ վօր, գիդիմ բէզարիլ իս, ուրիշին սարաբ մի անի:

Չը կայ քիդպէս հուքմի հեքիմ՝ դու Բոստամի
Ձալ, թաքաւուր,
Ասկըդ ասկերու՛ը գոված, համ դուն իս գողալ,
թաքաւուր,
Փէ էս անց էլ սուչ ունենամ, գլուխս արն տալ,
թաքաւուր,
Մըտիկ արն քու ստիղծողին՝ նահախ տեղ զաղաբ
մի անի:

Եարալուն հիքիմն էնդուր գուզէ, դիդ տալու է,
ցաւ տալու չէ,
Դանի գուզէ արբաբ ըլի, դուլըն ադին դաւ տա-
լու չէ,
Դու քու սիրտըն իստակ պահէ, եադի խօսկըն
աւտալու չէ.
Պօտուծու սէրըն կանչողի պէս դանեմէդ ջուղաբ
մի անի:

Ամեն մարթ չի կանայ խըմի իմ ջուրըն՝ ուրիշ
 ջըրէն է,
 Ամեն մարթ չի կարթայ իմ գիրըն՝ ուրիշ գըրէն է,
 Բունիաթս աւազ չիմանաս՝ քարափ է քար ու կըրէն է,
 Սէլաւի պէս՝ առանց ցամքի, դուն շուտով խարաբ
 մի՛ անի:

Կանի գուզէ քամին տանէ՝ ծովեմէն աւազ չի պակսի,
 Թէ գուզ ըլիմ, թէ գուզ չըլիմ, մէջլիսներուն սազ
 չի պակսի,
 Թէ կու պակսիմ, քիզ կու պակսիմ՝ աշխարիս մէ
 մազ չի պակսի:
 Սայեսթ-Նովու գերեզմանըն Հինգ, Հաբաշ, Արաբ
 մի՛ անի:

173 ԲՈՑԻԿՈՒ ՍԱՐԻՆ

Բոցիկու սարին սև ամպն է չոքեր,
 Հոփն է հեծեծում Բասենայ դաշտում.—
 Ոսկի երգերըդ, իմ ազիզ ընկեր,
 Էն հոփն է երգում Բասենայ դաշտում:

Ա՛յ սիրուն արտուտ լալազար դարնան,
 Արազի դաշտից մինչ խլաթ ու Մուշ
 Դուն թըռչում էիր սիրտըդ վառ-վառման
 Գովքն ազատութեան երգելով անհռչ:

Դաջ ընկերներով կըռիւ սըլացար
 Ազատ երգերով Արազի դաշտում.
 Նամարդ թշնամուն զարկիր, զարկեցար
 Ընկերներիդ հետ Բասենայ դաշտում:

Ու ժողովուրդը կարօտ քու սիրուն
 Բասենայ դաշտից մինչ խլաթ ու Մուշ
 Երգում են անվերջ երգերըդ սիրուն,
 Ու չեն մոռանում երգերըդ անհռչ...

Ա՛խ, սուրբ վէրքերով ընկերներիդ հետ
 Արնոտ հողի տակ անհռչ քնեցիր.
 Թող ծանր չթւայ այն հողը վըրէդ,
 Որն այնպէս՝ հըզօր, անհռչ սիրեցիր...

Բոցիկու սարին սև ամպն է չոքեր,
 Հոփն է հեծեծում Բասենայ դաշտում.
 Անուշ երգերըդ, իմ ազիզ ընկեր,—
 Էն հոփն է երգում Բասենայ դաշտում...
 Ա. Իսահակեան

174 ԿԱԼԻ ԵՐԳ

Մեր զիւղացին երբ տեսնում է
 Լծած եզը անքալիս,
 Երբ արեկից նա այրվում է
 Խուրձը հաշան անելիս,
 Կամանն վրայ երբ կանգնում է
 Զուխտ եզներին քշելիս,
 Ահա այսպէս նա երգում է
 Իրան կալը կասելիս.

«Ե՛ղը ջան, կալ արա, կալիդ ման արա,
 Հասկերը փշրի, ցորեն դուրս արա,
 Հաշանը տրորի, լաւ դարման արա:
 Ես ու դու մին ենք.— իրար եղբայր ենք,
 Մինչև երեկոյ իրար հետ տանջենք,
 Ես երեկոյեան կալը կը թեղեմ.
 Դէպի կանաչ խոտ քեզ բաց կը թողնեմ.
 Լուսնակ զիշերին թեղը կը քամեմ,
 Ցորեն-տարմանը իրարից ջոկեմ.
 Տարմանը մղանով մարաքը կ'ածեմ,
 Ցորենը ջլալով ամբարը լցնեմ:
 Երբ որ ձմեռը կ'գայ, կը մրսենք,
 Դուք տարման կուտէք, մենք ցորնով կապրենք.

Ե՛ղը ջան, կալ արա,
 Կալիդ ման արա...

Ե՛ղը ջան, եղբայր, դու իմ աջ կուռն ես,
 Իմ թև ու թիկունք, դու իմ տան դուռն ես,
 Դեզ որ չունենամ, արտ չեմ ունենալ,
 Կալ էլ չեմ կալսիլ, ցորեն ստանալ:

Բայց, ախ... ցորենը իմ տունը չէ մտնում,
 Հորերս-ամբարս ցորնով չեն լցւում.
 Ախ... աչքը դուրս գայ մեր պարտքատէրի,
 Մէկ փութ պարտքի սեղ՝ վեց փութ կը տանի:
 Խեղճ երեխանցս ձմեռւայ կիսին
 Քաղցած կը թողնի, ինձ գերի կանի...
 Կնալ արա մատմող,
 Գառն է բեղ մատմող...

Ե՛ղը ջան, բեղ հետ տանջւում եմ, մաշւում,
 Դաշտում-արանում վարուցանը անում.
 Բայց ես այդ ցանքը արմատից կերած.
 Դեռ կանաչ վախտը հնձած եմ, բաժնած:
 Ցորնի պարտքը չէ այս իմ ասածը,
 Դարդ ու կրակ է իմ վզին դրածը:
 Փողի պարտք ունիմ—ցորնից եմ տալիս,
 Եւ հարկ ու բէգեառ—ցորնից դուրս տալիս:
 Տան կարասիքները ցորնով եմ հողում,
 Տէրտէրի հարկը ցորեն հմ բաշխում,
 Աղբի, որբի—ցորնից մաս հանում.
 Խօսքով. ցորենը մեր բոլոր յոյսն է,
 Մեր շունչ պահողը, մեր աչքի լոյսն է.
 Ման տուր, իմ հղը,
 Ապրի քու պոզը:

Ե՛ղը ջան, տեսնո՞ւ, թէ ինչպէս ծանր է
 Մեր օրն ու կեանքը և որքան դառն է...
 Դու հէնց կարծեցիր, որ աշխարհքումը
 Միմիայն դու ես գերի բանտումը...
 Բայց լաւ իմացիր, որ ինձ պէս մարդիկ
 Վատ վիճակումն են, քան թէ կենդանիք:
 Ասա, ո՞վ կառնի բեղնից տարմանը,
 Ո՞վ կը խլի քո ձմրան պաշարը...
 Բայց, տես, մեղանից շատ մոլի մարդիկ
 Իսպառ խո՞ւմ են մեր չոր ուտելիք...
 Մէջ արա, հղը ջան,
 Ձանս բեղ դուրման:

Աղէք. Արարտեանց

175 ՄՇԵՅԻ ՄՕՐ ԱՂԱԶԱՆՔ

Թիփի բորան մութ գիշերին
 Կը պատէ ֆիդային,
 Պատրօնդաշը խաչիակ թալւած,
 Չեղին առած հրացան:
 Ախ, ձեզ մատաղ, ջանֆիդայիք,
 Չեր մէր ձեզի թող մեռնի,
 Մշու սուլթան սուրբ կարապետ,
 Չեղի քեօմաք թող էղնի:
 Ախ ֆիդայիք ձեր սաղադէն,
 Չեր հետ տարէք իմ տղէն,
 Չեր հետ մեռնի, ձեր հետ ապրի:
 Աղբին մատաղ զիմ տղէն:
 Թող դէն թողնի արօր ու մաճ
 Իմ մէկ ու ճար՝ ազիզ լաճ,
 Քիչ մնալ թող թւանքով խաղայ,
 Էլ թող չտայ քողին խարջ:

176 ԱՆԹԻԻ ԴԱՐԵՐԸ

Անթիւ դարեր թափառեցին,
 Դարձեալ օտար հող մնացինք,
 Մեր անուշիկ Հայաստանէն,
 Հեռու-հեռու բնակեցինք:
 Հայ անունը ամենքի մօտ,
 Դարձել է լոկ չնչին մի խօսք,
 Հայեր-հայեր մտածեցէք,
 Չեր խոր քնից սթափուցէք,
 Սասնայ քաջիւր ձեր գլուխներ,
 Բարձրացրէք զերկրմանից,
 Տեսէք թէ ձեր երջանիկ ազգը,
 Թէ լինչ վիճակի է հասել:

177 ԻՆՉ ԵՍ ԳԱԶԱԶՈՒՄ

Ի՞նչ ես գազազում, այ վիրաւոր սիրտ,
Որ գազազում ես, ի՞նչ պիտի անես:
Աշխարհը իրա ճամբով կ'ընթանայ,
Դու խեղճ, դու անգօր, ի՞նչ պիտի անես:
Մարդն էս աշխարհում, ինչպէս մի թըռչուն
Անդուռ ու անել մեծ վանդակի մէջ.—
Սիրտ իմ, գազազիս, ի՞նչ պիտի անես
Անդուռ ու անել այս վանդակի մէջ:
Մարդ ծընած օրից գերեզմանի հետ
Շըղթայած է պիրկ, ուր էլ որ երթայ.—
Սիրտ իմ, գազազիս, ի՞նչ պիտի անես,
Ո՞ւր պիտի թըռնիս՝ թեքող շըղթայ:
Տոկն, համբերի՛ր, իմ վիրաւոր սիրտ,
Վըճիտ հայեացքով աշխարհին նայի՛ր.
Աշխարհը իրա ճամբով կ'ընթանայ,
Ե՛յ, վիրաւոր սիրտ, դու մի գազազիր...
Աւ. Իսահակեան

178 Խ Ր Ա Տ

Անմտածել վեր վարէ խօսքերդ, ճարտար եղիր,
Քեզ ճոռոմախօս կասեն, ուզում ես յիմար եղիր.
Քանիմ նախադասութիւն գրքերից բերան արա,
Միշտ ուսմիկ դասի մէջ գիտնական հանճար եղիր:
Ծանր կողմը կշեռքի աչքի առաջ ունեցիր,
Ճշմարտութիւնը ստէ, համ նորից արդար եղիր,
Առիւծասիրտ անձի մօտ կզկթիր, եղիր կատու,
Եթէ տեսար տկար մարդ, արեացի՛ր՝ չար եղիր:
Ժամանակի պահանջն է անուժին կողոպտելը,
Թէ խիղճդ քեզ խայթում է արտաքուստ արդար եղիր.
Ջիւան քեզ ո՞վ կիմանայ, դու գիտես ըս հաշիւը,
Սօսքերով սուտ ազգասէր, փողի սիրահար եղիր:

179 ԹԻԿՈՒՆՔԻ ԼԱՅՆ

Թիկունքդ լայն, թեքող ուժգին,
Վունքդ ամուր պինդ պողպատ,
Սիրել գիտես, կուել չիտես,
Դու անդգայ երիտասարդ:
Քոյրդ տանում են քիւրդերը,
Եղբօրդ արիւնն են ծծում,
Դու անտարբեր, սառ արիւնով,
Հանգստութիւն ես փնտռում:
Ամօթ քեզի, հաղար ամօթ,
Որ զէնք չունիս քո ձեռքին,
Քո եղբօրդ կուի դաշտում,
Տապալում է թշնամին:
Չեռքդ տո՛ւր ինձ, երդենք այստեղ,
Թողնենք փառքը աշխարհի,
Գնանք, կուենք առիւծաբար,
Ի սէր ճնշւած հայ ազգի:

180 ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԱԻՆՏԱՔԵՐ

Հայաստանի աւետարներ,
Ո՛վ դու կռունկ, ձայնդ անուշիկ.
Սրդ եկել ես օտար վայրեր,
Ի՞նչ լուր բերիր ինձ պանդխտիս,
Ո՛հ հայրենեաց կռունկ սիրուն,
Տար իմ ողջոյնս անդ հայերուն:
Ըսէ կռունկ հայ զաւակաց,
Թէ ձեր եղբայր օտար վայրեր
Բնիկ է բայց սիրտն չմոռցած,
Միշտ հայրենեաց կարօտ եղեր.
Ո՛հ հայրենեաց կռունկ սիրուն,
Տար սիրոյս հետ և զիմ ողջոյն:

Մեր հարթ կանաչ մարդագետինք,
Ուր կազաւեն հայ օրիորդները,
Արդեօք քաղէ՞ իմ անուշիկ,
Սրտիս հատոր, սիրուն վարդեր.

Ո՛հ հայրենեաց կոունկ սիրուն,

Տար անկեղծ սկսւ անդ հայերուն:

Մայրս կ'խորհեմ գիշերն ամեն,
Երբ աստեղք բարձր երկինս փայլեն,
Դառն արցունքներ աչքիցս վաղեն,
Երբ կը յիշեմ իմ հայրենիքս.

Ո՛հ հայրենեաց կոունկ սիրուն,

Տար արցունքներս անդ հայերուն:

181 ՍԱԼՆՈՅ ՉՈՐԵՐՈՒՄ

Սալնոյ ձորերում, կըռւի ձորերում
Հայդուկն է ընկեր խոր վերքը սըրտին,—
Վէրքը վարդի պէս բացւած կարմըրուն,
Ու ձեռն է քըցեր կոտրած հրացանին:

Արնոտ դաշտերում ծըղրիդն է ծըղրում,
Հայդուկն է ընկեր մահւան խոր քընով.
Հայդուկը հոգում երազ է տեսնում,—
Հայրենի աշխարհն ազատ, ապահով...

Տեսնում է... արտում հոգն է շընկշընկում,
Փայլուն գերանդին զընգում է անոռշ
Ու փոցիս են քաշում սիրուն աղջըկունք,
Հայդուկի վըրայ երգելով անոռշ...

Սալնոյ ձորերով ամպեր են անցնում,
Հայդուկի վըրայ արծիւն է գալիս.

Ա՛խ, սե աչերը սրծին է հանում.

Հայդուկի վըրայ ամպերն են լալիս...

Ա. Իսահակեան

182 ՀԱՅԴՈՒԿԻ ՆՇԱՆԱԾԻ ԵՐԳ

Հայաստանից եկած զինւոր,
Սիրականս—կեանքիս հատոր,
Բեզ կապասէի օրէ օր,
Շողշողուն զնքերիդ մատաղ:

Տուր զէնքերդ առանձին պահեմ,
Յողնած—տանջւած հողիդ շահեմ,
Վառ համբոյրով դէմքդ շոյեմ,
Թըթոռն նեարդերիդ մատաղ:

Արկածալի կեանք խորհրդով,
Լեռներ ես անցել շտապով,
Արեգակն է այրել տապով.

Սևորակ պատկերիդ մատաղ:

Կ'գաս դու զոհերի երկրէն,
Պատմիր Մոկունքի Եսթերէն,
Խօսիր Գիսակի խօսքերէն,

Սրտաշարժ խօսքերիդ մատաղ:

Զով Սասունի հովէն կուգաս,
Վանայ ծփան ծովէն կուգաս,
Անդրանիկի քովէն կուգաս,
Զօրաց շէֆ զինւորիդ մատաղ:

Սերոր փաշի գերեզմանը,

Տեսել ես իմ սիրեկանը,

Դիտել ես ողջ Հայաստանը,

Ապագայ յոյսերիդ մատաղ:

Սիրտս է դառել սիրոյ անօթ,
Տասն օր կեցիր՝ առնեմ կարօտդ,
Յետոյ դնա Սաքոյի մօտ,
Թանկագին ընկերիդ մատաղ:

Արփենիկն եմ, լի բերկրանքով,
Գլեմ պաշտելոյս բաղձանքով,
Քնենք ամուսնու տենչանքով,

Սիրուհու կարօտ սէրիդ մատաղ:
Փարհատ

183 ՄՆԱՔ ԲԱՐՈՎ

Մնաք բարով, արե, գարուն
 եւ խնկաբոյր ծաղիկներ,
 Կարկաչահոս վտակ սիրուն,
 Կանաչազգեստ բլուրներ:

Մնաք բարով, համբոյր և սէր,
 Դէմքով հրեշտակ կոյս չքնադ,
 Վայելչութեան պայծառ ժամեր,
 Քաղցր ժպիտ, կեանք մատաղ:

Աղբատութիւն ես սիրեցի,
 Խեղճի լացը, հառաչանք,
 Ես քնարս նւիրեցի
 Վիրտ երգելու և տանջանք...

Յ. Յովհաննիսեան

184 ԽՕՍԻՔ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԼԵՌՆԵՐ

Անխղճօրէն մեզ դատում են,
 Խօսիք Հայաստանի լեռներ,
 Եղբայրս ինձնից դատում են,
 Խօսիք Հայաստանի լեռներ:

Իմ խնդրիս չեն դնում աղանջ,
 Ասում են սուտ է քո պահանջ,
 Այս հողերը ունի էր առաջ,
 Խօսիք Հայաստանի լեռներ:

Գուցէ յիշէր դուք այն օրը,
 Որ պապս լծած արօրը,
 Յանում էր դաշտ ու ձորը.
 Խօսիք Հայաստանի լեռները:

Գիտեն իմ պապիս անունը
 Բայց ստում են ուղղութիւնը,
 Գոնէ նրանց պատմութիւնը.

Խօսիք Հայաստանի լեռները:

Հիմա ձեզ քնաց ամեն բան,
 Պէտք է դուք գաք վկայութեան,

Ո՞ւմով էք կոչում Հայաստան.

Խօսիք Հայաստանի լեռներ:

Պայծառիս վիրաւորել են

Հողերին հաւասարեր են,

Մեր կայքը օտարը տիրել են

Խօսիք Հայաստանի լեռներ:

185 ԻՍԼԱՄՆԵՐԻ ԳՈՌ ՎԱՇՏԵՐԸ

Իսլամների գոռ վաշտերը կատաղի,

Պաշարել են մեր լեռները սոսկալի:

Ելէք, ելէք, քաջ հայեր,

Արիւն թափենք անձնէք,

Վասն աղատման հայրենեաց,

Թափենք մեր վերջին արիւն,

Այս է պահանջում դարը:

Շէնիկ, Սէմալ շրջապատւած քիւրդերով,

Տաւորիկի անցքն է փակւած զօրքերով:

Մի վախենար քաջ Սասուն,

Ել թշնամուն դէմ առ դէմ,

Մեր պապերից սորված ենք,

Մեռնիլ տղամարդու պէս,

Սուր մեզ թողին յիշատակ:

Քոյր եղբօրից բաժանելու եկել են,

Հայր և որդի սպանելու եկել են,

Ի սէր Աստծու դժւար է—

Հպատակել իսլամին,

Լաւ է մեռնիլ առանց հաց,

Քան թէ յանձնել թիւրքին,

Անխիղճ են ու անասուած:

Թնդանօթների դէմ կուենք քաջ սրտով,

Մովին դիմադրենք կաթով, բանջարով:

Դէ, քեզ տեսնեմ քաջ Մուրատ,

Սուրդ շարժիր անվհատ,

Ռուսահայ եղբայրներ—

Եւրոպայի պէս անխիղճ չեն,
Դուցէ կ'գան օգնութեան:
Գարնան ելման գետի նման դուռալէն,
Թափւենք զէպի մեր գիւշմանը փոփուալէն:
Թող որոտան հրացանք,
Մեր ժայռերի ծերպերից,
Թող խոցոտւի շուն վայրն;
Շանթինք չար սուլթանի սիրտը,
Որպէս կայծակ երկնքից:
Քաջ աղջիկներ առէք վառօդ ու կապար,
Լքցրէք դատարկ փամփուշտները չարաչար:
Իսկ դուք կանայք ժրաշան,
Առէք սուր ու հրացան,
Ազատենք մեր լեռները,
Ձեր մայրական արիւնով:

Ֆարհատ

186 Ե Ր Բ Ո Ր Լ Ի Ն Ի

Երբոր լինի գարնանամուտ նոր գարուն,
Կը բազմանան վտակներդ, հայրենիք,
Շարիշար ցնծութեամբ երգով զւարթուն,
Շարժւում են բանակներդ, հայրենիք:
Օգըդ սիրուն, չուրդ սիրուն, դու սիրուն,
Պէս պէս գունով ծաղիկներդ գալարուն.
Ձեն դադարիւր աշխատելուց օրն ի բուն—
Քո հաբադատ մշակներդ, հայրենիք:
Մարդիք կուգան քո սարերդ ման դալու,
Իբր որսորդ եղնիկներդ որսալու,
Ե՞րբ կը փոխեն հրզը ուրախ կարգալու—
Քո սգազգեստ սոխակներդ, հայրենիք:
Դու դրախտն ես, քեզի սուրբ գիրքը վկայ,
Քո միջից անմահութեան հոտ կուղայ,
Հազար ափսոս մարդուց թափուր են հիմա—
Խիստ բազմամարդ վիճակներդ, հայրենիք:
Ջիւանդ

187 ԷՆ ԱՄՊԻ ՆՄԱՆ

Էն ամպի նըման խուլ որոտումով—
Սիրտըս դարձով լի՝ կըսիւ գընացի.
Էն ամպի նըման ժէռուտ սարերով,
Քուրիկ ջան, քեզնէն հեռու գընացի...
Է՛լ մի որոնիր քու ազիզ եարին
Կըսէն յետ դարձող կըտրիճներ իմ:
Ա՛խ, մենակ փընտուր իմ քաջ սեռակին
Անտէր խըրխընջող՝ լուռ դաշտերի մէջ..
Է՛լ մի որոնիր քու ազիզ եարին
Իմ ընկերներ իմ ուրախ խընջոյքում.
Բանձրիկ սարերէն օռնացող քամին
Վըստ մի բուռ հոգ կը քրցէ դաշտում...
Ու օտար մէրեր ինձի տես կուգան,
Սև հողիս վերայ արցունք կը թափեն.
Ա՛խ, օտար քնէրեր ինձի տես կու գան
Ու վերաս անո՛ւշ ծաղկունք կը թափեն...
Ա. Իսահակեան

188 ՕՐԸ ՄԷՅ ՏՐՏՄՈՒԹԻՒՆ

Օրը մէկ տրտմութիւն, տարին հազար ցաւ,
Քաշելով՝ ինձանում ոյժ էլ չի մնաց.
Լացըս, աղաղակըս եղան ոչ սակաւ,
Քանզի դիմանալու յոյս էլ չի մնաց:
Սուերի պէս անցան օրերս բոլոր,
Ո՛հ, ես անմխիթար, ո՛հ, ես սգաւոր,
Ամիսը, շաբաթը, մինչ օրը մէկ նոր,
Ականջիս հասած գոյժ էլ չի մնաց:
Այս անբաղդութիւնը է իմ մեղացէս,
Յետ կացէք իմ ջուրէս, իմ կերած հացէս,
Մայիլս իրաւ կասեմ, բացի կենացէս,
Ինձ տալու աշխարհին՝ տոյժ էլ չի մնաց:

189 ԽԱԽԱՐԵԼ ԵՄ ԻՆՉՊԷՍ ԳԻՇԵՐ

Խաւարել եմ ինչպէս գիշեր,
Իմ չորս կողմս է փոթորիկ,
Չունիմ ես սէր, չունիմ ես սէր,
Ես սիրում եմ հայրենիք:

Այնտեղ անթիւ անբաղդ մայրեր,
Որդեկորոյս ծնողներ,
Եղբայրազուրկ անթիւ քոյրեր,
Թափում են յորդ արցունքներ:

Ինձ մի սիրիր, ինձ մի սիրիր,
Ես շատ ու շատ փոխւել եմ,
Առ թաղկինակդ սրբիւր աչերդ,
Ես քեզ սիրել կարող չեմ:

Մնաս բարեաւ իմ աչքի լոյս,
Սէրդ լինի ինձ խրախոյս,
Այդ արտասուքը ես պիտ թափեմ
Որ իմ ցաւերս սփոյնեմ:

190 ԻՄ ԻՂՁՍ

Սիրտս ուրախ կեանքս անվրդով
Ազատ խօսել կուզէի,
Հոգիս հանդարտ խաղաղ կերպով
Անվերջ գործել կուզէի:—

Հայաստանի սուրբ երկիրներ
Գնալ տեսնել կուզէի,
Դաշտ և հովիտ բարձր լեռներ
Փութալ թռչել կուզէի:

Աւարայրի ասպարիզում
Նետս լարել կուզէի,
Վատ թշնամու զինւած խմբին
Ջարդել փշրել կուզէի:

Անի քաղքից քար մի բերէք
Վանայ, Մշու, մի բուռ հող
Հայաստանի ջրով շաղւած
Հայ մանուկը շինէ թող:

191 ԱՐԵՒՆ ԻԶՍԻ

Արեն իջաւ սարի գլխուն,
Դար ու դաշտում լուս չը կայ,
Հաւք ու թրոշունք մտան խոր քուն,—
Ա՛խ, ինձ համար քուն չը կայ:

Լուսնեակն ընկաւ երթըկից ներս
Կըշեռքն ելաւ երկընքում,
Զով հովերն էլ մըթընշողէս
Աստղերի հետ են զըրցում:

Միբուն աստղեր, անուշ հովեր,
Եարըս հւր ա էս գիշեր,
Պարզ երկընքի նըշխուն աչեր,
Եարըս տեսա՞ք էս գիշեր:

Լուսը բացաւ, դուռը բացաւ,
Ամպ ու զամպ է,— թօն կուգայ,
Ալ ձին եկաւ, անտէր եկաւ,
Ա՛խ, եարս հւր ա, տուն չի գայ...
Իսահակեան

192 ԹԱԹՈՒԼԻ ՔՐՈՋ ԵՐԳ

Եղբայրս թիւրքի բանտում,
Արե, լոյսի կարօտով,
Վա՛յ իմ սև օրերին, վա՛յ,
Ես ինչպէս հագնեմ կապիմ,
Նաշխուն շորեր նարօտով,
Աւա՛ղ, իմ սև օրերին, աւա՛ղ,
Ես դարդ ունիմ սարերով,
Թողէ՛ք վառւեմ ցաւերով,
Վա՛յ անբաղդ հմ, վա՛յ անբաղդ:

Ահա տարին լրանում է,
 Չեմ ստացել մէկ նամակ,
 Վայ իմ սև օրերին, վայ,
 Տխուր ու տրտում սիրտս,
 Չունի ուրախ փամանակ,
 Աւաղ իմ սև օրերին, աւաղ,
 Ես կրակոտ երգերով,
 Թողէք վառ իմ դարդերով,
 Վա՛յ անբաղդ եմ, վայ անբաղդ:
 Ես ինչպէս աւտեմ խմեմ,
 Երբ նա բանաւում ծարսէ՞ք քաղցած,
 Վայ իմ սև օրին, վայ,
 Ես ինչպէս խնդամ, պարեմ,
 Մի՞թէ խիղճւս է մեռած,
 Աւաղ իմ սև օրերին, աւաղ,
 Առանց նրան հնց մնամ,
 Լաւ է մեռնեմ վերջանամ,
 Վայ անբաղդ եմ, վայ անբաղդ:
 Ծախրատ

193 ԳԱՐՆԱՆ ԵՐԴԵՐ

Պայծառ արեւ, կայտառ հովեր,
 Աււի կարկաշ ու խոխոշ,
 Կոյս դայլայներ, ժրպտուն շողեր,
 Վարդի կոկոն ու բողբոջ,
 Անվէրք սըրտեր, անվերջ երգեր,
 Սիրոյ արցունք ու հառաչ,
 Մար ու ձորում կաղմած խմբեր
 Կ'երթան դարնան ընդառաջ:
 Դընքնւշ ձեռքեր, մատնաղ մատներ,
 Վառ պսակներ ոլորէք.
 Լոյս ճակատներ, վճիտ աչեր,
 Դարնան շուրջը բոլորէք:

Կոկոն սըրտեր, շուշան կըրծքեր,
 Անուշ երգեր բուրեցէք
 Վարդ լեզուներ, յակինթ շըրթներ,
 Գարնան վեհ մուտքն օրհնեցէք:
 Սիրուն աղջիկ, վարդի թերթիկ,
 Գարուն եկաւ իմ սըրտին.
 Ծաղկի ցողիկ, դարնան հովիկ,
 Էլ օտար չեմ քո շընչին:
 Ես վարդի թերթ, դու զով զեփիւռ
 Ինձ գուրգուրան այսուհետ.
 Ես ծաղկի ծոց, դու ցօղ ու բոյր,
 Ապրիր, ցընդիր դարնան հետ:
 Ալ-վարդերով, թարմ վարդերով
 Անկողին եմ յարդարել,
 Սիրող սըրտի արցունքներով
 Մարգարիտներ եմ շարել:
 Անտէր թըռչնիկ, որը բւլբուլիկ,
 Արի, նընջիր վարդին մէջ,
 Շուշան աղջիկ, սըրտիս ծաղիկ,
 Արի, բացւիր հոգուս մէջ.
 Արամ-Չարդ

194 ՉԱՐԹԻՐ ՈՐԴԵԱԿ

Չարթիր որդեակ, ուշ բեր, վեր կաց,
 Պատերազմի փողը հնչեց,
 Չարթիր գոչեց ձայնը հայրենեաց,
 Կենաց մահու ժամը հնչեց:
 Պատրաստել եմ քո զէնքը, քո սուրը,
 Եւ քո գօտիդ ոսկեթել,
 Եւ մի պսակ ոսկէ փետուր
 Երկինք կանխաւ պատրաստել:
 Հաւաքել եմ քո զէնքերդ,
 Ահա գլխիդ վերն կան,

Ինչպէս երբեմն քո գիրքերդ
եբբ կերթայիր վարժարան:

Միթէ դու չես յիշեր երբոր՝
Դրիչ ու թուղթ տւի քեզ,
Փոխան դոցա՝ ըսի մի օր,
Ուրիշ բան մ'ալ կուտամ քեզ:

Ահա փոխան գրչի քեզ սուր,
Փոխան թղթի կուի դաշտ,
Գնան, կուէ դու քաջի պէս,
Ուրախացուր տրտմեալ ազգդ:

Ելիր կապեմ սուր մէջքիդ
Ասպար կախեմ քո վզէդ,
Եւ մի գրօշակ ոսկէփետուր
Թող ծածանի աջ թևէդ:

Խրիմեան-Հայրեկ

— օ —

195 Ա. Ն. Լ. Ը. Ռ. Ե. Լ. Ի

Անլընդի վըշվըշում է
Պղտոր ջուրը Դիրէդի,
Նրա ափին կանաչում է
Մինակ շիրիմն իգիթի:

Նրա շուրջը հէգ սիրունին
Թնդացնում է ողբ ու լաց,
Ձայն է տալիս իր Սարօին
Ու պարտում մոլորած:

Եւ հոսում է գիշեր ցորեկ
Արցունքն անբախտ աղջկայ,
Բայց իր սիրած տղան երբէք
Չկայ, չկայ ու չկայ:

— ... Սիրուն աղջիկ խնչ ես լալի
Էդպէս մինակ ու մոլոր,
Ի՛նչ ես լալիս ու ման գալիս
Էս ձորերում ամեն օր:

Թէ լալիս ես՝ վարդ ես ուզում՝
Մայիս կը գայ, մի քիչ կայ,
Թէ լալիս ես՝ եարդ ես ուզում,
Ա՛խ, նա գնաց, նա գնաց...

Յ. Թ.

196 ՍԵՒ ՄԻԶԱՐԸՍ

Սև միզարբս ձօճք եմ արեր,
Ճօճքն եմ կապեր ծառերէն.
Լալէն, լալէն քուն է մըտեր
Իմ որբ բալէն, իմ լալէն.

Նանիկ էրան, նանի, դար-դար,
Դարդեր ունիմ, քանց ծով ու սար:
Չար թըշնամու հըրէն, թըրէն
Փախած, ընկած սար ու քար.
Դեղի հար լուս սըրտիս վըրէն
Գըրկած լացի սար ու քար:

Օր, օր, բալաս, օր, օր, նանի,
Քամբախտ մէրըդ հարըդ տանի:
Ծիծըս կըրծքիս կըպած, ցամքած,
Է՛լ կաթ չունեմ քեզ տալու.
Սոված, ծարաւ թափըս կըտրած
Օրօրելու ու լալու...

Օր, օր, նանի, մի լայ, մի լայ,
Իմ մէկուճար աղիդ բալայ:
Ցորեկ եղաւ, հիմի հանդէն
Կըթանն եկաւ, մերը հար ա:
Վախ, մեր հօտը էն-դուճմանը
Չարկեց, տարաւ, ուր մ, չը կայ:

Նանիկ էրան, մի լայ, մի լայ,
Սև օրերիս նըշխուն լալայ.
Բըռնաւորը թուրը քաշեց,—
Արուն կապեց սար ու ձոր

Կարմիր-կարմիր արցունք թափեց
Մեր վաթանի սար ու ձոր,
Իմ աչքի լուս բալէն դուն ես.
Սե սարերի լալէն դուն ես:

Ա. Իսահակեան

o—

197 ԴՈՒՔ ԻՆՉ ՉԱՅՆ ՄԻ ՏԱՔ

Դուք ինձ ձայն մի տաք, դեռ պիտի քնեմ,
Դեռ պիտի ննջեմ հանգիստ ու խաղաղ,
Մինչ այս քայքայւած խախուտ աշխարհը
Վերանորոգման դիմէ անյապաղ:

Յայնժամ պիտ դարթնիմ, այո, ես յայնժամ,
Երբ կուգայ Չատիկ, սուրբ օր Յարութեան,
Մեր տխուր երկիր դաժան ցըրտերից
Կազատէ՝ տալով գարուն փրկութեան:

Իմ սգաւոր հոգին յայնժամ կը հրճւի՝
Երբ իմ հայրենեաց հովիտն ընդարձակ,
Երբնեանդ ծաղկօք կը բացւի ազատ,
Մէջ տեղը ծլած կապուտ մանուշակ:

Մի կողմից լսւի խոխոջ առակաց,
Միւսից թռչնոց մեղեդին քաղցրիկ,
Անուշ հովերի գուրգուրանքներով,
Ողջունեն իրար թփեր անմեղիկ:

Բացւի մեր երկրից բուք ու մառախուղ,
Ամպ, փոթորիկներ, մրրիկ ցրտաշունչ,
Նոցա տեղ գարնան անուշիկ հովեր
Մերձեալ հնչեն խաղաղ — անմոռնչ:

199 ԱՆ ՏԻՔ ԻՆՉ

Ա՛խ, տէք ինձ քաղցր մի քուն,
Կեանքից հեռու սլանամ,
Այն աշխարհը, ուր ինդութիւն,
Ուր սէրն է միշտ անթառամ:

Քեքուշ վարդերն ինձ բարձ լինին,
Վառ կանաչից իմ վերմակ,
Նոցա բոյրը զւարթագին,
Ծծեմ անվերջ ես անյապ:

Եւ խայտալով իմ առաջին
Վտակն անուշ խոխոջէ,
Մի թարմութիւն եղեմային,
Չորս բոյրքս տարածէ:

Եւ ինձ ժպտի արշալուսին,
Գարնան մատաղ արիղակ,
Եւ գիշերով իմ ճակատին,
Խաղայ զողտրիկ վառ լուսնակ:

Եւ աչաղեղ կոյսն ականջիւս
Իւր մեղեդին նւագէ՝
Եւ հերարձակ սիրով վզիս
Փարէ, մեղմիկ փաղաքէ...

եւ յաւիտեան վայելչութիւն
Դրկէ հողիս, չյագենամ...
Ա՛խ, տւէք ինձ քաղցր մի ըուն,
Հեռո՛ւ, Հեռո՛ւ սլանամ...

Յ. Յովհաննիսեան

200 ԱՅ ԻՄ ՍԻՐՈՒՆ

Ա՛յ իմ սիրուն, հազար սիրուն,
Դրախտի խնձոր, աղուշ-մաղուշ,
Ա՛յ եղբայնի շաքար ծորուն
Բայց նրանից քաղցր ու անուշ:

Սիրուններում ընտիր սիրուն,
Ի՛նչ լաւ Աստուած է քեզ գըծել.
Կաթնով շաղած են մոլորուն,
Քո թաքցրած շամամ ծծեր:

Եւր, կըմեռնես—կը գայ օրը—
Ծոցդ երկինք չես դրկելու.—
Ճիճուն կուտէ այդ բոլորը,
Մի՛թէ ինձ ես լոկ զրկելու:

Ն. Գուշակ

201 Ա՛խ ԻՄ ՍԻՐԵԿԱՆ

Ա՛խ, իմ սիրեկան, ինձմէ հեռացար,
Քեզ ի՛նչ գէթ արի, որ ինձ մոռացար,
Վերջէ թէ էդ էր, էլ հէր մօտ կացար,
Քու սրտի սէրը ինձ հէր խոստացար:

Սուր էշխիդ նետը սրտիս խփեցիր,
Քո սիրոյ կրակը ջանս գցեցիր.
Մտիս վէրքերին մըլհամ չը բռեցիր,
Էրած ու խորած, մտէդ քցեցիր:

Արի սիրեկան, ինձ մէ ուսմ արն,
Երեսդ մի շուռ տուր, ինձ մտիկ արն,
Խղճն, քո զուլին, մէ ականջ արն,
Քո քաղցր ձէնին ինձ արժան արն:

202 ԾԱՂԿՈՅ ՄՏԱՅ

Ծաղկոց մտայ—սիրտս էրւած, հարոտ էր,
Եարոտ սիրտըս աղիկ հարիս կարօտ էր:

Աղիկ հարիս ձէն տըւեցի ձէն չըկար,
Ծաղկանց միջին անուշ վարդըս էլ չը կար:

Անգութ հարըս սրտիս հետը—խաղ արեց,
Թողեց, գնաց, իմ ջիգեարը դադ արեց:

Երգիչ դարձայ, պտուտեցի սար ու քար,
Ձէն տըւեցի անուշ վարդըս էլ չը կար:

Աստուած սիրէք, ասէք՝ հարըս հէր գնաց,
Աղիկ հարըս անուշ վարդըս հէր գնաց:

Էն ի՛նչ դու է Էն ոսկեպատ վանդակում.
Էն ի՛նչ վարդ է ոսկէջրած բաժակում.

Ա՛խ, էն հիւանդ իմ խեղճ հարն է բանտարկւած
Ա՛խ, էն թշուառ իմ ալ վարդն է թառամած...
Ծ. Թ.

203 ԳԻՇԵՐ ՅՈՐԵԿ

Գիշեր ցերեկ մորմորում եմ, ի՛նչ անեմ,
Կարօտդ քաշում եմ տարով նազանի,
Հանդիստ չունիմ, անդադար եմ քեզ համար,
Յաւերս թեթեցուր սիրով, նազանի:

Մէկ տեսքդ տեսնողը քեզնից կամաչէ,
Ծանօթացիր, սիրականիդ ճանաչէ,
Հազած զգեստդ ալ ու կանաչ է,
Փաթաթել էս ճերմակ զարով նազանի:

Թալալօղլին խմեց երազում թասը,
Քաղցրանաս, դու մեղի անուշ բարն տաս.
Երանի այն օրւան, որ միւր տունը դաս,
Պտըտւիմ գլխովդ բարով, նազանի:

204 ՍԻՐԱՎԷՊ

Թէ ինչպէս էինք մենք իրար սիրում:
Դա յայտնի է մեզ, մէկ էլ Աստըծուն.
Մեր սէրը չունէր գըրեթէ սահման.
Պաշտում էինք մենք՝ նա ինձ հս նորան:

Բայց չէր վիճակած, տարաբախտարոր,
Միասին գընալ մեր կեանքի ուղին,
Նա մի ամուսին գըտաւ իր համար,
Եւ հս էլ գընալ ինձ համար մի կին:

Պարունը գընաց և նորից եկաւ,
Եւ այսպէս երկար տարիներ անցան.
Սակաւ առ սակաւ մեր սէրը հանգաւ,—
Եւ մենք մոռացանք՝ նա ինձ, հս նորան:

Բայց ահա մի օր ամառանոցում,
Երբ մանկիկներին առաջը դրած՝
Նա ման էր գալիս ծառուղիներում՝
Իր ամուսնուն հետ թեւոցուկ արած:

Մենք իրար տեսանք, իրար նայեցինք,
(Նա գեղեցիկ էր առաջւայ նըման).

Անցած օրերը նորից յիշեցինք—

Եւ կարօտեցինք՝ նա ինձ, հս նորան:
Լ. Մանուկեան

205 ԱՂՋԻԿ ԱՐԻ՝ ՄԷԿ ՊԱՉ ՏՈՒՐ

Աղջիկ արի՛ մէկ պաշ տո՛ւր, ջանիդ մատաղ,
Ես մեռնում եմ, քեզ ու քու նանիդ մատաղ,
Մատնեցումդ ոսկէ մատանիդ մատաղ,
Նախ ինչ հս անում քարզահ ու բանիդ մատաղ,
Կարմիր սուրաթ՝ սպիտակ կուլ չանիդ մատաղ:

Հաւութիւնը լաւ կուլի աշխարհումս,
Քեզանից աւել էլ ճար չունի մ՝ ճարումս,
Թէ մարալ հս, եկ ման արի սարումս,
Ես կաղնած եմ իմ տւած իղարումս,

Հարսանիքդ կու նստի այս տարումս,
Ծծիդ վրէն կախած նշանիդ մատաղ:

Աշխարհումս չի ճարելի քո դօլիցը,
Թէկուզ բերեն Հինդ ու Ստամբուլիցը,
Խելքս գնաց՝ գուրս եկար էն դօլիցը,
Ձէյրանի պէս տեսայ եկար չօլիցը,
Կաքաւի պէս ձայն հս տալիս քօլիցը,
Անուշ խօսքիդ՝ ճարտար բերանիդ մատաղ:
Ես քեզ համար մեռած եմ թաղածի պէս,
Գիշեր ցերեկ մալուլ եմ շաղւածի պէս,
Խելքս գլխէս դառել է քաղւածի պէս,
Ձիգնարս էլաւ նարին մաղւածի պէս,
Նարգիզ, սուսան, սըմբուլ հս քաղւածի պէս,
Բեր հոտ առնեմ վարդ ու բհնանիդ մատաղ:

Էշխի բանը խօմ գիտեմ ինչպէս կուլի,
Մինչի իրան հասնի ջանը կէս կուլի,
Մէկ պաշ որ տաս, Թէ՛նրանը ինձմէն դէս կուլի,
Երկնքի մայաքնները քեզ պէս կուլի՞,
Ապա տեսներ ճւղ հապուստը էդ պէս կուլի՞,
Կարմիր շապիկ կանաչ մինթանիդ մատաղ:

Թէ բիւլբիւլ հս, բաս ի՞նչու չես բաղումը,
Կարմիր վարդ հս, բաց էլած եափըղումը,
Լուսնակ հս չարխի մաղալաղումը,
Կայսերի պէս կանգնել հս օթախումը,
Միսկին-Բուրջուն պահել մի դութաղումը,
Թամրահ արահ, թո՛ղ՝ բու դիւանիդ մատաղ:

— օ —

206 ՍԵՒՈՐԱԿ ԱՉԵՐ

Սևորակ աչեր հրաշալի աչեր
Գեղեցիկ աչեր սքանչելի աչեր,
Հէնց որ քեզ տեսայ խելագարեցայ
Քեզ համար միայն աշխարհ մոռացայ:

Ձը տեսնէի ես բեզ, չէի տանջւել,
 Կապրէի մի դար ուրախ և զւարթ,
 Դու աչեր սիրուն, աչեր գեղեցիկ
 Խլեցիր ինձնից իմ անդորրութիւն:

Երբեմն երազում տեսնում եմ ես բեզ:
 Եւ կարծում եմ թէ՛ բախտաւոր եմ ես,
 Չարթնում եմ յանկարծ շուրջս մթին
 Չկայ մի ընկեր, չկայ կարեկից:

Դեռ չի թառամել քո վարդն ինձ տւած
 Նշան սրբութեան գրկախառնութեան,
 Պոկեցիր սիրտս անգութ անաստւած
 Եւ մոռացար ինձ այժմ և յաւիտեան:

207 ԱՍՏԻԱԾԱԾՆԻ ՍՈՒՐԲ ԿԻՐԱԿԻՆ

Աստուածածնի սուրբ կիրակին,

Արեւ դեռ չէր ծագել,

Գեղեցկուհին իջաւ այգի,

Կանաչ-կարմիր էր հագել:

Եւ մանրաքայլ, յուշիկ-յուշիկ,

Պատրուսնին նա անցաւ,

Բաղեց խաղող-մեղր անուշիկ,

Շար շրմաթի մէջն ածաւ:

Բայց շրմաթը վեր քաշելիս,

Նրա տակից լուս ցողաց—

Արեւ չը կայ, մէզն է լալիս,

Ինչո՞ւ այգին շողշողաց...

Իսկ խաղողը—այ դաւաճան—

Խայտաց ծոցում խենթի պէս,

Լեզու առաւ, կանչեց «Չան, Չան,

Մուրազս առայ վերջապէս:

Լաւ է մի ժամ ինձ այս անուշ

Ծոցում քաղցր տրորւիլ,

Բան մայր-ճիւղիս վրայ մուշ-մուշ,

Տարիներով օրօրւիլ:

Ն. Բուշակ

208 ԹՈՒՐ ԻՄ ՍԷՐ

Թո՛ւր իմ սէր սրտիս խորքից,

Գնա՛, դա՛իւր սիրունուս,

Նրա քնքոյշ սրտի խորքում,

Դիր կրակը, իմ սիրուն:

Եւ նա կըզգայ այն ժամանակ,

Թէ ինչ է իմ տանջանքս,

Չօր ու գիշեր միշտ հանապաղ,

Մաշում է իմ խեղճ կեանքս:

Կամ իմ նախշուն աչքերիցս,

Թո՛ւք շանթ ու սլաքներ

Շանթէք կուրծքը իմ սիրունուս

Բացէք սիրոյ խոր վէրքեր:

Այն ժամանակ ո՞վ դու անգութ,

Իմ վիճակիս կը խղճաս,

Թէ ինչ աղի արտասուքներ,

Թափել եմ ես հանապաղ:

209 Ա. Ր Ա. Չ

Արագն եկաւ լալիին տալով

Ժեն քարերին ափին տալով,

Ո՞րտեղ թաղեմ ես իմ դարդը,

Չոր գլուխս, տափին տալով:

Այ իմ Արադ, ջուրդ վարար,

Սիրուն եարիս եարաբ տեսնը,

Ես չհասայ իմ մուրաղիս,

Արնդ, եարաբ կարօտս առնը:

Ամպերն ընկան Մասիս սարին,

Կարօտ ֆափի ես իմ եարին,

Աստուած սիրես, էրւած սրտիս,

Ջուղապ բերես եկող տարին:

Գիշերն անքուն գիւր կը գրեմ,

Արտասուքս գետ կը շինեմ,

Աբաղ ծէգը ջրիդ չառած,
Իմ սե դարդը քեզ կ'ընենամ:

Կասես շողթը քարին ընկաւ,
Կրակն իմ սրտին մէջն ընկաւ,
Կամար ունքից, թուխ աչքերից,
Յաւն իմ ջիւան ջանքս ընկաւ:

Յ. Յովհաննիսեան

210 ՈՒՐՏԵՂ ՍԻՐՈՒՆ

Ուրտեղ սիրուն կին կը տեսնիմ,
Կը նորանան դարդերըս,
Ու երբ անուշ երգ կը լսեմ,
Կը խորանան դարդերըս:
Սահման չունին, դարման չունին,
չեն վերջանում չեն անցնում,
Ախ, մահւան պէս, սե մահւան պէս,
Իմ դարդերըս, դարդերըս...

Զառ յոյսերով, անմահ սիրով
ես քեզ խորունկ սիրեցի.
Աստղ ու երկինք—մատաղ սիրտըս
ոտներիդ տակ փռեցի.
Սէր չը տւիր, ու աշխարհէն
սիրտըս կտրաւ, Ծուռն ջան,
Ախ, զմրուխտէ, ախ զմրուխտէ
Իմ յոյսերըս իմ սէրըս...

Կարօտ կեցայ կընոջ սիրուն—
սրբոտի ոսկի արեւին,
Պապակ կեցայ մութ սարերին,
բաշը փրփուր նըժոյզին.
Կեանքըս անցաւ թեւեր թափ,
սիրտը կտրած սազի պէս,
Ախ, ծովէն խոր, սարէն՝ ծանրը
Իմ դարդերըս, դարդերըս...
Աւ. Իսահակեան

211 ՍԻՐԵԼԻԻ ԻՆՁ ԱՏԵԼ ԵՍ

Իմ սրտին աղ ես արել, Ինձ տեսնելու տուր բարով
Ջիգարս դաղ ես արել, Խորհուրդդ յայտնէ դրով,
Ինձանից հեռացել ես, Ինձ հօ մորթել չես սրով,
Ինձ բէղամաղ ես արել: Անտուր մատաղ ես արել:
Դու ես իմ սիրահարը, Աստ տեսնեմ իմ մեղը,
Բաշկա տանեմ քո ճարը, Հալեւայ է սրտիս եղը,
Դիւխս տեւ չես քարը, Երկու ծծիդ մէջ տեղը.
Կիսակնդան ես արել: Բաղչա ու բաղ ես արել:
Շատ մարդկանց ես խաբել Դու ես իմ սիրականս,
Սիրոյդ ես եմ կրակել, Մի մաշիլ ջիւան ջանս,
Ինձ հօ թոկով չես կապել, Երեք տարւայ դիւշմանս,
Ամա դուգաղ ես արել: Նոր բարեկամ ես արել:
Սիրելիդ էի ատել ես, Մայիլ եմ դօշիդ խալին,
Ատել ես նախատել ես, Անուշ խելը ու քամալին,
Ջիգարս կտրատել ես, Խղճալի Գուրջի-օղլին,
Արնում շաղախ ես արել: Կարկտահար ես արել:

212 Զ Ի Լ Ֆ Ե Ր Դ

Սանդրի, թող թափի խէտ շող երէսիդ,
Բամին իկեա տանի—բերի զիլֆերդ,
Աշխարհքս խինգ օր ի, մարդու չի ֆալ,
էդ էլ մի դեօրվանի թող բշի զիլֆերդ:
Մէկն Իսպահանի, մէկն Բեաշանի.

Առնող բազըրդեանի տունը կը շինի,
Սազար խիտ էլ խիտ ապրուածին կ'ուի,
Հալամ տէլ էժան ի, մի տու զիլֆերդ:
էդ երկունս էլ Յարութիւնին ֆարման ի,
Ինձ մէ դարդի քցիր առանց դարմանի,
Հալոյ-հալոյ արան, թալ վիզդ կանի,
Վեա ու չուզի աչքը խանը զիլֆերդ:

213 ԳԻՇԵՐ ՅՈՐԵԿ ԿԸ ՀԱՌԱԶԵՄ

Գիշեր ցորեկ կը հառաչեմ, ախ, օրիորդ քո սիրողը
Սև աչքերուդ վարդ այտերուդ զարնեցայ ինչ օգուտ,
Աչքերուդ այտերուդ և ոսկէթել մաղերուդ,
Միայն քեզի սա կ'աղաչեմ որ ունենաս քիչ մը գութ:

Գիտես, անգութ, որ իմ սիրտս չի դիմանար այս ցաւուն
Գեղի համար ալ չի դադրիր աչքիս արցունքն օրն ի բուն,
Գեղ միայն կը յիշեմ թէ քուն ըլլամ թէ արթուն,
Թէ մութ ըլլայ միտքս կուգաս նոյնպէս և առաւօտուն:

Շատ աղւորներ թէն տեսայ, սիրտս միայն քեզ սիրեց,
Ո՛հ, չեմ գիտեր ըսէ ինձի, թէ քու սրտիդ ո՞վ տիրեց,
Ա՛խ քո խաթուն բարի մայրիկդ իրեն փեսայ ո՞վ ընտրեց,
Գիշեր կըլլամ քու մօրկանդ, եթէ զիս գուրկ չի ձգեց:

Ուրախ էի, գիտե՞ս որ օր մը ես քեզի նստեցուցի,
Սա ներսիդիս ինչ կայ չկայ, ամենքն ալ հասկցուցի,
Անուշ բոյրդ զիս թովեց, քենէ վարդ մը փրցուցի,
Այն ինչ օր էր, ինչ ժամանակ, խելքս գլխէս թոցուցի:

214 ԻՆՁ ՈՒ ԻՄ ՍԻՐԵԿԱՆ

Ինձ ու իմ սիրեկան հարին մէ տարի բերած
գիղկնաք,

Ախ քաշեկն սըրտիս մէջըն արունըն մերած գիտենաք,
Գիշեր ցորեկ հարի խաթու ջիգարըս էրած գիղկնաք,
Աչքըս թաց, բերանս ցամաք, լեզուս հիւ բերած
գիղկնաք:

Սիրտըս փութումըս թուլացաւ անդաշնորդ զախ
անկէն,

Ուշկ ու միտքըս խոնրվեցաւ խուռըն խուռն խաղ
հանկէն,

Աչքեմէս ջուհարըն գընաց՝ հարին կարօտ՝ ախ անկէն,
էլ ապրելու ումիկ չունիմ, իմ օրըս կերած գիղկնաք:

էրած խորված ման իմ գալի, մէ տիղ չըկայ մաք
ունենամ,

Լիզվով չիմ կանացի ասի, թէգուդ խօսքըս փարդ
ունենամ,

Ափսոսալու հազար ափսոս՝ իս էնդաղա դարդ
ունենամ:

Էշխէն ուշկ ու միտքըս կապած, ինձ ջըրի տարած
գիտենաք:

Սիրտըս փութումըս սգուր է, ալ աչկիւրըս լաց է
անում,

Ծովըն նընգած ամպի նըման դօշ ու եախէս
թաց է անում,

Քանի վուր մըհլամ իմ ղնում, դուգունս էլ խիստ
բաց է անում,

Հալվեցայ արնաքամելի՝ հարէս հիդ արած գիտենաք:

Օվ տեսնում է, էս է ասում «վայ քու դարին
Սայեաթ-Նօլա»,

Համաշա քիզ պիտինք տեսնի՝ աչքդ արին,
Սայեաթ-Նօլա»,

Ինչո՞վ չէլաւ, չըռաստ էկար մէ լաւ հարին,
Սայեաթ-Նօլա»:

Ումբըս էրազի պէս գընաց՝ ծառըս չը խերած գիտենաք:

215 ՄԻ ԼԱՐ ԲԼԻՌԻԼ

Մի լար բլբուլ քիզ մի տանջիր,
Որ փոթորիկն անիրաւ:

Վարդ սիրուն, վարդ կարմիր,
Թփից պոկեց ու տարաւ:

Կոնցնեն օրեր կ'գայ կրկին,

Մի նոր գարուն վարդաբեր,
Եւ մոռացած քո վիշտը հին,
Նորից կ'երգես վարդի սէր:

Բայց վաճ կեանքին այն խեղճ երգչի,
Որ վաղաժամ որբացաւ,
Իւր սիրելի խօսող վարդից,
Նա յաւիտեան զրկւեցաւ:

Երգչի համար զարուն չի դայ,
Եւ ոչ նոր վարդ կ'սիրէ,
Նա պէտք է լայ, պէտք է սգայ,
Մինչ յաւիտեան պիտ' լռէ:
Ա. Մատուրեան

216 ԴԱՐԴԸՍ ԼԱՑԻՔ

Դարդըս լացէք, սարի սըմբռւլ,
Ալւան ալւան ծաղիկներ.
Դարդըս լացէք, բաղի բըլբռւլ,
Ամպշող երկնուց զով-հովեր...
Երկինք-գետինք զըլխուս մըթնան,
Անտուն-անտէր կուլամ ես.
Եարիս-տարան—ջանիս-տարան,
Հոնգո՛ւր-հոնգո՛ւր կուլամ ես...

Ա՛խ, եարս ինձի հանեց սըրտէն,
Անճար թողեց ու գընաց.
Սըրտիս սաւզէն-խորունկ հարէն,
Անդեղ թողեց ու գընաց...

Դարդըս լացէք, սարի սըմբռւլ,
Ալւան-ալւան ծաղիկներ.
Դարդըս լացէք, բաղի բըլբռւլ,
Ամպշող երկնուց զով-հովեր...
Ա. Իսահակեան

217 ՍԻՐՈՒՄ ԷԻ...

Սիրում էի երբեքն քեզ,
Այժմ ես տակաւին,
Իմ սրտումը դու ապրում ես,
Բայց ոչ ուժով քո նախկին:

Առաջ հնչում էիր մաքուր,
Որպէս բիւրեղ իմ հոգուն.
Որպէս սիրոյ նախանձ ե հուր.
Տաք արիւնս բորբոքում:

Այժմ որպէս վաղուց մեռած,
Բարեկամի յիշատակ,
Կամ մանկութեան օրով սիրած
Մի հին երգի եղանակ:

Քո անունդ այժմ յիշելիս,
Էլ չեմ ասում հոգեմակ,
Չեմ աշխատում քուն մտնելիս,
Որ քեզ տեսնեմ երազում:
Բայց զարմանքով երբեմնապէս,
Մտածում եմ ակամայ,
Ի՞նչու էլ դու սիրելի չես,
Ինչո՞ւ ես քեզ մոռացայ:

218 ՈՒՍՏԻ ԿՈՒԳԱՍ

Ուստի կուգաս, զարիւր բըլբռւլ,
Դու մի լաց լի, ես եմ լալու,
Դու վարդ փնտռէ ես գողալին,—
Դու մի լաց լի, ես եմ լալու:

Արի, բըլբռւլ խօսի բառն,
Օխնւի քու էկած սարն,
Քե վարդ էրեց, ինձ իմ հարն.—
Դու մի լաց լի, ես եմ լալու:

Ման եմ գալի զիդարի հետ,
Վունց զարիւր բըլբռւլը հարի հետ,
Դու վարդի հետ ես հարի հետ,
Դու մի լաց լի, ես եմ լալու:

Սալվիի նման կանաչ եմ,
Արի, խօսի, ձայնդ ճանաչեմ,
Դու վարդ կանչի, ես եմ կանչեմ,
Դու մի լաց լի, ես եմ լալու:

Ղարիբ բըլբուլ, ձայնիցդ մալում,
Ես ու դու էրվենք մէ հալում,
Սայեաթ-ն ուլէն ասաց՝ զալում
Դու մի լաց լի, ես եմ լալում:

219 ԴՈՒ ՉԵՍ ՀԱԻԱՏՈՒՄ

Դու չես հաւատում թէ քեզ եմ սիրում,
Թէ գիշեր ցերեկ անքուն անհանգիստ,
Միայն քեզ համար մտածում եմ միշտ,
Դու չես հաւատում, որ քեզ եմ սիրում:
Թէ քո վառ սիրով ես հիւանդ պառկած,
Ուժն սպառած լեզուն չորացած,
Ասեմ քո սիրուց հոգիս կաւանդեմ,
Դու չես հաւատում որ քեզ սիրում եմ:
Բայց եթէ յանկարծ ես խելագարւիմ,
Ձեռներս ծոցիս փողոցներ շրջիմ,
Եւ սիրոյ երգը երգեմ սգալով,
Դու չես հաւատում, որ քեզ եմ սիրում:
Վերջապէս թէ քո սէրը յաղթելով,
Սպանէ յանկարծ վերջիս շունչս տալով,
Քեզ համար միայն արիւնս թափեմ,
Դու չես հաւատում, որ քեզ սիրում եմ:
Թէ սառ դիակս ամփոփւած լինի,
Մի քանի չոր չոր տախտակների մէջ,
Ընկերներս տանին դազաղս գրկած,
Դու չես հաւատում թէ քեզ սիրում եմ:
Ամէնքը դառն արցունք թափելով պիտի,
Ինձի համբուրեն հրաժեշտ տալով,
Դու չես մօտենալ գէթ վերջին անգամ,
Բարեւ տալու մինչև յաւիտեան:
Ծնողք բարեկամք երկինք և երկիր,
Իմ սիրոյս համար վկայ եմ կանչում,
Որ սիրեմ անկեղծ դու էլ ինձ սիրես,
Դու չես հաւատում, որ քեզ եմ սիրում:

Երբ արե լուսին խաւարին յանկարծ,
Երբ ինձ իջնեն խաւար գերեզման,
Գերեզմանիցս էլ մի ճիշ կարձակեմ,
Որ քեզ եմ սիրում էլ չես հաւատում...

220 ԻՄ ՍԻՐԱԿԱՆԻ ԿԱՐՕՏԻՑ

Իմ սիրականի կարօտից տարւած՝
Տեսայ փողոցում նրան իմ դիմաց,
Ծով-ծով աչքերը գետին խոնարհած,
Շիկնած, ամօթխած բարեկց կամաց:
Եւ ինչպէս շոգում՝ սառն աղբիւրին
Հանդիպի յանկարծ ծարւած ճամբորդ,
Հըպի շրթունքով կենսաբար ջրին
Եւ ծծէ ագահ այն ջրից յորդ-յորդ:
Ես խենթի նման հարիս գրկելով՝
Պինդ պինդ պաշնցի աչքերը խորին.
Վա՛յ ինձ—նա գնաց լալով, կրկնելով
«Խայտառակ եղայ օրը կէսօրին»:

Ն. Բուշակ

—o—

221 ՈՎ ՍԻՐՈՒՆ ՍԻՐՈՒՆ

Աշխարհն ընդհանուր քո սիրոյդ համար
բաշում է փափագ, ով սիրուն սիրուն,
Ձի լինիլ քեզ պէս ամենայն երկիր
փայլուն արուսեակ, ով սիրուն սիրուն,
Կոտանաւ համբաւ, քիչ էլ սպասէ,
կուգայ ժամանակ, ով սիրուն սիրուն,
Փառք ու պատիւ քեզի կ'յանձնեն
բոյրիդ նմանակ, ով սիրուն սիրուն,
Եղեմեան ծաղիկ, հայրենի հոգով
սնւած մանիշակ, ով սիրուն սիրուն,
Հոգիդ անարատ, տեսքդ գերազանց,
մէկ հատ օրինակ, ով սիրուն սիրուն:

Սրտիս ու հոգոյս մխիթարութիւն
 քեզանով է միշտ, ով դեղատու կին,
 Յոյսս դրած եմ ես բոլորովին
 սիրելոյդ վերայ Աշխարհատիկին,
 Ազնիւ թագուհի շնորհօք լեցուն,
 այցելութիւնդ է մեզ կաթողին,
 Ձարգացած մտքով եւրոպացու պէս,
 թէկ ասում են քեզ ասիածին,
 փնտռում են քեզի շատ սիրահարներ
 աշխարհիս մէջը սրտով լալագին,
 Բացի քեզանից թէ լոյս էլ լինի,
 չէ մեզ ընդունակ, ով սիրուն սիրուն:
 Ի՞նչ կլինի արդեօք արժան համարես
 դէպի մեր կողմը գաս այցելութեան,
 Փափագդ քաշող տեսնում ես շատ կայ,
 պատկերդ ցոյց տուր լինինք բաւական,
 Քեզ սիրողներուն դու մի չարչարիր,
 քիչ խնամք արա՛, անոյշ սիրական,
 Լնւր պաղատանքս, ով իմ սիրուհի,
 վիրաւոր սրտիս տուր դեղ ու դարման,
 Ո՛չ դու մեզի պէս կարող ես գտնել
 և ոչ մենք քեզի մէկ համաման,
 Դու մեզ թագուհի մինչև յաւիտեան,
 մենք քեզ հպատակ ով սիրուն սիրուն:
 Զիւանի.

222 ԱՂԶԵԱՅ ԵՐԳ

Հանգիստ իմ անուշ, անցար գնացիր,
 Միայն վէրքն անբոյժ սրտումս թողուցիր.
 Սոխակ գեղեցիկ կանաչ պարաիզում,
 Երգելով քաղցրիկ ինձ չէ գրաւում:
 Քեզանով միայն երջանիկ էի,
 Տիկին ինքնիշխան ինձ կարծում էի.
 Յերեկը մենակ փակւած սենեակում,
 Ողբում եմ անյագ ոչ ոք չէ լսում:

Գիշեր է գալիս մահիճ եմ մտնում,
 Տրտում է հոգիս քունս չէ տանում.
 Մազերը թուխ երկայն, աչերը գրաւիչ,
 Ի՛նչ հասակ, ի՛նչ ձայն, ի՛նչ հոգի կտրիճ:
 Ո՛հ, սիրտս այրւած ողջ քեզ է կանչում.
 Ողջ քո անմոռաց անունդ եմ յիշում,
 Անգութ ինձ խաբեց, ուրիշին սիրեց,
 Ա՛խ, նա ինձ դեռ վաղ, պատրաստեց դադադ.
 Ս. Շահազիզ

223 ԱՍՈՒՄ ԵՆ ԹԷ

Ասում են թէ սիրեկնի հետ սէր չունիմ,
 Յետը ընկնես, զարարն աւել խէր չունիմ.
 Իմ տեսնողն ասում է զարդեր չունիմ,
 Վայ, ի՛նչ անեմ, զարդերիս ընկեր չունիմ
 Հէնց գիտում են սրտումս ցաւեր չունիմ:
 Լսիր ցաւըս, ինձ դեղ արա՛, սիրեկան,
 Ծոցիդ միջին մէկ տեղ արա՛, սիրեկան,
 Որ տեղ կուգես է՛ն տեղ արա՛, սիրեկան,
 Թէ մարդ խօսի, ինձ մեղ արա՛ սիրեկան
 Աշխարհումս քեզնից աւել տէր չունիմ:
 Էժան չէ սէրդ, գիտում եմ թանկ ունիս,
 Քո սիրողիդ կըխմացնես բանգ ունիս,
 Վաղ գիտէի, որ էդպիսի հանգ ունիս.
 Երկնքի պէս օրը հարիւր ռանգ ունիս.
 Լուսին ասում է քեզ պէս պատկեր չունիմ:
 Քեզնից չունիմ մէկ սալամ տալ, ինչ տեսնո՞ւ
 Աւել չունիս գնալ ու գալ, ի՛նչ ասեմ,
 Դու իղբալով, ես բէիղբալ, ի՛նչ ասեմ,
 Երեսիդ կայ թանկագին խալ, ի՛նչ ասեմ.
 Խալիդ գինը թէ գին դնեն, ջէր չունիմ:
 Սէր ուզում ես, ինձ անես, լաւ կանխո՞ւ
 Լաւ անունըդ աշխարհումը չաւ կանխո՞ւ

Սիրահարիդ ձեռումդ գրաւ կանես,
Թէ մոռանաս նրան մեծ դարդ ու ցաւ կանես,
Նա էլ կասէ, ես ողջում ախպէր չունիմ:

Ինչո՞վ չիմացար քու լաւ ուղողդ թիւ է,
Քանի որ սաղ է, պէտք համաշա գովէ,
Սէրը որ կայ, մէկ անպատմելի ծովէ,
Մէկ օր արի քու Քամալուն բարովէ.
Ճանապարհին մնալով աչքեր չունիմ:

224 ՀԱՅՈՑ ԱՂՋԻԿՆԵՐ

Հայոց աղջիկներ՝ ձեր հոգուն մատաղ,
Երբ միտքս էք գալիս, ասում եմ ես ան,
Հալվում եմ հալվում, օտարութեան մէջ,
Ա՛խ, սիրտս խորովում ցաւիս չկայ վերջ:

Երբ կարմիր գինին բաժակումս ածած,
Սեւանիս վերայ առաջս է դրած,
Աչքս ակամայ վերան եմ ձգում,
Ձեր սիրուն պատկերն եմ մէջը տեսնում:

Տեսնում եմ ե, անխ, միտքս է մոլորվում,
Դառն արտասունքով՝ աչքս պղտորում,
Կարծում եմ բոլոր աշխարհը մթնեց,
Արեւն էլ խաւրեց, էնդուր որ տխրեց:

Հայոց աղջիկներ, ձեր հոգուն մեռնեմ,
Ձեր սիրուն աչերն էլ երբ կը տեսնեմ,
Էն սե-սե աչերը՝ սե ունքով պատած,
Կարծես՝ երկնային զաւամով քաշած:

Էն սե-սե աչերն, որ շատին սպանեց,
Քայց էլի շատին՝ դժոխքից հանեց,
Ես էլ կենդանի տեղովս եմ մեռած,
Առանց կրակի էրած, խորոված:

Էլ երբ կը տեսնեմ ես ձեզ ման գալիս,
Քաղ ու բաղչայում սէյրան անելիս,

Ինչտեղ ամօթից վարդն էլ է դեղնում,
Երբ որ ձեր կարմիր թշերը տեսնում:

Բըլբուլն էլ վարդից ձեր ձայնը լսելիս՝
Թռչում է, թռչում ամպերում կորչում,
Եւ իր Արարչին տեսածն ասելիս,
Փնռք քեզ, Տէր Ասուած, լինէր քեզ է կանչում:

Հայոց աղջիկներ՝ ինչ անուն տամ ձեզ,
Թէ հրեշտակ ասեմ՝ հրեշտակ չեմ տեսել,
Թէ մարդ անանեմ՝ բեղամաղ կ'անեմ,
Ուրեմն ինչ անեմ, մոլորված եմ ես:

Մոլորված եմ ես, օտար աշխարհում,
Հաւատն էլ օտար, օտար և լեզուն,
Աղջիկն էլ օտար ու ձեզ չի նման.
Հայոց աղջիկներ՝ դուք էք անմահ:

Ձեր սէրն է միայն սրտումս պահան,
Ձեր սիրով միայն եմ ես կենդանի,
Ձեր սէրը միայն էս կեանքս մաշած,
Օտարութեան մէջ դեռ կը պահպանի:

225 ՍԵՒԻԿ ԱՁԵՐ

Վրդովեցիր խաղաղ կեանքս սիրական,
Անցուգարծիդ ինձ ն գլխով մշոտիս,
Չէի տեսել մէկ հոգեհան քեզ նման,
Սեիկ աչեր, դուն իմ կեանքս մաշեցիր,
Կանգնար դէմս ստէպ ստէպ աչեցիր:

Ի՞նչպէս մնամ ես առանց քեզ միայնակ,
Դուն ձգել ես սրտիս մէջը վառ կրակ,
Ակնարկելով գաղտնի ամէն ժամանակ,
Սեիկ աչեր, դու իմ կեանքս մաշեցիր,
Կանգնար դէմս ստէպ ստէպ աչեցիր:

Անուշ անուշ խօսալովդ սիրուն կոյս,
Մաշած սրտիս նորից տւիր կեանք և յոյս,
Առանց գինոյ արբեցուցիր խղճալոյս,

Սեիկ աչեր, դու իմ կեանքս մաշեցիր,
 Կանգնար դէմս ստէպ ստէպ աշեցիր:

Սիրոյդ սուր սուր նետերովը խոցեցայ,
 Ժբքն ծաղիկ դեռ չբացւած գոցեցայ,
 Երբ քեզ տեսայ՝ կրակովդ լեցեցայ,
 Սեիկ աչեր, դու իմ կեանքս մաշեցիր,
 Կանգնար դէմս ստէպ ստէպ աշեցիր:

Սիրոյդ լարը պարանոցէս տւիր կախ,
 Օր ու արև չունիմ գործս է ան ու վախ,
 Կրկին խօսէ գոնէ լինիմ ես ուրախ,
 Սեիկ աչեր, դու իմ կեանքս մաշեցիր,
 Կանգնար դէմս ստէպ ստէպ աշեցիր:

Զիւանի

226 ԷՆ ՄԻ ՊԱՉԸ

Էս մի պաշը, որ ինձ տւիր վերջապէս
 Քո բերանով, սրտի կամով ու տար-տաք,
 Զէ պարգևել անուշ պտուղ նրա պէս
 Տիեզերքի դեռ ոչ մի ծով ու ցամաք:

Նա անուշ էր զրախտի տւած էն պտղից,
 Որ վիճակեց մեր նախահայր Ադամին:

Նա ուտելուց թէպէտ զրկեց սուրբ տեղից,
 Բայց մինչև մահ կարօտ մնաց էն համին:

Ն. Քուչակ

227 ՊԱՂ ԱՂԲԻԻՐԻ ՄՕՏ

Պաղ աղբիւրի մօտը կանգնած մի աղջիկ,
 Զեռին սափոր, լցած ջուրն էր անուշիկ,
 Աչք ու ունքը դալամով քաշած զեղեցիկ,
 Մայրիկ, զարնեցայ, սիրում եմ նորան,
 Մի փոքր ակնարկով արաւ ինձ նշան:

Պաղ աղբիւրի մօտը պարտիզում նստած,
 Ունէին լաւ գինի, զառան խորոված,

Երգում էին ու պարում աղջկերք բոլորած,
 Մայրիկ, զարնեցայ, սիրում եմ նորան,
 Մի փոքր ակնարկով արաւ ինձ նշան:

Ման էր գալիս ընկերներով միասին,
 Կարծես հրեշտակ էր, չէր նա հողածին,
 Մաղերն ոսկեգոյն ճակատը լուսին,
 Մայրիկ, զարնեցայ, սիրում եմ նորան,
 Մի փոքր ակնարկով արաւ ինձ նշան:
 Ցերեկը անդադար նորան եմ յիշում,
 Գիշերն էլ երազիս մէջն եմ տեսնում,
 Տոչորւած ման կուգամ խեղճ մոլոր տրտում,
 Մայրիկ, զարնեցայ, սիրում եմ նորան,
 Մի փոքրիկ ակնարկով արաւ ինձ նշան:

Երանի այն աւուր հազար երանի,
 Տեսութեան ես կրկին լինիմ արժանի,
 Առանց նորան երբէք չեմ մնայ կենդանի,
 Մայրիկ, զարնեցայ, սիրում եմ նորան,
 Մի փոքր ակնարկով արաւ ինձ նշան:

Զիւանի

228 ԹՈՂԷՔ ՈՐ ԳՈՌԱՄ

Թողէք որ գոռամ, գոռամ աշքարա,
 Թող աշխարհ ցնցի իմ աղաղակից,
 Հէյ քրիստոնեայ մարդ, խելքը գլուխդ արաւ,
 Զգուշացիր սիրոյ անեղ կրակից:

Սէրն է աւազակ անսիրտ մոլեգին,
 Աւազակ է նա ձեռն ու ոտ ունի,
 Բայց դուք նայեցէք էն աւազակին,
 Նետ չունի ձեռն, կ'իսփի, կ'սպանի:
 Վա՛յ, կամաց-կամաց իմ ջանը մտած՝
 Առանց գրողի հոգիս է հանում:

Զեմ ուզում գնալ, պողպատս չաթած՝
 Անսիրտ, անհոգին զօրով է տանում:

Ն. Քուչակ

22) ՄԻՐԱԿԱՆԻ ԳԱՆ ԳԱՏԸ

Ես քեզ սիրի, որ դու ինձի չը թարկես,
Եթէ թարկես՝ հոգով մարմնովդ խարկես,
Անիծեմ, տաս տարի տեղումդ պարկես,
Եօրդանի մէջ տնքայ կողերդ, աղջիկ:

Ում հետ էլ որ երթաս՝ հետդ չվարւի,
Պսակելուդ օրը՝ քողքդ սև կարւի,
Հօրդ տուն ու դուռը սև քարով շարւի,
Ա՛խ ու վախով մնայ ակալէրդ, աղջիկ:

Մօրդ լեզուն ուռի, բերանը փակի,
Քառասուն օր տանջւի՝ հոգին չը քակի,
Ինձնէն դայրի հետդ ով որ պսակի,
Իրեք օր չը վելէ սէրդ, այ աղջիկ:

Չ'գտնես խամ կտաւ էնես արխալուդ,
Լէն բօլ աշխարհքի մէջ օրդ անցնի սուդ,
Հացդ կորեկ էդնի, դարին հետը կուդ,
Օձի պէս սակաւի քո կերդ, աղջիկ:

Ես մի խեղճ տղայ եմ, էրի քեզ գիւման,
Ասուածածինն էնէ քու մօրդ զիւան,
Իր կենաց մէջը նա՝ չունենայ սաղ ջան,
Որ ինձ էրաւ տնից դարբէղար աղջիկ:

Պտտառն թնչ էր, որ չ'հաւնաք դուք ընձի,
Կարօտ էք դովաթի, փափմագ էք գանձի,
Առաջ խօսք տուղի լեզուն պապանձի,
Տանողդ չը տեսնի քու խէրդ, աղջիկ:

Ալապեօզ աչքերդ, կամար ունքերդ,
Ուզում եմ հեռանամ՝ չի թողնում սէրդ,
Քեզի ընձնէն էրաւ քու քեաֆիր մէրդ,
Խնդրում եմ շատանայ վէրքերդ, աղջիկ:

Ես Զուլալ-օղլին եմ, դարդովդ եմ կեցի,
Գիշերն եմ մտածի, ցերեկն եմ լացի,
Տասը տարի խաթրիդ ազապ մնացի,
Ծակծկի ծոցիդ մէջ ծծերդ աղջիկ:

230 ԹԱՄԱՄ ԱՇԽԱՐՀՈՒՄՍ

Թամամ աշխարհումս չկայ մի անմասն ջան քեզի պէս:

Ճակատ մէյդան քեզի պէս

Ունքեր քեաման քեզի պէս,

Աչքերը մաստան քեզի պէս,

Պոօշն մարջան քեզի պէս,

Սուրահ կեարդան քեզի պէս:

Կին հնց է ծնանել մարալ ու ջէյրան քեզի պէս:

Քեզ տեսողն ասում է սա հողեղէն չէ, հրշտակ է,

Կերպարանքն արեգակ է,

Հար թուշն մի լուսնեակ է,

Սչքերն վառած ճրագ է,

Լեզուն դժոխքի կրակ է,

Բախաղն մեղր ու կարագ է,

Որքան վարավուրդ եմ անում չկայ է ինսան քեզի պէս:

Երեսիդ մտիկ անողն ասում է քաշած պատկեր ես,

Ոտից ցլուլս դիփ սէր ես

Ամեն բանից գեր ի վեր ես,

Իմաստալիբ գլխի տէր ես

Արարիչդ թէ կը սիրես,

Սխալմունքս պիտի ներես,

Որ կամենում եմ ասել, չկայ մէհրի բան քեզի պէս:

Ինչ տեղով որ անցնում ես ասում են կարար սա ով է,

Հանդերձն դիփ կարմիր մով է,

Երեսը մախմուրի խով է,

Հանդարտութիւնով միծ ծով է,

Բերան պէտք է որ գովէ,

Անպատմելի շնորհքով է,

Կենացս մէջ չեմ տեսել սուլթան ու խան քեզի պէս:

Գեղեցկութիւն բաժանողից շատ փայտացողն դու ես,
 Միշտ ուրախացողն դու ես,
 Ամակ իմացողն դու ես,
 Դատաստան անողն դու ես,
 Մարդոց ջան անողն դու ես,
 Սայեադ սպանողն դու ես,
 Քեամանդարների մէջ չկայ մի որսկան քեզի պէս,
 Գ. Մաղաթեան

231 ՄԱՔՈՒՐ ՍՐՏՈՎ

Մաքուր սրտով, մտորուն
 Դաշտիցը տուն դառնալիս՝
 Յանկարծ տեսայ վառվռուն
 Արեգակի պէս հարիս:
 Իսկոյն անցաւ իմ մտքով.
 «Արի, սրան տամ մի պաչ,
 Բայց նա սաստից ինձ ունքով,
 Խորհրդաւոր շըշընջաց.
 «Մեր տուն կը գաս երբ մթնի,—
 Հայրս ժամ է գնալու,
 Մայրս էլ տուն չի մտնի,
 Հիւր է այսօր մնալու:
 Հէնց որ անցար դռան շեմ՝
 Իմ ծոցը քեզ կը բանամ,
 Էնքան պաչեմ, պաչպչեմ,
 Որ վերջապէս կշտանամ»:
 Ն. Բուշակ

232 ԲԱՐՈՎ ՏԵՍԱՅ

Չիս ասում, թէ՛ լմց իս էլի.
 Բարով տեսայ, իմ սիրեկան.
 Վարթի նըման բաց իս էլի
 Խարերով,
 Խարերով,
 Բարով տեսայ իմ սիրեկան:

Արի մէ դարդըս իմացի,
 Էջխեմէդ համան իմ լացի.
 Օրըս էսպէս անց է կացի
 Դարերով,
 Դարերով.
 Բարով տեսայ, իմ սիրեկան:
 Եփ կու հաքնիս ալ ու ատլաս,
 Տեսնողին կու շինիս մասմաս.
 Դոշիդ պիտի լալ ու ալմաս
 Շարերով,
 Շարերով.
 Բարով տեսայ, իմ սիրեկան:
 Ես քիզ գովիմ խաղի մէջըն,
 Շամամներդ թաղի մէջըն.
 Ման իս գալի բաղի մէջըն
 Եարերով,
 Եարերով.
 Բարով տեսայ, իմ սիրեկան:
 Սայեաթ-Նովէն վճնց դընջանայ՝
 Աչքերըդ օսկէ փինջան ա.
 Դիւշմանի լեզուն մընջանայ
 Չարերով,
 Չարերով.
 Բարով տեսայ, իմ սիրեկան:

233 ՍԻՐԵՑԻ ԵԱՐԸՍ ՏԱՐԱՆ

Սիրեցի եարըս տարան.
 Եարայ տըւին ու տարան,
 —էս ի՞նչ գուլում աշխարհ է,
 Պոկեցին սիրտս ու տարան:
 Յաւըս խորն է ճար չը կայ,
 Ճար կայ, ախ, ճարող չը կայ.

— Էս թնչ զուլում աշխարհ է,
Սրտացաւ ընկեր չը կայ:

Լաւ օրերը զընացին,
Ափսոս ասին, զընացին,

— Էս թնչ զուլում աշխարհ է,
Սև զարդերը մընացին...

Ա. Իսահակեան

234 Ա. ԼԻՆԵՄ, ԽԱԼ ԼԻՆԵՄ

Աղջիկ, Կրնէ՛կ ալ լինեմ,
Թրշիկ վերայ խալ լինեմ—
Թուշըդ պագնեմ զօր-գիշեր,
Սառցի նման հալ լինեմ.

Ալ լինեմ,
Մալ լինեմ,
Սառցի նման հալ լինեմ:

Աղջիկ, Կրնէ՛կ շալ լինեմ,
Վըզիկ վերայ ծալ լինեմ—
Վըզիկ փարւեմ ամեն օր,
Կախեմ, անդին լալ լինեմ.

Շալ լինեմ,
Ծալ լինեմ,
Կախեմ, անդին լալ լինեմ:

Աղջիկ, Կրնէ՛կ թառ լինեմ,
Թառի վերայ լար լինեմ—
Գովքըդ պատմեմ աշխարհին,
Քեզի համար հար լինեմ.

Թառ լինեմ,
Լար լինեմ,
Քեզի համար հար լինեմ:

Յարութիւն Թումանյան

— 0 —

235 ՍԵՒ ԱԶԵՐԷՆ

Սև աչերէն շատ վախեցիր—
Էն մութ, անծէր գիշեր է.
Մութն ան է, չարքեր շատ կան,—
Սև աչերը մի սիրէ:

Տես իմ սիրտըս.— արուն-ծով է,
Էն չարքերը զարկեցին.
Էն օրւանէն զաղար չունիմ,—
Սև աչերը մի սիրէ...

Ա. Իսահակեան

236 ՄԻՐՈՒՆԵՆԻ ՄԻՔ ՆԵՂԱՆԱՅ

Սիրուններ, միք նեղանայ,
Որ ես իմ հարին եմ գովում,
Դուք իմ դարդս չէք իմանում,
Էնդուր նրան եմ գովում:
Թէկուզ լինիք աղանակի,
Թէկեներդ լայն բաց արած,
Ճախրելով վեր բարձրանաք,
Էլի հարիս եմ գովում:

Թէկուզ լինիք սիրամարդ,
Ձեր գեղեցիկ փետուրներով,
Կամ անուշիկ երգող սոխակ,
Էլի հարիս եմ գովում:

Մազերդ ոսկեթել է,
Ունքերդ նորածին լուսին,
Աչքերդ փայլուն աստղեր,
Էլի հարիս եմ գովում:

Որքան կուգէք զարդարէք,
Ալ ու եղիլ գոհարներով,
Եարս սև դուք ալ հագէք,
Էլի հարիս եմ գովում:

Ամէն մէկդ մէկ-մէկ փերի,
Պէջբիս առաջ ման էք գալի,
Բայց ինձի չէք գրաւի,
Փլի ետքիս ես գովում:

237 ԹՈՅԼ ՏՈՒՐ ՄՏՆԵՄ

Թոյլ տուր մտնեմ, խնձոր քաղեմ,
Ծոցդ—դրախտն եղեմական,
Ծծերիդ մէջ գլուխս պահեմ,
Բնեմ քընով անմահական:

Բո շրթունքից ծծեմ գինի,
Ծծեմ, հարբեմ, ինձ մոռանամ,
Յետոյ թող գայ Գրող ինձ տանի,
Դժոխք թէկուզ յետոյ գնամ:

Բայց ի՞նչ անեմ, ես, ախ, ու վախ,
Ուրիշինն ես, ով ինչ կասի:
—Տօ, մի նայիր, մտի՛ր անվախ,
Վեզուն չորնայ, ով բամբասի...

Ն. Բուչակ

238 ՀԱՄԵՍՏ ԱՂԶԻԿ

Համեստ աղջիկ, ինձ մի տանջիր չարաչար,
Չարաչար սիրուն ջան, չարաչար:
Հոգիս հոգոյդ մատաղ լինի ամեն ժամ,
Ամեն ժամ սիրուն ջան, ամեն ժամ:
Ես հայ դու հայ մեր մէջ չկայ խարուքիւն,
Պարուքիւն սիրուն ջան, խարուքիւն:
Նազիւ, Նազիւ ինձ մի քցիր սարէսար,
Սարէսար սիրուն ջան, սարէսար:
Մատաղ կեանքու՛մ ինձ մի քնի՛ր գերեզման,
Գերեզման սիրուն ջան, գերեզման:

Ի՞նչ ես ասում իժու՛մ քու իղճմտանքիդ,
Թէ որ մատաղ անես գլուխս՝ պատկերքիդ:
Ի՞նչ կուլի մէ ձէն տաս, ով իմ հոգեհան,
Մէ սիրտս խիթարիս՝ չը դադես էդքան,
Բու անուշ բերնի մի համով խօսքն,
Չարչարանքիս դեղն է՝ իմ բաղդիս հիմքն:
Ասուած սիրունութիւն քեզ էնդուր էրիտ,
Որ ողորմած լինես՝ պարոն սիրականիդ,
Վարձք կանխ, աչքի լուս մէ տեսութե՛ն դաս,
Է՛ս ջուր տարածիս, մէ համբուրել տաս:

243 ԿԱՅԾԱԿ ՇԱՆԹԵՑ

Կայծակ շանթեց մթնեց իմ երկին,
Ընկաւ ու հանգաւ աստղս անմեկին—
Ետքս ինձ թողեց, չանսաց իմ ճկաց-ին,
Գնաց—բիւր ծաղիկ յետեից լացին:
Գուցէ ես նորան տանջեցի խանդով,
Դուցէ սիրեցի պակաս եռանդով...
Դրեցի նամակ լացով, հառաչով,
Արտասուքի մէջ թաթախած գրչով:
Մէջը փակեցի շատ պաշ ու գգւանք,
Իսկ իմ մէջ թողի բոլոր տառապանք:

Ն. Բուչակ

244 ՂԱՐՍԵՑՈՑ ԵՐԿԵՐԻՑ

Սէրդ ընձի ուրցուցեր է տկի պէս,
Մայիլ իմ էղիւր սեւ աչքերուդ մկի պէս,
Քեօսալայ եամանիս ձեր դուռն իմ մաշիւր,
Շան պէս անկունկամ կը, յիրիսըս չիս աշեր:
Չիտիմ վիվ է ըսիր ընձի՝ թէ գէշ իմ,
Քեզի հըմար համ ջորի իմ, համ էշ իմ:
Բայրամ փաշէն էսօր էլաւ այվանը,
Մի չարչրէր ընձի պէս խիղճ հայվանը:

Մէ վահրատի փուշըմ որ առնիս պառկիս...
Գիտիս թէ Անդրիասէն լաւ պըտիք եղնիս.
Դժոխքըն էլ տանին հետըդ դայիլ իմ,
Թաք թող ըսին ֆիլանը ֆիլանին առիք է:

245 Մէկը Չեղաւ

Մէկը չեղաւ, որ իմանար դարգերըս
Քնքռը ձեռքով դարման անէր վէրքերիս.
Մէկը չեղաւ, որ գուրգուրէր վարդերըս,
Անհը բոյր տար, վարդի գոյն տար երգերիս:
Կեանքըս կը տամ սրտից բըղխած համբոյրինս.

Ա՛խ, թէ մէկը ինձ հասկնար ու սիրէր.
Ի՞նչ կայ երկրում և՛ սրբազան և՛ անգին,
Քան թէ զոհեիլ, քան թէ լինել անձնուէր:
Բայց ես կեանքում շատ սիրեցի ու լացի,—
Մէկը չեղաւ, որ իմանար դարգերըս.
Սիրող սրտի ծաւաւ, կարօտ մնացի.—
Մէկը չեղաւ, որ գուրգուրէր վարդերըս...
Աւ. Իսահակեան.

246 ՂԱՐՍԵՑՈՑ ԵՐԳԵՐԻՑ

Քանի մէկ — քանի մէկ քաշեմ դարգերդ.
Էս իմ դարդիս դարման ո՞վ պտի էղնի.
Կուլամ ու կողկողամ լամ ու հառանչիմ,
Մակեամ արաւսունքս ծով պտի էղնի:

Նստրիս նստրիս յօտին սեատըր,
Բացրիս անդրանիկ լսիդ բեատըր,
Բիւլբիւլն էլ թիւն գիտէ վարդին ղեատըր,
Էս իմ դարդիս դարման ո՞վ պտի էղնի:

Մէ պաքըմ գուղիմ, խնայիս կը — չես տար,
Գիտիս թէ կը պարպի, սո՞վ պտի էղնի,
Կանչեմ ու հառանչիմ, կողկողայէն լամ,
Մակամ էս աչքերըս ծով պտի էղնի:

247 ԵՐԿԱՐԻՐ ԳԻՇԵՐ

Երկարիւր գիշեր. մեծ տարի դարձիւր,
Դաժան, սև խաւար, իջիւր, թանձրացիւր.
Իմ մուրազ առայ այսօր իրկուն—
Վերջապէս եկաւ հիւր, եարս թագուն:
Եօթ սարի յետև կտնգիւր արշալոյս,
Թէ չէ կը փախցնէ սիրածիս քո լոյս.
Թող յաւէդ այսպէս խաւարում մնամ,
Միայն եարս միշտ կրծքիս ունենամ:
Ն. Քուչակ

248 ՔՈ ՓԱՓԱԳՈՎ

Քո փափագով վառվում եմ, արբի, սիրական ուրախ ես,
Երկնային ամպերու մէջ նստող ծիածան, ուր տեղ ես,
Ճանապարհդ նայելով աչքերումս լոյս չը մնաց,
Ե՛կ երևոյթ տեսանեմ, ագնիւ սիրաբան ուր տեղ ես:
Ի՞նչ պատահաւ անուշիկ, որ դու հեռացար ինձանից:
Քաղցրախօս անուշ լեզու, անւամբ դովական ուր տեղ ես,
Քանի մէկ քանի չարաչար տանջիմ այլոց ձեռով,
Ո՛վ վեհապանձ անւանի, կեանքիս պահապան ուր տեղ ես,
Միւր սիրոյ վայելչական տեղերն ուրիշ մարդիկ առանց
Դու արբի՝ ի միասին գնանք դատարան, ուր տեղ ես,
Թող միայն ասեն, Զիւնն, սիրականդ կուգայ,
Թող տատանիմ քո սիրով մինչև յաւիտեան, ուր տեղ ես:

249 ՍԻՐՈՒՄ ԵՄ ՔԵՉ

Սիրում եմ քեզ մաքուր սիրով մշտափառ,
Չը կայ ոչինչ քո վարկից թանգ ինձ համար.
Այն օրից, ինչ արեւ շողաց իմ գլխին,
Քեզանից զատ ես չեմ սիրել ոչ մի կին,
Դու մի կարծիւր կիրքն է դէպի քեզ քաշում,
Կամ աղբիւրի ջրի ծաւաւն է ինձ մաշում.
Հաւատան, եմք, նոր եմ դառնում ես գետից...
Ես մաշում եմ լոկ քո տեսի կարօտից:

Վարձող էիր երբեքդե դու կարծել,
 թէ որչափ ինձ դու անհրաժեշտ ես դարձել.
 Նայիր դէմքիս, թօշնեց թշիւս ալ վարդգ,
 Այստեղ քցեց ինձ տառապանքն ու դարդը:
 Այո, հրդս էր մի անխոհեմ, անփոյթ երգ,
 Ֆայց դրա տեղ դու ինձ տւիր շատ խոր վէրք.
 Ներկր ինձ, հար, ներկր, իմ հար քաղցրագին,
 Ձէ որ սէրդ խելք չէ թողել իմ գլխին:
 Ն. Քուչակ

250 ՍԻՐՈՅ ՏԱՂԿՐԻՅ

Աւաւտունն ելամ, աչքս ընկաւ երեսիդ,
 էլ չմնաց ինձ վրայ հալ փարի,
 Տարար խելքս գլխէս, արիր սաշտարի,
 Մարդիկ ժողովիր գլխիս արիր դալ, փարի:
 Ասլըդ խարար առնիմ, ըշկամ տիւն դո՞ր ես,
 Նախուն շամամ ես, կարմիր խնձոր ես,
 Էշխիդ ալաֆը ինձ էրեց մընձորեց,
 Էլ չմնաց ինձ վերայ հալ, փարի:
 Սօսքը որ կ'տաս՝ իղարէտ մի դարձ,
 Դօշդ ինձ դեօշակ, թեւդ գլխիս բարձ,
 Ձիւթերդ հտ արան, մէ երեսդ բաց,
 Տեսնամ ջալահիր ես՝ եօխսա լալ փարի:
 Սալմաստեցի ցարութիւնն եմ, ջիւմլէին դաստան
 Օրս էլ ընցուցիմ քիւլի քիւրդիստան,
 Իմ ու քոնը մնաց վերջին դատաստան,
 Մինչ Բրիտտոսն իկայ ունէյիկալ, փարի:

251 ԻՆՁ ՃԱՐ ԱՆԵՄ

Սիրտս դառել է մի մանուկ լալիան
 Ձուր եմ խաբխրում նրան շաքարով
 Նա լալիս է միշտ, անսուշ սիրական,
 Եւ քեզ է ուղում օր ու գիշերով:
 Ես նրան ի՞նչ ճար անեմ:

Ինչքան աշխարհում սիրուններ որ կան,
 Յոյց տալի աչքիս, զուր եմ համոզում.
 Բեղանից բացի, անսուշ սիրական,
 Նա ուրիշ ոչոք, ոչոք չէ ուղում:
 Ես նրան ի՞նչ ճար անեմ:
 Ն. Քուչակ

252 ԻՆՁ ԻՐ ՔԱՄԱՐԱՍՈՒՄ

Ի՞նչ էք բամբասում, ի՞նչ մեղք եմ արել.
 Ես լոկ մի չքնաղ էակ եմ սիրել:
 Բայց գիտեմ, երբէք դուք չէք դադարի.
 Բամբասելը ձեզ հաճոյք է տալի.
 Ուրեմն ձեզ տամ հաճոյք կրկնակի,
 Այս գիշեր թող ձեր աչքը չը փակի:—
 Դէհ, բամբասեցէք, նոր սեղք եմ արել,
 Ես մի այլ չքնաղ էակ եմ սիրել:
 Ն. Քուչակ

253 ԼԵՌԱՆ ԳԼԽԻ

Լեռան գլխի ծաղիկներում
 Պառկած էի գիշերով.
 Ծաղիկները ջինջ եթերում
 Բուրում էին անխռով:
 Գլխիս վերեւ իմ սիրականն
 Նստն խմում էր գինի,
 Դսկ ես անհոգ նրա ծնկան,
 Տակ էի ինձ քնի:
 Եւ ինձ թաց. աղաւթ, թեթեւ
 Թոս. կապաւ նա դառած.
 Իսկոյն ընկայ նրա յետեւ
 Ես բազէի թեւ առած:
 Ծովի ափին հասայ եարիս,
 Բռնի նորան բերի յետ,
 Սակայն սէրը,—վայ իմ օրիս,—
 Սէրը թռել էր անհետ...
 Ն. Քուչակ

254 ԾՆԻԵԼՈՒՄ ՕՐԻԻՑ

Ծնւելուս օրից մինչև հիմա դեռ
 Չէ խոստովանցրել ինձ ոչ մի տէրտէր,
 չէնց որտեղ տէրտէր ես աչք եմ ածել,
 Շեղել եմ ճամբէս ու թաք եմ կացել:
 Բայց երբ տեսնում եմ մի կին գեղադէմ,
 Գլծի պէս իսկոյն հէնց վազում եմ դէմ.
 Նրա ծոցն եմ ինձ ես տաճար անում.
 Նրա ծծերին եմ խոստովանում:

Ն. Բուչակ

255 ԿԱԺՏԻՅ ԴԵՆ

Կաժտի դեն՝ կաժտի չաս, դուշա մայեա, պօմնիու վաս,
 Խնչ կուլի՝ դադամ փոխես, լայեաղ անես՝ մօտս դաս,
 Եադ օղլու համդամ օլայ՝ գեալ արան մաննան քեաս,
 Սարի խուդա համշարի, սուխան միգուհիւմ ուաս:
 Շէնի ճիբիմէ, աք մօ, էխլա շէն սնդ միգիխար,
 Եադինան աշնա օլինջա՝ օլ մանլմ իշուս աղեար,
 Վիպիւմ կրասնի վինօ, րադիգրայիմ գիտար.
 Է՛յ գուլում, եք շար բինն թու մարա մեհմանի դիգեար,
 Ծծերդ դիր բերանս, թէ չէ՝ ես կուլիմ անմաս:
 Շաք ու բուզ գիւլիշանդա լալ էյլադլմ բիւրիւլի,
 Որ իմ կամբը կատարես, ասա տեսնեմ ի՞նչ կուլի,
 Բէդափի էշլաա դուշտում՝ դադըթում դունիա փուլի,
 Էխլա մէ մօկուտէ՝ արարիս շէնի սուլի,
 Վիյ նի Բող, վիյ նի անգէլ, ըշտօ խառիտէ աս նաս:
 Չուն բէլա բաղան ու միսան՝ բուլըր՝ դաբաղշա երի,
 Կրակի պէս շափաղդ դիփուն աշխարհքս կու էրի,
 Կուդա պայդիօշ, պրաշու մենիա ստաբօյի բերի,
 Եկ սահաթ սաբր բըքուն՝ բխանամ դազալի շէհրի,
 Էրթի օրի պոշտի էխլա միեցի ամաս:
 Խէյլի հարիֆ մարդ պիտի որ խօսքերս իմանայ,
 Պայտի սուդա, սկազալայ մընէ աղին բազ սնա,
 Մօտի էրթի դարձանդի, գենացվալի, չեմ թանայ,
 Ղուրբանի թու, դարգիմանդ, բիա՝ մերիմ զամխանա,
 Միակին Բուրջի էյլիբր ինդի սանա իլթիմաս:

Ժ Ո Ղ Ո Վ Ր Գ Ե Վ Ը Ն Ե Ր Գ Ե Ր

256 Ծ Ա Մ Թ Ե Լ

— Իմ գլխու ֆութէն կիտամ —
 Դէ խանա ծամթելն ի ծովէն:
 — Լողվորի մէկ լէ ես եմ,
 Չէն խանա ծամթելն ի ծովէն,
 — Իմ գլխու չամբար կիտամ,
 Դէ խանա ծամթելն ի ծովէն,
 — Լողվորի մէկ լէ ես եմ,
 Չէն խանա ծամթելն ի ծովէն:
 Եար ունի, եար ունի,
 Եարսի եօթ ախպէր ունի,
 Եար ունի, եար ունի,
 Եօթ լէ դացած բանելու,
 Եար ունի, եար ունի,
 Նախագնէն ուռի ծառ,
 Եար ունի, եար ունի,
 Խնձոր թալեմ արբի տար.
 Եար ունի, եար ունի,
 Խնձորի կէս կծած էր,
 Եար ունի, եար ունի,
 Չորս բոլորն արծըթած էր,
 Եար ունի, եար ունի,
 Ախպէրս ուղեց չը տի.
 Եար ունի, եար ունի,
 Անուշ եարի զրկած էր,

—Իմ խաքի շապիկ կիտամ,
Դէ խանա ծամթելն ի ծովէն.
—Իմ դօշի սրտնոց կիտամ,
Դէ խանա ծամթելն ի ծովէն,
—Լողվորի մէկ լէ ես եմ,
Չեմ խանա ծամթելն ի ծովէն:
—Իմ թևի թևնոց կիտամ,
Դէ խանա ծամթելն ի ծովէն.
—Լողվորի մէկ լէ ես եմ,
Չեմ խանա ծամթելն ի ծովէն:
—Իմ վղի վղնոց կիտամ,
Դէ խանա ծամթելն ի ծովէն.
—Լողվորի մէկ լէ ես եմ,
Չեմ խանա ծամթելն ի ծովէն:
—Իմ ծամի ծանրութենէն,
Ծամթելս կտրե ընկե ի ծով,
Իմ ծամթելն խան տո՛ւր ի զիս,
Քու ջըհել արևն յարով:
—Իմ ջուխտակ աչիչ վրայ,
Ծամթելդ խանեմ ի տամ քեզի,
Ե՞ր կիտա յէն օրն Աստած,
Օր էրանէկ իտան մըղի:

257 ՎԱՐԴ ՅԱՆՆԵՑԻ

Մէկ սիրտ էրա, հէյ անջիգեար,
Արբի մեր տուն ներս մտիւր,
Ես հիւանդ եմ քո դարդովը,
Եկ քո սիրով ճար գտիւր:

Վարդ ցանեցի, փուշ քաղեցի,
Եար փնտոցի եարայ գտայ:

Արևն ելաւ կամար կամար,
Չուլօն կապեց ոսկէ քամար,
Ես կը մեռնեմ քեզի համար:
Արևն ընկաւ ամուր բերդին,
Քո սէրն ընկաւ մէջ եմ լերդին,
Ես քեզ սիրեմ, թող զիս քերթին:
Դու դաշտ կուգաս հողա հողա,
Կու նմանիս բամբկի բուլա,
Աչքս տեսաւ, սիրտս կուլայ:
Միւր ջուխտ գութան դաշտ կու բանի,
Չուլօ խաթուն հաց կու տանի,
Աչքով, ունքով մարդ կու սպանի,
Հիւել-վելել, Մըսրու գոմէշ,
Իմ ձեռ թալեմ Քեալաշու փէշ
Չուլօն եղնի ինձի փէշքէշ:

261 ԾԱՄԵՐԴ ԾԱՄԵՐԴ

Ծառի վերայ բացել է կարմիր վարդը
Քեզի զուրպան ես կը տանեմ քու դարդը.
Ծամերդ, ծամերդ,
Շեկոյ ջան մաղերդ,
Սիրունիկ ունքերդ:

Չօր ու գիշեր կըսեմ քու կարօտդ.
Չմեռնէի բիշ մնայի քու մօտդ...

Ծամերդ, ծամերդ...

Լալէն աչքերիս մէջն է ցաւն ընկել,
Քո սիրովդ ես շատ դռներ եմ ընկել.
Ծամերդ, ծամերդ...

Թէկուզ հոգիս էլ որ յելնի բերանիցս
Քո անունը դուրս չեմ հանի մտքիցս.
Ծամերդ, ծամերդ...

Քանի անգամ ձեր դռներէն անցել եմ,
Չեռքս դուան վերայ դրած լացել եմ.

Ծամերդ, ծամերդ...

262 ՀՕՅ ՆԱԶԱՆ ԻՄ

Հօյ Նազան իմ, Նազան իմ,
 Զան Նազան իմ, Նազան իմ,
 Նազան, դու բարով եկար,
 Կանաչ սարերով եկար,
 Խոր խոր ձորերով եկար,
 Նազան, դու բարով եկար,
 Կանաչ սարերով եկար,
 Կարմիր սուրբով եկար.

Գարնան սիրուն ծաղիկ հա,

Հօյ, Նազան իմ, Նազան իմ,
 Ինձ համար եղունիկ հա.

Զան Նազան իմ, Նազան իմ,

Գլխիս վրով պախտ տուր,

Հօյ Նազան իմ, Նազան իմ,

Նախշուն թե թեթեռնիկ հա:

Զան, Նազան իմ, Նազան իմ:

Ենթ ջան, դու բարով եկար,

Կանաչ սարերով եկար,

Խոր խոր ձորերով եկար,

Ենթ ջան, դու բարով եկար,

Կանաչ սարերով եկար,

Կարմիր սուրբով եկար:

Ճամբայ առէ՛ք՝ առաջ գամ,

Սիրած հարիս բարե տամ:

Ուխտ եմ արել, որ առնեմ,

Թող տեսնի աշխարհ ալամ:

Սնրեր, ձնրեր, յետ կացէք:

Իմ հարին ճամբէն բացէք:

Եար հարի հետ խօսելիս:

Ականջ արէք իմացէք:

Նշի ծառին նուշ կընիս:

Վարդի հոտն անուշ կընիս:

Էրանէկ էն աղջըկան:

Սիրած հարին թուշ կընիս:

263 Կ Ռ Ո Ի Ն Կ

Կոռնկ ուտի՛ր կուգաս, ծառայ եմ ձայնիդ,
 Կոռնկ, մեր աշխարհէն խաբրիկ մը չունիմ,
 Մի վազիր երամիդ շուտով կը հասնիս,
 Կոռնկ, մեր աշխարհէն խաբրիկ մը չունիմ,
 Թողեր եմ ու եկի միջերս ու այգիս,
 Քանի որ ան կանեմ կու քաղի հողիս,
 Կոռնկ, պահ մի կացիր ձայնիդ ի հողիս,
 Կոռնկ, մեր աշխարհէն խաբրիկ մը չունիմ:
 Քեզ խաբար հարցնողին չես տանիր տալալ,
 Զայնիկդ անուշ կուգայ քանզ ջրի տօլալ,
 Կոռնկ, Պաղդադ իջնուս կամ թէ ի Հալապ,
 Կոռնկ, մեր աշխարհէն խաբրիկ մը չունիմ:

Ոչ զուր գիտեմ և ոչ կիրակին,
 Զարկած է գիս շամփուր բռնած կրակին,
 Սյրիս չեմ հոգար ձեզնէ կարօտ եմ,
 Կոռնկ, մեր աշխարհէն խաբրիկ մը չունիմ:
 Պաղդադու կուգաս կերթաս ի Սահրաթ,
 Թղթիկ մը գրեմ տամ քեզ ամանաթ,
 Աստուած թող վիշտ լինի քու վրադ,
 Տարեալ հասոյցես զայն իմ սիրելիաց:

Գրել եմ մէջ թղթիս թէ հոս մնացի,
 Օրիկն ի օրեր աչերս չը բացի,
 Սիր ելիքս, ձեզանից կարեւոր մնացի,
 Կոռնկ, մեր աշխարհէն խաբրիկ մը չունիմ:
 Ա ստորիս բաներ կամաց կամաց է,
 Եթէ Աստուած լսէ դռնակ մը բացէ,
 Ղարբի բլն սիրտն է սուր աչեհըն ի լաց է,
 Կոռնկ, մեր աշխարհէն խաբրիկ մը չունիմ:

Աստուած, քեզանէ խնդրեմ մուրվէթ ու քէքէմ,
 Ղարբի ին սիրտն է խոց ջիկարն է վէրէմ,
 Կերած հացն է լեղի ջուրն է հէրէմ,
 Կոռնկ, մեր աշխարհէն խաբրիկ մը չունիմ:

Աշուն է մօտեցել գնալու ես թէտրեր,
Երամ ես ժողովեր հաղարներ ու փուր,
Ինձ պատասխան չտուիր ելալ ու գնացիր,
Կռնակ, մեր աշխարհէն գնա հեռացիր:

264 ԲԱՅ ԽՈՒՐԶԻՆԸ

Կանգնել ես ախա-բախա,
Ալիթտան ուստան գեօք սինարադ աթմիշամ հէյ
աթմիշամ հէյ աթմիշամ.

Լաչակիդ տուտը կախ ա,
Քաց խուրջինը տուր գանակը, խնձոր կտրեմ
տար հարիս գիլիմ, գիլիմ, գիլիմ.

Թուխ աղայ սիւտակ աղջիկ,

Բռնել են իրար հախա:

Պուճուր աղջիկ գալում ես,

Մազերդ սղալում ես,

Խոռնջիկ—մոռնջիկ մի անի,

Ինձ առնելու կամ ունիս:

Բիւլբիւլ արի մեր բաղը,

Ասա իմ եարի խաղը,

Խաղիդ միջով բարես,

Հասցրու եարիս թաղը:

Նոր եմ եկել հնձանից,

Դու մի փախչի ինձանից,

Ձեր տուն Աստուած քանդի,

Թէ որ շուռ գաս ինձանից:

265 Ա. Լ. Ա. Գ. Ե. Ա. Զ.

Ալագեազ բարձ, սար է, համ,
Ձուրը հիւսնդի դէզ է, համ,
Ես խորեցի խալիլ տարաւ իմ սիրած եարը,
Օրթէ չառնեմ ես կը մեռնեմ, իմ անուշ եարը,

Սիրածը սիրածին չեն տալ,

Էս ինչ անօրէն գեղ է:

Լուսնակն է կայնել դարին,

Պատկերքն է քու պատկերին,

Լուսնակ ջան, թէզ մի էրթայ,

Ձուր մէկ լէ գալող տարին:

Երկինքը կամար կապից,

Սև մազերս սպիտակեց:

Փիս մարդի սառ խօսքերը,

Ինձ քեզանից շուտ ջոկեց:

Ղուշը կշտովս անցկացաւ,

Թուա գնաց, անցկեցաւ,

Երկուսիս մէջտեղովն,

Որ սրտամեռն անցկացաւ:

266 ՍԻՐՈՒՆ ԶԱՆ

Սիրուն ջան, սիրուն ջան,

Սիրուն ջան, սիրող մի բանայ,

Նշանած գինոր եմ,

Ես չեմ գիմանայ:

Սիրուն ջան, սիրուն ջան,

Ծաղիկ ունիմ ալայ ա,

Ալայ չի՝ ալ-վալայ ա,

Հեռու տեղ մի եար ունիմ՝

Նրոան հատիկ, լալայ ա:

Սիրուն ջան, սիրուն ջան, և այլն:

Էս գիշեր ես դուրս ելայ,

Թախախ ձընիկ թացել ա:

Կը-կաթէր սարմար քեարին,

Եարիս աչքն ա՝ թացել ա:

Լուսնակը բակ ա գրցել,

Բեզ ամպի տակ ա գրցել,

Իմ կուրացած բախտըն էլ

Ինձի մենակ ա գրցել:

Ամպել ա կամար կամար

Կապել ես ոսկի քամար:

Դու ուրիշ միտք մի անի,

Մի ջան ունիմ քեզ համար:

267 ԱԼԱԳԵՕԶ ԱԶԵՐԴ

Ալագեօզ աչերդ, կամար ունքերդ
Ուզում եմ հեռանալ, չի թողնում սէրդ:

Ադէ՛ ջան, ադէ՛,

Ադէ՛ ջան, ադէ՛.

Դարդերս շատ է՛:

Ես բեզի սիրեցի՝ որ ինձ հար է՛նես,
Էրեւած վառւած սրտիս, դեղ ու ճար անես,

Մայրիկ ջան, ջուրն ընկնեմ,

Քոյրիկ ջան, ջուրն ընկնեմ,

Շէկ հարի բոյին մեռնեմ:

Արի՛ հար ջան, արի՛, ինչ նազ ես անում,

Սարի կաքաւի պէս շօրօր ես անում.

Ադէ՛ ջան, ադէ՛,

Ադէ՛ ջան, ադէ՛,

Դարդերս շատ է՛:

Կռունկ իջած տեղը, չայիր չիման է՛,

Աշխարհին արե է՛, ինձի դուման է՛.

Մայրիկ ջան, ջուրն ընկնեմ,

Քոյրիկ ջան, ջուրն ընկնեմ,

Շէկ հարի բոյին մեռնեմ:

268 ԱՄՊԵՐՆ ԵԼԱՆ

Ամպերն ելան բլուր բլուր,

Մասիս սարի գագաթէն,

Ա՛խ, իմ սիրտըս կարօտ մնաց,

Սրտիս սիրած իգիթէն:

Ա՛խ, թողեց հեռացաւ,

Սիրտս խոցեց հեռացաւ,

Մէկ տարի է խաբար չունիմ,

Եարաք ինձի մոռացաւ:

Օխտ սարով հեռու գնաց,

Ազիզ հարս ինձանից,

Զիգարս եարալու մնաց,

Նրա սիրոյ կարօտից:

Ա՛խ թողեց հեռացաւ...

Սպասելով հոգիս էլաւ,

Գիշերն անքուն սգալով,

Զահէլ-ջիւան կեանքս մաշաւ,

Դըլխիս տալով ողբալով:

Ա՛խ թողեց հեռացաւ...

Լուսին չկայ, որ մէկ տեսնեմ,

Ասեմ—հարիս բարե տար.

Պատմիր ինչպէս կը թառամի,

Եարը կարօտից, չարաչար:

Ա՛խ թողեց հեռացաւ...

269 Է Ս Գ Ի Շ Ե Ր

Էս դիշեր, լուսնակ դիշեր,

Վա՛յ, լէ՛, լէ՛, լէ՛, լէ՛, լէ՛,

լէ՛, լէ՛, լէ՛, լէ՛, լէ՛:

Զիւնն եկեր, դեռին նախշեր,

Ո՞վ է տեսել՝ սիրած եարը մոռանալ,

Ո՞վ մոռանալ՝ երկու աչքով կուրանալ.

Աչքըդ դեմ արա՛ պաչեմ,

Վա՛յ, լէ՛, լէ՛, լէ՛, լէ՛, լէ՛,

լէ՛, լէ՛, լէ՛, լէ՛, լէ՛:

Կեռ ունքեր կարմիր թըշեր:

Ո՞վ է տեսել՝ սիրած եարը մոռանալ,

Ո՞վ մոռանալ՝ երկու աչքով կուրանալ.

Ա՛յ դիշեր դարձիր տարի,

Հացըս թող լինի գարի,

Մենակ հարըս ինձ համար

Սրտով խօսքը կատարի:

Ա՛ղջի, քու չարը տանեմ,

Քու սիրուդ ինձ կըսպանեմ.

Դու իմ խօսքին ականջ դիր,

Ես մօրըդ հաւան կանեմ:

270 ՇԱՏ ԾԱՂԻԿ ՅԱՆՆՅԻ

Շատ ծաղիկ ցանեցի, բայց ոչինչ չգտայ,
 Սիրուն ջան, էդ քո ծածկերդ հիվ է հիւսել,
 Կարօտ եմ վախ, կարօտ եմ ես քեզ,
 Սիրուն ջան, մեռնեմ քո չինար բոյին:
 Այդ ինչ վատ սովորեցրել ես քո բլրաբուրին,
 Առաւօտ շատ վաղ զարթեցնում է սիրած եարին:
 Սիրական դուն, սիրելիս դուն, գովելիս դուն,
 Աչքերդ շատ սիրուն է, համեստ աղջիկ:
 Երկուսս էլ մի ծառի պտուղիցն էինք,
 Ինչից է, որ դու կարմիր ես, ես դեղին,
 Կարօտ եմ, վախ, կարօտ եմ ես քեզ,
 Սիրուն ջան, մեռնեմ քո չինար բոյին:

271 ԱՇԽԷՆԻ ԵՐԳԸ

Ես մի թաք տղայ եմ, հար, հար,
 Աստուծուն ծառայ,
 Խնդրեցի Աստուծուց, հար, հար,
 Մուրադս չառայ, յոյ, յոյ, յոյ, յոյ:
 Աշխէն ջան յոյ, յոյ:
 Աշխէն ջան մաղերդ հար, հար,
 Գործել ես խսիր,
 Աշխէն, խեղճ Մուկուչիս հար, հար,
 Սիթողնիր եսիր, եանդուր եանդուր,
 Շէկ աղջիկ ջան տուր:
 Մըտայ հկեղեցի հար, հար,
 Վառի մոմերը,
 Զեռս տարայ հանի հար, հար,
 Պէրվի նոմերը հար ջան, հար ջան,
 Ունենանք սաղ ջան:
 Մտայ կանցելւորը հար, հար,
 Սառած մնացի,
 Խարար տարէք եարիս, հար, հար,
 Սալդադ գնացի, մեռայ, մեռայ,
 Մէհրդա լճեր ա, հար:

Կանցիլարի դուռը հար, հար,
 Ուաթի տաշած է,
 Աշխէնիս պատկերը հար, հար,
 Վերէն քաշւած է, հար ջան, հար ջան,
 Ճիւղդ լիք մարջան, հար:
 Կանցիլարի դուռը, հար, հար,
 Վառել են փուռը
 Սիրած եարիս սրտէն, հար, հար,
 Զէլաւ մըմուռը, կառնեմ, կառնեմ,
 Թէ չառնեմ կմեռնեմ հար:
 Զուխտ մի կոռնկ անցաւ հար, հար,
 Աջմի թաղիցը,
 Փալաքն էկաւ բաժնեց, հար, հար,
 Ինձ քեզանից, հար ջան, հար ջան,
 Ունենանք սաղ ջան, հար:

272 ԵԱՐԱԼԻ ԲԸԼԻՌԻԼ

Նպատակիս քէթ մի մասը կատարէր,
 Եարալի բլրուլ եմ.
 Հայրենիքիս ազատութիւն տեսնեմ ու մեռնեմ.
 Եար արի, տուն արի, շուտ արի, բլրուլ եմ,
 Սարերի գիւլն եմ:
 Ա՛խ իմ դարդս շատացել է չեմ կարող,
 Եարալի բլրուլ եմ,
 Իարդի ձեռքից որ ջուրն ընկնեմ ազատեմ,
 Դուն արի, շուտ արի, եարալու բլրուլ եմ,
 Սարերի գիւլն եմ:
 Առաջ դարդս մէկ էր հիմա տաս դառաւ,
 Եարալու բլրուլ եմ,
 Իրդի ձեռքից ես որ կորչեմ, ազատեմ,
 Եր արի, տուն արի, շուտ արի, բլրուլ եմ,
 Սարերի գիւլն եմ:

273 ԹԱՌԻԱՆ ԹԱՌԻԱՆ

Պառլան թառլան իմ եւորը,

Դարդերիս դեզ ու ճարը,

Ծըլած ծաղկած հանդի մէջ,

Քնած է իմ թառլան եւորը.

Բալա եւորիս հատը,

Ջանիս հատը,

Դրախտի ծաղիկ իմ եւորը,

Չկայ, չկայ, ոչ մի աշխարհի մէջ,

Չկայ պայծառ աստղերի մէջ:

Երթամ ձէն ասամ վեր հանեմ,

Վզովն ընկնեմ տուն տանեմ,

Փաթաթեմ անդին կրծքին,

Սրտիս սէրը բաց անեմ.

Բալա եւորիս հատը,

Ջանիս հատը,

Դրախտի ծաղիկ իմ եւորը,

Չկայ, չկայ, ոչ մի աշխարհի մէջ,

Չկայ պայծառ աստղերի մէջ:

274 ՄԱՆԱՆԻ ԵՐԳԸ

Արի է՛յ Մանան, արի՛ դնանք մեր տունը,

Դիշերն ու զօրը կտրաւ աչքերիս քունը.

Եւոր, եւոր, Մանան ջան եւոր,

Ջանան ջան, եւոր:

Մանանիս հայրիկը չըլտըր դասապ է,

Ինձի Մանանիս քով էրթալ ետսաք է.

Եւոր, եւոր, Մանան ջան եւոր,

Ջանան ջան եւոր:

Մանանը վերէն կուգար շալակիսը ժախ Բ,

Ոսկեթեւ ծամերը թիկունքից կախ էր.

Եւոր, եւոր, Մանան ջան եւոր,

Ջանան ջան, եւոր:

Երկինքը ամպել էր, գետինքը թաց էր,

Մանանիս ծըծերը կիսէն հետ բաց էր.

Եւոր, եւոր, Մանան ջան եւոր,

Ջանան ջան, եւոր,

Դիշերը դուրս էլայ ինչ անուշ թօն էր,

Կաղնած մայիլ էլայ Մանանս հոն էր.

Եւոր, եւոր, Մանան ջան եւոր,

Ջանան ջան եւոր:

Դիշերը դուրս էլայ ոտքս բոբիկ էր,

Արծաթէ քամարը մէջքիս դօտիկ էր.

Եւոր, եւոր, Մանան ջան եւոր,

Ջանան ջան, եւոր:

275 ՍՈՆԱ ԵՍԸ

Սոնա եւոր, Սոնա եւոր,

Սոնա սիրուն, Սոնա եւոր:

Վարդավառը գալիս ա,

Սոնա եւոր, Սոնա եւոր,

Ծաղիկը ցընծալիս ա.

Սոնա սիրուն, Սոնա եւոր,

Ա՛յ գիւլում կանչող աղջիկ,

Սոնա եւոր, Սոնա եւոր,

Ձէնդ ծըլվելալիս ա.

Սոնա սիրուն, Սոնա եւոր:

Կանաչ տեղը՝ բաղում ես,

Պարի միջին խաղում ես,

Կաքաւի պէս սորալով,

Տըղաներին դաղում ես:

Կարմիր գինին թասումը

Ես եմ քո հաւասումը,

Ե՞րբ կը տաքնան սղջըկերք —

Վարդավառի պատումը:

— Սիրուն աղջիկ, նազ ունիս,

Շահ գաղայի սազ ունիս,

Հոգեմ շահ-գաղի գըլուխը,

Դու իմ հողում հազ ունիս:

276 ԽԱՆՈՒՄ ԵՒԱ. ԶԱՆ.

Ես Աղէկն եմ Չամբրլիցի, մէկ ջիւան.

Խանութ եւա ջան,

Քըռնին տարան էստուց չուրի երկան.

Դուն կեցիր բարով,

Ես կերթամ լալով.

Լալով, ողբալով,

Քոչ ու բարխանով,

Սարեր ման գալով:

Լալով, ողբալով,

Քոչ ու բարխանով,

Սարեր ման գալով:

Ձեռ ու ոտըս կապին բերդը դըրեցին,

Չուխայ, շալար լալով տունը բերեցին:

Օրէր, գարնան անսւշ օրեր,

Ախ, սէր էք կորեր.

Օրէր, գարնան անսւշ օրեր:

Բերդիցը դուրս ելայ, Ալագհաղ տեսայ.

Արարած աշխարհքը դըրախտի պէս ա.

Ապարան աչքերիս դուման ա դառել:

Իմ կեանքն ու արեւ համան ա դառել:

Ոչխարն էսդին կարծայ՝ էնդին գառները,

Կանաչել են ծաղիկները, ծառերը.

Արբի, երթանք քո մանգալած արտերը,

Քեզի տեսայ, նորացան իմ դարդերը:

277 ԹԱԼԻՇՈՒ ՃԱՄԲԷՆ

Թալիշու ճամբէն դուզ ա,

Եար աման, աման, աման, աման էջ.

Ուշ աման, աման էջ, սւշ աման.

Անտոն կայներ՝ Աշխէն կուզայ.

Խօրօտ է Աշխէնը,

Կոլօտ է Աշխէնը:

Ինձ պէս արդէն քեզի հետ,

Եար աման, աման, աման, աման էջ.

Ուշ աման, աման էջ, սւշ աման,

Աստուած վիշայ, լաւ կը սազայ:

Խօրօտ է Աշխէնը,

Կոլօտ է Աշխէնը:

Մարգարի դուռը դուզ ա,

Աշխէն կայներ՝ Անտոն կուզայ.

Երկու հարիւրն ինչ անէ,

Իմ հէրը շատ բաշլըղ կուզայ:

Գազերի սուր փըշերը,

Հերիք պատուեն իմ փէշերը,

Քանի մընամ ես գերի,

Արբի, ինձ տար էս զիշերը:

278 ՇՈՂԵՐ ԶԱՆ

Ամպել ա, ձուն չի գալի,

Շողեր ջան,

Սարիցը տուն չի գալի,

Շողեր ջան,

Դու շորորս, դու օրօրս,

Շողեր ջան,

Ամպի տակին ձուն կերևայ,

Շողեր ջան,

Սիրտըս կրակով լըցւած,

Շողեր ջան,

Աչքերիս քուն չի գալի:

Շողեր ջան,

Դու շորորս, դու օրօրս,

Շողեր ջան,

Ամպի տակին ձուն կերևայ,

Շողեր ջան,

Հուրք ա թափում վերիցը,

Ես վառայ քո սէրիցը:

Վարդավառին ինձ համար,

Ձուն բեր դու սարերիցը:

Սարի գլխին ձուն եկաւ,
 Շեկլիկ հարըս տուն եկաւ,
 Դեռ մուրադիս չը հասած,
 Վըրէս խորունկ քուն եկաւ:
 Աշունն եկաւ սարիցը,
 Տերե թափեց ծառիցը,
 Շողոն դարդով լցւել ա,—
 Հեռացել ա հարիցը:

279 ԽՐՆԿԻ ԾԱՌ

Մեր դըռանը խնկի ծառ,
 Գիւլում ջան,
 Ձեր դըռանը խնկի ծառ,
 Գիւլում ջան:
 Խընկենին ա բերել բար,
 Իմ խօրոտիկ, պըղտիկ հար:
 Գիւլում ջան,

Մեր դըռանը խնկի ծառ,
 Նախշուն բըլբուլ վըրէն թառ,
 Երթար ու գար, շօրօր տար,
 Սիրուն հարին օրօր տար:
 Մեր դըռանը խնկի ծառ,
 Մարջան բըլբուլ վըրէն թառ.
 Դընար ու գար, շըւին տար,
 Անուշ հարի թիին տար,
 Մեր դըռան խնկի ծառ,
 Ոսկի բըլբուլ վըրէն թառ.
 Կարմիր խնձոր անել տար,
 Աւան ծաղիկ տանել տար:

280 ՍՐՏՈՎ ՍԻՐԵԼ ԵՍ

Սուրբ Կարապետ քո վանքը,
 Վայ լէ լէ լէ լէ լէ,
 Վայ լէ լէ լէ լէ լէ,
 Վայ սիրելի ջան,

Ղազախի նախշուն թամբը.

Սրտովը սիրելի ես,
 Մոլորը թորկելի ես,
 Վայ անուշիկ ջան,
 Այդ անեմ թագաւորին,
 Անցել է հայի կեանքը:
 Սեւ ամպերը պարզում չի,
 Սիպտակ եայլուխ սազում չի,
 Եօթ տարի որ ալ հագնեմ,
 Սիրտս սե է սազում չի:
 Կաքաւ եմ քարամիջում,
 Կը կարգամ ձորամիջում,
 Աստուած իմ մուրազս տուր,
 Էս գալուղ շաբթու միջում:
 Դու մի հատ դառան դուշ ես,
 Մեր բաղում բուսած նուշ ես,
 Աստուած վկայ, սուտ չկայ,
 Ինձ համար շատ անուշ ես:
 Անունդ կարդացող ա,
 Աղբէրդ գիր բացող ա,
 Մի գիրը բաց անել տուր,
 Տեսնենք մնաց իմացող ա:

281 ՋԱՆ ՄԱՐԱԼ ՋԱՆ

Ջան մարալ ջան,
 Էս սարէն մէկ քոչ անցաւ,
 Ջան շիրին ջան,
 Քօչը տաւ մէջն անցաւ.
 Ջան մարալ ջան,
 Սիրտս մէկ կրակ ընկաւ,
 Ջան շիրին ջան,
 Ոչ վառաւ ու ոչ հանգաւ:
 Կարսա բերդը պլեր ա,
 Եարբս մէջը քընել ա,

Ձէն տըւի ձէնս հառաւ,
Մագար ինձմէն ջորել ա:
Սև փոշին ճիտս եմ քցել,
Կըակը սիրտս եմ լցել,
էս օր հինգ օր՝ չեմ տեսել,
Իմ եարը միտս եմ քցել:
Արևն առաւ գերանին,
Ես մեռնեմ աւետարանին,
Ջուխտ աղունակ դուրս էլան,
Կանաչ խտաը բերանին:

282 ՏԱՐԱՆ ՏԱՐԱՆ

Խնուս գեղի մէջ տեղը,
Հրամայեց մեծ շէխը,
Թորկեց ի լաց ու շիւան,
Եարիս տարաւ մեծ պելսը:
Տարան, տարան դիմ եարն,
Տարան դիմ մէկ ու ճարն,
Հաւար արէք Սարօին,
Տարան խօրօտ Վառօին:
Իմ եարն անմեղ ճնճողակ է,
Եարա սիրտս գեղնուկ է,
Մեծ պելսի սուր խանջալից,
Իմ սիրտս ճեղուկ ճեղուկ է:
Եարիս ծամերն էր օսկի,
Դագմա չըր յիգէ խօսքի,
Ջօռ, հա՛ զօռ քաշեց տարաւ,
էն մեծ պելսը անհոգի:
Վառօ էր եարիս տունն,
Խող քաշեցի իմ գլխուն.
էն ծուռ թուրը մեծ պելսի,
Կտրեց թելերն իմ մէջքի,
Մացի ողբալով լալով,
Գլխիս մաղեր փետելով,
Մեռայ էն օրից դէսը,
Բարեր բոլերն ընկնելով:

283 ԴՈՒՐՈՒՄ ԲԱՇԸՆԱ ՂՈՒՐՊԱՆ

Էրհաննան ճյ, ճյ, ճյ, եար եարմ ճյ, ճյ,
Դուրում բաշընա ղուրպան, քիրմս շալմ ճյ, ճյ,
Էրէւան ասի եարս,
Բաղդադ խուրմասի եարս,
Շաքի, Շիրւան Շամախի,
Թաւրիզ աղասի եարս:
Դաւնս փակ շեմակալ,
Խնձոր քցեմ արի՛ կալ,
Քրոջդ եարի հետը
Ինձ շինել ես քէնակալ:
Աղուխս լւա՛, դարկի՛,
Աղջի՛ դու ծաղկին պարկի՛,
Հերիք հոգեհան անես,
Կամ ինձ սիրի՛ կամ թարկի՛:
Լուսադէմին քուն կուգայ,
Կէս գիշերին տուն կուգայ,
Էրւած ու վառւած եարըս.
Սրտիցս արուն կուգայ:

284 ՏՈՒՆ ԱՐԻ՝ ՏՈՒՆ ԱՐԻ՝

Ամպել ա, ձիւն չի գալի,
Մըթնել ա, տուն չի գալի,
Հեռու ճանապարհի ես,
Աչքերիս քուն չի գալի:
Կանչում եմ, կանչում եմ, եմը, արի՛, եմը,
Մութն ընկաւ, տուն արի անջիւղար եար:
էս գիշեր կանցնի դժգուար,
Կերթայ բարակ ու երկար,
Իմըս ուր ան ու վախով,
Քոնը ինչպէս կանցնի եմը:
Չորերս ի վեր հանգեր ա,
Չուրը տունըս քանդեր ա.

Շուտ արա, յետ դարձիր, եկ, —

Սիրածըդ տանն անտէր ա:

Ծաղիկ էի բաղի մէջ,

Մի հատ էի թաղի մէջ,

Գիշեր ցերէկ առանց քուն,

Դողում եմ քեզ խաղի մէջ:

285 ԱՐԻ ՍԻՐՈՒՆ, ԳՆԱ ՍԻՐՈՒՆ

Մեր տան ետե քառասուն կարաս,

Քառասուն կարասի գինին կը խաս,

Օսկէ գիւղում արծըթէ թաս,

Ամեն թասին պագիկ մի տաս:

Արի սիրուն գնա սիրուն,

Հազար էրանէկ քո տիրուն:

Մեր տունն ձեր տունն մօտիկ—մօտիկ,

Դու կապել ես կարմիր գօտիկ,

Էրթանք քաղենք կանաչ խօտիկ,

Տենանք զլ՞ր հարն է խօրօտիկ:

Քամին եկաւ էրան—էրան,

Գնաց հասաւ Մշու բերան,

Մշու հաւքեր թեւաւորան,

Քալաշու տունն սեւաւորան:

286 ՀՕԴԱԼԼՕ ՋԱՆ

Հօդալլօ, ջան, հօդալլօ, ջան, հօդալլօ,

Աղջիկ սիրուն, աղջիկ անուշ, դալալլօ,

Կայնել ես աղբերակին,

Հօդալլօ ջան հօդալլօ,

Շող կը տաս արեգակին,

Դալալլօ, ջան, դալալլօ,

Քո շող երեսին մեռնեմ,

Հօդալլօ, ջան, հօդալլօ,

Ունքերիդ աղեղնակին.

Դալալլօ, ջան, դալալլօ:

Մաղերըդ ուրեւի ա,

Աչքերըդ բոլորել ա,

Երկ' օր ա, չեմ տեսել,

Իմ սիրտը մոլորել ա:

Փող ես ուղում քեզ փողատամ,

Ոսկի տամ, ոչ թէ հող տամ,

Թէ դըրան էլ հաւան չես,

Հողիս հանեմ, քեզ փոխ տամ:

287 ԾԻՐԱՆԻ ԾԱՌ

Ծիրանի ծառ, բար մի տայ, վա՛յ,

Ճըղներըդ իրար մի տայ, վա՛յ,

Ամեն մէջըդ ման գալիս,

Ցաւերըս իրար մի տայ:

Հա՛, տըւէք, յետ տըւէք, սարեր, հոյն ընկաւ,

Սըբախ խընդում ծոյն ընկաւ.

Գընայ, էլ յետ չըգայ էս տարւայ տարին,—

Սե դարդն իմ վզոյն ընկաւ:

Հո՛վ, հո՛վ, հոյն ընկաւ,—

Սըբախ խընդում ծոյն ընկաւ:

Մեռայ բաղում բանելէն,

Մի կողմէն ջուր անելէն.

Ծառերին թուփ չըմընաց,

Դարդիս դարման տանելէն:

Սե ամպը գըցել ա հով,

Մութը տըւել ա իմ քով.

Տեանում էք՝ ինձ պատել ա

Էս անիրաւ արիւն ծով:

Նըստած տեղիս քար չունիմ,

Էրա՞ծ սրտիս ճար չունիմ.

Ա՛յ անօրէն, փուչ աշխարհ—

Բաղ ունիմ ու բար չունիմ:

288 ԵԼԷՔ ՄԱՆՉՆՐ

Ելէք մանչեր, ելէք քօչերը բառնանք,
Էրթանք վակդալ ու Դիլիջանս ետ դառնանք.

Թաւէն ծակ է, եղ չկայ,
Փէսէն եկաւ տեղ չկայ,
Փէսին շատ երես միք տայ,
Փէսին էյթիպար չկայ:

Սիրտդ պինդ ա բարեցը,
Հարցրել եմ սարեցը,
Հողիս էկել կպել ա,
Էդ քու սե ջիգեարեցը:

Ետ ես գալիս կալիցը,
Պաչեմ ճակատիդ խալից,
Ի՞նչ կըլինի, որ մի տեսնես,—
Հասկանաս իմ հալից:

Կայնել ես կանաչ տափին,
Առի դրաղին—ափին,
Աստըծով մեր չարկամի,
Թեւերը պիտի թափին:

289 Ա՛խ ՄԱՐԱԼ ԶԱՆ

Ա՛խ, մարալ ջան,
Կոկոնըս թոռմած մընաց,
Զան, գեարալ ջան,
Սիրաըս կրակած մընաց,
Ա՛խ, մարալ ջան,
Ի՞նչ անեմ իմ ապրելը,
Զան, գեարալ ջան,
Իմ աչքերը թաց մընաց:
Կամար ունքերս գովեցիր,
Սիրել էիր՝ ատեցիր.
Ինձ պէս ուժով կըտըրճին
Դու անգանակ մորթեցիր:

Զահիլ եմ, ընկեր չունիմ,
Ընկել եմ ես, տէր չունիմ,
Ոչ լաւ ասէք, ոչ էլ վատ,—
Հարըստութեանս սէր չունիմ:

290 Հ Ա Բ Ը Բ Բ Ա Ն

Տղայ Հարըրբան
Աղջիկ Զանէ ջան.

Տղայ Սիրել եմ՝ սերն կրեսին,
Անթառամ թերն երեսին.
Ով իմ սիրածն ինձ չի տայ,
Աստըծու կերն երեսին:

Աղջիկ Հարըրբան,
Տղայ Զանէ ջան.

Աղջիկ Սարի թըրթընջուկ թաղա,
Մեղր ու շաքար քեզ մաղա,
Ինձ պէս նաղանի աղջիկ,
Քեզ պէս տըղին հնց սաղայ:

Տղայ Պըզտիկ աղջիկ, համ ունիս,
Չորեքդիմաց ծամ ունիս,
Խուճիկ-մուճիկ մի անի,
Ինձ առնելու կամ ունիս:

Աղջիկ Գուլթանըդ հուր, հուր,
Գուլթանիդ տակը քօլ ա,
Քանի՞ գըժուլիւն անես,
Քեզի առնողը տօլ ա:

Տղայ Ձեր տան տակին վար կանեմ,
Չար ազոալին քար կանեմ,
Թող իմ սիրածն ինձի տան,
Գըժուլիւնըս թարկ անեմ:

Աղջիկ Զուրը իր ճամբով կերթայ,
Յօղածը վարդի թերթ ա,
Ինձ սիրող կտրիճ տըղէն՝
Հազարի մէջ մի բերդ ա:

Տղայ Բուսեկ ես բաղի միջին,
Շամամի թաղի միջին.

Դիշեր ցերեկ միալար,
Դու ես իմ խաղի միջին:

Աղջիկ Աշուղի պէս խնդ ասա,
Բլբլուլի պէս տանդ ասա,
Ինչքան որ գովես՝ արժեմ,
Իմ մօր գովական փեսայ:

—o—

291 ԱՂԼՈՒԽՍ ԿՈՐԱԽ

—Աղլուխս կորաւ ձեր դուռը,
Սրտէս դուրս չի գայ մըմուռը,
Բաղդն ինձի քցեց էդ կուռը
Անուշ տղայ, տո՛ւր աղլուխս:

—Բու աղլուխը ինձ մօտ չ'կայ,
Ես կը երգեիմ, «Աստուած վկայ»,
Ո՛վ գտել է թող ընդ տայ,
Սիրուն աղջիկ, քու աղլուխդ:

—Աղլուխս ետքի բաշխած էր,
Ալ արբիշումով նախշած էր,
Պատկերս վրէն քաշած էր,
Անուշ տղայ, տո՛ւր աղլուխս:

—Բու վարմունքիդ ինչ անուն տամ,
Քիչ է մնում որ անվերջ լամ,
Մօտս լինի՝ բերեմ կուտամ—
Սիրուն աղջիկ, քու աղլուխը:

—Մութտէդ կուտամ աղլուխս բեր,
Դու ամեն օր կեր կաթի սեր,
Ինձի քարերուն մի խփեր,
Անուշ տղայ, տո՛ւր աղլուխս:

—Սէրդ ինձնէն վաղ է սառեր,
Տեւած խօսքէդ հոտ ես դառեր,
Հաւատն, որ ես չեմ առեր,
Սիրուն աղջիկ, քու աղլուխը:

—Ինչ չուղար պիտի տամ մօրս,
Սիրտս կտրաւ ընկաւ փորս,
Պարար տարէք մեծ ախպօրս,
Անուշ տղայ, տո՛ւր աղլուխս:

—Աղլուխիդ տեղը չեմ գիտեր,
Ինձի մի անուշ եար պիտէր,
Աջար տեսնես ո՞վ է դտեր,
Սիրուն աղջիկ, քու աղլուխ:

292 ՎԱՐԴ ԿՕՇԻԿՍ

Վարդ կօշիկս, վարդ կօշիկս,
Վարդից գեղեցիկ մաշիկս:

—Մեր տան մէջը քնող տղայ,
Կարմիր խնձոր ծախող տղայ,
Վարդ կօշիկս գտնող տղայ,
Տղայ, ղրկէ՛ վարդ կօշիկս:

—Ձեր տան մէջը քնել չեմ ես,
Կարմիր խնձոր ծախել չեմ ես,
Վարդ կօշիկդ գտել չեմ ես,
Իմ մօտս չէ վարդ կօշիկդ:

—Լաւ օրս եղաւ անի ու վախ,
Կորցուցի կօշիկս, աւանդ,
Հայի տղայ, հոգուդ մատնդ,
Տղայ, ղրկէ՛ վարդ կօշիկս:

—Որ մօտս չէ ուրտից ճարեմ,
Անուշ աղջիկ հոգիդ սիրեմ,
Եթէ գտնեմ յետ կուղարկեմ,
Իմ մօտս չի վարդ կօշիկդ:

—Մի մնար ինձի պարտական,
Աղջիկ եմ, տաս-չորս տարեկան,
Ես կը լինեմ քեզ սիրական,
Տղայ, ղրկէ՛ վարդ կօշիկս:

— Ինչո՞ւ մնամ քեզ պարտական,
կամիս՝ տամ հազար դահեկան,
եթէ կը լինես ինձ սիրական,
ես կ'ձարեմ վարդ կօշիկդ:

293 ԻՄ ՉԻՆԱՐԻ ԵԱՐԸ

Արեւ թըռվառով ելաւ,
Իմ չինարի հարը,
Մեր բանը կըռռով էլաւ,
Դարդիման հարը,
Թըշնամու ողդին մեռնի,
Իմ չինարի հարը,
Իրա չար սրտով էլաւ:
Դարդիման հարը,
Իմ չինարի հարը,
Իմ չինարի հարը,
Իմ չինարի հարը:

Ճըրագը վառայ, վառայ,
Հօր հետ վատամարդ դառայ,
Մէք ու աղբէր թող տըւի,
Ես իմ սիրածին առայ:
Քարափի ձէրին կանչի,
Թող թշնամին ամանչի,
Արեւի դ մեռնեմ հար ջան,
Չինարի պէս կանանչի:

294 Լ Ո Ր Ի Կ

Գացի արտեր, բըռնի լոր,
Աղջիկ տեսայ եայլի ձոր,
Նըման էր կարմիր խընձոր.
Լորիկ, դարնան քարեր
Դու վարդ արիւր, լորիկ.
Նըման էր կարմիր խընձոր.

Լորիկ, լորիկ, լորիկ լորիկ,
Լորիկ, դարնան քարեր
Դու վարդ արիւր լորիկ:

Արե դիպաւ սարերուն,
Կաքաւ թըռաւ քարերուն,
Լորիկ կայնե վէր դարուն:
Ձուրը կուգայ դոչգոչալէն,
Գըլխուդ ես զըցե վալէն,
Լոր, չես հարցնե իմ հալէն:
Քար մի թալե մեր դըշին,
Թող վայ նըստի քու թըշին,
Կըրակ տու դարիւր փըշին:

295 ՈՂՈՐ ՄՈՂՈՐ ՄՆԱՅԻ

Մի գեղեցիկ պատահեցաւ ինձ յանկարծ,
Ձը հասկացայ ինչ ցեղից էր նա ծնած:
Մնասուր մորթեց, առանց կըրակ խորովեց,
Խաղաղ սիրտս ու հոգիս արաւ խոցալից:

Ոլոր—մոլոր մնաց,
Արին արցունք թափեցի,
Այնպէս հրեշտակ տեսայ,
Բայց, աւանդ շուտ զրկեցի:

Սուր սուր նետեր սրտիս խփեց ու թառ,
Հէնց այն օրից արեգակս խաւարեց,
Էլ ո՛ր փնտռեմ, ո՛ւրտեղ գտնեմ ես նորան,
Որ իւր ձեռքով նա ինձ դնէ գերեզման:

Ոլոր—մոլոր...

Ձը զիտեմ թէ նա օդի մէջ ուլացաւ,
Թէ մի հրեշտակ էր երկինք վերացաւ,
Գուցէ երազիս մէջ ես տեսայ նրան,
Որը խոտաղացաւ լինել ինձ սուրբ սիրական:

Ոլոր—մոլոր...

296 ԻՆՁԻՆԱՐ ԵԱՐ ՉԱՆ

ԻնՁինար Եար Չան,
ՓունՁինար Եար Չան,
Ո՞վ էր լան ասե,
Սիրական Եար Չան:
Էս Եանը քամի,
Էն Եանը քամի,
Արաղի վրէն,
Բանըմա գեամի:
Էս Եանը նուշ ա,
Էն Եանը փուշ ա,
Կողքեցին եկաւ,
Կարմրաթուշ ա:
Արաղի վրէն,
Բանըմա լոգկա,
Սիրածս եկաւ,
Գլխին շապկա:

ԻնՁինար Եար Չան,
ՓունՁինար Եար Չան,
Թէ կաննես մարջան,
Քեզ կասեմ Եար Չան:
Էս Եանը պատ ա,
Էն Եանը պատ ա,
Քաղքցուն կաննեմ,
Որ փողը շատ ա:
Յուշի Յուշական,
Փարփի Բիւրական,
Սիրել եմ կաննեմ,
Սրտով սիրական:
Մանէթը խուրդի,
Արի աբասի,
Էն տղին կաննեմ,
Անունը Ագասի...

297 ԶՈՎ ԳԻՇԵՐ Է

Զով գիշեր է գուրս եկ,
Լուսնեակը նորել ա,
Նուշ աղջիկ քո սիրուց,
Հանգիստս կորել ա:

Էդ չինարի հասակդ,
Ուշք ու միտքս տարել ա,
Անուշ Եար շուտ արի:
Քնքոյշ Եար շուտ արի:
Բոյիդ բուսաթիդ մատաղ,
Ձէյրան, ջէյրան, ջէյրան,
Սև մազերիդ մատաղ.
Ձէյրան, ջէյրան, ջէյրան:
—Աստղերը կըշողշողան,
Կապուտակ երկնքէն,

Վառեցիր իմ հոգիս,
Քո սև սև աչքերէն:
Համբերանքս կըտրրաւ,
Լալիս եմ քո ձեռքէն,
Անուշ Եար շուտ արի,
Քնքոյշ Եար շուտ արի:
Բոյիդ բուսաթիդ մատաղ,
Ձէյրան, ջէյրան, ջէյրան,
Սև ունքերիդ մատաղ,
Ձէյրան, ջէյրան, ջէյրան:
Ափսոս այս պարզ գիշերին,
Որ միայնակ ման կուգամ,
Աղաչում եմ դուրս չես գայ,
Առանց քեզի ո՞ր գնամ:
Թէ հոգիս էլ որ ուզես,
Սիրուն ջան քեզ կուտամ,
Անուշ Եար շուտ արի,
Քնքոյշ Եար շուտ արի:
Բոյիդ բուսաթիդ մատաղ,
Ձէյրան, ջէյրան, ջէյրան,
Քաղցր լեզուիդ մատաղ,
Ձէյրան, ջէյրան, ջէյրան:

298 ՀՈՌՈՄԻ ԵՐԳԸ

Հոռոմ, Հոռոմ, խոռովել ա Եարըդ.
Վարդը ձեռին թոռոմել ա Եարըդ:
Աղջի Հոռոմ; բաղդադին կապել ես,
Նշանել ես Եարօին խաբել ես:
Աղջի Հոռոմ, մաշկները հաղել ես,
Եարօին խաբել՝ Շիկօին առել ես:
Աղջի Հոռոմ, հոռոմել ա մարդըդ.
Բաղչի մէջը թոռոմել ա վարդըդ:

Աղջի Հոռոմ, մինթանէն հաղել ես,
Զարդարել ես Շէկօին ասել ես

Հոռոմ, Հոռոմ, խոռովել ա եարըդ
Վարդը ձեռին թոռոմել ա եարըդ:

Աղջի Հոռոմ նոր շորերդ հագել ես,
Աղբրի գլխին եարօիդ խարել ես

Հոռոմ, Հոռոմ, խոռովել ա եարըդ
Վարդը ձեռին թոռոմել ա եարըդ...

299 ԵՕԹՆ ՕՐ ԵՕԹ ԳԻՇԵՐ

Եօթն օր եօթ գիշեր,

Շամամն ի դօտիս թոռմըշեր,

Եար մե քիչ դըռնէն չ'եկներ,

Փըշուրմի սիրտ մեղիկ հոյնէր.

Վայ լժ, վայ լժ, վայ լժ, վայ լժ,

Եարսի խոռովաւ,

Շամամ թոռոմաւ.

Հովիւ խոռովաւ

Ոչխար մոլորաւ,

Բերւոր շիւարաւ,

Կըթոց գըլորաւ:

Արի, հար արի, խըռով մի կենայ,

Աստըւորիս բան ձի, քե չի մընայ:

Առնեմ զգամբուրէս,

Ենեմ քու մամու երդիս,

Կանչեմ հար, զիմ կօքու ձէն լըսիս,

Անուշ քընէղի զարթիս:

Բոստան եմ դըրե,

Վերե էն դարին.

Աստած շէն պահէ

Էս տարւան տարին,

Շամամ մի չեղաւ,

Ուղարկեմ եարին:

Արի, հար արի, խըռով մի կենայ,

Աստըւորիս բան ձի, քե չի մընայ:

Աղջի Էրեցայ քու դարդէն,

Գամ նըստեմ քո հէրանց բաղչէն,

Էնքան դարնեմ, էնքան ասեմ,

Չուր հալի միս, թափի իմ ջանէն:

Արթուն թէ քընած,

Ընկել եմ քու փէշ,

Թոցերը շատ են,

Մի անիր ինձ գէշ,

Կը մեռնեմ սիրովդ,

Կը տեսնես իմ լէշ:

Կանչեմ հար, արի,—հարիկ ձէն չի տայ,

Ընկեր քաղցը քուն, անունս էլ չի տայ:

300 ՄԻՐՈՅ ԵՐԳԵՐԻՑ

Պարտէզում վարդեր բացւած կը սպասեն սոխակին,

Առանց սոխակ թառամած՝ կարօտ են պսակին,

Արդեօք ո՞վ է, դուռը թակում, ախ, սիրտս կը դողայ,

Իմ սիրունիս ո՞ւր է գնում, ախ սիրտս կը դողայ:

Գետակի ալիքները գնում են խայտալով,

Սիրահարի աչքերը նայում են արտասուելով.

Արդեօք ո՞վ է, դուռը թակում, ախ, սիրտս կը դողայ,

Իմ սիրունիս ո՞ւր է գնում, ախ սիրտս կը դողայ:

Թիթեռ ճրագի մօտ շըջում է անդադար,

Մինչ իր վերջ սիրակարօտ չունի նա օր դադար,

Սիրունին տանը նստած՝ սպասում է եարին,

Քնարը ձեռին առած՝ նւագում է լալաղին:

301 Զ Է Մ

Գացէք, տեսէք ո՞վ է կերել դէժ,

Գացին տեսան գէշն է կերել դէժ,

Գէշն ըղիծուն, էժն ըղտիկուն, տիկ դարեուն,

Հալալ է կըմօ, հալալ է, հալալ է ջամօ, հալալ է,

Էս լինչ քաֆուր տարու հասանք հալալ է,

Էս լինչ խըտար կըմօ ստացանք հալալ է:

Դէ գնահ կրգամ, դէ գնահ կրգամ շուտ կրգամ,
Կարմիր սօրերս հագնեմ իգամ շուտ կրգամ:

Գացէք տեսէք, ո՞վ է կերել զգէլ,
Գացին տեսան արջն է կերել զգէլ,
Արջն զգիւուն, գէլն ըղիծուն, էծն զարկուն,
տիկ զարկուն,
Հալալ է կրմօ, հալալ է, հալալ է ջամօ, հալալ է,
էս թնչ քաֆուր տարու հասանք հալալ է,
էս թնչ խըտար կրմօ ստացանք հալալ է:
Նազ մի աներ, նազ մի աներ, նազ աղջիկ,
Մինթանովդ թող մի հաներ, շան աղջիկ:
— Նազ կու էնեմ կու, նազ կու էնեմ կու,
Նազ կու էնեմ, նազ կու էնեմ, նազ տղայ,
Մինթանովս թող կու էնեմ, շան տղայ,

Խօրտիկ, խօրտիկ, խօրտիկ—մօրտիկ իմ հարն է
Գացէք տեսէք, ո՞վ է կերել զարջ,

Գացին տեսան առիւծն է կերել զարջ,
Առիւծն զարջուն, արջն զգիւուն, գէլն զիծուն,
էծն զտկուն, տիկ զարկուն,
Հալալ է կրմօ, հալալ է, հալալ է ջամօ, հալալ է,
էս թնչ քաֆուր տարու հասանք, հալալ է,
էս թնչ խըտար կրմօ ստացանք, հալալ է,

Ծառը ես եմ, բարը դու ես, Աննա ջան,
Սրտով սիրած եարըս դու ես, Աննա ջան,
— Ծառը դու չես, դու, ծառը դու չես դու,
Ծառը դու չես, ծառը դու չես, չար տղայ,
Սրտով սիրած եարըս դու չես, շան տղայ,
Խօրտիկ, խօրտիկ, խօրտիկ—մօրտիկ իմ հարն է
Գիրգորն եմ, Գիրգորն եմ ձեր մահէնցի Գիրգորն եմ:

302 ԹՈՒԽ ՓՈՇՈՎ ԱՂՋԻԿ

Շարաֆո վ, թուխ փողով աղջիկ, բօլոր յերես:
Ձեմ գինայ յոստի կիգաս, դուն մուրեկ ես,
Աղջի, քու գլուխն է դրած կարմիր ջըղայ,
Հերիք է, հետ վզնոցիդ մալուլ մի խաղսյ,

Ես ու դու արի եար էղնինք խօրտ Մալգուլ,
Բալալու աղջիկ ես դու, ես էլ խեղճ տղայ:
Իմ ու քո նանի մէջ թող Ասաւած դատէ:
Մալգուլ ջան, մէ իրիշկիդ ձիկ շատ ու շատ է.
Մօտկցի, մի վախենայ, քու անուշ եարն եմ,
Փաթաթի, իմ վիզ գրկէ, մի ասի եատ է:
Քու խէրանց դու ու յէրդիս մեծ պար ու խաղէ,
էդ սիվտակ գօշիդ խամար, իմ սիբտն ի դադ է,
Ձիմ սէֆիլ բալալու բաշ խօրտիկ Մալգուլ.
Ձեմ գինայ յօրի՛ ըզման սիրտդ վրէս պաղ է:
Պատվական ու խօրտիկ բճեր ես խաքե,
Լուսլընէ չոր իրիկուն ձեր դուռն եմ չորե,
Քու սէրսուփ խաթեր խամար յըմէն լուս ու մութ,
Վըր ծնկան ես չորէչոր խօրդ ձեռն եմ պաքե:
Աշխրբի դարդ—խասաւաթ ըզլի՛ է տւած,
Օրթէ զիս գետին կու տըփիս, ախ անասուած,
Քու սէրն էփեց ու վառեց, շիւար մացի,
Ձեռք գինէ թը յիսնէ յէր իր խոռված:
Քու ձեռնէն բրդաւ սիրտս, էղայ դարբէդար,
Քանդեցիր զիմ տուն ու տեղ, բցեցիր չոր քար,
Հարի եր մնամ բրինդար, չէ՛ քո Խլղաթն եմ,
Մեղդ ս բի, կանչէ քու քով իմ բէֆալու եար:
Կող ու կուշտ կպաւ գետնէն ճամբախտ իշխով,
Մեռայ ես շատ տըլպայ քու փէշ քաշիով,
Ձիս մոռացար աղքատի պէս դունէ դուռ բըցեցիր,
Թորկեցիր շիվար ու խեղճ, ախ—վախ քաշիով:
Մընիմ քու սըստուռ ծամին ու բարակ բաժին,
Քու ծամերն ու թուխ աշքեր աշխարբ կու աժին,
Իլլահի քու թելու բոյն ու կեռ-կեռ ունքեր...
Ի՞նչ կիզնի էդ քու մատներ հեղմ զլօխս մաժին:

303 ԼՈՒՄՆԵԱԿ ԳԻՇԵՐ

Լուսնակ գիշեր բուրբուլին քուն չունիմ,
Ինձ տեսնողը կարծում է թէ տուն չունիմ.
Ո՛հ թնչ անեմ ծնողներս չեն թողնում,
Գէթ մի վայրկեան հանգստանալ քո գրկում:

Ննջարանս լուսնեակի հանդէսն է,
 Կեանք խնդութիւն պարզ գիշերւայ լուսնեակն է.
 Մի լար, մի լար, մեռնիմ կամար ունքերուդ,
 Արտասունքդ ֆնաս կուտան աչքերուդ:
 Թէ մտածենք խորհուրդ անկնք միասին,
 Կամուսնանք չենք սպասեր մեծ պասին.
 Մի լար, մի լար, մեռնիմ կամար ունքերուդ,
 Արտասունքդ ֆնաս կուտան աչքերուդ:
 Կերթամ Թիֆլիս դանգատ կանեմ քեզանից,
 — Եազին սիրեց ինձ դուրս արաւ իւր տանից,
 Չար թշնամին իւր ասածը կատարեց,
 Ինձ քեզանից, քեզ ինձանից բաժանեց:

304 ԱՌԻ ԿՈՒՌԻՆԿ

Ճանապարհս ընկաւ Թիֆլիս,
 Կրակ լցաւ մէջ իմ սրտիս,
 Բարև արաւ սիրականիս.
 Երկրորդ խումբ, երրորդ խումբ, չորրորդ խումբ
 Կուռնկ, որսորդի ձեռքից վիրաւոր կուռնկ,
 Որսորդից փախած դու սիրուն կուռնկ:
 Լալով գնում եմ ճանապարհ,
 Նա իւր տանն է ես եմ օտար,
 Ասա չընտրէ նոր սիրահար. Երկրորդ...
 Մատաղ լինիմ քու երամիդ,
 Անուշ կուկուան բերանիդ,
 Ասա, — տեսայ սիրականիդ: Երկրորդ խումբ...

305 ԼՈՒՍՆԱԿՆ ԱՆՈՒՇ

Լուսնեակն անուշ, հոֆն անուշ,
 Վա՛յ, լէ՛, լէ՛, լէ՛, լէ՛,
 Վա՛յ, լժ՛, լժ՛, լժ՛, լժ՛.
 Շինականի քունն անուշ,
 Երնէկ այն օրեր,
 Որ կեղնենք սարեր:

Ծագեց լուսնակ երկընուց,
 Հովընի փողն էր անուշ:
 Հօտազն եղներ կարածայ,
 Մաճկալ պառկեր՝ քունն անուշ,
 Զըզզողուն բամին կը փըչէ,
 Ծովային հոֆն էր անուշ:
 Դաշտեր, ձորեր մընջեր են,
 Զըբեր գըլգըլան՝ ձէնն անուշ:
 Հաւքեր թռան իրենց բուն,
 Բըլբուլի տաղն էր անուշ:
 Անմահական հոտ բուրէր,
 Քաֆուր վարդի հոտն անուշ:

306 Ի ՆՆՁՄԱՆԷԴ

Ի ննջմանէդ արքայական,
 զարթիր նազելի իմ զարթիր,
 Եհաս նշոյլն արեգական,
 զարթիր նազելի իմ զարթիր:
 Պառկեր սիրուն, տիպ բողբոջ,
 Լրացելոյ լուսնոյն քատակ,
 Ոչ գտանի քեզ օրինակ.
 զարթիր նազելի իմ զարթիր:
 Այդ քո տեսիլ զուր գուռ ունիս,
 Արաք ծառայ քեզ զգեբիս,
 Արեակէզ գուցէ լինիս.
 զարթիր նազելի իմ զարթիր:
 Ղարին սրտիւ քանի կոծամ,
 է՛ վարդ կարմիր և անթառամ,
 Տես թէ զիարդ խղճալի կամ.
 զարթիր նազելի իմ զարթիր:
 Տապ և խորշակ ժամանեցին,
 Զթերթը զեղոյդ այրի կամին,
 Քանզի էանց գիշերն մթին.
 զարթիր նազելի իմ զարթիր:

է աննման իմ գովելիս,
 Ի մէջ ականց գեղ քո մատնիս,
 Ի ռահակ սոյն թւականիս.

զարթիր նազելի իմ զարթիր:

307 ԶԱՆ - ԻՄԱՆ

Էլա էրթիս, էրթիս տիւ,
 Զան-իման, ջան-իման,
 Եարս տուն չէր նստայ լացի,
 Զան-իման, ջան-իման,
 Զինար բոյիդ ես դուրբան,
 Զան-իման, ջան-իման,
 Սե աչքերուդ ես դուրբան:

Դու յոստ կիզաս, դու իլաթա,
 Բօլոր էրես՝ նըմանի դաթա,
 Պազիկ մի տուր, տամ զօլօթայ,
 Կանչեմ եար արի, շուտ արի:
 Դու յոստ կիզաս, դու իմա գեղու,
 Դու կու քելես ինչ օր մեղու,
 Պազիկ մի տուր տանեմ գեղու,
 Կանչեմ եար արի, շուտ արի:

Արի էրթանք կըռնկու սար,
 Բերդ մի շինենք մտնենք խիսար,
 Խարուր կուղին կիտամ խազար,
 Թուխ աչքերուդ խաթրու խամար:

308 ԵԱՐ, ՆԱՅ, ՆԱՅ

Կայնիկ ես, կանչում էլ չես, Եմր,
 Բոյէդ ամաչում էլ չես, Եմր,
 Եմր, նայ, նայ, նայ, նայ, նայ,
 Նայ, նայ, նայ, նայ, նայ, նայ,
 Եկար կըշտովս անց կացար, Եմր,
 Տէր ես, ճանաչում էլ չես, Եմր,
 Եմր, նայ, նայ, նայ, նայ, նայ,
 Նայ, նայ, նայ, նայ, նայ, նայ,

Սե ամպը սարի գլխին,
 Կաքաւը քարի գլխին,
 Զէ իրար խօսք ենք տըւել,
 Էն բարձր դարի գլխին:
 Գընայ, գընայ, հետիդ եմ,
 Կարմիր խընձոր գօտիդ եմ,
 Դու ինձ էստեղ չես թողնի,
 Որտեղ էրթաս մօտիդ եմ:

309 Ս Ի Ր Ո Ի Հ Ի Ս

Սիրունիս, քեզ համար կեանքս կէս էլաւ,
 Քու անունն էր միայն, որ ինձ կեանք տաւ,
 Սյրւում եմ ու այրւում եկած քեզ համար,
 Սյրւում եմ, այրւում չըկայ ինձ հնար:
 Աղջիկ դու սիրուն, շքեղ անունով,
 Սեղանի աչքով երկնածիր ունքով,
 Սյրւի քո սիրտը, այրեցիր հրով,
 Խանձի քո սիրտը խանձեցիր բոցով:
 Մանուշակ, նունուֆար, վարդ, մեխակ, շուշան,
 Ոչինչ են ինձ համար, իմ անգին հողեակ.
 Մօրիցդ թագուն արի, մեր պարտեղ,
 Երգենք միասին Շուշան դու և ես.
 Սյրւի քո սիրտը, այրեցիր հրով,
 Խանձի քո սիրտը, խանձեցիր բոցով...

310 ՄԱՐԱԼՈ ՄԱՐԱԼՈ

Մարալօ, մարալօ, մարալօ,
 Մարալօ, ջան մարալօ, մարալօ,
 Լուսնակ դու անցիր գնայ,
 Կանգ տուր ու կնպէս գնայ,
 Մարալօ, ջան մարալօ, մարալօ,
 Բարե տուր, անցիր գնայ:
 Լուսնեակը ինձի ցերէկ,
 Շիրւանու քարան բերէք,

Աղլուխս մութտա կուտամ,

Եարիցս խարար բերէր:

Միխակի ծառ եմ տնկել,

Քեզ համար հիւանդ ընկել,

Օխտը տարի տեղումս,

Ես մի կշտի եմ պառկել:

Գիւլս դիւլում ա դառել,

Եարս Լէյլում ա դառել,

Ո՞նց ասեմ որ հասկանաք,

Մի հատ զուլում ա դառել:

311 ԵԱՐ, ԵԱՐ

Սարերի վերով գնաց,

Եմբ, եմբ,

Արօտով, արօտով,

Եարիս կարօտով.

Իմ ետը խրով գընաց.

Եմբ, եմբ,

Մընացիր, մընացիր,

Ձինուր գընացիր:

Ոչ լոր էլաւ, ոչ կաքաւ,

Եմբ, եմբ,

Արօտով, արօտով,

Եարիս կարօտով.

Ձեռնէս թընելով գընաց:

Եմբ, եմբ,

Մընացիր, մընացիր,

Ձինուր գընացիր:

Ծաղիկ էր հոտով-մոտով,

Էկաւ, անցաւ իմ մօտով,

Աչքս տեսաւ սիրեցի,

Ու մընացի կարօտով:

Շեկ եարիս գըրի ճամբան,

Ափսոս, չասի իրան բան,

Ճամբին օգնական չունի,—

Սուրբ Կարապետ պահապան:

Ջ Ա Ն Գ Ի Ի Լ Ո Ի Մ Ն Ե Ի

Ծառիս տակը մանիշակ, Այ շան տղայ քիչ խօսայ,
Ջան գիւլում, ջան, ջան, Քեզ պէս հաղար շուն ունեմ:
Իմ ետը քանց քեզ շիշակ, Այ տղայ, հախէդ մով ա,
Ջան ծաղիկ, ջան, ջան, Սուրբ Կարապետ քեզ գովա
Ութ թումանից անցկենամ, Ես քեզ խիստ շատ եմ սիրում
Ջան գիւլում, ջան, ջան, Քո սիրտն ինձանէն հով ա:
Քեզ կանեմ եարիս մշակ. Նախատափին խնկի ծառ
Ջան ծաղիկ, ջան, ջան: Խնձոր քցեմ, արի տար,

Անձրեկ եկաւ շողալէն, Ուրբաթ շաբաթ քեզ մօհլաթ
Ուռի տերեւ զողալէն, Լոյս կիրակի արի տար:

Հրէս եկաւ իմ ախպէր, Մեր տան առաջին դարան

Ալ ձին տակին խաղալէն: Աղջկերք եկան, ետ դառան,

Կանգնել ես ախա բախա, Կուս տարայ որ բռնեմ,

Լաշակիդ տուտը կախ ա, Շարած մարգարիտ դառան:

Սե տղայ, սիւտակ աղջիկ, Աղջիկ, աղջիկ ալ աղջիկ,

Բռնել են իրար եախա: Աչքերդ չալ չալ աղջիկ,

Արեն ընկաւ մեր պատին, Դու մեր տանը հարս պտես,

Արքայութիւն իմ տատին, Իմ քերը քեզ տալը աղջիկ:

Հողիդ դատուի, այ տատի, Իմ աղբէրը կսլուսն ա,

Ինձ խի տւիր կոնատին: Շէին գօտկայ ծալումն ա,

Սարէն կուգայ ձիւտոր, Ախպէր ջան, շիւղ ածա,

Մեր տունը չարգախաւոր, Քիրդ Լօռայ քարումն ա:

Հրէս եկաւ իմ ախպէրը, Կաթի սերը քաշել եմ,

Երեք օրան թաղաւոր: Դրել եմ հովին սառի,

Սարի թրթնջով թաղա, Ալ գողնոցս փռեմ եմ,

Ջաւզ եմ միխակ քեզ մաղա, Արի թառան թը՛ռ արի:

Ինձ պէս նազանի աղջիկ, Աղբէր, հանաքիդ մեռնեմ,

Քեզ պէս տղին հնց սաղայ: Ոսկէ դանակիդ մեռնեմ,

Սարերում տուն ունեմ, Ճամբայ էրթող շեկ աղբէր

Միջին ոսկի սիւն ունեմ. Դուքան բաղարիդ մեռնեմ:

Այ տղայ, բաղիդ միջին,
Ունիւրդ շաղի միջին,
Կանչի կանչելուդ մեռնիմ,
Ես եմ քո խաղի միջին:

Մեր տան հաւեր մառան
Տղերքն եկան յետ դառան,
Ձեռս տարայ թէ բռնեմ,

Իրալ լալու մարջան դառան:
Ես աղջիկ եմ ալ կուղեմ,
Բողջէս ծալէծալ կուղեմ,
Երբոր հարի տուն երթամ,
Գօտիկս քիրմա շալ կուղեմ:

Ամպել ա ձիւն չի գալի,
Մթնել ա տուն չի գալի,
Ես մի հեռու եար ունիմ,
Մի մատ գիրը չի գալի:

Ամպել ա ձիւն չի գալի,
Մթնել ա տուն չի գալի,
Էս անտէր բարձի վրայ,
Առանց եար քուն չի գալի,

Ամբխաննց կտերը,
Շլվում են ծտերը,
Ազափ տղի դեղն լինչ ա,
Կոկոմ, շամամ ծծեքը:

Այ աղջիկ, ասն մասսա,
Ծամերիդ ծէրը խառ ա,
Թուշդ դէմ արա պաչեմ,
Վաղի գնա մօրդ ասն:

Այ էս կուռ էն կուռը,
Քաղիկ եմ Գեանջայ նուռը,
Ես էդ ծուռը չեմ առնիլ,
Ինձ կը գցեմ սե ջուրը:

Այ տղայ ուր ես մուր ես,
Ես ծարաւ եմ դու ջուր ես,

Մահարւամ թառլան շորեր,
Համբարձման գիշեր ուր ես:

Այ տղայ խանի որդի,
Հագինդ լիսամի մորթի,
Ինձնէն դայրի եար բռնես
Լէզգին քեզ տանի մորթի:

Այ օրօն, օրօն ծաղիկ,
Կարմիր ու տօրօն ծաղիկ,
Ալվալայ խալխ եմ կիտել,
Ես գամ քեզ, օրօն ծաղիկ:

Անձրե ա եկել նամ ա,
Մոցիդ արծաթէ ջամ ա,
Գնն քու նանին ասն,
Նոր ա եկել դեռ խամ ա:

Արե թուաւ, հոգն ինկաւ,
Նա մէր մտաւ, ծոցն ինկաւ,
Աղջի, մտիկ քու գլխիդ,
Ալ բաղդադիդ մոցն ինկաւ:

Արխալուդս կարել եմ,
Ոսկէ կոճակ շարել եմ,
Նանի ջան դարդ մի անի,
Ես իմ սիրածը ճարել եմ:

Արտումս ցանկ եմ դարի
Աստուած տայ նանիս բարի,
Ինձ տեց ջահէլ հարի,
Դարչին մեխակ, քահրբարի:

Բաղի միջին վարդ կըլի,
Բաղի շունը սարթ կըլի,
Շան աղջիկ, ուսուլ խօսէ,
Տալդա տեղ է մարդ կըլի:

Այ տղայ հալ ու մաշ եմ,
Արի պատկերքդ քաշեմ,
Ալ շորերս սե հագնեմ,
Երեք տարի քեզ կաշեմ:

Բաղումս կայ բաղանչի,
Շիւ կայ, շիւ նման չի,
Թոփուն դառած դուրս թռան
Մինն էլ հարիս նման չի:

Բարդի ծառը բարձր ա,
Միրած հարը քաղցր ա,
Գնամ մօրս հարցնեմ,
Թէ որ չըտայ՝ փախցրայ:

Գիւլում կասեմ կշարեմ,
Տոպրակ կածեմ կշարեմ,
Երկրէ երկիր ման կ'գամ,
Քանց քեզի լաւ կճարեմ:

Գութանի թեւ դու ես,
Անմեղ ես, խաբար չունես,
Եարդդ առան գնացին,
Միթէ դու նամուս չունեմ:

Կանգնել ես բարձր հովին,
Փռվումս դօշիդ մովին,
Էրնէկ ծոցիդ քնոցին,
Շամամ ծծերդ բռնողին:

Եարի կշտին հար պիտի,
Կանանչ խիար աղ պիտի,
Աման նանի մի անի,
Եարս ինձ բարեբար պիտի:

Ես գնում եմ լաց չ'լնես,
Արտառունըով թաց չ'լնես,
Մեռնեմ խուժար աչքերիդ,
Հէնց քնի որ բաց չ'լնես:

Ես լիս աստղ եմ երկնքին,
Շողքս տուած գետինքին,
Դեռ շատ կարօտ ման կ'գաս
Էս իմ չալ աչք, կեռ ունքին:

Ես ղուշ եմ թեւ դեղին,
Ման կ'գամ հարիս գեղին,

Իմ ջան դուրբան կըտամ,
Իմ հարիս ցաւոդ տեղին:
Ես չոբան եմ շուն չունիմ,
Աշխարհումս տուն չունիմ,

Սիրուն աղջիկ խիղճ արի,
Առանց քեզ ես քուն չունիմ:
Էս գիշերը երազ տեսայ,
Էս դգերը վարած տեսայ,

Նամուսդ կտրի, այ տղայ,
Միրածդ տաքած տեսայ:
Ամպել ա ամպի նման,
Շաքար ու դանդի նման,

Իմ նանն ինձ հնց ա պահել,
Ծալած թիւրբանդի նման:
Թեղ տուած թիւրին մեռնեմ
Ման եկած տեղին մեռնեմ

Երեք օր ա, չեմ տեսել,
Նոր ծլած բեղին մեռնեմ:
Քաջուլիդ կալին մեռնեմ
Երեսիդ խալին մեռնեմ,

Լսել եմ կարդացուր ես,
Սաղմոսիդ ծալին մեռնեմ:
Լիսնակը կեռ ու կամար,
Քոյր մեռնի եղբօր համար,

Յիսուն օր է պաս եմ պահել,
Իմ հարի ճամբի համար:
Ծաղիկ եմ քաղել դեղին,
Ձիւն հարս ձեւ գիղին,

Հիւ ու մեխակ շատ ունեմ,
Հրէն տես, հարիս ձեռնի:
Ծաղիկ քաղել եմ էս ա,
Մօրդ մատաղ, ջան փեսայ,

Տղերքը շատ բան կհաջան
Աղջիկների ծէսն էս ա:

Ծաղիկ քաղեմ նարընջի,
Ա՛յ աղայ, արի փնջի,
Մէրըս քեզ աղջիկ չի տալ,
Քանի ման գաս հաւընջի:
Ծառի տակը հով քամի,
Քաքուղ քամին տանի,
Բա դու սարում ձորումը,
Իմ քունը հնց կ'տանի:
Մի ծառ ունիմ ծիրանի,
Քամին թել թել կտանի,
Արի գնանք դիւանի,
Ում դամաթն է նա տանի:
Ծիրան հմ քաղել նուշ,
Պտղնցիս վարդի փուշ,
Փունջ կապեմ հարիս տամ,
Պաչ անեմ կարմիր թուշ:
Ոչխարն արել հմ դուզը,
Ջուկել հմ վարազողը,
Աղուխդ դարկի նախշեմ,
Թափ տուր քաքուղի թողը:
Կապոյտ մանուշակ թերի
Կարօտ հմ քաղցր սէրի,
Սիրածը սիրածից հանողի,
Ազիդ որդին թող էրի:
Ծմակին որս հմ արել,
Աչքերս չորս հմ արել,
Վատ խաբարդ առել հմ,
Արիւնը փորս հմ արել:
Կարմիր վանքը ջամով է
Սիրած հարը համով է,
Հստեղ զօսի բան չկայ,
Սովդէն իրա կամով է:
Կտուր կաղնողին մեռնեմ
Աղուխ բռնողին մեռեմ,

Հսօր իմ եար չեմ տեսել,
Եարիս տեսնողին մեռնեմ:
Կտրովս քոչ է գնում,
Քոչը քոչի մէջ է գնում,
Հընէկ էն բուր աչքին,
Եօթն աղբօր մէջ է գնում:
Հա դէդ գնա, դէդ գնա,
Մէջքիդ քրքմէն ետ գնա,
Դէտն արի թուշդ պաչեմ,
Ունքամէջդ ետ գնա:
Ուռի ես կռնալ մի,
Մեր գունից հեռանալ մի,
Թէ Աստածդ կ'սիրես,
Սիրել ես մոռնալ մի,
Հաց հմ թխել վարի ա,
Իմ հարը սափարի ա,
Եար ջան սափարիդ մեռնեմ,
Խօսքերդ շաքարի ա,
Հաց հմ թխել մշակին,
Ետ հմ նստել դօշակին,
Եարիս հէնց կարօտել հմ,
Ոնց վարդը մանիշակին:
Ձեռներդ ծափ ես տալիս,
Քեանքուղ թափ ես տալիս,
Հսօր էքուց քցելով,
Ամեն օր խափ ես տալիս:
Ձին է եկել գերանին,
Մեռնեմ Աւետարանին,
Ով իմ վատս կիսօրի,
Սև օձը խփի բերանին:
Ձին է եկել հալել ա,
Փոսն է դառել՝ սառել ա,
Էդ քու բռնած բաները,
Ինձ մոմի պէս հալել ա:

Նշի ծառին նուշ կըլի
Վարդի ծառին փուշ կըլի,
Երանի էն աղջիկան,
Սիրած հարին թուշ կըլի:
Վարդի վրէն փուշ կըլի,
Վարդի հոտ անուշ կըլի,
Քօրփայ օրից սիրածս,
Եարբ ինձ էրբ թուշ կըլի:
Փափախդ ծուռ ես դրել,
Քօտիկդ նուռ ես դրել,
Ծոցումս դեղին ոսկին,
Դու երկու բուռ ես դրել:
Տեղ հմ գցել փոթ կգայ.
Բարձ հմ դրել սօթ կտայ,
Մեռնեմ միջի քնողին,
Անուշ խնկան հոտ կըգայ:
Մի բաղ ունեմ դրախտ ա,
Ծաղիկ ծաղկուքի վախտ ա
Քէշ աղջիկ սիրուն աղայ,
Հա էլ մի ուրիշ բաղդ ա:
Մեր բաղումը բաղանջի,
Շիւ կայ շէր նման չի,
Թոփուն դառած դուրս եկան
Մին էլ հարիս նման չի:
Բաղի միջին կայ համեմ,
Սիրտս սրտիդ մէջ քամեմ,
Բիւլբիւլ դառնամ սրտիցդ,
Մի կուշտ անուշ ջուր խմեմ:
Սև հմ սևաւոր դուշ հմ,
Դեղին թխաւոր դուշ հմ:
Աղջիկ Աստածն էլ գիտէ,
Շաքարից քաղցր նուշ հմ:
Սարերի սինձն ինչ կանեմ
Կաթնով բրինձն ինչ կանեմ

Թող իմ սիրածն ինձի տան,
Ոսկի արծաթն ինչ կանեմ:
Ծառերի հովին դուբբան,
Շէկ աղի բոյին դուբբան,
Երկու օր ա չեմ տեսել,
Տեսնողի աչքին դուբբան:
Ջրի էն կուռ էս կուռ,
Քաղել հմ դաստայ նուռը,
Սիրել հմ տանել պըտեմ,
Թող տանին շահի դուռը:
Ջաղացիս դուռը տաշած,
Աղլխիս գիւլը մաշած,
Մեռնեմ սիրուն ունքերիդ,
Ոսկէ զալմով քաշած:
Ջաղացս երկու դռնի,
Բարձ բերէք հարս կռնի,
Ես դու մի բաղում լինենք,
Ես չինարի դու նունի:
Ջաղացս ման հմ տել,
Սիրել հմ ջան հմ տել,
Օխտ տարի սէրութիւնը,
Մէկ օր պայման հմ տել:
Պուճուր աղջիկայ մէրը,
Խօսք տեց մի՞ծ աղբէրը,
Երեք տարի սիրեցինք,
Չ'տեց անսիրտ հէրը:
Ռեհան ունիմ լէն տերեւ,
Պաչեմ ունքերիդ վերեւ,
Արի ցաւիս դեղ արան,
Հէնց դու ըլիս ումը արեւ:
Ջաղացիս դուռը փոս ա,
Քար կը գցեմ կը խօսայ,
Խօսան, խօսալուդ մատաղ,
Իմ նանի աղիդ փէսայ:

Ձորովն ջուր է գնում,
Հարցրէք մեր է գնում,
Քէնին մընանա արած
Սիրածին տես է գնում:
Մանուշակ երկու թերի,
Սիրողի սիրտը կէրի,
Ով իմ սիրածը ինձ չտայ,
Հոգին դժոխքում էրի:
Մատուցա կայ մատանի,
Ակները վարդ ծիրանի,
Ով ինձ սիրածէս հանի,
Հոգին սատանէն տանի:
Մեր բաղումը նաան ծառ,
Ձուխտ նոնքը վրէն թառ
Քո ջուխտնուն ես մեռնեմ,
Մինը քաղէր ու ինձ տար:
Մի հար ունեմ անուշա,
Հալած արծաթի շուշա,
Ժամի կոնից դուրս եկաւ,
Ես ասի թառան դուշ ա:
Մտիկ արէք էն դազին,
Պրտպտորիկ բողազին,
Իմ հօրն ու մօր ինչ ասեմ,
Ինձ խի տւին օլմազին:
Հանդէն գաս տունը մտնես
Իմ քցած տեղը մտնես,
Ինձնէն ղէյրի հար բռնես,
Բէմուրազ հողը մտնես:

Ոչխար արեւ եմ բակը,
Դէմ տեւի սէլի ակը,
Ով իմ սիրածս տանի,
Ձը վէլիի գլխի թաղը:
Ուտի ծառին բար չի ըլի,
Առանց փշի վարդ չի ըլի,
Սիրտը որ կայ շուշայ ա,
Կտորած սրտին ճար չի ըլի:
Բաղի բօլորը պատ ա,
Հէրն սւ մէրն ինչ պատ ա,
Ես սիրել եմ ես կաննեմ,
Վերե աստած շընատ ա:
Չափարի տակ չափ կտամ
Քիսով ոսկի թափ կտամ,
Ես իմ պզտիկ տեղովս,
Քեղպէս շատին խափ կտամ:
Ձիթ եմ հագել սաղով ա,
Գլխիս մազը գազով ա,
Հալբաթ ես էլ նազ կաննեմ,
Երբ որ հարս նազով ա:
Ձիթ մինթանէդ հինմաշա
Ունքերդ դալամքաշ ա,
Աղջիկ ինչ ես միտը անում
Իմ ջանս քեզ փէշքէշ ա:
Պուճուր աղջիկ լաւ աղջիկ
Դու ինձ համար ցաւ աղջիկ,
Ես քեզ թաքուն սիրեցի,
Էս ով արաւ չաւ, աղջիկ:

Յ Ա Ն Կ
ԱԶԳԱՅԻՆ ԵՐԳԵՐ

Փնջիկ. Այս գեղանի ծաղկանոցից	5
Է՛յ, ջան հայրենիք	5
Մեր հայրենիք թշառ անտէր	6
Ագնիւ ընկեր մեռանում եմ	8
Մայր Արաքսի ափերով	9
Ո՛հ ինչ անուշ և ինչպէս դով	12
Չայն տուր ով ծովակ	12
Ողջին ընդքեզ Հայաստան	13
Ինձ համար չէ դարնան դալը	14
Թէ իմ ալևոր հերքս սննային	15
Բամ փորոտան բարձուստ բոմբիւք	16
Անի քաղաք նստեր կուլայ	17
Ով դու բարեկամ այլու՜մ սրտերու	18
Չինւորի երգը. Թռիւր իմ նժոյգ	18
Հապա քաջադուք անէք աղեղունք	19
Չինւորի վերջին ուխտը	20
Երբոր բացւին դռներն յուսոյ	20
Հիմի էլ լռենք եղբարք հիմի էլ	21
Հիմի էլ խօսենք եղբարք	23
Դու դով խնդրես մայր իմ անուշ	24
Ոչ փող վարկինք ոչ արձագանք	26
Թէ իմ հայրենեաց քնար սգաւոր	27
Թէ հայրենեաց պսակադիր	29
Աղօթարանը բացւեցաւ ժամանակ է	29
Ծիծեռնակ, ծիծեռնակ	30
Օտարունին ինձ ասաց հէր ես բալիս	31
Իմ սոխակին. Սոխակ ինչու դատրեցար	32
Պանդուխտ Վասպուրականցուն. Թող ախպէր	33
Ա՛յ մարդ այսօր շատ քնեցար	35
Իրիւր ձայնից բնութիւն շքեղ	36
Սիրում եմ այնպէս որպէս չէ սիրած	37
Հայրենիք սրբադան իմ սիրուն աշխարհ	38
Հայ ապրինք եղբայրք հայութեան մէջը	38
Թշառ հայրենիք ո՛հ դու գաս հէրիք	39
Մշեցու հեկեկանք	40
Եթէ տժգոյն մահու հրեշտակ	41
Շուշանիկ. Էր հեռանաս քո մայրենի	41
Հայրենեաց սիրով վառած վեհ սրտեր	42

Իմ երգը. Հեռացել եմ իմ մայրենի .	43
Արիք հայկազունը առաջ ընթանանք .	44
Զէյթուն անկախ դու աշխարհիկ .	46
Երնէկ թէ այս նոր տարին .	46
Ողջոյն տւէք իմ հայրենիաց կիսակործան .	47
Լռեց: Ամպեր եկան ծածկեցին լուսին .	48
Զարթիր սիրտ իմ վշտահար .	49
Ազգ իմ որքան նկուն մնաս .	49
Սիրեցէք միմիանց. Ես տաճար մտայ .	50
Վանեցի կտրիճ: Հազիւ լրացաւ .	50
Մի գեղեցիկ պարզ գիշեր էր .	51
Տեսէք ազաւնին Նոյեան տապանին .	51
Տէր կեցո՛ւ, դու զհայս .	52
Թէպէտ վտար քաղքէ քաղաք .	53
Մանկութեան օրեր երազի նման .	53
Յուրաք փչեց ձմեռ սաստիկ .	54
Մար ու ձոր ընկած մէկ չոր թփի տակ .	56
Թող փչէ քամին պաղ պաղ երեսիս .	57
Իմ հայրենիք զիս կը կանչէ .	57
Աշխարհիս վրայ մէկ կար .	59
Հազար երանի քեզ մանուկ ամբիծ .	59
Կալանաւոր. Ա՛խ բաց արէք .	60
Բանտում. Մարտի վերջերին .	61
Տապանագիր. Տարածամ դրինք .	62
Հերոսին. Հերոս դու անցար .	62
Հայերուս թուրք. Դուն խելօք հաշուով .	63
Քոյրերիս մէջ ես սգազգեաց .	64
Երգ մարտի. Մնացես բարիաւ .	65
Ղարիբ մշեցին. Ես Մշեցի ճամբորդ .	65
Օտար երկիր, օտար պանդուխտ .	66
Տարագիրն. Ընդ աստեղօք .	67
Ա՛յ սև ամպեր, վայ սև ամպեր .	68
Մայրն անիծեց իր զաւակին .	68
Մայրիկիս. Հայրենիքէս հեռացել եմ .	70
Երազ. Ես լսեցի մի անուշ ձայն .	71
Մեղայ քեզ Աստուծ .	71
Բաժակներ ունունք եղբայրք .	72
Կենաց բաժակ .	73
Արքեպոպի կտակ .	74
Վերջին գարուն. Գարուն է եկել .	75

Գարուն. Է՛յ կանաչ աղբէր .	76
Է՛հ մնաք բարով երկինք և արև .	77
Մայրենի լեզու մայրենի բարբառ .	78
Ահա քեզ ձեռն ընկեր .	79
Հայրիկ. ասաց դուստր հօրը .	82
Հերիք որդեակ այսքան տարւան .	82
Բաժի՞րու մահը .	83
Այժմ ի՞նչ անենք .	84
Յուսահատուել մեղք է ընկեր .	84
Հովերն առան սար ու դարեր .	85
Ո՛ւր ես հայ բլրուլ, ձայնիդ ենք կարօտ .	86
Ես գութան եմ անգին բար եմ .	87
Ա՛խ թէ երկինք գէթ մի վայրկեան .	88
Ընկերներս վաղ են մեռել .	88
Օ Ր Օ Ր Ն Ե Ր	
Արի իմ սոխակ թող պարտէզ մէրին .	89
Բիւլբիւլն է զարթել .	89
Քնիւր իմ բալիկ օրօր իշ արա .	90
Քուն եղիր բալաս աչքերդ խուփ արա .	91
Պանդխտի մօր օրօր .	92
Պատիկ տղայ չեմ օրօրիլ .	93
Անուշ քնակն աչեր առել .	94
Ննջեա որդիս անուշ ընով .	95
Դեռ գիշեր է առաւօտ չէ .	96
Մանիկի օրօր. Քուն եղիր Մանիկ .	97
ՄԱՆԿԱՆ ԵՐԳԵՐ	
Գարուն. Ահա եկաւ մեր գարուն .	99
Մայրիկ ինչո՞ւ այս խեղճը .	100
Հա՛ ծագեցաւ արեգակը .	100
Արև, արև դուրս եկուր .	101
Զիւն էր գալիս փաթիլ-փաթիլ .	102
Աշուն եկաւ թափեցաւ սաղարթ .	102
Երկու բոյր. Մեղանից շատ առաջ .	104
Ուրախութիւն քեզ անպակաս .	105
Մի վազեր այդ չափ արագ .	105
Սիրուն թիթեռ, ինձ ասա .	206
Երբոր լեզուս բացեցաւ .	106
Արագիլ բարով եկար .	107
Ահա ծագեց կարմիր արև .	107
Աղէս գնաց մտաւ ջաղաց .	

Փայլուն արևն արդէն մայր մտաւ	108
Գիւղի ժամը. Տան-դօ, տան-դօ	108
Ահա հասաւ նոր-տարին	109
Մանիր, մանիր իմ ճախարակ	110
ԽԱՌՆ ԵՐԳԵՐ	
Սև մութ ամպեր ճակտիդ գիւղան	111
Կարօտ, Խօրօտ թռչնիկ թրոի գնա	111
Գարահիսար լեռան կրճքին	112
Ես երգեցի մի երգ յուզեած	113
Բարով եկար սիրուն կուռնի	114
Աղէն տանն է	114
Ղարիբի երգը	115
Դնացի դաշտ ման գալու	116
Գլգլալով ջուր է իջնում	117
Մութը գրկած գետ ու գետին	117
Իրրի արծիւ սաւառնում ես	118
Պարզիր աղբիւր, պարզիր քեզնից	119
Ինչ ցաւալի վիճակ, ինչ դառն հարւած	119
Հայրիկ, հայրիկ քո հայրենիք	120
Ես գնում եմ հեռու երկիր	120
Դարդոտ եմ, դարգաքաշ եմ	121
Հեռացել եմ հայրենիքէս	121
Ես ընկել եմ քիւրդերի մէջ	122
Մաճկալ ես բէգարած ես	123
Իմ սիրունուս, Սիրուններ դուք միք նեղանայ	124
Բարով ես եկել ծիծեռնակ սիրուն	125
Ձանգին կուգայ, զանգին եկաւ զնգալով	126
Մասիսի ճակտին ամպրոպ պատուեցաւ	127
Արագին. Արագ տակդ մի փորէ	128
Ա՛խ մեր սիրտը լիքը դարդ, ցաւ	129
Շարքի. Այսքան տարի դու ննջեցիր	129
Քրդական մարշ. Լօ, Լօ, Լօ Սիփանայ	130
Ոչխարներս գայլիւր տարան	131
Բանտիս դռներն էին եօթն ելքերով	131
Անհոգ ես չեմ գիտեր ինչ կայ քո մասին	132
Մայր. Մայր ունէի մայր նաղելի	132
Ես մէկ ծառ եմ ծիրանի	133
Ո՛հ մի ողբալ դու թառամած	134
Մաղիկ էի նորաբողբոջ	134
Գեղջկուհու երգը. Բարձր սարին	135

Աղբիւր. Էս աշխարհի խեղճ աշխարհի	136
Հայոց երկրի աստղ ու լուսին	137
Սև ամպերէն, ամպի սրտէն	138
Երբ ալեկոծ ծովի վրայ	138
Գարնան երգ. Գարուն եկաւ շողողալէն	139
Տաւրթիկի զաւակ եմ զորդ	139
Օրը մթնեց ճամբէս երկար	141
Ղուրբան եմ ծոցիդ նրանն	141
Հայրենիքիս վառ երազով	142
Որսկան ախպէր սարէն կուգաս	143
Գարուն. Մի նոր հրաշալի կեանքով	143
Ջոկեցի անհատ քաջեր	144
Մայիս ամսւայ դու զեփիւտիկ	145
Իմալ պիտի էնինք, ես լէ չեմ գինայ	145
Բարի գեղեցիկ, առաքինի ընկերը մարդուն	146
Ձախորդ օրերը ձմռայ նման կուգան ու կերթան	146
Դուն էն գլխէն իմաստուն իս	147
Բոցիկու սարին սև ամպն է չոքեր	148
Կալի երգը. Մեր գիւղացին երբ տեսնում է	149
Թիփի բորան մութ գիշերին	151
Անթիւ դարեր թափառեցինք	151
Ինչ ես դազադում, այ վերաւոր սիրտ	152
Խրատ. Անմտածել վեր վարէ խօսքերդ	153
Թիկունքդ լայն, թեկդ ուժգին	153
Հայաստանի աւետարներ	154
Սալնոյ ձորերում կուի ձորերում	155
Հայաստանից եկած զինուոր	156
Մնաք բարեկ, արև գարուն	156
Անխղճօրէն մեզ դատում են	157
Իսլամների գոռ վաշտերը կատաղի	158
Երբ որ լինի գարնանամուտ նոր դարուն	159
Էն ամպի նման խուլ որոտումով	159
Օր մէկ տրտմութիւն, տարին հազար ցաւ	160
Խաւարել եմ ինչպէս գիշեր	160
Սիրտս ուրախ կեանքս անվրդով	161
Արևն իջաւ սարի գլխուն	161
Եղբայրս թիւրքի բանտում	162
Գարնան երգեր. Պայծառ արև, կայտառ հովեր	163
Ձարթիր որդեակ ուշ բեր վեր կաց	164
Անլուրի վրշվընում է	

Սև մէղաբրբս ճօճը եմ արել . . .	165
Դուք ինձ ձայն մի տաք, դեռ պիտի քնեմ . . .	166
ՍԻՐՈՅ ԵՐԳԵՐ	
Այն տեք ինձ քաղցր մի քուն . . .	167
Այն իմ սիրուն, հազար սիրուն . . .	168
Այն իմ սիրական, ինձ մէ հեռացար . . .	168
Ծաղկոց մտայ Յարութիւն Թումանեանի . . .	169
Դիշեր ցերեկ մօրմօրում եմ, ինչ անեմ . . .	169
Սիրավէպ. Թէ ինչպէս էինք մենք իրար սիրում . . .	170
Աղջիկ արի մէկ պաշ տուր . . .	170
Սևորակ աչեր, հրաշալի աչեր . . .	171
Աստածածնի սուրբ կիրակին . . .	172
Թախի իմ սէր սրտիս խորքից . . .	173
Արագ. Արագ եկաւ լափին տալով . . .	173
Որտեղ սիրուն կին կը տեսնեմ . . .	174
Սիրելիդ ինձ ատել ես . . .	175
Սանդրի թող թափի էդ շող երեսիդ . . .	175
Գիշեր ցերեկ կը հառաչեմ . . .	176
Ինձ ու իմ սիրական եարին . . .	176
Մի լար բլբուլ քեզ մի տանջիր . . .	177
Դարձըս լացէք սարի սըմբել . . .	178
Սիրում էի երբեմն քեզ . . .	178
Ուստի կուգաս. դարիք բլբուլ . . .	179
Դու չես հաւատում թէ քեզ եմ սիրում . . .	180
Իմ սիրականի կարօտից տարած . . .	181
Աշխարհ ընդհանուր քո սիրոյդ համար . . .	181
Հանգիստ իմ անուշ անցար գնացիր . . .	182
Ասում են թէ սիրականի հետ սէր չունիմ . . .	183
Հայոց աղջիկներ՝ ձեր հոգուն մատաղ . . .	184
Վրդովեցիր խաղաղ կեանքս սիրական . . .	185
Էն մէկ պաշը, որ ինձ տէր վերջապէս . . .	186
Պաղ պարիւրի մօտ կանգնած մի աղջիկ . . .	186
Թողէք որ գոռամ, գոռամ աչքարայ . . .	187
Ես քեզ սիրի որ դու ինձի չը թարկես . . .	188
Թամամ աշխարհումս չկայ մի աննման ջան . . .	189
Մաքուր սրտով մոռորուն . . .	190
Չիս ասում թէ՛ լաց իս էլի . . .	190
Սիրեցի եարբս տարան . . .	191
Ալ լինիմ, խալ լինիմ . . .	192
Սև աչերէն շատ վախեցիր . . .	193

Սիրուններ միք նեղանայ . . .	193
Թոյլ տուր մտնեմ, խնձոր քաղեմ . . .	194
Համեստ աղջիկ ինձ մի տանջիր . . .	194
Խելքս գլխէս առար՝ արիւր դիւանայ . . .	195
Ես վերէն կուգայի՛ դու գուռը բացիր . . .	195
Չեմ գիտեր ինչ պիտի տանիս . . .	196
Շուշան ջան քեզ համար կեանքս կէս էլաւ . . .	196
Կայծակ շանթեց միջեց իմ երկին . . .	197
Սէրդ ինձ ուսցուցեր է տկի պէս . . .	197
Մէկը չեղաւ որ իմանար դարդերս . . .	198
Քանի մէկ, քանի մէկ քաշեմ դարդերդ . . .	198
Երկարիւր գիշեր մեծ տարի դարձիր . . .	199
Քո փափագով վառում եմ, արի սիրական . . .	199
Սիրում եմ քեզ մաքուր սիրով մշտավառ . . .	200
Առաւօտուն ելամ աչքս ընկաւ երեսիդ . . .	200
Սիրտս դառել է մի մանուկ լալկան . . .	201
Ինչ էք բամբասում, ինչ մեղք եմ արել . . .	201
Լեւան գլխի ծաղիկներում . . .	202
Ծնւելուս օրից մինչև հիմա դեռ . . .	202
Կաթտի դեն՝ կաթտի շաւ, դուշա մայա պօմիւր . . .	202
ԺՈՂՈՎՐԴԱԿԱՆ ԵՐԳԵՐ	
Ծամթել. Իմ գլխու ֆութէն կուտամ . . .	203
Մէկ սիրտ էրա, հէյ անջիգար . . .	204
Հով արէք սարեր ջան, հով արէք . . .	205
Աբարան գնացող եղբայր . . .	206
Հաւար Զուլո մաղաթ Զուլո . . .	206
Ծամերդ, ծամերդ: Ծառի վրայ բացել է . . .	207
Հօյ Նազան իմ, Նազան իմ . . .	208
Կուռնկ ուստի կուգաս ծառայ եմ ձայնիդ . . .	209
Բաց խուրջինը տուր դանակը խնձոր կտրեմ . . .	210
Ալագեաղ բարձր սար է եմր . . .	210
Սիրուն ջան, սիրուն ջան . . .	211
Աղէ ջան. Ալագեաղ աչերդ . . .	212
Ամոգիւրն ելան բլուր, բլուր . . .	212
Էս գիշեր, լուսնակ գիշեր . . .	213
Շատ ծաղիկ ցանեցիր . . .	214
Աշխէնի երգ. Ես մի թաք տղայ եմ . . .	215
Եարալի բլբուլ . . .	215
Թառաւ, Թառաւ իմ եարը . . .	215
Մանանի երգ. Արի էյ Մանան . . .	216

Սոնա եար, Սոնա եար	217
Խանութ Եւա ջան	218
Քալաշու ճամբէն դուզա	218
Շողեր ջան, Ամպել ա ձիւն չի գալի	219
Խնկի ծառ, Մեր դռանը խնկի ծառ	220
Սուրբ Կարապետ քո վանքը	220
Ջան մարալ ջան	221
Տարան տարան զիմ եարը	222
Դուրում բաշքնա դուրբան	223
Տուն արի, տուն արի անջիգար եար	223
Արի սիրուն, գնայ սիրուն	224
Հօգանլիս ջան հօգանլիս	224
Ծիրանի ծառ բար մի տայ	225
Ելէք մանչեր, ելէք քօչերը բառնանք	226
Ախ մարալ ջան	226
Հաբըրբան	227
Աղլուխս կորաւ ձեր դուռը	228
Վարդ կօշիկս, վարդ կօշիկս	229
Իմ չինարի եարը	230
Լօրիկ. Գացի արտեր բըռնի լոր	230
Ոլոր մոլոր մնացի	231
Ինջինար եար ջան	232
Ձով գիշեր է դուրս եկ	232
Հոռոմ, Հոռոմ խոռովել ա եարըդ	233
Եօթն օր եօթ գիշեր	234
Պարտիզում վարդեր բացւած	235
Գացէք տեսէք ձվ է կերել զէծ	235
Շարաֆով Թուխ փոշով աղջիկ	236
Լուսնակ գիշեր բոլորովին քուն չունիմ	237
Ճանապարհս ընկաւ Թիֆլիս	238
Լուսնակն անուշ հոջն անուշ	238
Ի ննջմանէդ արքայական	239
Ջան իման, ջան իման	240
Եար նայ նայ	240
Սիրունիս քեզ համար	241
Մարալս ջան մարալս	241
Սարերի վրով գնաց եար, եար	242
Ջանգիւղումներ (100 տուն)	243

38681

Մ Ե Ր Հ Բ Ե Ս Ե Բ Ե Կ Ո Ւ Թ Ի Ր

—	Արմ.
—	12-6267

Ուսեալ Պանդուխտ, Տ. Ամիրճանեանի 15 կ.

Մաղրամու, հետաքրքիր և ծիծաղաշարժ անեկ-
դոսաների ընդարձակ ժողովածու, որն
իր մէջ պարունակում է Մալլու-Նասրեդ-
դինի, Պըլը-Պուկու, Հոբոսի և այլ բազ-
մաթիւ ճիւղ և նոր առակախօսների
ամբողջ առակներ և զարճալի անեկ-
դոսները 50 կ.

Ծաղկեփունջ, Երգերի ժողովածու, Գ. տպագր. 50 կ.

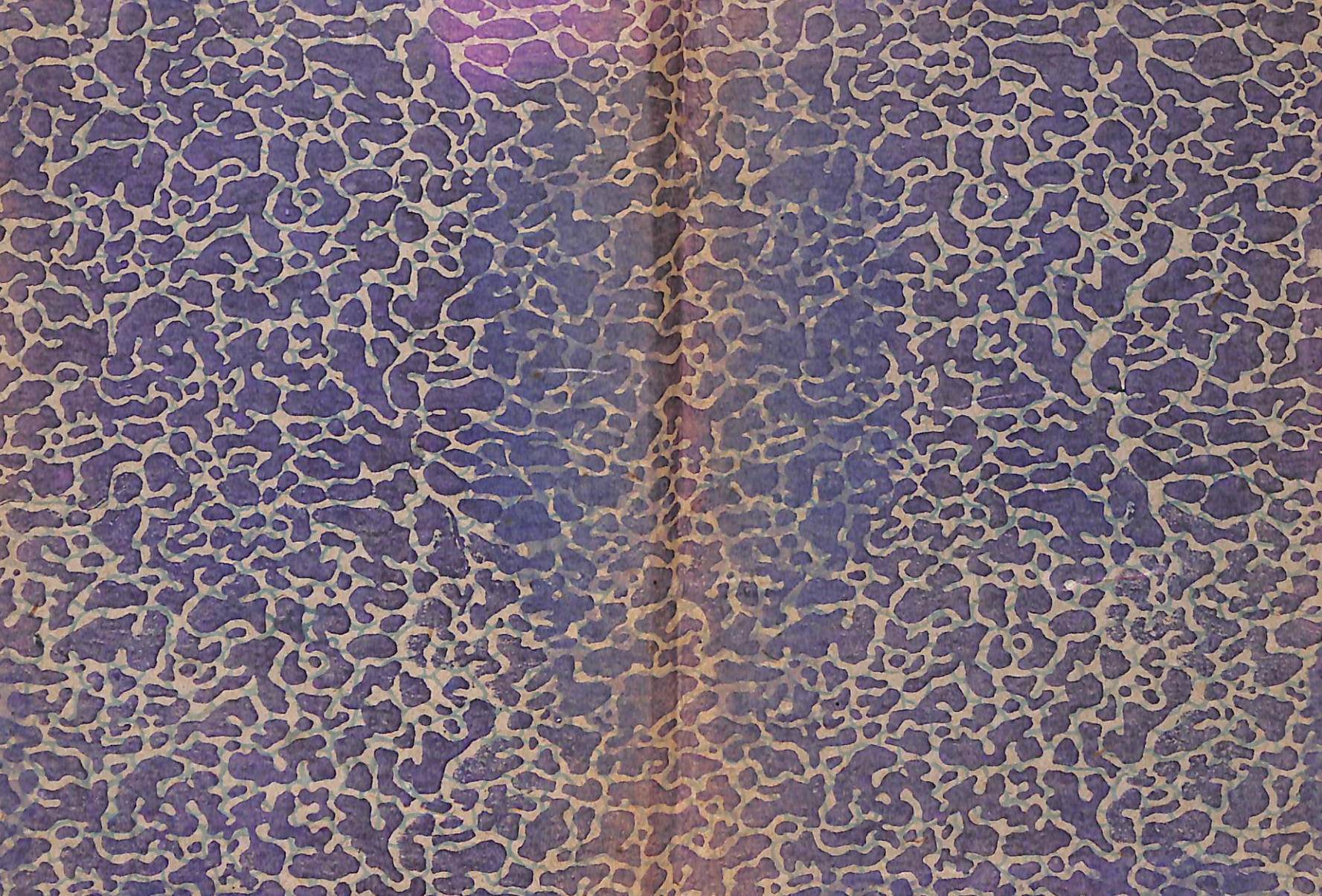
Ցանկացողները կարող են գիմել Թիֆլիսի գրա-
վաճառներին: Գումարով գնողներին 20—25% զեղջ:
Ճանապարհածախսը գնողի վրայ է: Իմ հասցեն՝ Թիֆլիս
Տօգովայա պողոտա, № 5, Ս. Տէր-Յովհաննիսեանին կամ
Тифлис, Рововая площадь, № 5. Х. Теръ-Оганесянъ

«ՄԱՂԱԵՓՈՒՆՋ» Երգարանի համար կտրուի է գիմել
նաև «Կենդրոնական» գրավճառանոցին:

29383
2013

H. APM.

2-62.67